

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1959

ANDRA KAMMAREN

Nr 16

13—14 maj

Debatter m. m.

Sid.

Onsdagen den 13 maj fm.

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m.m. 4

Onsdagen den 13 maj em.

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m.m. (Forts.) 89

Torsdagen den 14 maj fm.

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m.m. (Forts.) 137

Interpellation av herr Antonsson ang. riksdagens möjligheter att deltaga i beredning och beslut beträffande vissa frågor 208

Torsdagen den 14 maj em.

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m.m. (Forts.) 210

Anslag till seminarier för huslig utbildning 225

Ändrad ordning för uppförande i statsbudgeten av anslag till avlöningar 227

Redovisning i statsverkspropositionen för visst år jämväl av beräknade utgifter under kommande två budgetår 233

Alternativa anslagsäskanden från myndigheterna 246

Planering på längre sikt av statens utgifter och inkomster 247

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 13 maj fm.

Statsutskottets memorial nr 71, ang. anslag till allmänna läroverken (gemensam votering) 3

Jordbruksutskottets memorial nr 32, ang. fiskerilånefondens räntetyp (gemensam votering) 3

Torsdagen den 14 maj em.

Sid.

<i>Särskilda utskottets</i> utlåtande nr 1, ang. lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.	210
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 88, ang. anslag till seminarier för huslig utbildning	225
— nr 89, ang. efterskänkande av ersättning för släckningskostnad vid skogsbrand	227
— nr 90, ang. ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente m. m.	227
— nr 91, ang. ändrade övergångsbestämmelser rörande statsbidragen till driftkostnader för det allmänna skolväsendet	227
— nr 93, om ändrad ordning för uppförande i statsbudgeten av anslag till avlöningar	227
— nr 94, om redovisning i statsverkspropositionen för visst år jämväl av beräknade utgifter under kommande två budgetår	233
— nr 95, ang. alternativa anslagsäskanden från myndigheterna	246
— nr 96, ang. planering på längre sikt av statens utgifter och inkomster	247

Onsdagen den 13 maj

Kl. 10.00

§ 1

Herr talmannen meddelade, att herr Gustafson i Göteborg, som vid kammarens sammanträde den 15 april med läkarintyg styrkt sig tills vidare vara hindrad att deltaga i riksdagsgöromålen, denna dag åter intagit sin plats i kammaren, ävensom att herr Källenius denna dag intagit sin plats i kammaren.

§ 2

Anställdes, jämlikt § 65 riksdagsordningen, omröstning över följande av statsutskottet i dess memorial nr 71 samt av jordbruksutskottet i dess memorial nr 32 föreslagna, av riksdagens båda kamrar godkända voteringspropositioner i följande ordning, nämligen

1:a omröstningen

(enligt statsutskottets memorial nr 71)

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må i anledning av Kungl. Maj:ts förslag

a) godkänna följande avlöningsstat för de allmänna läroverken, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60:

Avlöningsstat

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	129 184 900
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	4 028 700
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	42 355 000
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	27 000 000
5. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i>	1 207 000
Summa kronor	203 775 600

Särskilda uppbördsmedel

Avkastning av donationer från kronan m. m.	37 600
Nettoutgift kronor	203 738 000

b) till *Allmänna läroverken: Avlöningar* för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 203 738 000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren med bifall till Kungl. Maj:ts förslag beslutat att

a) godkänna följande avlöningsstat för de allmänna läroverken, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60:

Avlöningsstat

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	129 184 900
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	4 028 700
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	43 255 000
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	27 000 000
5. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i>	1 207 000
Summa kronor	204 675 600

Särskilda uppbördsmedel

Avkastning av donationer från kronan m. m.	37 600
Nettoutgift kronor	204 638 000

b) till *Allmänna läroverken: Avlöningar* för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 204 638 000 kronor.

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit uppläst, verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat, och utföll densamma med 43 Ja och 177 Nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 73 Ja och 71 Nej, vadan, då därtill

lades andra kam-
marens röster

eller 43 Ja och 177 Nej,

sammanräkningen

visade 116 Ja och 248 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med Nej-propositionens innehåll.

2:a omröstningen

(enligt jordbruksutskottets memorial nr 32)

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må, såvitt nu är i fråga,

3) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 173 och II: 441 godkänna att fiskerilånefonden överföres från räntetyp III c till räntetyp I,

röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren, såvitt nu är i fråga, beslutat att

3) med bifall till motionerna I: 173 och II: 441 avslå Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda förslag, att fiskerilånefonden skall överföras från räntetyp III c till räntetyp I.

Sedan efter given varsel kammarens

ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit uppläst, verkställdes omröstning medelst omröstningsapparat, och utföll densamma med 94 Ja och 128 Nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 80 Ja och 66 Nej, vadan, då därtill

lades andra kam-
marens röster

eller 94 Ja och 128 Nej,

sammanräkningen

visade 174 Ja och 194 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med Nej-propositionens innehåll.

§ 3

Justerades protokollet för den 6 innevarande maj.

§ 4

Föredrogos, men bordlades åter utrikesutskottets utlåtande nr 5, statsutskottets utlåtanden nr 97—108, bevillningsutskottets betänkanden nr 39 och 48, bankoutskottets utlåtande nr 30, första lagutskottets utlåtanden nr 25—27 samt andra lagutskottets utlåtanden nr 30, 31 och 33—35.

§ 5

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

Föredrogs särskilda utskottets utlåtande nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 13 mars 1959 dagtecknad proposition, nr 100, vilken hänvi-

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

sats till särskilda utskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om försäkring för allmän tilläggspension,

2) lag angående procentsatsen för avgiftsuttaget under åren 1960—1964 enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension samt

3) reglemente angående allmänna pensionsfondens förvaltning.

Om propositionens huvudsakliga innehåll anfördes i utlåtandet sammanfattningsvis följande:

I propositionen föreslås lagstiftning om allmän tilläggspensionering, som skall träda i kraft den 1 januari 1960. Tilläggspensioner skall börja utges 1963.

Tillsammans med folkpensioneringen skall tilläggspensioneringen tillförsäkra alla förvärvsarbetande rätt till ålders-, invalid- och familjeskydd avvägt i förhållande till den tidigare arbetsinkomsten.

Rätt till tilläggspension skall kunna förvärras av svensk medborgare och av här mantalsskriven utlänning. Tilläggspension grundas på arbetsinkomst, som förvärras i åldern 16—65 år, i vad den årliga arbetsinkomsten ligger mellan 4 000 och 30 000 kr. Beträffande inkomst av annat förvärvsarbete än anställning är regeln att det belopp, som överskjuter 8 000 kr., räknas som pensionsgrundande till två tredjedelar. Den pensionsgrundande inkomsten beräknas på grundval av taxeringen till statlig inkomstskatt.

I likhet med folkpensionen skall tilläggspensionen vara värdebeständig. Även de nämnda inkomstgränserna skall följa ändringar i prisnivå.

Ålderspension, som börjar utgå vid 67 års ålder, utgör 60 procent av den genomsnittliga pensionsgrundande inkomsten under de 15 bästa åren. För full ålderspension fordras i inlednings-

skedet 20 pensionsgrundande år, vilket krav successivt höjes till att avse 30 år. Jämte folkpensionen kommer full ålderspension från tilläggspensioneringen att i stort sett motsvara två tredjedelar av hela arbetsinkomsten. Tilläggspensioneringens ålderspension kan uttagas från 63 års ålder, varvid pensionen minskas på visst sätt. Den som väntar med att ta ut pensionen till efter 67 år får å andra sidan en viss höjning av pensionen.

Förtidspension lämnas till den, som åtnjuter invalidförmån från folkpensioneringen. Vid förlust av arbetsförmågan utgår hel förtidspension med samma belopp som vederbörande skulle erhålla i ålderspension från 67 års ålder. Vid höggradig nedsättning av arbetsförmågan utgår 60 procent av hel förtidspension.

Familjepension utgöres av änkepension och barnpension. Änkepension utgår förutsatt att äktenskapet ingåtts senast då mannen fyllde 60 år och att det varat i minst fem år. Har makarna gemensamma barn, utgår dock änkepension oavsett om dessa förutsättningar föreligger eller ej. Barnpension utgår då den avlidne efterlämnar barn under 19 år. Tilläggspensioneringens familjepension motsvarar en viss del av den tilläggspension, som den avlidne uppbar eller skulle ha erhållit om han blivit invalid, nämligen för en efterlevande (änka eller barn) 40 procent, för två efterlevande (änka och ett barn eller två barn) 50 procent o. s. v. För fem eller flera efterlevande utgår 80 procent av den avlidnes tilläggspension.

Det har förutsatts, att den nu utarbetade lagstiftningen kommer att kompletteras på en del punkter, främst beträffande förtids- och familjepensionerna, vilket torde kunna ske innan förmåner börjar utges från tilläggspensioneringen.

I likhet med folkpensioneringen skall tilläggspensioneringen finansieras enligt ett fördelningssystem, dock endast med avgifter och således utan tillskott av skattemedel; inom tilläggspensioner-

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

ringen uppbygges vidare en betydande fond, allmänna pensionsfonden. På inkomst av anställning erlägges kollektiv arbetsgivaravgift. På inkomst av annat förvärvsarbete erlägges egenavgift. Samma uttagsprocent tillämpas för arbetsgivaravgift och egenavgift.

Rätt till tilläggspension skall börja intjänas och avgifter skall erläggas fr. o. m. 1960. Avgiftsuttaget fastställs till en början för fem år och föreslås utgöra 3 procent 1960 för att sedan stiga med en procent om året till 7 procent 1964. Räknat på den totala lönesumman blir arbetsgivaravgiften vid konstant penningvärde och oförändrad inkomstnivå 1,9 procent 1960 och 4,5 procent 1964. Det förutsättes att arbetsgivaravgiften framdeles inte kommer att överstiga 10 procent av den totala lönesumman.

Möjligheter finnes till undantagande från den allmänna tilläggspensioneringen, kollektivt för inkomst av anställning och individuellt för inkomst av annat förvärvsarbete.

Allmänna pensionsfonden beräknas vid konstant penningvärde och oförändrad inkomstnivå uppgå till 4 700 miljoner kr. vid 1964 års utgång. Förvaltningen av fonden föreslås anförtrödd åt tre styrelser. Första fondstyrelsen skall förvalta de arbetsgivaravgifter som erlägges av det allmänna, andra fondstyrelsen arbetsgivaravgifter från enskilda större arbetsgivare samt tredje fondstyrelsen övriga arbetsgivaravgifter och egenavgifter. I styrelserna skall företrädare finnas för närmast berörda parter utan att någon parts representanter ensamma har majoritet.

En betydande del av fondmedlen skall i form av återlån genom banker och andra kreditinstitut kunna gå tillbaka till dem som erlagt avgifter. Övriga fondmedel placeras i obligationer och andra skuldförbindelser som utfärdas av staten, kommuner och kreditinrättningar m. fl.

12 § i det genom propositionen fram-

lagda förslaget till lag om försäkring för allmän tilläggspension var av följande lydelse:

12 §.

Ålderspension utgör, där ej annat följer av andra och tredje styckena eller 13 §, för år räknat sextio procent av produkten av basbeloppet för den månad, för vilken pension skall utgivas, och medeltalet av de pensionspoäng som tillgodoräknats den försäkrade eller, om pensionspoäng tillgodoräknats honom för mer än femton år, medeltalet av de femton högsta poängtalerna. Har pensionspoäng tillgodoräknats den försäkrade för mindre än trettio år, skall hänsyn tagas endast till så stor del av nämnda produkt som svarar mot förhållandet mellan det antal år, för vilka pensionspoäng tillgodoräknats honom, och talet trettio.

Har undantagande som i 36 eller 37 § sägs ägt giltighet för den försäkrade, skall honom tillkommande ålderspension utgöra sextio procent av så stor del av den i första stycket angivna produkten, som svarar mot förhållandet mellan det antal år, dock högst trettio, för vilka pensionspoäng tillgodoräknats den försäkrade, och talet trettio ökat med ett för varje år, för vilket den försäkrade till följd av undantagandet icke tillgodoräknats pensionspoäng eller gått förlustig mer än en poäng. Ej må med tillämpning av vad nu sagts talet trettio ökas till mer än femtio.

Vad i andra stycket stadgas skall äga motsvarande tillämpning i fall då pensionspoäng jämlikt 9 § första stycket på grund av underlåten avgiftsbetalning icke tillgodoräknats den försäkrade.

I propositionens förslag till reglemente angående allmänna pensionsfondens förvaltning voro 4 och 6 §§ samt ikraftträdandebestämmelserna så lydande:

4 §.

Varje fondstyrelse skall bestå av nio ledamöter, som förordnas av Konungen. Av ledamöterna utses

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

i första fondstyrelsen tre efter förslag av sammanslutningar, som företräda kommunerna och landstingskommunerna, och tre efter förslag av rikssammanslutningar av arbetstagare;

i andra fondstyrelsen tre efter förslag av rikssammanslutningar av arbetsgivare och tre efter förslag av rikssammanslutningar av arbetstagare; samt

i tredje fondstyrelsen två efter förslag av rikssammanslutningar av arbetsgivare, två efter förslag av rikssammanslutningar av arbetstagare och två efter förslag av sammanslutningar, som företräda personer vilka erlagga avgifter enligt 34 § lagen om försäkring för allmän tilläggspension.

Avgives icke förslag som i första stycket sägs, förordnar Konungen ändå ledamöter som skolat utses efter sådant förslag.

För varje ledamot utses i enahanda ordning en suppleant.

Ledamöter och suppleanter skola vara myndiga, här i riket bosatta svenska medborgare.

6 §.

Av de utan förslag utsedda ledamöterna i fondstyrelse förordnar Konungen en till ordförande. Fondstyrelse väljer inom sig vice ordförande.

Detta reglemente träder i kraft den 1 januari 1960.

För åren 1960—1962 skall den i 3 § avsedda fördelningen ske sålunda att första fondstyrelsen tillskjuter tjugu, andra fondstyrelsen femtio och tredje fondstyrelsen trettio procent av de medel som erfordras.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat tjugoen i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

de likalydande motionerna I: 411 av herr *Söderberg m. fl.* och II: 501 av herr *Hagrell m. fl.*,

de likalydande motionerna I: 426 av herr *Anderson, Carl Albert*, och II: 516 av herr *Lundqvist i Trollhättan m. fl.*,

de likalydande motionerna I: 428 av herr *Grym m. fl.* och II: 524 av herr *Fredriksson m. fl.*,

de likalydande motionerna I: 429 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 519 av herr *Hedlund m. fl.*,

de likalydande motionerna I: 430 av herr *Öhman* och herr *Persson, Helmer*, samt II: 525 av herr *Senander m. fl.*,

de likalydande motionerna I: 431 av herr *Ewerlöf m. fl.* och II: 520 av herr *Hjalmarson m. fl.*,

de likalydande motionerna I: 432 av herr *Ewerlöf m. fl.* och II: 521 av herr *Hjalmarson m. fl.*,

de likalydande motionerna I: 433 av herr *Aastrup m. fl.* och II: 523 av herr *Ohlin m. fl.*,

de likalydande motionerna I: 434 av herr *Ringaby* och II: 526 av herr *Gansmoe m. fl.*,

motionen II: 518 av fröken *Sandell*,

motionen II: 522 av herr *Kellgren m. fl.* samt

motionen II: 527 av herr *Christenson* i Malmö.

I motionerna I: 411 och II: 501 hade hemställts, »att 4 § i 'Förslag till Reglemente angående allmänna pensionsfondens förvaltning' måtte få följande lydelse:

Varje fondstyrelse skall bestå av nio ledamöter, som förordnas av Konungen. Av ledamöterna utses

i första fondstyrelsen *tre* efter förslag av sammanslutningar, som företräda kommunerna och landstingskommunerna, och *tre* efter förslag av rikssammanslutningar av arbetstagare;

i andra fondstyrelsen *en* (Kungl. Maj:ts förslag: 3) efter förslag av rikssammanslutningar av arbetsgivare och *sju* (Kungl. Maj:ts förslag: 3) efter förslag av rikssammanslutningar av arbetstagare; samt

i tredje fondstyrelsen *en* (Kungl. Maj:ts förslag: 2) efter förslag av rikssammanslutningar av arbetsgivare, *fem*

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

(Kungl. Maj:ts förslag: 2) efter förslag av rikssammanslutningar av arbetstagare och *två* efter förslag av sammanslutningar, som företräda personer vilka erlagga avgifter enligt 34 § lagen om försäkring för allmän tilläggspension.

Avgives icke förslag som i första styc- ket sägs, förordnar Konungen ändå le- damöter som skola utses efter sådant förslag.

För varje ledamot utses i enahanda ordning en suppleant.

Ledamöter och suppleanter skola vara myndiga, här i riket bosatta svenska medborgare».

I motionerna I: 426 och II: 516 hade hemställts »att riksdagen måtte besluta att konsumentkooperationen skall be- traktas som sådan rikssammanslutning, vilken jämlikt reglementets 4 § ges rätt föreslå ordinarie ledamot och suppleant för denne till andra fondstyrelsen jäm- te suppleant till tredje fondstyrelsen, samt

att riksdagen likaledes måtte besluta att konsument- och bostadskooperativa sparkassor upptages bland de kreditin- stitut, vilka direkt anges i reglementets §§ 12: 4 och 14».

I motionerna I: 428 och II: 524 hade yrkats, »att riksdagen beslutar att i skri- velse till Kungl. Maj:t hemställa, att för- slag till lag om sänkt pensionsålder för gruvarbetare förelägges riksdagen sna- rast möjligt samt att pensionsåldern där- vid fastställs till 63 år vid 30 års ar- bete under jord eller i dagbrott norr om polcirkeln».

I motionerna I: 429 och II: 519 hade föreslagits

»A. att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 100,

B. att riksdagen måtte uttala, att för- månerna inom folkpensioneringen även efter förverkligande av den av 1958 års A-riksdag godtagna målsättningen fram till år 1968 må förbättras, så att folk- pensionärerna får skäligen andel av fram- tida standardhöjning,

C. att riksdagen för främjande av fri- villig tilläggspensionering och annat sparande för ökad trygghet vid ålder- dom, vid invaliditet och för familjer i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om skyndsamt provning

dels av möjligheterna att genom skat- telindring stimulera långsiktigt sparande i egen fastighet, i egen rörelse och på särskilt pensionskonto i bank eller annan kreditinrättning i enlighet med vad i motionen anförts,

dels av frågan om värdesäkring av sparande i form av frivillig tilläggs- pensionsförsäkring och annat frivilligt spa- rande i enlighet med vad ovan anförts samt av möjligheterna för enskilda för- säkringsinrättningar att erhålla värde- fasta placeringar av premiemedel, samt

D. att riksdagen måtte beakta vad i motionen i övrigt anförts».

I motionerna I: 430 och II: 525 hade yrkats, »att riksdagen måtte besluta god- kända Kungl. Maj:ts proposition nr 100 med förslag till lag om försäkring för allmän tilläggspension m. m. med ne- danstående ändringar:

1) att ordet *dubbla* i § 8 'Förslag till Lag om försäkring för allmän tilläggs- pension' utbytes mot ordet *tredubbla*,

2) att i § 4 'Förslag till reglemen- te...' efter ordet *utses* fastställs:

i första fondstyrelsen *två* efter för- slag av sammanslutningar som före- träder kommunerna och landstingskom- munerna och *fem* efter förslag av riks- sammanslutningar av arbetstagare;

i andra fondstyrelsen *en* efter för- slag av rikssammanslutningar av arbets- givare och *fem* efter förslag av rikssam- manslutningar av arbetstagare; samt

i tredje fondstyrelsen *en* efter för- slag av rikssammanslutningar av ar- betsgivare, *fyra* efter förslag av riks- sammanslutningar av arbetstagare och *två* efter förslag av sammanslutningar, som företräder personer, vilka erlaggar avgifter enligt 34 § i lagen om försäk- ring för allmän tilläggspension...

3) att riksdagen i skrivelse till Kungl.

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

Maj:t uttalar, att den ifrågasatta utredningen i syfte att klarlägga frågan om en ytterligare sänkning av pensionsåldern i vissa fall skall arbeta så skyndsamt att förslag kan framläggas redan 1960 till sänkt pensionsålder för gruvarbetare och andra i tungt och hälsofarligt arbete samt därefter jämväl utreda frågan om en allmän sänkning av pensionsåldern från nuvarande 67 år till 65 år och när det gäller kvinnliga folkpensionärer till 60 år».

I motionerna I: 431 och II: 520 hade hemställts, »att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 100».

I motionerna I: 432 och II: 521 hade hemställts, »att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 100 måtte

a) uttala, att enligt dess mening framför allt den ekonomiska politiken och skattepolitiken bör så utformas, att de många medborgarnas möjligheter att i former som de själva äger bestämma lägga upp personliga resurser och reserver främjas;

b) i skrivelse till Kungl. Maj:t understryka angelägenheten av snara förslag med konkret planering av den fortsatta folkpensionsreformen särskilt med avseende på 1) takten i den grundläggande ålderstrygghetens utbyggnad fram till 1968 års målsättning, 2) utbyggnaden av invalid- och familjeskyddet inom folkpensioneringen, 3) avstämningen mellan förmåner och avgifter, 4) avvecklingen av inkomstprövningen i folkpensionssystemet samt 5) övergångs- och samordningsproblemen;

c) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga, att förslag förelägges innevarande års riksdag vid dess höstsession om konkreta sparfrämjande åtgärder i synnerhet gällande 1) egna hemssparande, 2) andra former av bostadssparande, 3) olika former av försäkringssparande, 4) banksparende, 5) aktiesparande samt 6) jordbrukares och andra företagares rätt att skattefritt avsätta medel

för äldre dagar utan att dessa behöver undandragas den egna rörelsen;

d) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga om förslag till innevarande års riksdag vid dess höstsession om sådana ändringar i och förtydliganden av lagstiftningen, att möjligheterna avsevärt vidgas att teckna värdefasta försäkringar samt att också i övrigt värdesäkra sparmedel, även pensionsmedel; samt

e) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga om utredning samt förslag snarast om skattefrihet för inkomst — förslagsvis upp till ett årligt belopp av 1 500 kronor — i den mån denna förvärvats genom deltidsarbete för vård och tillsyn av äldre människor i deras hem».

I motionerna I: 433 och II: 523 hade hemställts,

»A. att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 100;

B. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga att Kungl. Maj:t efter utredning i de hänseenden ovan angivits måtte för 1960 års riksdag framlägga förslag till tilläggspensioneringens ordnande i enlighet med ovan i motiveringen angivna riktlinjer;

C. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om skyndsamt utredning och förslag om åtgärder för att främja olika former av långsiktigt sparande och försäkringar som kan vara av betydelse för ålderdoms-, invalid- och efterlevandeförsörjningen, varvid särskilt intresse ägnas åt att bereda ökade möjligheter för jordbrukare och företagare att ordna pensionering inom den egna rörelsen;

D. att riksdagen i övrigt måtte beakta vad som i motionen anförts».

I motionerna I: 434 och II: 526 hade motionärerna — för den händelse att obligatoriet genomfördes — hemställt, »att riksdagen måtte besluta sådan ändring av 12 § i förslaget till lag om försäkring för allmän tilläggspension som framgår av följande lydelse:

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.**12 §.**

Ålderspension utgör, där ej annat följer av andra, tredje och fjärde styckena eller 13 §, för år räknat sextio procent av produkten av basbeloppet för den månad, för vilken pension skall utgivas, och medeltalet av de pensionspoäng som tillgodoräknats för den försäkrade eller, om pensionspoäng tillgodoräknats honom för mer än femton år, medeltalet av de femton högsta poängtal. Har pensionspoäng tillgodoräknats den försäkrade för mindre än trettio år, skall hänsyn tagas endast till så stor del av nämnda produkt som svarar mot förhållandet mellan det antal år, för vilka pensionspoäng tillgodoräknats honom, och talet trettio.

Har undantagande — — — än femtio.

Vad i — — — den försäkrade.

För försäkrad, som då denna lag antogs av riksdagen var ledamot av densamma, utgår ålderspension med den procent av enligt första, andra och tredje styckena uträknat belopp, som framgår av nedanstående tabell.

Födelseår	Procent	Födelseår	Procent
1896	20	1914	49
1897	21	1915	53
1898	22	1916	56
1899	23	1917	59
1900	25	1918	63
1901	27	1919	66
1902	29	1920	69
1903	31	1921	73
1904	33	1922	76
1905	36	1923	79
1906	38	1924	83
1907	40	1925	86
1908	42	1926	89
1909	44	1927	93
1910	45	1928	96
1911	46	1929	99
1912	47	1930 och	
1913	48	senare	100».

Utskottet hemställde

A) att riksdagen måtte avslå det genom propositionen framlagda förslaget

till lag om försäkring för allmän tilläggspension;

B) att riksdagen måtte avslå det genom propositionen framlagda förslaget till lag angående procentsatsen för avgiftsuttaget under åren 1960—1964 enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension;

C) att riksdagen måtte avslå det genom propositionen framlagda förslaget till reglemente angående allmänna pensionsfondens förvaltning;

D) att riksdagen måtte avslå motionerna I: 433 och II: 523, i vad de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om förslag till tilläggspensioneringens ordnande i enlighet med i motionerna angivna riktlinjer;

E) att riksdagen måtte avslå motionerna I: 429 och II: 519, såvitt avsåge uttalande rörande folkpensionsförmåerna efter år 1968;

F) att riksdagen i anledning av följande motioner, nämligen

1) I: 429 och II: 519,

2) I: 432 och II: 521 samt

3) I: 433 och II: 523,

i vad motionerna avsåge sparfrämjande åtgärder, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning rörande åtgärder för att främja olika former av långsiktigt sparande och försäkringar, som kunde vara av betydelse för ålderdoms-, invalid- och efterlevandeförsörjningen;

G) att riksdagen i anledning av följande motioner, nämligen

1) I: 429 och II: 519,

2) I: 432 och II: 521 samt

3) I: 433 och II: 523,

i vad motionerna avsåge åtgärder för viss värdesäkring, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning rörande åtgärder för att värdesäkra olika former av långsiktigt sparande och försäkringar, som kunde vara av betydelse för ålderdoms-, invalid- och efterlevandeförsörjningen;

H) att riksdagen i anledning av mo-

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

tionerna I: 432 och II: 521, i vad de avsåge skattefrihet för inkomst av visst deltidarbete, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga om utredning och förslag beträffande de av utskottet berörda skattespörsmålen;

I) att följande motioner, nämligen

1) I: 428 och II: 524,

2) I: 430 och II: 525,

3) II: 522 samt

4) II: 527,

i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet ovan anfört och hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

J) att följande motioner, nämligen

1) I: 411 och II: 501,

2) I: 426 och II: 516,

3) I: 429 och II: 519,

4) I: 431 och II: 520,

5) I: 432 och II: 521,

6) I: 433 och II: 523,

7) I: 434 och II: 526 samt

8) II: 518,

i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet anfört och hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Följande reservationer hade avgivits:

Vid utskottets hemställan under A

1) av herrar *Strand, Geijer* och *Knut Johansson*, fröken *Ranmark*, herrar *Einar Persson, Mossberger* och *Kellgren*, fru *Eriksson* i Stockholm, herrar *Almgren* och *Kristenson* i Göteborg, fru *Ekendahl* och herr *Gustafsson* i Uddevalla, vilka ansett att viss del av utskottets yttrande bort ersättas med yttrande av i reservationen angiven lydelse samt att utskottet under A) bort hemställa, att riksdagen måtte antaga det genom propositionen framlagda förslaget till lag om försäkring för allmän tilläggspension.

Vid utskottets hemställan under B

2) av herrar *Strand, Geijer* och *Knut Johansson*, fröken *Ranmark*, herrar *Einar Persson, Mossberger* och *Kell-*

gren, fru *Eriksson* i Stockholm, herrar *Almgren* och *Kristenson* i Göteborg, fru *Ekendahl* och herr *Gustafsson* i Uddevalla, vilka under åberopande av vad de anfört i sin reservation vid utskottets hemställan under A) ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte antaga det genom propositionen framlagda förslaget till lag angående procentsatsen för avgiftsuttaget under åren 1960—1964 enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension.

Vid utskottets hemställan under C

3) av herrar *Strand, Geijer* och *Knut Johansson*, fröken *Ranmark*, herrar *Einar Persson, Mossberger* och *Kellgren*, fru *Eriksson* i Stockholm, herrar *Almgren* och *Kristenson* i Göteborg, fru *Ekendahl* och herr *Gustafsson* i Uddevalla, vilka under åberopande av vad de anfört i sin reservation vid utskottets hemställan under A) ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen med förklaring att riksdagen funnit vissa ändringar böra företagas i det genom propositionen framlagda förslaget till reglemente angående allmänna pensionsfondens förvaltning måtte för sin del antaga förslaget med de ändringar i 4 och 6 §§ samt ikraftträdandebestämmelserna som framginge av följande lydelse:

4 §.

Varje fondstyrelse skall bestå av nio ledamöter, som förordnas av Konungen. Av ledamöterna utses

i första fondstyrelsen tre efter förslag av sammanslutningar, som företräda kommunerna och landstingskommunerna, och tre efter förslag av rikssammanslutningar av arbetstagare;

i andra fondstyrelsen tre efter förslag av rikssammanslutningar av arbetsgivare, en efter förslag av sammanslutning, som företräder konsumentkooperationen, och fyra efter förslag av rikssammanslutningar av arbetstagare; samt

i tredje fondstyrelsen två efter förslag av rikssammanslutningar av arbets-

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

givare, *fyra* efter förslag av rikssammanslutningar av arbetstagare och två efter förslag av sammanslutningar, som företräda personer vilka erlägga avgifter enligt 34 § lagen om försäkring för allmän tilläggspension.

Avgives icke — — — sådant förslag.

För varje — — — en suppleant.

Ledamöter och — — — svenska medborgare.

6 §.

Av de utan förslag utsedda ledamöterna i *första fondstyrelsen* förordnar Konungen en till ordförande. *I andra och tredje fondstyrelserna* skall den utan förslag utsedde ledamoten vara ordförande. Fondstyrelse väljer — — — vice ordförande.

Detta reglemente — — — 1 januari 1960.

För åren — — — som erfordras.

Utes ledamöter och suppleanter i fondstyrelse under år 1959, skola förordnandena avse tiden intill dess balansräkning fastställts under år 1963.

Vid utskottets hemställan under D

4) av herrar *Aastrup, Nils Hansson, Söderquist, Wedén* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett att visst stycke i utskottets yttrande bort ersättas med yttrande av i reservationen angiven lydelse samt att utskottet under D) bort hemställa, att riksdagen, med bifall i motsvarande del till motionerna I: 433 och II: 523, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att Kungl. Maj:t efter utredning i de hänseenden som i reservationen angivits måtte för 1960 års riksdag framlägga förslag till tilläggspensioneringens ordnande i enlighet med i motionerna angivna riktlinjer.

Vid utskottets hemställan under E

5) av herrar *Bengtson* och *Nils Hansson*, fru *Hamrin-Thorell* samt herrar *Georg Carlsson, Per-Olof Hanson, Wedén, Gustafsson* i Skellefteå, *Wahlund* och *Carlsson* i Bakeröd, vilka ansett att visst avsnitt av utskottets yttrande bort ersättas med yttrande av i reservatio-

nen angiven lydelse samt att utskottet under E) bort hemställa, att riksdagen, med bifall till motionerna I: 429 och II: 519, såvitt avsåge uttalande rörande folkpensionsförmånerna efter år 1968, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening uttala att förmånerna inom folkpensioneringen även efter förverkligande av den av 1958 års A-riksdag godtagna målsättningen fram till år 1968 måtte förbättras så att folkpensionärerna erhöle skälig andel av framtida standardstegring.

Vid utskottets hemställan under F

6) av herrar *Strand* och *Knut Johansson*, fröken *Ranmark*, herrar *Einar Persson, Hjalmar Nilsson* och *Ståhle*, fru *Eriksson* i Stockholm samt herrar *Almgren, Kristenson* i Göteborg, *Adamsson, Gustafsson* i Uddevalla och *Andersson* i Ronneby, vilka ansett att visst avsnitt av utskottets utlåtande bort ersättas med yttrande av i reservationen angiven lydelse samt att utskottet under F) bort hemställa, att riksdagen måtte avslå följande motioner, nämligen

1) I: 429 och II: 519,

2) I: 432 och II: 521 samt

3) I: 433 och II: 523,

i vad motionerna avsåge sparfrämjande åtgärder.

Vid utskottets hemställan under G

7) av herrar *Strand* och *Knut Johansson*, fröken *Ranmark*, herrar *Einar Persson, Hjalmar Nilsson* och *Ståhle*, fru *Eriksson* i Stockholm samt herrar *Almgren, Kristenson* i Göteborg, *Adamsson, Gustafsson* i Uddevalla och *Andersson* i Ronneby, vilka under åberopande av vad de anfört i sin reservation vid utskottets hemställan under F) ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte avslå följande motioner, nämligen

1) I: 429 och II: 519,

2) I: 432 och II: 521 samt

3) I: 433 och II: 523,

i vad motionerna avsåge åtgärder för viss värdesäkring.

Lag om försäkring för allmän tilläggs pension, m. m.

Vid utskottets hemställan under H

8) av herrar *Strand* och *Knut Johansson*, fröken *Ranmark*, herrar *Einar Persson*, *Hjalmar Nilsson* och *Stähle*, fru *Eriksson* i Stockholm samt herrar *Almgren*, *Kristenson* i Göteborg, *Adamsson*, *Gustafsson* i Uddevalla och *Andersson* i Ronneby, vilka ansett att visst avsnitt av utskottets yttrande bort ersättas med yttrande av i reservationen angiven lydelse samt att utskottet under H) bort hemställa, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 432 och II: 521, i vad de avsåge skattefrihet för inkomst av visst deltidarbete.

Vid utskottets hemställan under I

9) av herrar *Strand*, *Geijer* och *Knut Johansson*, fröken *Ranmark*, herrar *Einar Persson*, *Mossberger* och *Kellgren*, fru *Eriksson* i Stockholm, herrar *Almgren* och *Kristenson* i Göteborg, fru *Ekendahl* och herr *Gustafsson* i Uddevalla, vilka under åberopande av vad de anfört i sin reservation vid utskottets hemställan under A) ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av propositionen samt följande motioner, nämligen

- 1) I: 428 och II: 524,
- 2) I: 430 och II: 525,
- 3) II: 522 samt
- 4) II: 527,

måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning rörande vissa frågor avseende tilläggs pensioneringen i enlighet med vad reservanterna anfört.

Till utskottets utlåtande hade fogats särskilda yttranden dels av herrar *Bengtson*, *Georg Carlsson*, *Hedlund* och *Wahlund*, dels ock av herrar *Manner-skantz*, *Eliasson* i Moholm och *Magnusson* i Borås.

Herr TALMANNEN yttrade:

Utskottets hemställan i detta ärende kommer att föredragas i ett sammanhang, och under debatten får framstäl-

las yrkanden beträffande samtliga punkter i denna hemställan. Sedan debatten avslutats kommer meddelande att lämnas angående den voteringsordning, som med anledning av de framställda yrkandena kommer att tillämpas, och till kammarens ledamöter avses även skola utdelas en stencilerad sammanställning över de yrkanden som gjorts beträffande de olika punkterna i utskottets hemställan. Om under A), som avser förslaget till lag om försäkring för allmän tilläggs pension, icke framställes annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan eller till reservationen nr 1), kommer utskottets hemställan under punkten A) att i sin helhet ställas mot det i reservationen nr 1) gjorda yrkandet. I motsatt fall gives först propositioner beträffande vart och ett av de stadganden, i fråga om vilka framställts säryrkanden, varefter återstående stadganden sammanföres i en votering. På motsvarande sätt kommer att förfaras beträffande punkten C), som avser förslaget till reglemente angående allmänna pensionsfondens förvaltning.

Jag vill redan nu meddela, att om någon ledamot skulle råka rösta fel vid en rösträkning men anmäler detta innah omröstningen förklarats avslutad, kommer ifrågakvarande rösträkning att göras om. En erinran härom avses skola intagas i den tidigare nämnda stencilerade sammanställningen.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Efter att ha varit föremål för ett mer än tioårigt utredningsarbete, efter grundlig penetrering i 1955 års pensionsberedning, efter en folkomröstning 1957, efter det att ett förslag till principlösning fallits av den borgerliga majoriteten vid 1958 års A-riksdag och efter att ha spelat huvudrollen i två politiska val står nu den för

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

hela vårt folk så ytterst betydelsefulla pensionsfrågan inför sitt avgörande.

Riksdagen har nu att ta ställning till om ett i klar lagtext utarbetat förslag, som i allt väsentligt bygger på fjolårets principproposition, skall antagas eller förkastas. Få frågor torde ha fått en så grundlig genomlysning som denna, innan ett beslut fattats. Och knappast någon fråga under de senaste årtiondena har förorsakat så hård politisk strid som pensionsfrågan. Inte heller någon annan fråga har på samma sätt som denna fråga föranlett så kraftiga förskjutningar i styrkeförhållandena mellan partierna.

Orsaken härtil tror jag är att finna i pensionsfrågans karaktär av trygghetsproblem. Människorna vill ha trygghet. Och de är också beredda till offer för att nå denna trygghet. Vi har gemensamt påtagit oss tunga bördor för vår yttre trygghet. Vi har genom olika socialpolitiska åtgärder sökt bistå de svaga i samhället och dem som av skilda orsaker helt eller delvis saknat förmåga att reda sig på egen hand. Om dessa åtgärder har vi i stort varit överens. Nu gäller det den sista stora grundstenen i vårt sociala välfärdssystem. Lika trygghet för alla på ålderdomen och för familjen. Vi socialdemokrater beklagar, att det inte varit möjligt att nå större enighet i pensionsfrågan och att frågan nu kanhända kommer att avgöras genom lottning.

För dem som i dag fortfarande säger nej till en lösning av pensionsfrågan är måhända bevekelsegrunderna något olika. Högerns och centerpartiets nej är åtminstone klart och otvetydigt. Försök bara inte inbilla folk, att det är av omtanke om människornas frihet, som dessa partier säger nej! Eller att deras ståndpunkt skulle vara dikterad av känslan för rättvisa mellan olika grupper och att därför grundpensionen — folkpensionen — är det viktigaste i detta rättvisesammanhang. Fråga exempelvis en metallarbetare, som efter att

i 40—50 år ha troget tjänat ett företag och som vid avgången ur tjänst får medalj och av nåd kanske 600 — i bästa fall 900 — kronor i bolagspension, om han känner sig mindre fri, ifall han i stället får en av staten garanterad tilläggspension på 6 000—7 000 kronor. Fråga samma arbetare, om han tycker det är rättvist, att *han* tvingas leva på folkpension samtidigt som företagaren eller lantbrukaren i grannskapet fortfarande vid inträdet i pensionsåldern äger och lever av sitt företag eller sin gård. Nej, ärade kammarledamöter, det där talet om frihet och rättvisa tror inte de pensionslösa på. De uppfattar det närmast som uttryck för cynism och för ovilja att åtminstone försöka skapa ett större mått av rättvisa på ålderdomen än vad som för närvarande gäller.

I motsats till högern och centerpartiet säger sig folkpartiet vilja arbeta för en — t. o. m. bättre — lösning av pensionsfrågan än den regeringen föreslår. Trots att folkpartiets förslag underkänts av folket i val och trots att de politiska möjligheterna för ett genomförande av förslaget är obefintliga, agerar folkpartiet fortfarande som om dess förslag vore en politisk realitet. En samlande lösning, säger man. För *vilka* är det en samlande lösning? Inte är det för de två andra borgerliga partierna. De säger lika kategoriskt nej till folkpartiets förslag som till regeringens. Vi socialdemokrater avböjer lika bestämt det folkpartistiska pensionssystemet, därför att vi hävdar att det inte är en tillfredsställande lösning av pensionsfrågan. Vilka skall man då samla? Är det de tidigare folkpartiväljarna, som i stora skaror lämnade partiet vid fjolårets val, som man åter vill samla? Det är ju i och för sig förstäligt, men skall det lyckas torde det vilja till att man agnar kroken med andra beten än folkpartiets pensionsförslag. Och hur länge kommer det att dröja, innan vi i så fall är färdiga att fatta beslut om lagstadgad rätt till tilläggspension? Ja, skall man döma

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

av utvecklingen mellan valen 1956 och 1958 kommer det att ta tid. Om utvecklingen fortsätter på samma sätt, så att det för varje val blir en tredjedel mindre i denna kammare, som stöder folkpartiets förslag, är ju inte utsikterna till framgång särskilt ljusa. Vi lär nog aldrig få några pensioner efter modell folkpartiet.

Herr talman! Utan att närmare gå in på detaljerna i de föreliggande förslagen till en lösning av pensionsfrågan — andra talare från vårt håll kommer efter mig att göra detta — vill jag ändå peka på några grundläggande principer, som för oss varit utslagsgivande vid vårt ställningstagande.

För det första har vi bestämt hävdad den uppfattningen, att lagstiftningsvägen är den enda möjliga, om man verkligen vill snabbt och effektivt bereda alla förvärvsarbetande ett tillfredsställande pensionsskydd.

För det andra menar vi, att om man skall lyckas med det måste man välja fördelningssystemet som finansieringsmetod.

Dessa två saker är intimt förknippade med varandra. Endast med fördelningssystemet kan pensioneringen genomföras under den 20-åriga övergångstid vi förordar och därmed ge också dem som blir pensionärer under denna tid ett något så när rimligt pensionsskydd. Denna fördel kan man inte vinna med ett premiereservsystem.

Inte heller något annat system än fördelningssystemet kan ge den följsamhet till standard- och penningvärdeutveckling, som är nödvändig för att de utbetalade pensionerna skall behålla sitt värde. Denna värdesäkring är inte möjlig i ett premiereservsystem.

Jag vill här också peka på den förbättring i förhållande till principförslaget, som den variabla pensionsåldern utgör. Möjligheten att tidigare lägga eller uppskjuta pensionsuttaget innebär en uppenbar fördel gentemot tidigare förslag. För grupper med särskilt tungt ar-

bete torde denna möjlighet till tidigare pension än vid 67 års ålder framstå som synnerligen angelägen. Mindre tillfredsställande framstår det förhållandet, att dessa grupper, som på grund av en alltför hastig fysisk förslitning inte orkar arbeta lika länge som andra, av denna anledning skulle få lägre pension. I den socialdemokratiska reservationen har vi därför begärt, att frågan om hur yrkesgrupper med tungt och hälsofarligt arbete skall kunna beredas oreducerad ålderspension före 67 års ålder ytterligare utredes.

Givetvis är inte det system, som nu föreslås i propositionen, fulländat i alla sina detaljer. Vi har därför också i den socialdemokratiska reservationen till utskottsutlåtandet pekat på en rad andra punkter, där vi förväntar nya överväganden eller ytterligare utredningar, innan systemet definitivt bindes i författningsform.

Så är förhållandet beträffande invalid- och familjepensioneringens anpassning till motsvarande förmåner inom folkpensioneringen. Så är fallet också vad gäller den i propositionen föreslagna s. k. 300-kronorsregeln, vidare frågan om huruvida sjukdom och arbetslöshet skall få påverka rätten till pension, liksom ytterligare en rad punkter som jag inte här skall räkna upp. Detta är ändå detaljer, visserligen i och för sig viktiga, men det avgörande måste nu vara, att ett beslut fattas om att genomföra pensionssystemet. Bristerna i detaljutformningen får sedan rättas till under hand.

Utifrån dessa synpunkter — och med påpekande av behovet av ytterligare överväganden i vissa delar av förslaget — har de socialdemokratiska reservanterna funnit regeringens förslag till lag om försäkring för allmän tilläggspension väl avvägt och till alla delar tillstyrkt, att denna del av lagförslaget nu antages av riksdagen.

Däremot har vi inte helt kunnat bidra förslaget vad det gäller allmänna

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

pensionsfondens förvaltning. Vi har därför föreslagit vissa ändringar beträffande fondstyrelsernas sammansättning, innebärande att statens representation i den andra och den tredje fondens styrelser minskas och att löntagarnas och kooperationens representation ökas. Dessa förändringar i fondförvaltningen har vi funnit väl motiverade, då de innebär en bättre avvägning av inflytandet över fonderna än enligt Kungl. Maj:ts förslag.

Herr talman! Det skulle vara mycket att tillägga i denna för hela vårt folk — framför allt för alla förvärvsarbete — så ytterst ingripande och betydelsefulla fråga. Jag tror dock inte att det nu tjänar mycket till. Efter att i flera år ha stått i centrum för den politiska debatten och efter den allsidiga belysning, som pensionsfrågan fick vid fjolårets riksdagsbehandling, torde spörsmålet knappast kunna avvinnas några nya aspekter. Vad som nu behövs är att det äntligen fattas ett positivt beslut.

I dag följer hundratusenden och åter hundratusenden av de pensionslösa över hela vårt land med spänning och oro men också med förhoppningar vad som skall ske här i riksdagen. Man väntar sig att få sin trygghetsfråga löst. Skulle andra kammaren — med eller utan Iotens hjälp — återigen avslå förslaget om lagstadgad rätt till tilläggspension, kommer detta att bland de pensionslösa utlösa en förbittring, som kan komma att försvåra samlande lösningar av andra för vårt land betydelsefulla frågor. Men ingen skall tro att pensionsfrågan, därest den nu åter fälls, däremot är avförd från dagordningen. I så fall kommer vi igen. Det går möjligen att fördröja men inte att förhindra ett genomförande av detta rättvisekrav.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till de vid utskottets utlåtande följande reservationerna av herr Strand m. fl.

Herr WEDÉN (fp):

Herr talman! Det har ju många gånger under senare tid med beklagande konstaterats, att de olika politiska meningsriktningarnas positioner beträffande pensionsfrågan i nuvarande läge är bestämda och knappast låter sig påverkas av några ytterligare argumenteringar. Särskilt för oss inom folkpartiet, som verkligen ihärdigt har strävat och offrat åtskilligt för att överbrygga motsättningarna, kan givetvis sådana konstateranden förefalla nedslående. Men låt mig, herr talman, redan från början säga att liksom jag i de flesta andra avseenden inte kan dela den föregående talarens uppfattning, så kan jag inte heller göra det när han tydligen utgår från att den, om jag får säga stelkramp, som pensionsfrågan medfört hos partierna, särskilt till höger och vänster om folkpartiet, skulle bli bestående. Jag tror tvärtom, oberoende av hur det avgörande som skall träffas i morgon eller övermorgon utfaller, att det kommer en tid, då resonligheten åter skall få tillfälle att göra sig gällande och till gagn för det allmänna bästa påverka handlandet även hos de meningsriktningar, vilka i dag mycket hårt håller fast vid den ena eller andra ytterlighetsståndpunkten. Jag tror också att den tiden kan komma ganska snart.

Får jag kanske sedan, herr talman, mycket hastigt anlägga ett perspektiv bakåt och säga, att jag tror det var en ödesdiger milstolpe i de långa pensionsutredningarnas historia som passades, när för åtta år sedan eller så de stora organisationerna på arbetsmarknaden hjälptes åt att skjuta sönder förslaget från den första Åkessonska utredningen. Visst hade detta förslag sina konstigheter och brister som det var nödvändigt att rätta till, men det byggde i alla fall på sundare tankegångar i både statsfinansiellt och samhällsekonomiskt avseende än som varit vägledande för den utveckling, som sedan följt och vars resultat vi nu står inför.

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

Det Åkessonska förslaget utgick från en låg folkpension, av den storleksordning som fanns i början på 1950-talet, och en ovanpå denna folkpension lagd obligatorisk men måttlig tilläggspensionering för alla medborgare enligt ett fördelningssystem. Förnuftigt avvägda borde dessa båda pensionsformer tillsammans ha kunnat erbjuda en i den ekonomiska verkligheten väl förankrad ålderstrygghet, som dock i fråga om sin obligatoriska del hade stannat vid en så pass låg nivå att det kunde ha varit rimligt begära, att medborgarna också obligatoriskt skulle åta sig att tillförsäkra sig en trygghet av detta slag genom att avstå inkomster under sin aktiva verksamhetstid. En sådan pensionsordning skulle, rätt utformad, i alla fall inte ha mer än på ett ganska resonligt sätt inkräktat på den del av arbetsinkomsten, som medborgarna efter sitt eget val kunde disponera över. Det är klart att i en tid, då summan av direkta och indirekta skatter och avgifter stiger till över 40 procent av den normala arbetarinkomsten och till mycket mera för högre inkomster, så kan det verkligen med skäl sägas, att det är angeläget att bevaka alla ytterligare försök att obligatoriskt beskära utrymmet för medborgarnas valfrihet beträffande inkomsternas användning.

Men det kunde alltså ha varit möjligt — tror jag — att på den första Åkessonska utredningens väg skapa en ordning, vilken samtidigt som den tillgodosåg alla rimliga sociala krav och rättvisekrav också lämnade en mycket bred rådjön över för en fortsatt rask utveckling av varierande frivilliga tilläggspensioner för att ytterligare förbättra ålderstryggheten för de grupper och enskilda, som fann det naturligt att göra det. Sådana ytterligare tilläggspensioner hade givetvis fått bygga på de normala försäkringsmässiga metoderna, inkluderande ett stort mått av sparande, som successivt och i stigande utsträckning hade kunnat placeras värdebeständigt

och som blivit en värdefull källa för kapitalförsörjning. Just genom att utrymmet för en sådan utveckling hade kunnat göras så vidsträckt hade det varit desto säkrare, att den skulle ha kommit till stånd.

Jag tror, herr talman, att om vi kunde finna ett på något vis välsignat eller magiskt trollspö, med vars hjälp vi kunde sopa bort de motsättningar, misstag och bindningar, som inträffat under de senare åren, men samtidigt bevara de kunskaper och erfarenheter, som dessa år i alla fall har gett oss, och om vi på det sättet mera frigjorda och mindre okloka kunnat anknyta till läget som det var innan alla lidelser kom i svallning, så skulle det kanske ha funnits möjligheter för en mycket mera vidsträckt enighet efter sådana linjer.

Men detta trollspö finns säkert inte, herr talman, och nu står vi där vi står. Ett starkt framträdande drag i den utveckling som fört oss dit är ju vad man skulle kunna kalla den stora folkpensionsdriven. Det kunde vara åtskilligt att säga om den, men jag inskränker mig till att konstatera, att den har bundit alla de politiska partierna vid en kraftig utvidgning av folkpensionerna fram till år 1968. Därigenom kommer dessa att utgöra — det tycker jag är angeläget att observera — ett mycket större bidrag till ålderstryggheten, vilken ordning för tilläggspensionering som än tillämpas, än vad som ännu för 6—8 år sedan i allmänhet troddes vara möjligt.

När nu folkpensionerna fått denna plats är det för oss inom folkpartiet naturligt att dra konsekvenserna av detta faktum. Får jag i sammanhanget tillägga, att både vi och centerpartiet redan förra året reste frågan om folkpensionernas ställning också efter år 1968 och klarlade vår syn på saken. Jag vill gärna upprepa nu, när centerpartiet på nytt har aktualiserat detta spörsmål, att vår ståndpunkt därvidlag är oförändrad. Jag understryker också,

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

att vår hållning här ingalunda innebär att vi ställer ut några vågsamma värlar på en oviss framtid. Den innebär helt enkelt att den betydelse för ålderstryggheten, som folkpensionerna år 1968 enligt alla partiers mening skall komma att få, även därefter skall bibehållas. Det beslut som vi redan under enighet har fattat har nämligen bejakat principen, att också folkpensionärerna bör få sina levnadsbetingelser skäligt förbättrade, om och när standarden stiger för andra folkgrupper. Vill man alltså behålla folkpensionernas ställning som ett lika starkt skydd för ålderstryggheten även framåt i tiden måste man bejaka denna princip även för den tid som ligger efter år 1968.

Det är klart att denna princip betyder, att om framstegen för hela folkhushållet blir små, blir möjligheterna att ytterligare förbättra folkpensionerna lika små. Det är i hög grad sannolikt, att om regeringens förslag till obligatorisk tilläggspensionering genomföres med de negativa verkningar på sparande och kapitalbildning som det har, kommer den allmänna framstegstakten att fördröjas och följaktligen utrymmet för en förbättring av folkpensionerna att reduceras. Men under alla förhållanden skall enligt vår mening folkpensionernas betydelse för ålderstryggheten, sådan den nu under enighet mellan partierna har utformats, också bevaras för framtiden. Det innebär inga nya utfästelser; det innebär att man håller fast vid de utfästelser, som man förut givit. Det ligger ingenting osunt eller äventyrligt i det. Det gör det däremot enligt min uppfattning i det socialdemokratiska förslaget, enligt vilket man inom tilläggspensioneringens ram ger mycket stor överkompensation — utöver vad inbetalade avgifter efter ett försäkringsmässigt system skulle berättiga till — med stigande belopp ju större inkomsten under den aktiva tiden varit upp till gränsen 30 000 kronor eller något däröver för dessa inkomster.

Med hänsyn till vad jag nu nämnt tror jag, herr talman, att utskottsmajoritetens motstånd mot att hålla fast vid principen om folkpensioneringens sammanhang med den allmänna framstegstakten bottnar i ett missförstånd eller, vad socialdemokraterna beträffar — vilket väl tyvärr finns en del som kan tyda på — i att de efter år 1968 har i tankarna att på nytt reducera folkpensionernas faktiska ställning och värde för ålderstryggheten.

Herr talman! Jag har önskat säga detta om folkpensionerna därför att det är mot bakgrunden av den mycket kraftiga förbättringen av dessa, som man måste se hela den stora frågan om ålderstrygghetens ytterligare förstärkning utöver folkpensionerna för det stora flertal av det svenska folket, som nu endast har folkpensionen eller mycket litet därutöver att förlita sig till på gamla dar. I vår reservation till utskottsutlåtandet till förmån för vårt förslag säger vi, att sådana brister i ålders-, invalid- och familjetryggheten enligt vår mening icke kan få bli bestående i ett framåtgående samhälle. Vi slår ännu en gång fast vad vi så ihärdigt deklarerat under hela den tid pensionsfrågan stått i förgrunden, att vi ställer oss helt positiva till en verklig lösning av dessa trygghetsproblem och att detta förutsätter en stor utvidgning av tilläggspensioneringen och naturligtvis också förbättrade villkor för andra former av sparande för trygghet. I det senare fallet tänker vi i främsta rummet på sparande i ett eget hem eller på sådana former av sparande i en egen rörelse eller egen gård, som ofta kan lämpa sig bäst för andra förvärsarbete än löntagare. Det är klart att för löntagarnas del kommer tjänste- eller tilläggspensioneringen, som vi nu vant oss att säga, att bli huvudvägen.

Detta är alltså vår ståndpunkt. Vi har lagt fram den så noggrant utformad som det över huvud taget är möjligt för ett oppositionsparti, som inte har tillgång

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

till den offentliga utredningsapparaten, i vårt förslag till en dispositiv lagstiftning.

Med hänsyn till ett resonemang som jag strax kommer att föra — delvis i anknytning till vad herr Gustafsson i Stockholm sade om frihet och trygghet i pensionsfrågan — skulle jag ändå vilja ta kammarens tid i anspråk för att kort upprepa huvudpunkterna i vårt förslag.

Vi säger alltså, att lösningen på detta trygghetsproblem bör möjliggöra att en god värdesäker tilläggspension successivt bygges upp och säkra rätten här till för alla medborgare, som önskar en sådan och vill påtaga sig de därmed förknippade ekonomiska konsekvenserna i form av en långsammare takt i den kontanta arbetsersättningens fortsatta ökning.

Vi säger vidare, att lösningen självfallet bör säkra medborgarnas rätt att enskilt eller gruppvis utöva sitt eget inflytande, när det gäller storleken av den uppoftning de vill göra för en tilläggspensionering. Lösningen skall i princip medge likvärdiga villkor för anslutning för alla förvärvsarbetande, såväl löntagare som företagare, och även bereda utrymme för en frivillig tilläggspension åt de hemarbetande kvinnorna.

Vi säger, att en god lösning självfallet *icke* skall innebära, att de grupper, som redan nu genom uppoftningar beträffande den kontanta arbetsersättningen har skaffat sig tilläggspensionsförmåner, försätts i ett sämre läge. Tvärtom måste naturligtvis en god lösning möjliggöra en smidig samordning med redan existerande pensionssystem.

Sist — vilket är det inte minst viktiga — säger vi, att en lösning byggande på en dispositiv lagstiftning av den typ vi föreslår måste främja sparande och kapitalbildning, så att en frångångsrik utveckling av näringslivet underlättas och sunda ekonomiska förutsättningar för bättre levnadsförhållan-

den och en bättre ålderstrygghet för alla folkgrupper därigenom skapas.

Det är klart, herr talman, att det finns en djup klyfta mellan vårt förslag och regeringens, som saknar all verklig valfrihet och som med hög grad av sannolikhet kommer att orsaka svåra samhällsekonomiska komplikationer. Men hur någon människa, som har ett minimum av vilja att vara objektiv kan bestrida, att vårt förslag är ett starkt positivt förslag, eller kan bestrida oss rätten att slåss för detta förslag och avslå andra förslag, som enligt vår mening är sämre och okloka, det kan jag inte förstå.

När jag hörde herr Gustafsson i Stockholm tala om frihet och trygghet i pensionsfrågan vill jag i stor utsträckning ge honom rätt i de ord av polemik, som han i det sammanhanget riktade mot de argument som framförts från centerpartiet och högerpartiet. Kanske herr Gustafsson och hans meningsfränder med större intresse och mera allvar skulle vara beredda att lyssna till några argument i detta sammanhang, som är framförda från ett helt annat håll.

Nyligen har jag med stort intresse läst den framstående LO-ekonomen Gösta Rehns artiklar i den socialdemokratiska tidskriften Tiden om vad han kallat Reformistisk förnyelse. Dessa artiklar belyser på ett i många avseenden förtjänstfullt sätt väsentliga framtidsproblem. Till grund för dem ligger väl närmast den uppfattningen, att en fortsatt expansion av statliga uppgifter och utgifter på en rad områden är den bästa vägen att skapa inte bara ett rikare samhälle utan även ett samhälle med lyckligare människor. Jag har inte alls den grundsynen. Det intressanta i dessa artiklar ur synvinkeln av dagens debatt — herr Gustafsson har också snuddat vid detta — är emellertid, att de innehåller ett försök — man skulle nästan kunna säga ett förtvivlat försök — att peka på utvägar att rädda en decentraliserad frihet även i ett samhälle, som ut-

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

vecklar sig alltmer i centralistisk riktning.

Jag skall be att få citera några av Rehns uttalanden, vilka jag anser vara av avsevärt intresse även i det sammanhang vi här i dag diskuterar. Han säger t. ex. först rent principiellt, att under ett mindre starkt samhälles — han menar ett ekonomiskt sett mindre starkt samhälles — otryggare och fattigare förhållanden skapades på många punkter en tradition av hård reglering i solidaritetens eller förmynderskapets tecken. Han pekar på vad han kallar den nästan religiösa helgden kring arbetstidsregleringen. Han pekar på affärslivets branschfrimureri och på fackliga organisationers reglering av tillträdet till det egna yrket och på den byråkratiska detaljregleringen i många socialreformer. Sedan säger han: »Sådana förmynderskap och regler blir numera i stor utsträckning överflödiga och dessutom skadliga i den mån de inte var det från början.»

I ett annat principiellt sammanhang säger Rehn, att vi måste »räkna med att demokratin och ekonomins sundhet i längden hänger på de mindre enheternas självverksamhet. Stigande krav på enskild eller lokal självbestämmanderätt blir dessutom naturliga med stigande välbstånd och kulturell nivå.» Så långt är det ett rent principiellt resonemang, men några tankar som sammanfogas under rubriken »Den variationsrika jämlikheten» berör direkt problem av samma art som pensionsfrågans. Rehn säger beträffande arbetstidslagen, att den bör »stadga rätt för löntagarna att gå ned till en viss nivå med arbetstiden, lägre ned än man med tanke på allmänt samhällsekonomiska överväganden syftar till för hela näringslivet i genomsnitt. De som anser sig behöva ta ut hela denna förkortning får därmed lagens stöd för sin önskan, men de som föredrar att inte ta ut någon arbetstidsförkortning för att istället upprätthålla eller öka årsinkomsten har samtidigt full frihet att

ta ett annat timantal när de avtalar om sin ordinarie arbetstid.»

Från den utgångspunkten hälsar Rehn i en senare tillagd not med tillfredsställelse den ändring av arbetstidslagen som har genomförts. »Med den relativt obetydliga arbetstidsförkortning som det ännu är fråga om», säger Rehn, »kan saken visserligen tills vidare inte få någon större praktisk betydelse men principen är knäckt. Den nya lagtypens elasticitet har också medgivit en värdefull variationsfrihet», säger han vidare, »ifråga om arbetstidens fördelning över året». Rehn tillägger, och det tror jag innefattar en nog så riktig iakttagelse, att denna variationsfrihet ur facklig ombudsmannasynpunkt till en början dock tett sig besvärlig.

Rehn fortsätter, om jag får citera vidare, med att förklara: »Som demokratiskt bildningsvärde finns det ingenting som går upp mot att diskutera igenom en sak i syfte att fatta ett direkt beslut på eget ansvar, i det här fallet att med ev. olikfärdande kamrater behandla frågan om den lämpligaste avvägningen mellan inkomst och fritid.» Det hade i det sammanhanget gått lika bra att säga »mellan inkomst och pension». Beslutet må ofta bli »felaktigt» ur någon upphöjd synpunkt. Men på alla punkter, där sådana »fel» inte får alltför skadliga återverkningar på andra, bör man också tillämpa beslutsformer som visserligen riskerar sådana fel, men som samtidigt håller demokratin livaktig i sina grundceller. Framtidsmelodien bör vara »en ökad individuell eller gruppvis valrätt mellan olika alternativ inom ramen för mera elastiska lagar. Tack vare en sådan elasticitet kan lagarna då göras mera långtgående än eljest till förmån för dem som själva ansett sig ha så stort behov av att utnyttja dem i maximal utsträckning, att de är villiga att ta en däremot svarande uppoffring i andra avseenden.» Variationsrätten, säger Rehn till slut, och det är inte det minst viktiga i sammanhanget, »kan

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

också formas som möjlighet för den enskilde att tidsförskjuta avgiftsbelastningen, så att den lindras när han är i ekonomiskt trångmål — och omvänt.»

Det är uppenbart att — oaktat de meningsskiljaktigheter om den grundläggande synen på samhällslivets utveckling i framtiden som finns mellan mig och Rehn och mellan liberalism och socialdemokrati — dessa Rehns nu citerade synpunkter, som efter vad som tycks framgå av sammanhanget skrevs för några år sedan innan ständpunkterna i pensionsfrågan låsts så hårt, pekar direkt på en lösning av denna fråga efter de principiella riktlinjer folkpartiet har gjort sig till tolk för.

Nu framhåller Rehn — det skall jag naturligtvis också redovisa — i en senare tillagd not, att vad han sagt icke innebär någon anslutning till folkpartiförslaget, som kräver rätt även till fullständigt utträde ur en tilläggspensionering utöver folkpensionen. Men hans motivering härför har intet sammanhang med hans resonemang i övrigt. Den utgår från uppfattningen, att en sådan rätt skulle framtvinga användning av ett premiereservsystem och medföra en förlängning av tiden för reformens genomförande. Till argument av detta slag skall jag strax återkomma.

Men att Rehn betraktar — och där företräder han säkerligen en bred opinion icke bara bland medborgare i allmänhet utan även bland löntagarna — likriktning och stelhet som en stor nackdel, medan han anser självbestämmanderätt, utövad enskilt eller gruppvis, och elasticitet i lagstiftningen, medförande en verklig valfrihet mellan ökade konstanta inkomster å ena sidan och större förmåner i form av längre fritid eller högre pensioner å den andra, vara stora fördelar är helt tydligt. Det är också klart, att han ser på den fortgående inskränkningen av den enskildes och gruppernas möjligheter att på eget ansvar fatta beslut som en fara för demokratin.

Det är överväganden av i dessa hänseenden samma slag, som väglett mig vid mitt ställningstagande i pensionsfrågan. Det är därför som jag här inledningsvis sade, att en lösning av den typ den första Åkessonska utredningen förutsatte, med en låg folkpension och en därpå lagd starkt begränsad obligatorisk tilläggspension för alla kunde ha varit godtagbar, därför att den ändå lämnat ett mycket stort utrymme över för det personliga avgörande, ansvarstagande och sparande som är grundvillkor för en sund demokratisk funktion. Det var bl. a. och inte minst utifrån de synpunkterna som vi inom folkpartiet ansåg att sedan folkpensionsnivån hade lyfts på ett sätt som vi alla var överens om, vore den bästa lösningen av pensionsfrågan en verkligt dispositiv lag, som kunde garantera en effektiv pensionsrätt för alla som önskade begagna den och var beredda att göra däremot svarande uppoffringar i andra avseenden. Lagen skulle emellertid lämna oförkränt den frivillighet och valfrihet som i ett fritt samhälle med dess rikedom på skiftande önskningar och värderingar måste kunna göra sig gällande.

Det var slutligen, herr talman, liknande synpunkter i de här avseendena som kom oss inom folkpartiet att avvisa en lösning av pensionsfrågan enligt regeringsförslaget. Regeringsförslaget staplar ju ovanpå en hög obligatorisk folkpension ett obligatoriskt tilläggspensionssystem med en pensionsnivå på formellt sammanlagt 65 procent men i verkligheten i stor utsträckning stigande till 70, 75 eller i många fall ännu högre procenttal. Naturligtvis för detta med sig obligatoriska kostnader utan någon reell valfrihet, kostnader som tillsammans med folkpensionskostnaderna kommer att stiga till minst en femtedel av hela arbetsersättningen. Om man följer den väg som regeringsförslaget utstakar, kommer man enligt vad vi förstår — och det måste även vara Rehns synpunkt — att på ett i princip

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

felaktigt sätt inkräkta på utrymmet för individernas och gruppernas eget fria avgörande, ett utrymme som i ett demokratiskt samhälle helt enkelt inte kan pressas ihop för mycket.

Regeringsförslaget innebär såvitt jag förstår ingen lösning av det stora problem som Rehn har rest och som han kallar det skärpta dilemmat mellan behovet av starkare central ledning och behovet av decentraliserad frihet. Jag anser för min del att den frågan är fel ställd; jag tror att dilemmat nu inte kan lösas genom någon ytterligare stegring av den centrala statsmaktens inflytande. Jag tror att de socialdemokrater som anser detta i själva verket avlägsnar sig från möjligheterna att finna en sund syntes mellan frihet och trygghet.

Herr talman! Det kunde vara av intresse att något ytterligare utveckla det temat, men jag skall inte göra det. Jag skall gå över till att helt kort göra några reflexioner i samband med den huvudanmärkning mot folktoparförslaget från den socialdemokratiska sidan, som går ut på att detta inte kan genomföras tillräckligt snabbt.

Det finns visserligen också en diskussion som har förts mellan oss och regeringens anhängare om pensionernas värdesäkring. Jag skall inte gå närmare in på den frågan — jag tror att herr Gustafsson i Skellefteå kommer att ta upp den — men låt mig ändå här säga i korthet, att hur beklaglig splittringen inom oppositionen i själva pensionsfrågan än är, så finns det i alla fall ett faktum som är värt att notera med stor tillfredsställelse, nämligen de tre oppositionspartiernas enighet inte bara om olika slag av sparfrämjande åtgärder till gagn för ålderstryggheten, utan också — och det är vad jag först och främst tänker på — om vägarna att finna praktiska metoder för värdesäker placering av pensionssparande och annat långsiktigt sparande. När det gäller att äntligen bryta det upprörande förlopp som har inneburit

att hundratusentals pensionärer och småsparare på grund av inflationen förlorat väldiga belopp varje år och sett värdet av sina besparingar snabbt smälta ihop, tror jag att enigheten inom oppositionen i det här avseendet utgör någonting för framtiden betydelsefullt, som också kan vara värt att notera i dag.

Det är emellertid klart, herr talman, att om det främsta kriteriet på en pensionsordnings ändamålsenlighet skall vara omfattningen av de utfästelser och löften som ges, då kan ingen tävla med regeringen, och vi har förvisso inte heller avsett att göra det. Det vilar över regeringsförslaget ett drag av omåttlighet, av stor brådska, inte bara med att förbättra läget för de nu i pensionshänseende sämst ställda — i det fallet är brådskan väl motiverad — utan även med att genomdriva enorma överkompensationer till redan förut stora pensionsbelopp, som på det sättet i många fall växer till att bli mycket större än vad den genomsnittliga industriarbetarinkomsten i dag är.

Om det tillåtes mig, herr talman, att för ett ögonblick ta mig själv som exempel — jag tycker att det är ett talande exempel — så kommer jag att gå i pension 1980, om regeringsförslaget genomföres. Om jag får en normal livslängd, kommer det sammanlagda värdet av den pension som enligt regeringsförslaget tillfaller mig att uppgå till ungefär 120 000 kronor, men det sammanlagda värdet av de avgifter som man hunnit med att betala in för mig kommer att uppgå till ungefär 30 000 kronor. Här har vi alltså ett väldigt gap, och det gapet skall fyllas av de människor som lever och verkar — inte minst inom det företag där jag nu lever och verkar — vid den tid då jag går i pension. Nog kan man väl ändå, herr talman, känna sig litet osäker om huruvida de människor som då står i dagens möda verkligen kommer att anse det fullkomligt självklart att de skall

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

fylla detta gap. Här kommer enligt min mening de oerhörda riskerna med regeringsförslaget fram, inte bara ur den synvinkel som jag nyss talade om utan även i andra avseenden.

Bristen i sparande, taget i bemärkelsen av ett sparande som skulle vara nödvändigt för att försäkringsmässigt täcka utfästelserna enligt regeringsförslaget, kommer att under en 20-årsperiod växa till ungefär 20 miljarder och sedan fortsätta att växa ytterligare. Den bristen kan också ses som ett mått på underskott i uppladdningen av de produktiva resurser i samhället, som skulle vara nödvändiga för att på ett tillfredsställande sätt kunna säkerställa regeringsförslagets utfästelser utan att samtidigt riskera en starkt negativ verkan på realikomstbildningen under den aktiva tiden eller stora svårigheter inom produktionslivet.

I själva verket, herr talman, är det så, att man inte i något land i världen, som lever på ungefär samma standard som vi eller har det ännu bättre, kan finna någon politisk meningsriktning som genomfört eller nu reflekterar på att genomföra en pensionsordning med den kombination av obligatorium, inkomstgradering högt upp och höga avgifter — ehuru ändå för låga i förhållande till de utlovade höga förmånerna — som regeringsförslaget innebär.

Det är naturligtvis alltid lockande att försöka bli den som leder utvecklingen, att ha någonting som är bäst och störst i världen. På många områden och inte minst det sociala intar vi en sådan ställning i dag. Vi gör det därför att vår produktion och vårt ekonomiska liv i övrigt hittills har visat sig i besittning av den styrka som har varit erforderlig för att bära upp denna ställning. Men är det inte så, herr talman, att de flesta av oss i dag ändå har en känsla av att denna styrka håller på att svikta, i varje fall i förhållande till de stora krav som ställs på den på grund av den ekonomiska utveckling

som sker ute i världen och inte minst på den europeiska kontinenten? När man vill ta ett stort och betydelsefullt steg till en verklig lösning av pensionsfrågan nu, är det då välbetänkt att göra det i denna form, som jag nyss tillät mig att karakterisera såsom bärande drag av omåttlighet? Hade det inte varit säkrare, lugnare och för framtiden tryggare och möjliggörande fortsatta successiva utbyggnader, om man nöjt sig med måttligare dimensioner på det hela i närheten av den uppläggning som vi tänkt oss, att kombinera en god pensionstrygghet med en förstärkning av de produktiva krafter som vi behöver ha starka för att på ett tillfredsställande sätt kunna gå vidare?

Herr talman! Jag skulle kunna tillfoga några reflexioner om det sätt, varpå man tänker sig att förvalta det i förhållande till pensionsutfästelserna alltför ringa sparande som regeringsförslaget innebär, men jag skall avstå ifrån det bara med ett konstaterande, att den förvaltningsformen självfallet ökar riskerna för en statlig dirigering av stora områden av kapitalmarknaden.

Jag uttryckte inledningsvis vissa förhoppningar om att resonlighet, sans och måtta återigen skulle få tillfälle att göra sig gällande i pensionsfrågan. Jag vill samtidigt djupt beklaga att det förra året visade sig omöjligt att ena oppositionspartierna om ett gemensamt positivt alternativ till regeringsförslaget. Jag tror ingenting kan ha glatt det socialdemokratiska partiets taktiker mer än detta. Misslyckandet bidrog till att skärpa regeringens motstånd mot alla verkliga tillmötesgåenden gentemot andras uppfattningar.

Det finns ett gammalt talesätt som säger att varje land får den grad av socialism i sitt samhällsliv som det förtjänar. Regeringsförslaget inskränker, såsom jag här har framhållit, obligatoriskt och ytterligare medborgarnas möjligheter att efter eget val disponera över sina inkomster. Det ger samtidigt

Lag om försäkring för allmän tilläggs pension, m. m.

staten ett starkt ökat inflytande över näringslivets kapitalförsörjning och därmed stegrade möjligheter att dirigera dessa förhållanden även i detalj. Om det förslaget nu skulle genomföras, kan man verkligen, med hänvisning till det talesätt jag nyss nämnde, säga, att ingen meningsriktning genom sitt uppträdande gjort sig så förtjänt av en sådan utgång som centerpartiet.

Ändå måste jag bekänna att min mest framträdande reaktion inför regeringens handlingssätt, som är fritt från varje stor ansträngning till ett verkligt samlande grepp, är närmast förvåning. Ett efter ett har dock de röda varningsljusen tänts utefter regeringens väg. Den har sett produktionen på viktiga områden kämpa med allt större svårigheter. Den har haft att brottas med allvarligare störningar i sysselsättningen än på lång tid. Dess ekonomiska politik har medfört en sänkning av vårt näringslivs internationella konkurrenskraft. En försvagning av vår valutareseerv hotar samtidigt som den ekonomiska blockbildningen på kontinenten ställer allt större krav på vår ekonomiska styrka. Statens upplåningsbehov växer kraftigt, samtidigt som regeringen bereder sig att strypa till en av kapitalbildningens viktigaste källor, nämligen det normala försäkringssparandet för ålderstrygghet, och motsätter sig en lösning av pensionsfrågan, som i stället skulle komma dessa källor att flöda allt rikligare. Det förefaller som om råd och varningar från verkligheten själv skulle lämna denna regering oberörd. Med sin propagandamaskins motor inställd på allt högre varvtal kör den vidare förbi alla varningsljus, beredd att fylla på tanken med nya skatter som nytt bränsle. Jag tycker det vore nästan mänskligt om det i denna regerings uppträdande åtminstone någon gång kunde skönjas en aning av betänksamhet, en aning av oro över var dess färd egentligen skall sluta. Jag hoppas verk-

ligen, herr talman, att denna färd inte skall sluta i ett ekonomiskt moras, men jag tror att riskerna härför är stora.

Vi har från vår sida tänt ett grönt ljus, en klarsignal, för en sund, måttfull och säker pensionsreform, en reform som inte skulle försvaga utan förstärka våra ekonomiska resurser och återge en dynamisk kraft åt vårt ekonomiska liv samt därmed också öppna nya möjligheter för de arbetande människorna att i snabbare takt förbättra sina levnadsförhållanden både under sin verksamma tid och på ålderdomen. Den klarsignalen vill vi alltjämt skall lysa, herr talman, och det är därför som jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan under samtliga punkter med undantag av punkt D, där jag yrkar bifall till den av herr Aastrup m. fl. avgivna reservationen, och punkt E, där jag yrkar bifall till den av herr Bengtson m. fl. avgivna reservationen.

Herr CASSEL (h):

Herr talman! Det demokratiska styrelsesättet i vårt land är självklart och ifrågasättes inte av någon. Men de demokratiska institutionerna med riksdagen i spetsen åtnjuter inte den respekt och sympati ute i landet som vore både naturlig och önskvärd. Svenskarne har upphört att glädja sig åt och vara stolta över sin egen självstyrelse. En sådan utveckling är både osund och farlig. Till stor del är den riksdagens eget fel. Vad som nu håller på att hända i riksdagen är mer än något, som tidigare har inträffat där, ägnat att undergräva den aktning som folkrepresentationen borde äga. I en fråga, vars utgång blir djupt ingripande för varje svensks personliga ekonomi, vill hälften av medborgarna tvinga den andra hälften att underkasta sig. I riksdagens andra kammare disponerar socialdemokrater och kommunister 115 röster och de borgerliga partierna också 115. Den

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

debatt som här kommer att utkämpas övertygar ingen och har heller inte till ändamål att övertyga. Vi kunde lika gärna omedelbart gå till votering — en votering som regeringen hoppas vinna med lottens hjälp. Varför inte skicka hem de 115 på vardera sidan och gå till lottning direkt? Skall riksdagen förvandlas till en spelautomat, så gör det utan att kamouflera! Om regeringen hade varit mån om sitt eget och riksdagens anseende hade detta aldrig hänt. Det ligger i det demokratiska styrelse-skickets natur att minoriteten får vika för majoriteten, och därom är ingenting att säga. Det hör spelreglerna till. Men det hör också till spelreglerna att majoriteten skall visa hänsyn, i synnerhet i för alla ytterligt viktiga frågor och i all synnerhet när majoriteten beror på en ren slump. Om regeringen ville söka vara något annat och mera än ett organ för Landsorganisationen, ville vara en hela svenska folkets styrelse, skulle regeringen i dag ta tillbaka sin proposition. Frågan om tilläggspensioneringen är inte färdig, inte mogen för avgörande. Innan en sådan pensionering kan börja ta form måste grunden vara lagd, och den grunden är folkpensionen med efterlevande- och invalidpensioner.

Beträffande folkpensioneringen finns det ett principbeslut om dess utbyggnad, och alla är eniga om målsättningen 1968. Men hur vi skall komma dit — och i vilken takt vi skall få möjlighet att höja folkpensionen, vet vi i närvarande stund ingenting om.

Frågan om efterlevande- och invalidpensioner håller pågående utredningar på att brottas med. Där reser sig svår-bemästrade problem, som måste lösas först, innan man kan bygga vidare. Vilken andel av människors arbetsinkomst kommer folkpensioneringen att ta i anspråk? Kanske 8 procent, kanske mera. Och vad får en tilläggspensionering kosta därutöver? Hur mycket utöver pensionsavgiften orkar familjen avstå för sin pensionering?

Det hör till det mest olustiga i hela pensionshistorien att regeringen har vägrat eller i allt fall saknar förmåga att tala om för väljarna vad deras tilläggspensionering skall kosta, när den blir färdig. Det sägs visserligen i propositionen att departementschefen förutsätter, att »arbetsgivareavgiften framdeles inte kommer att överstiga 10 procent av den totala lönesumman», men har det inom socialdepartementet eller eljest någonstans i kanslihuset gjorts något försök att beräkna hur stor den behövliga avgiftsprocenten egentligen blir? Har socialministern frågat pensionsstyrelsen, riksförsäkringsanstalten eller försäkringsinspektionen, och kan vi i så fall få en redogörelse för vad de svarat? De experter vi anlitat har sagt oss, att vid ett rent fördelningssystem och med rimliga förutsättningar om dödlighet och andra demografiska faktorer måste avgiften bli omkring 24 procent av den pensionsgrundande inkomsten — alltså av inkomsten minskad med 4 000 kronor — detta om man räknar med stabilt penningvärde och oförändrad standard.

Men även om vi räknar optimistiskt i fråga om möjligheterna till fortsatt standardhöjning, ter det sig mot denna bakgrund helt orealistiskt att kalkylera med en pensionsavgift för tilläggspensionen på 10 procent. Avser möjligen socialministern att återstoden av kostnaderna, alltså det som ligger över de 10 procenten, skall betalas i annan form än arbetsgivareavgift, t. ex. genom allmänna skatter? Eller hur har socialministern tänkt sig att bristen skall fyllas, och vem har ansvaret för att den verkligen blir fylld?

Varför har inte svenska folket upplysts om allt detta före folkomröstningen och före omvalet till andra kammaren? Varför har vi i stället sövts med amsagan om att arbetsgivaren betalar? Varför vågar man inte tala om för människorna precis vad det är fråga om? Tilläggspensioneringen är ingen

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

socialreform alls. Staten ger ingenting. Pensioneringens ivriga tillskyndare kommer själva inte att offra ett enda öre. Det är inte fråga om en inkomstutjämning till förmån för de ekonomiskt svagt ställda; snarare tvärtom.

Det är heller ingenting annat än overderhäftigt prat, när man har velat göra gällande att det här står en kamp mellan kapital och arbete. Det är det nämligen alls inte fråga om. Vad det gäller är endast och allenast att med lagens hjälp ta ifrån människorna en betydande del av deras arbetsförtjänster för att i stället sörja för dem på deras ålderdom. Men säg då det! Kasta av den vita helgonskruden, avstå från de sociala bröstittonerna, och kom sedan ut med edra förslag till det svenska folket! Säg då hela sanningen, utan att någonting förtiga, tillägga eller förändra!

Men kom inte ut till det svenska folket en gång till utan att kunna lämna klara besked om hur edra förslag inverkar på sparandet i samhället och därmed på skapandet av framtida välstånd och trygghet, hur de verkar på prisbildningen och därmed på vårt jordbruks och vår industris möjligheter att hävda sig i en allt skarpare internationell konkurrens, hur de inverkar på våra möjligheter att hålla små och stora företag i gång och därmed hålla arbetslösheten inom rimliga gränser! Begär inte ännu en gång av väljarna, att de skall ta ställning utan att ha fått ett ordentligt besked om hur de tilltänkta pensionsanordningarna skall kunna samordnas med dem som människor redan frivilligt och utan lagstiftning har skaffat sig!

Pensionskommittén sade rent ut i januari 1958: »Det är givet att en så väsentlig höjning av pensionärernas levnadsstandard som det här är fråga om endast kan beredas utrymme inom samhällsekonomin, om andra reformer, andra privata och offentliga behov makas åt sidan i tillräcklig mån.» Lämna

klara besked, herr socialminister, om vilka reformer och vilka offentliga och privata behov som måste makas åt sidan!

Herr talman! Andra medlemmar av vår riksdagsgrupp kommer att i detalj precisera våra synpunkter på det föreliggande lagförslaget och på de positiva åtgärder som vi föreslår i dess ställe. För min egen del nöjer jag mig med de allmänna reflexioner, som jag här i korthet har anfört, och yrkar bifall till särskilda utskottets utlåtande på alla punkter, vilket innebär avslag på Kungl. Maj:ts proposition nr 100.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON:

Herr talman! Herr Wedén uttalade i sitt anförande en förhoppning om att resonligheten åter skulle göra sig gällande, sedan vi väl en gång hade tagit ståndpunkt till den fråga som nu diskuteras. Jag hyser samma förhoppning som herr Wedén, men jag måste säga att när jag lyssnade till herr Cassel kunde jag inte med någon större hoppfullhet se fram mot en ordning där resonligheten skall placeras i högsätet. Herr Cassel förklarade inledningsvis att vi lever i en demokrati, men, sade han vidare, de demokratiska institutionerna med riksdagen i spetsen har ingen respekt, i varje fall inte den respekt som skulle vara önskvärd, ute bland vårt folk. Självfick jag ju det intrycket att om vi skall få lyssna till alltför många anföranden av den karaktär som herr Cassels senaste, så kan det sannerligen inte leda till någon respekt för denna institution. Herr Cassel talar om att vi lika gärna från början kunde gå till omröstning. Han säger att vi kunde låta lotten utan vidare avgöra. Han gör vidare gällande att det inte finns någon majoritet i denna kammare för pensionsförslaget. Han försöker medvetet undanhålla — väl inte kammarledamö-

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

terna men en stor allmänhet — det faktum att det är 116 mot 115 mandat till förmån för regeringsförslaget i andra kammaren.

Vidare säger herr Cassel att vi, d. v. s. regeringen, skulle ha undanhållit viktiga fakta för den befolkning, den valmanskår som har att ta ståndpunkt till vårt pensionsförslag. Jag kan dock hänvisa till den proposition som föreligger, där vi utförligt redovisat de utgifter som vårt pensionssystem kommer att medföra fram till 1990 dels vid oförändrade realinkomster och dels vid en realinkomststegring på 1,5 procent per år.

Herr Cassel! Samtidigt som vi får veta att våra avgifter inte skulle räcka till, vänder Ni Er emot att vi skaffar alltför stora fonder som inte behövdes, fonder som skulle användas till att socialisera näringslivet. Hur går nu detta ihop, herr Cassel? Jag tycker att herr Cassel i varje fall i ett och samma anförande borde vara tillräckligt försiktig för att inte så påtagligt slå ihjäl sina egna argument. Men, herr talman, detta sagt bara i förbigående; jag skall inte låta provocera mig i denna debatt utan försöka ge en saklig redogörelse för det läge i vilket pensionsfrågan i närvarande stund befinner sig.

Jag vill i likhet med herr Gustafsson i Stockholm understryka att det finns en stark längtan efter trygghet på djupet hos vårt folk. Under krigsåren gjordes, som även herr Gustafsson påpekade stora personliga offer för den yttre tryggheten. Med det skred av eld och stål, som då svepte över världen, i outplånligt minne avstår vi alltjämt en ej obetydlig del av vår nationalinkomst till att upprätthålla ett någorlunda starkt försvar. Vi är beredda därtill i medvetande om att vårt pansar mot utifrån hotande faror har en funktion i vår utrikespolitik. Personligen står jag helt bakom en sådan politik. Men också vår inre trygghet

hotas av faror. För den materiella tryggheten har vi gemensamt byggt upp en frontlinje bl. a. i socialpolitiken. Den fronten har ständigt stärkts. På senare tid har visserligen röster höjts för att försvaga våra sociala befästningar, men mitt intryck är, herr talman, att endast en ringa del av vårt folk vill ställa sig bakom en socialpolitisk nedrustning. Jag tvivlar på att man någonsin kan vinna folkets flertal i vårt land för sådana tankar. Tvärtom vill man i sammanhållningens och solidaritetens intresse riva ner sociala skrankor och skiljemurar. Tydliga vittnesbörd härom bär de krav som i dag reses på en förstärkning av befästningslinjen där den ännu är svag och ihålig.

Vi vet alla att vi lever på arbetet. Arbetsinkomsten bestämmer vår levnadsstandard. Första punkten på vårt politiska program är därför att vi skall uppnå och bevara full sysselsättning. Arbetsinkomsterna skall skyddas. När arbetsinkomsten av ett eller annat skäl minskar eller uteblir, är detta ett hot mot vår dagliga tillvaro sådan vi vant oss vid den. I arsenalen mot de ekonomiska risker vi löper har vi dock starka vapen, nämligen i våra sociala försäkringar. Jag skall till att börja med erinra om deras innebörd.

När de risker jag talat om blir en bister verklighet, kan de drabba oss mer eller mindre långvarigt. Inte så få av oss har upplevt arbetslöshetens gissel. Där har arbetslöshetsförsäkringen i många fall fått ta första stöten. Daghjälpen från kassan har trätt i inkomstens ställe till dess att arbete kunnat ordnas.

Sjukdomen är en annan fiende. Bara ett kort angrepp kan få förödande verkningar på ekonomin. Då får sjukförsäkringen hålla fronten. Och det är ju inte endast så att sjukförsäkringen bär eller lättar den utgiftsbörda som sjukdomen lägger på oss. Genom sjukpenningen ger den oss också ersätt-

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

ning för mistad lön. Om olyckan är framme, skänker oss olycksfallsförsäkringen eller yrkesskadeförsäkringen, som den numera kallas, en viss ekonomisk trygghet i vår dagliga tillvaro.

Verkningarna av arbetslöshet, sjukdom och olycksfall är vanligen och lyckligtvis snabbt övergående. Icke desto mindre har vi ansett det vara så viktigt att skydda ekonomin i dessa situationer, att samhället har ordnat socialförsäkringar, som för ett normalfall ger den drabbade ersättning med omkring två tredjedelar av den förloerade arbetsförtjänsten. Därmed har vi velat uppnå, att levnadsnivån inte skall behöva sänkas mera påtagligt, när arbetstillfällena sviker eller arbetsförmågan satts ur spel.

Men även om en sjukdom eller yrkesskada snart går över, kan man ju inte komma ifrån, att den i många fall drabbar hårt och får bestående verkningar. De värsta fallen leder till livslång invaliditet eller till döden.

Skadar man sig så illa i sitt arbete, att man blir helt invalidiserad, kan yrkesskadeförsäkringen ge en livränta på upp till 11 000 kronor om året, alltefter skadans svårhetsgrad och den förloerade arbetsförtjänstens storlek. Även om det ännu finns otillfredsställda önskemål i fråga om efterlevandeskyddet i denna socialförsäkring, kan vidare änka och barn i många fall få en nöjaktig livränta, om mannen avlidit till följd av olycka som inträffade då han stod i sitt arbete. Men hur går det i andra fall? Vari består det ekonomiska skyddet, när ett olycksfall eller en sjukdom, som inte är yrkesskada, medför invaliditet eller leder till döden? Där har hittills den fjärde av våra stora socialförsäkringar, folkpensioneringen, fått tjänstgöra som de flesta människors enda stöd.

Vid fullständig invaliditet lämnar folkpensioneringen en i huvudsak inkomstprövad invalidpension, som i bästa fall utgör 2 450 kronor per år

jämte kommunalt bostadstillägg. En änka, som uppfyller villkoren för änkepension från folkpensioneringen, kan få högst 1 960 kronor om året jämte bostadstillägg.

Sant är att vår folkpensionering under de senaste tio åren förbättrats så, att den befriat invaliderna och änorna från den omedelbara nöden. Och vi är ense om att genomföra ytterligare förbättringar av folkpensionerna — där sluter till och med herr Cassel upp. Men inte ens de allra djärvaste förväntningarna sträcker sig så långt, att en person som levat på en normal arbetsinkomst kan undgå en kännbar sänkning av levnadsnivån, om han eller hon plötsligt får övergå till att leva enbart på folkpension. Det blir ett tungt steg nedåt för honom eller familjen.

De flesta av oss kommer emellertid att undgå riskerna för svårare olyckor. Vi kommer att leva i hälsa och uppleva pensionsåldern utan att arbetsförmågan brutits ned i förtid. Med åldrandet följer ett naturligt avtagande av krafterna. Vi kan då inte längre leva på arbetsinkomsten. I det stora flertalet fall får vi lita till pensionen. Också för dessa fall är det alltså så att folkpensionen ensam är allas skydd. Vad jag nyss sade om folkpensionens innebörd vid invaliditet och dödsfall — att den representerar ett steg nedåt — gäller i stort sett också för åldersskyddet. Trots alla förbättringar ger folkpensionen inte en sådan ersättning för den uteblivna arbetsinkomsten att pensionären får ett skydd för sin uppnådda levnadsstandard. Att säga detta innebär inte att nedvärdera folkpensioneringen. Den är helt enkelt inte avsedd att vara annat än ett bottenkydd — och de betydande höjningar, som vi är eniga om att genomföra under de kommande åren, ändrar inte pensioneringens innebörd.

Vill man sammanfatta det nuvarande socialförsäkringssystemets verkningar kan man säga, att våra socialförsäkringar skapar trygghet för levnadsnivån vid

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

kortvariga inkomstbortfall — vid en tillfällig arbetslöshet eller vid en övergående sjukdom. Men pensioneringen — som skall ge ersättning för arbetsinkomsten vid *långvarig* arbetsoförmåga och bereda familjen ekonomiskt skydd under lång tid efter försörjarens död — innebär för de allra flesta att de alltjämt måste vänja sig vid att varje dag vända på örena. Djupa skuggor vilar över deras tillvaro. Och de har ingen ljusning att se fram emot. Partiernas allmänna inställning till folkpensioneringen i dag visar att vi trots alla framsteg frågar oss: Är vi ändå inte skyldiga pensionärerna mera? Vi har klivit upp på de föregående generationernas axlar, njutit gott av frukterna av deras arbete och tillgodogjort oss deras uppfinningar. Det är ju de nu gamla som i sin krafts dagar har byggt upp vårt nuvarande samhälle och vår produktionsapparat — skolor, fabriker, vägar, kommunikationer, kraftverk, sjukhus, bostäder. De har gjort det under inkomstförhållanden som vi betraktar som helt otillfredsställande. Vi drar nytta av allt detta, men de äldre får inte ens fortsätta att framleva livet på sådana materiella villkor som de själva har vant sig vid. De får maka åt sig, medan utvecklingen förs vidare på den grund de har varit med om att lägga för hela vårt samhälle.

Man kan också se saken från en annan synvinkel. Vi som ännu tillhör den aktiva generationen kan bara gå till oss själva. Behovet av ekonomisk trygghet, när krafterna sviktar, och för våra familjer, om något värre skulle hända, det behovet känner vi alla. Men känslan av riktig trygghet fordrar ett starkare underlag än vad folkpensionen kan ge. Vi vill veta, att vi och våra familjer får behålla en större del av det som var vår vanliga arbetsinkomst. Det vore meningslöst att bestrida, att praktiskt taget varje vuxen människa i vårt land för egen del längtar efter en sådan trygghet för sig och familjen. Säg gärna,

att det inte är heroiskt, men det är naturligt. Vi vill alla såvitt möjligt hållas utanför livets hårda törnar, och de som redan uppnått trygghet eller som anser sig ha uppnått den — det finns ju som bekant också de som tillhör den kategorien — värnar beslutsamt om den rätten.

Det finns — jag vågar det påståendet — bara en mening i landet: pensionssystemet måste bli ännu bättre och effektivare i framtiden. Jag har inte mött någon, som inte för sin egen del vill ha pensionsfrågan ordnad på ett sådant sätt, att vägen framför honom eller familjen i ekonomiskt avseende ter sig som en jämn väg, inte som ett stup. Det är antagligen därför som vi alla talar så varmt — fast, det skall erkännas, i olika tonarter — om bättre pensioner. Och de flesta anser att folkpensionen inte ens efter ytterligare förbättringar kan lösa problemet.

Så allmänt och så starkt är nu behovet av en tillfredsställande pension, att jag utan tvekan vågar påstå, att om man i det väsentliga kunde lösa pensionsfrågan utan samhällets medverkan, så skulle det redan ha skett eller skulle åtminstone något hålla på att ske.

När jag lyssnar till dem som företräder s. k. frivilliglinjer grips jag alltid av samma undran. Varför behöver egentligen pensionsfrågan vara något problem? »Det är ju bara att träffa avtal med sin arbetsgivare», säger man på tal om löntagarna. När nu önskningarna om pension är så starka från arbetstagarnas sida och när det på sina håll bland politikerna låter som om arbetsgivarna nästan står i kö för att få hjälpa till, varför blir det inte snabbt nog någonting av? Någonstans måste det på ett oförklarligt sätt haka upp sig. Ty när man ser sig om finner man, att de grupper som nu har tjänstepension utöver folkpensionen sannerligen inte utgör någon överväldigande skara.

De enda löntagargrupper som allmänt anses ha pensionsfrågan tillfredsställan-

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

de ordnad är samhällets egna anställda. För de statsanställda är detta omdöme särskilt befogat efter de senaste förhandlingsuppgörelserna. De har en tjänstepension som motsvarar ungefär två tredjedelar av lönen och som i praktiken är värdebeständig. Genom samhällets medverkan i dess egenskap av arbetsgivare har det gått att lösa pensionsfrågan för dessa grupper.

Bland de privatanställda har vissa tjänstemän pensionsrätt hos Svenska Personal-Pensionskassan, eller SPP som den kallas. De försäkras där för en många gånger aktningvärd pension. SPP:s s. k. normalplan är inriktad på en sextioprocentig pensionsnivå. Från de SPP-försäkrades egna organisationer har det framhållits, att de flesta tjänstemän, som i dag slutar och får pension från SPP, måste finna sig i att denna pension endast motsvarar cirka 40 procent av slutlönen. En allvarlig nackdel med denna ordning liksom med annan pensionering i privata försäkringsbolag är — som numera allmänt omvittnas — frånvaron av värdebeständighet. Pensionen förlorar i värde om prisnivån stiger. I fråga om priset för en pensionering av denna beskaffenhet brukar anges, att SPP-pensionen i allmänhet kostar en manlig tjänsteman 8 procent av hans lön och att hans arbetsgivare dessutom får betala 16 procent, alltså sammanlagt 24 procent. Men — och det skall vi inte glömma — stora grupper av privatanställda tjänstemän har ingen tjänstepension alls. För t. ex. de handelsanställda är sådana pensioner ytterst sällsynta.

Och hur är det för arbetarna i privata företag? Svenska arbetsgivareföreningen publicerade år 1954 ett betänkande om arbetarpensioner. Det är ett intressant aktstycke ur många synpunkter. Där redovisas bland annat en undersökning rörande förekomsten av pensionsanordningar hos företag, som tillsammans hade en halv miljon arbetare. Läser man noga finner man att 2,8 procent av alla

dessas arbetare skulle få en pension på mer än 899 kronor om året från 67 års ålder. De resterande 97,2 procenten skulle få mindre eller ingenting alls. Även om en eller annan förbättring kan ha skett sedan undersökningen gjordes för sju år sedan, står dock huvudresultatet fast. Knappast några arbetare hos bolag och andra enskilda arbetsgivare har någonting alls av det som vi menar när vi använder ordet tjänstepension — eller tilläggspension utöver folkpensionen. Vid sidan om massan av pensionslösa arbetare och tjänstemän står skolor av småföretagare och andra yrkesutövare, som också saknar den trygghet som en ordentlig pensionsrätt skulle skänka dem och deras familjer.

Vad har nu gjorts för att utan samhällets medverkan lösa pensionsfrågan för dessa miljontals människor? Vad gjordes för 10 år sedan? Eller för 5 år sedan? Gjordes det något i fjol? Har det gjorts något i år? Finns det planer på att göra något för framtiden?

Ja, det är frågor som man har skäl att ställa sig.

Nå, säger någon, om bara fackföreningsrörelsen hade visat litet större intresse, så skulle saken ha varit klar och det hade aldrig behövt bli tal om någon lagstiftning. Med frigjord och oförvägen djärvhet föres detta argument ofta till torgs, och det förtjänar därför att synas litet närmare i sömmarna.

Den som slungar ut påståenden om att fackföreningsrörelsen lätt nog kunde lösa problemet bekymrar sig inte om att hundratusentals löntagare arbetar på privata arbetsplatser där det inte förekommer några kollektivavtal. Det rör honom inte heller det bittersta, att t. ex. småföretagarna inte skulle bli hjälpta med lösningen av sin pensionsfråga, om fackföreningarna vore aldrig så aktiva. Men, för att lämna dessa pensionslösa och deras ogunstiga öde, hur skulle det gå för de andra, alltså på de områden där våra arbetsmarknadsorganisationer verkligen har inflytande på arbetsvill-

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

koren, om vi helt lade frågan i parternas händer?

Ja, Landsorganisationen fick ju ett bud från Arbetsgivareföreningen för några år sedan, 1954. Arbetsgivarna avstod från att förorda någon viss pensionsnivå. Men det står uttryckligen i deras pensionsförslag — klart och tydligt angivet — att det fanns en självklar gräns för hur långt man kunde tänkas sträcka sig. Arbetarpensionerna måste, stod det, »givetvis ligga inom ramen för det högsta avdragsfria beloppet vid inkomstprövninngen enligt folkpensioneringslagen». Detta betyder på ren svenska 1 000 kronor om året för ogift och 1 500 kronor för gifta. Det var den yttersta gränsen för vad Arbetsgivareföreningen kunde erbjuda en industriarbetare eller en byggnadsarbetare efter 40 års anställning — och naturligtvis utan någon garanti för värdebeständighet.

Men, herr talman, vi skall inte gräva ner oss i det förgångna. Låt oss i stället verkligen se efter vad det finns för möjligheter att i dag ge hyggliga pensioner på frivillighetens väg!

Vill man till varje pris undvika att blanda in samhället vid pensioneringen står bara den privata försäkringen till buds, den som bygger på premiereservsystemet. Vi vet vad det kostar i SPP, som anses vara ett välskött försäkringsföretag: en fjärdedel av lönen. Man kunde kanske tycka att det är onödigt att som i SPP sikta på en sextioprocen-
tig pensionsnivå enbart för den privata tjänstepensionen. Folkpensionen kommer ju till; jag förstod att herr Wedén var inne på sådana tankegångar. Ja, folkpensionen kommer till, det medges. Men som jag nyss påpekade lyckas det inte i praktiken att låta en premiereservpension hålla jämna steg med löneutvecklingen. Den smälter ihop efter hand så att den bara blir 40 procent av lönen vid pensionstillfället. Den blir för dyr annars! Endast tack vare det tillskott folkpensionen utgör kan man hålla sig i närheten av en sextioprocentsnivå

— sammanlagt. Men den privata pensionen är helt oskyddad för penningvärdeändringar. Den utgår monotont med samma antal kronor och ören oavsett om och hur priserna stiger. Endast folkpensionen ökar och behåller sin köpkraft vid prisstegringar.

Härtill kommer att en premiereservpension oundgängligen fordrar en uppbyggnadstid på minst en mansålder. När man sätter i gång är det bara de allra yngsta i den aktiva generationen som får vad man betecknar som full pension. Det är bara dessa som hinner genomleva hela avbetalningstiden. Alla andra får reducerade pensioner — för de något äldre reduceras pensionen till bagatellbelopp och ingenting annat.

Så ser den tilläggspensionering ut till vilken man nu på sina håll vill inbjuda de pensionslösa med vackert tal om frivillighet, avtalsfrihet och enskilt initiativ. Jag frågar: Finns det verkligen någon som på fullt allvar vågar påstå, att de som nu är utan tilläggspension kan träffa avtal om sådana pensioner i morgon dag? Eller om ett år? Eller om fem år eller om tio år? Jag upprepar de frågorna.

Skall arbetsgivarna betala dessa pensioner? är nästa fråga. Nej, svara frivillighetens värnare. Skall alltså löntagarna i gemen plötsligt avstå en fjärdedel av lönen till pensionsavgifter? Nej — det kan jag själv svara på utan vidare. Men då kan jag heller inte inse hur vi skall kunna få pensioner med hjälp av den ena eller andra s. k. avtalslinjen eller frivilliglinjen, ens i närheten av vad jag förmodar att herr Wedén tänkt sig — ty även herr Wedén är ju anhängare av en tilläggspension. Men jag går vidare.

Lagstiftning är vad som måste till — detta är herr Wedén och jag också överens om — om man verkligen har vilja att få någon ordning på pensionsfrågan. Personligen hyser jag inte skynten av tvekan på den punkten. Vad som förundrar mig är faktiskt att det fortfa-

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

rande finns personer, som tror att det går på något annat sätt.

Läget är alltså detta: alla anser att pensionsfrågan inte är löst, till och med högern har ju den meningen. En stor majoritet menar att folkpensioneringen ensam aldrig kan erbjuda en lösning — därom är ju socialdemokrater och folktoparterister såvitt jag kan förstå eniga. Nuvarande privata anordningar för tilläggspension är otillfredsställande. Samhällets medverkan genom lagstiftning om tilläggspensioner måste till. Det finns en betydande majoritet — jag inkasserar detta — i denna riksdag för principen om lagstiftning angående tilläggspensioner. Ty — det vill jag understryka — även folkpartiet säger sig numera vilja ha en lagstiftning om tilläggspensionering. Jag måste ägna några ord åt den ståndpunkten och samtidigt gå in på frågan om möjligheterna att genom lagstiftning åstadkomma en effektiv lösning av pensionsfrågan. Och därmed bara några ord om folkpartiets förslag.

Innebörden i folkpartiets förslag är nu att arbetsgivarna enligt lag skall vara skyldiga att erlagga pensionsavgifter för sina anställda. Även om detta enligt min mening är det *enda* väsentliga i folkpartiets förslag och den *enda* nyheten i förhållande till vad som redan i dag kan erbjudas, så vill jag gärna betyga att det är ett steg i rätt riktning. Hade herr Wedén plötsligt sagt något dylikt under folkomröstningskampanjen, skulle jag ha trott att mina trumhinnor bedrog mig. Men när nu folkpartiet har kommit så långt, varför inte ta steget fullt ut? Vad jag menar är att om man ändå vill ha en lagstiftning, varför då inte ta till vara de möjligheter till en effektiv pensionering som lagstiftningen erbjuder. Jag vet att herr Wedén kommer att framhålla att vi för närvarande måhända inte har råd att ta ett sådant steg. Jag tyckte att han i sitt anförande gick för långt och nästan kom in på en bevisföring, som påminner om

den som högern och centerpartiet begagnar sig av för att förhindra varje form av tilläggspensionering. Men på det hela taget inkasserar jag att herr Wedén måste vara anhängare av en tilläggspensionering.

Jag återgår nu till mitt tidigare resonemang. Tack vare lagstiftningen kan man bygga tilläggspensioneringen på samma finansieringssystem som vi redan har för folkpensioneringen och statstjänstemännens pensionering, nämligen vad vi brukar kalla fördelningssystemet. Fördelningssystemets innebörd har beskrivits på ett alldeles utmärkt sätt i det betänkande om arbetarpensioner, som arbetsgivareföreningens pensionskommitté avgav år 1954. När denna kommitté diskuterar frågan vilket finansieringssystem som bör användas i en arbetarpensionering, framhåller den att ett fördelningssystem bl. a. har den fördelen, att det från beslutad tidpunkt omedelbart kan sättas i funktion. Man kan alltså komma ifrån den långa uppbyggnadstid, som premiereservsystemet fordrar. Jag skall citera ett stycke ur arbetsgivareföreningens betänkande om vilka möjligheter som står till buds:

»En mera uppenbar fördel med ett fördelningssystem ligger däri, att det lätt kan anpassas efter ändringar av pensionsnivån (såväl vid reell standardförändring för pensionärerna som vid pensionsnivåns anpassning efter ett växlande penningvärde). Emellertid måste konstateras, att ur andra synpunkter fördelningssystemet för det ändamål, varom här är fråga, har så bestämda nackdelar, att kommittén inte funnit sig kunna föreslå ett pensioneringssystem efter fördelningsmetoden. I fördelningssystemets natur ligger att det är den aktiva generationen, som bekostar åldringsgenerationens förmåner. Detta medför, att systemet endast går att applicera på ett mycket konstant kollektiv, som mer eller mindre tvångsvis sammanhålls.»

Alldeles oavsett vart arbetsgivareför-

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

eningens pensionskommitté ville komma med sitt uttalande, har den klart påvisat fördelningssystemets fördelar men också orsaken till att detta system åtminstone rent tekniskt inte kunde användas av arbetsgivareföreningen. Det fanns inte något fast kollektiv och inga möjligheter att skapa det — utan lagstiftning. Folkpartiet har emellertid ett fast kollektiv — nämligen det som skapas genom den av partiet föreslagna lagstiftningen — men avstår ändå från de fördelar, som fördelningssystemet erbjuder även enligt arbetsgivareföreningens mening. Läget kan kort beskrivas så: arbetsgiversidan tyckte att fördelningssystemet var bra — men man saknade ett fast kollektiv. Folkpartiet skapar ett fast kollektiv — men då duger inte fördelningssystemet.

Vad är det då — praktiskt sett — som folkpartiet låter gå sig ur händerna, men som regeringen i sitt förslag har tagit vara på? Jag skall inte gå in på några detaljer, eftersom de tidigare talarna inte gjort det. Jag skall nöja mig med att peka på några av de viktigaste sakerna.

Vi har först den snabba igångsättningen. Som exempel på verkningarna av folkpartiets förslag vill jag nämna, att en person, som har en lön på 12 000 kronor, vilken lön förutsättes stiga med 1 1/2 procent om året, skulle få nöja sig med högst 1/3 av slutlönen i total pension — om han skulle gå i pension år 1983. Regeringens lagförslag ger samma löntagare vid samma tidpunkt en pension som motsvarar 60 procent av hans slutlön.

Det andra, som folkpartiet av någon outgrundlig anledning släpper genom sitt förslag, är att pensionsnivån garanteras genom en föreskrift i lagen. Enligt regeringens lagförslag skall tilläggs-pensionen utgöra 60 procent av arbetsinkomsterna under de 15 bästa åren. Folkpartiet har frånhänt sig varje möjlighet att bestämma pensionen på nå-

got liknande sätt. Man kan inte säga någonting om det.

För det tredje avstår man från värdebeständighet på pensionsrätten och att pensionerna kan garanteras i lagen. Så ser också regeringens lagförslag ut, men folkpartiet har måst kasta överbord varje tanke på att kunna lämna en sådan garanti.

Man kan uttala allmänna önskemål om att vi skall vidtaga åtgärder, som i en framtid skall kunna leda till en viss värdebeständighet. Men vi kan inte hänvisa till något annat land i världen — jag har efterlyst det vid flera tillfällen — där man klarat värdebeständigheten när det gäller försäkringar. Följaktligen befinner vi oss fortfarande i det läget, att man inte kan ge några bestämda utfästelser här.

Jag måste säga till herr Wedén, att för mig framstår bara dessa tre saker som så väsentliga, att jag finner det oförklarligt att man kan tänka sig att avstå från dem när man skall genomföra ett tilläggspensionssystem.

Herr talman! Jag vill nu bara göra några kommentarer till utskottets utlåtande. Det har redan gått upp för de flesta här i landet, tror jag, att om regeringens förslag om allmän tilläggspensionering skulle avvisas i dag eller i morgon eller i övermorgon, så blir det ingen lösning av pensionsfrågan. Högern vill inte, centerpartiet vill inte och folkpartiet kan inte.

Detta är faktiskt den enda punkt på vilken utskottet ger ett klart och otvetydigt besked. Motionerna I:433 och II:523 avstyrkes. Utskottet vill inte veta av någon utredning, som sedan skulle kunna leda till förslag för 1960 års riksdag. Det sägs utan krumbukter. Högern och centerpartiet är skoningslösa, vågar jag säga, mot folkpartiet. Med mera genomtänkt hänsynslöshet kan ingen utlämna en bundsförvants förslag. Men folkpartiets förtroenderåd framhårdar i påståendet att folkpartiförslaget är just

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

det som riksdagen bör enas om. Vad skall man kalla sådant, för, herr Wedén? En blandning av en förtvivlans politiska beräkning och barnatro, det är vad jag skulle vilja kalla det.

Utöver detta avstyrkande jämte avstyrkandet av propositionen tycks oppositionen ha känt behov av att göra ett gemensamt uttalande i pensionsfrågan. Detta balanserar härfint på gränsen mellan ingenting och kanske någonting.

Men det väntas ju också att oppositionen skall komma med ett alternativ. Vi har ju ändå inte glömt bort från folkomröstningskampanjen det löfte som då gavs enligt alla tre linjerna — jag vill återkalla det i minnet, det kan vara intressant även för högern och centern att höra det. Då sade man: De förbättrade folkpensionerna skall byggas på med tilläggspensioner. Det stod i likalydande text på alla tre linjernas röstsedlar. Det är intressant att i anslutning därtill lyssna på vad herr Cassel säger i dag. Det visar att högern verkligen är att lita på. Man har låtit skriva i miljontals exemplar sedlar med denna text, och så håller man ett sådant anförande som herr Cassel i dag. Men hur ser nu det borgerliga alternativet ut?

Oppositionen säger till en början, att det framstår »som synnerligen betydelsefullt att allt flera människor i vårt land får möjlighet att ordna sin trygga försörjning på ålderdomen». Ja, det vore väl lönlöst också för oppositionen att förneka detta.

Sedan fortsätter man med att upplysa om att tryggandet av åldersförsörjningen »kan ske i en rad olika former, genom pensionsanordningar och andra försäkringar» och genom sparande. Den upptäckt, som oppositionen här gör gemensamt, kan knappast kallas sensationell, eftersom redan nu envar kan teckna försäkringar, om han bara har råd. Men hur vill oppositionen ha det för framtiden? Läsaren börjar nästan bli otålig för att få reda på hur det

borgerliga alternativet ser ut. Då fastnar blicken på följande rader. Jag citerar: »Beträffande utformningen av de pensions- och försäkringsmässiga anordningarna... återkommer utskottet i andra avsnitt av sin framställning.» Äntligen! Nu kan det inte dröja länge, förrän man får svar på vitt på vad den samlade borgerliga oppositionen vill i pensionsfrågan.

Under stigande spänning bläddrar man nu vidare, medan blicken far allt hastigare upp och ner utefter sidorna. Där! Nej. Det handlar om folkpensioneringen. Men här då? Nej, det gällde sparande, värdesäkring och skatter. Man går tillbaka igen och bläddrar förbryllad om ifrån början. Man läser noggrannare och långsammare, man studerar varje rad. Men nej, fortfarande inte ett ord om, hur det skall ordnas med tilläggspensioner. Det kanske har blivit något fel, så att det fattas några blad? Nej, inte det heller: sidnumreringen stämmer.

Då äntligen går det upp för en. Oppositionen glömde bort att tala om vad den hade för alternativ i pensionsfrågan! Vad man lovar på sid. 95 och 96 har man glömt att uppfylla på de därpå följande sidorna, vad det nu kan bero på.

Nå, nu skall vi inte ta varandra och livet för högtidligt. Det kan jag medge — allra helst som vi inte kommer ifrån det med livet i behåll. Folkpartiet har för övrigt fått en påminnelse därom under sitt manövrerande i pensionsfrågan.

Men oppositionen lovar ju faktiskt i början av utskottsutlåtandet att tala om hur den vill ha pensionsanordningarna utformade, och sen bryr den sig inte det bittersta om saken.

Ligger det en djupare innebörd i detta handlingsätt? Just detta är kanske, när allt kommer omkring, den borgerliga oppositionens verkliga alternativ.

Jag måste säga att jag tror herr Wedén om bättre. Jag tror fortfarande att

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

folkpartiet har, som jag sade, på ett hänsynslöst sätt övergivits och utlämnats av sina bundsförvanter. Vad skall man göra åt det? Jag beklagar nästan folkpartiet för att det har manövrerat sig självt in i en så förtvivlad situation. Men även om jag nu göra detta, tycker jag ändå, att man från de övriga oppositionspartiernas sida kunde ha visat folkpartiet litet större skonsamhet. Men det blir väl deras sak att klara upp, hur det nu skall gå till.

Till slut, herr talman, endast några randanmärkningar, framför allt i avslutning till det anförande, som hölls av herr Cassel, vilket inte bara bekymrade mig utan också — det skall jag erkänna — gjorde mig beklämd.

Den politiska debatten har på ett enligt mitt förmenande olyckligt sätt tillspetsats kring denna fråga. Sedan tilläggspensionen på allvar aktualiserats har det blivit en hårdare klang i den politiska skällan här i landet.

Djupast beror det antagligen på att intressena skurit sig mer än i andra frågor vi debatterat. Jag är den förste — det betyder jag — att beklaga detta, även om ett sådant beklagande i nuvarande politiska läge måhända endast låter som en vemodig visrefräng.

Jag vill dock påpeka att regeringen sökt finna vägar till överenskommelse. Naturligt nog har vi då i första hand vänt oss till folkpartiet, som är anhängare av lagstiftning.

Vi har därvid diskuterat under hand. Vi har inbjudit till förhandlingar. Det tjänar inte mycket till att försöka lasta skulden för misslyckandet på den ena eller den andra parten. Ståndpunkterna var oförenliga — det medger jag. Det var i fråga om finansieringssystemet som intetdera partiet ansåg sig kunna vika. Jag har redan klargjort, varför vi för vår del inte kunnat överge fördelningssystemet och de stora fördelar detta erbjuder. Det är helt enkelt för pensionärernas skull — därför att vi är mer intresserade av att snabbt

åstadkomma goda pensioner än av ett visst finansieringssystem — som vi står fast vid vår ståndpunkt i detta avseende.

Vi vill emellertid försöka göra så mycket som möjligt för att gå folkpartiet till mötes, och dessa strävanden återspeglas i propositionen, sådan den nu föreligger jämfört med förra årets principförslag. Man skall där finna förändringar då det gäller frågan om hur pensionsfonden skall förvaltas. Därvidlag var vi beredda att föra mycket långtgående resonemang, men blev aldrig i tillfälle att göra detta.

Man skall också finna förändringar i fråga om den rörliga pensionsåldern. Vad vi nu erbjuder är en rörlig pensionsålder som motsvaras av en variation på förmånssidan, beroende på vid vilken tidpunkt mellan 63 och 70 års ålder som ålderspensionen tas ut. Folkpartiet kräver däremot en varierande pensionsålder på grundval av en variation på avgiftssidan. En sådan anordning kan väl tänkas såsom ett komplement till den allmänna tilläggspensioneringen enligt regeringsförslaget. Det finns ett tredje önskemål: en varierad pensionsålder utan variationer vare sig i fråga om avgifternas eller förmånernas storlek per år.

Vi är mycket intresserade att få dessa problemkomplex ytterligare utredda, och det skall som bekant också ske. Folkpartiet kan emellertid inte godta någon annan lösning än sin egen. Därför betecknar man alla våra ansträngningar att vara tillmötesgående såsom mer eller mindre värdelösa.

Vidare har vi för att öka inslagen av frivillighet gjort bestämmelserna om undantagande och utträde liberalare än vi förra året ansåg vara möjligt. Vi har gått med på att komplicera systemet åtskilligt för att därigenom kunna öka frivilligheten, och jag vill inte påstå att frivillighetsprincipen inte skulle vara värd det offret. Jag har också med mycket stort intresse läst Gösta

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

Rehns artiklar i Tiden, och jag måste säga att han där gett uttryck för ett allmänt önskemål som inte bara finns inom socialdemokratien. Frågan om det centraliserade eller decentraliserade samhället — antingen det nu gäller samhället som sådant eller de ständigt växande storföretagen — är, herr Wedén, ett problem som vi alla samfällt måste försöka komma till rätta med. För övrigt har jag själv för ett par tre år sedan aktualiserat detta problem i en radiodebatt mellan de olika partier, och jag är i likhet med herr Wedén en sökare i detta avseende.

De medgivanden, som vi alltså gjort beträffande varierad pensionsålder och ökad frivillighet, har emellertid inte skett på grund av krav från löntagarhåll. Jag har inte hört att någon löntagarorganisation sagt sig vilja stå utanför den allmänna tilläggspensioneringen, därest denna införes. Det är helt enkelt för att tillgodose folkpartiets önskemål som vi gjort dessa uppmjukningar. Men inte heller detta försök ledde till någon framgång.

Såsom jag nyss sade skall vi inte nu tvista om var skulden till misslyckandet bör läggas. Misslyckandet är ett faktum, och jag är — det vill jag än en gång understryka — den förste att beklaga detta.

Herr talman! Om denna betydande reform nu kommer att genomföras sker det följaktligen i splittringens tecken. Låt oss dock trösta oss med att det myckna som vi vid sidan av pensioneringen är ense om till slut väger ofantligt mycket tyngre än det som skapar motsättningar. Det är detta, herr talman, som håller oss samman som nation. Viljan — eller om ni så vill tvånget — att samsas i framtiden skapar faktiskt förutsättningar att fylla igen sociala klyftor, som så lätt skulle kunna riva upp samhällseliga motsättningar.

Herr talman! Må det till slut tillåtas mig att göra en profetia. Om reformen

beslutas nu är jag övertygad om att våra efterföljare om låt oss säga 20 år med förundran skall ta del av de häftiga strider, som utkämpades vid dess genomförande, men, herr talman, dessa stridens vågor kommer förvisso att uppfattas endast som tidvattnets dyningar i en flod, vilken ändå ständigt flyter ut i havet.

Herr CASSEL (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag äger inte som socialministern profetians gåva, och jag skall därför inte försöka profetera. Jag vill bara framhålla, att jag i mitt anförande, som tyvärr inte uppskattades av socialministern, inte sade ett ord om fondbildningen och vad den kostar. Den saken kommer andra talare att ta hand om. Fonderna har inte ett dugg med själva pensionssystemet att skaffa. Jag talade bara om vad pensionssystemet som sådant kostar, när det blir färdigt. För att räkna fram det behöver man inga trollformler, endast ett riktigt tillämpande av de fyra enkla räknesätten med utgångspunkt från de födelse- och dödstal, som man kan förutse. Då blir, herr socialminister, avgifterna 24 procent av de pensionsgrundande inkomsterna. Det är matematiskt omöjligt att de skulle bli 10 procent av de totala arbetsinkomsterna, även om man räknar med en standardhöjning på 1,5 procent om året. De blir väsentligt högre — minst 18 procent av de pensionsgrundande inkomsterna. Varför har inte regeringen låtit försäkringsinspektionen eller någon annan sakkunnig myndighet utreda och kontrollera detta?

Socialministern frågade, om vi har glömt folkomröstningen. Nej, det har vi inte gjort. För två år sedan fattade riksdagen på socialministerns och regeringens tillskyndan beslut om att hindra minoriteten att få ställa sitt eget yrkande i den stora votering, som folkomröstningen innebar. Har det nä-

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

gonsin eljest förekommit i någon demokratisk församling här i landet, att en minoritet berövats rätten att själv formulera sin egen mening? Vad skulle ni ha sagt, som blev minoritet i utskottet, om vi i majoriteten hade försökt påtvinga er ett yrkande, som ni inte ville ha? Tror socialministern, att beslutet för två år sedan inför folkomröstningen bidrog till att stärka riksdagens anseende?

En majoritet av svenska folket har uttalat sig mot er i fjolårets val. Slumpen har givit er en röst mer än vi fått här i andra kammaren. Tror socialministern, att det bidrar till riksdagens anseende att regeringen nu vill utnyttja denna slumpens skörd för att genomtrumpa detta förslag, som griper in i generationer framöver?

Socialministern kritiserade den bristande värdebeständigheten hos de privata försäkringarna. Vilka är de närmsta hindren mot värdebeständighet? Jo, den regering som socialministern tillhör och det socialdemokratiska partiet, som hittills gått emot varje åtgärd för att göra sparandet värdebeständigt.

Herr WEDÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Om socialministerns något dramatiska framträdande här inför kammaren i samband med hans redogörelse för utskottsutlåtandet skall jag inte säga mer än att detta uppträdande kanske kan vara ägnat att inge högerpartiet och centerpartiet en föreställning om vidden av det politiska misstag, som dessa båda partier enligt min bestämda mening har begått i pensionsfrågan. Jag vill tillägga, att när socialministern inför det framtidsperspektiv, som öppnar sig därest andra kammaren avslår regeringsförslaget, bara vänder sig till centerpartiet och högerpartiet, så ser socialministern något ensidigt på saken. Det finns väl också det socialdemokratiska partiet

att tänka på. Menar verkligen socialministern att det första som socialdemokratien inför detta framtidsperspektiv skulle säga var: »När inte pensionsfrågan lösts på det sätt vi önskat, så vill vi inte ha någon politiskt förankrad lösning av pensionsfrågan alls?» Det blir ju konsekvensen, om man för det resonemang som socialministern här gjort.

Jag skall inte heller addera mycket till den karakteristik som socialministern gav av de förhandlingar och underhandskontakter som förekommit mellan oss. Men jag skulle vilja tillåta mig den reflexionen, att de stora ansträngningar socialministern gjort för att uppnå samförstånd har aldrig, såvitt jag kunnat se, framkallat en enda svettdroppe på hans panna.

I övrigt, herr talman, gick socialministern igenom en rad av argument från förra årets debatt i något snabbare takt. Jag kan inte här bemöta dem alla. När socialministern bekände sig till en grundsyn, som liknade den som Gösta Rehn givit uttryck åt i Tiden, vill jag dock påpeka, att — såvitt jag kan förstå — en obligatorisk tilläggspensionering, stigande till så höga nivåer som regeringsförslaget förutsätter, aldrig på något sätt kan tillfredsställa det krav på en stor frihetssfär för personliga och gruppvisa avgöranden, som varit Rehns huvudtes. Det går inte, herr socialminister, och därför ligger också i detta den ena avgörande invändningen mot ett fördelningssystem, som sträcker sig så högt upp.

Den andra avgörande invändningen ligger i det sammanhang, som socialministern själv berörde, när han talade om att uppnå och bevara en full sysselsättning och en rad andra värdefulla saker samtidigt som man genomför en pensionsreform. Här kommer vi till själva grunden för vår kritik mot socialministerns och regeringens uppläggning. Det är just med tanke på

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

den ekonomiska styrka, som behövs för att verkligen uppnå och bevara full sysselsättning, säkra en fortsatt stegring av realinkomsterna och skapa de ekonomiska förutsättningarna för att samhällets verksamhet i andra avseenden inte skall behöva avstanna i utvecklingen, som vi vänder oss mot hans lösning och i stället förordar en mera måttfull.

När socialministern talade om floden som alltid rinner mot havet förstod jag, att han tänkte på det stora socialdemokratiska partiets flod. Jag tror dock, herr socialminister, att ni här beträtt en väg, som i tidens längd kan komma även denna flod att sina.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON:

Herr talman! Till vad herr Wedén senast sade beträffande min tydligen inte alldeles klara liknelse om floden vill jag säga, att jag faktiskt inte tänkte på det socialdemokratiska partiet i det sammanhanget. Jag vill inte i onödan triumfera över folkpartiet eller skärpa motsättningarna till detta parti, och jag skall medge, att jag inte i dag vill tala om vilketdera av våra partier som på grund av pensionsfrågans lösning i den ena eller andra riktningen kommer att sina mest. Jag tycker — — — ja — — — jag övergår till ett annat ämne med tanke på de erfarenheter de båda partierna redan har i detta avseende.

Några ord till herr Cassel. Han säger, att regeringen på sin tid påtvingade de andra partierna texten till de folkomröstningssedlar som skickades ut. Men, herr Cassel, det fanns ingen som den gången gjorde någon invändning mot den inledande texten, nämligen att folkpensionen skulle kompletteras med en tilläggspension. Det var tvärtom så att om det var något man var angelägen om, så var det att alla partier skulle slå fast att folkpensionen skulle komplet-

teras med en tilläggspension. Vad man eventuellt kunde tänkas protestera emot var att detta inte tillräckligt klart skulle framgå när texten formulerades just i det avsnittet på sedlarna. Jag tycker nog att herr Cassel kan inhämta alla de upplysningar av herr Hjalmarson som är nödvändiga för att han skall kunna vara litet mera vederhäftig när han kommer upp i talarstolen nästa gång.

Sedan säger herr Cassel att det inte är fråga om fonderna nu, utan det vi resonerar om är vad pensionsförslaget, alltså tilläggspensionen, kommer att kosta. Det skulle vara det avgörande.

Ja, jag har hänvisat till de avgifter vi har föreslagit. Vi startar med 1,9 procent på den samlade lönen och ökar sedan med 0,6 procent varje år. Men detta avgiftsuttag är inte representativt för vad försäkringen kostar. Vi får pengar över. Vi får pengar över i en sådan utsträckning, att herr Cassels meningsfränder i arbetsgivareföreningen förklarat, att avgiftsuttaget kan bli mycket mindre än det socialdemokratiska regeringsförslaget siktar till. Vidare har man gjort gällande att fördelningssystemet försäkringstekniskt sett inte är avhängigt av fondbildning. Och det är ju precis vad vi tidigare sagt.

Herr Cassel säger då: Det är inte det jag resonerar om. Han medgav att avgifterna vi nu tar in används inte helt till utgifter, eftersom utgifterna inte blir så stora i början. Herr Cassel vill att vi då skall tala om det som kommer att ske i framtiden. Vad har socialministern att säga i det fallet? Jo, att departementschefen i allmänna ordalag gjort gällande, att avgifterna inte kommer att uppgå till över 10 procent, men, säger herr Cassel, detta är bara ett antagande av departementschefen.

Nej, herr Cassel, det är det visst inte! Jag måste medge, att jag inte ansett mig vara så hemma i de fyra räknesätten som herr Cassel anser sig vara. Jag vågade inte lita på mig själv när

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

jag räknade ut detta. Jag har vänt mig till experterna, de verkliga försäkringsexperterna i de ämbetsverk, som herr Cassel nyss talade om. De har berättat för mig att avgifterna inte kommer att överskrida 10 procent i framtiden.

Nu gjorde herr Cassel gällande i sitt första anförande, att avgifterna kommer att uppgå till 24 procent. Med den kunskap han har i de fyra räknesätten kom han i sitt nästa anförande fram till siffran 18 procent. Det är en betydande prutning, och jag inkasserar den. Jag vågar emellertid inte utifrån mina kunskaper göra ett bestämt påstående. Jag hänvisar endast till vad försäkringsexperterna kommit fram till. Med ledning av deras uträkning har jag i departementschefsytttrandet vågat göra påståendet om de tio procenten.

Vidare talar herr Cassel om värdebeständigheten för privata försäkringar. Det förnämsta hindret för att man inte kan uppnå en sådan värdebeständighet är, enligt herr Cassel, den nu sittande regeringen. Den skulle inte vilja vara med om att tillgripa de åtgärder som behövs för att skapa en sådan värdebeständighet.

Jag vill först säga att vi, som alla känner till, har tillsatt utredningar, vilka just håller på att penetrera detta problem. Jag sade redan i mitt första anförande, att jag är öppen för alla praktiska förslag som kan framläggas och där man kan komma fram till ett system, där värdebeständigheten kan tillämpas även för de privata försäkringarna.

Men vad jag vill slå fast är att detta problem existerar i alla länder och att i intet land i världen kunnat framläggas ett förslag, som säkrar värdebeständigheten. Längst har man hunnit i Finland, där man har utgivit ett lån som garanterade en 50-procentig värdebeständighet, men det skedde bara en gång och man har inte lyckats göra om det. Om den nu sittande regeringen i detta land är det förnämsta hindret att

värdebeständighet skapas för privata försäkringar, vad är det då för krafter i alla de andra länderna som gör att man inte heller där kan klara uppgiften? Det är — tyvärr skulle jag vilja säga — inte så enkelt som herr Cassel här försöker göra gällande och måhända själv föreställer sig. Och måste vi utreda den.

Så bara några ord i anledning av herr Wedéns senaste anförande.

Han vände sig personligen till mig och sade att de försök som jag har gjort att uppnå en överenskommelse inte har förorsakat en enda svettdroppe på min panna. Jag måste säga, herr Wedén, att som verklighetsskildring var detta en hötorgare. Jag har nog ägnat både mycken tid och mycket krafter, funderat åtskilligt, hetsat experterna i departementet, för att vi om möjligt skulle finna utvägar att gå folkpartiet så långt det var görligt till mötes. Om detta sedan inte i bokstavlig mening framkallat svettdroppar har jag i varje fall tidvis i motsats till min kollega Sträng inte sovit alldeles så gott om nätterna. Det beror på att jag ansåg denna fråga vara av så överskuggande betydelse, att jag verkligen var intresserad av en överenskommelse. Skall jag vara riktigt uppriktig, skall jag göra ytterligare ett medgivande. Det är att jag anser att ett borgerligt radikalt parti av icke alltför ringa storlek har sin givna betydelse i svensk politik. Ett parti, som jag i och för sig inte skulle ha något emot att samarbeta med! Därför önskar jag att folkpartiets företrädare också skulle ha haft sömnlösa nätter i likhet med mig och allvarligt funderat på att rädda ett sådant radikalt borgerligt parti åt verkligheten och åt framtiden!

När jag kritiserade utskottet för att man där inte hade lyckats komma fram till en gemensam ståndpunkt, som jag förgäves hade letat efter i utskottets betänkande, föranledde detta herr Wedén att göra en erinran till sina bundsförvanter. Jag utgår ifrån att han har

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

gjort den långt tidigare. Den är i och för sig befogad, ty om man nu skall ha bundsförvanter, skall man inte uppträda inbördes såsom oppositionen har gjort. Men när herr Wedén sedan vänder sig till socialdemokraterna och säger att de inte heller vill resonera, om de inte får det som de vill, så vill jag än en gång understryka: det var på en punkt vi inte lyckades komma överens. Det var beträffande valet mellan fördelningssystem och premiereservsystem. Anledningen till att vi inte kunde komma överens om finansieringen var helt enkelt den — inte att jag ansåg att om vi inte fick ett finansieringssystem som vi ville, så skulle vi inte kunna godta något förslag — utan att jag befarade att om vi inte fick ett fördelningssystem så fanns risken att det inte skulle bli några pensioner alls. Om herr Wedén lyssnar till stämningen för ögonblicket inom höger och centerparti och de kretsar, som står bakom dem, kanske han i någon mån kan förstå min skepsis i detta avseende.

Herr WEDÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker socialministern gick ovanligt långt, längre än någon form av saklighet kan tillåta, när han i sitt senaste anförande sade att om inte fördelningssystemet antogs, så kunde han inte vara säker på att det skulle bli några pensioner alls. Socialministern har tidigare kritiserat folkpartiets förslag från andra utgångspunkter, men så långt har han verkligen inte sträckt sig tidigare att han gjort fördelningssystemet till något villkor för att det skulle bli pensioner. Jag tror inte man behöver spilla några ord vidare på den saken.

Men, herr socialminister, när ni sedan talar om samarbetsmöjligheterna i svensk politik vill jag säga er, att det socialdemokratiska partiets ansikte sådant jag mött det under hela den period som ligger efter regeringskrisen

hösten 1957, när det nuvarande regeringspartiet bestämt avböjde en samlingsregering, hos mig grundmurat den bestämda uppfattningen, att det nu inte finns någon reell samarbetsmöjlighet mellan oss. Detta gäller naturligtvis också ståndpunkterna i pensionsfrågan. Även om vi båda vill ha en lagstiftning, är det en oerhörd skillnad på den typ av lagstiftning vi vill ha och den ni vill ha. Då jag har karakteriserat ert uppträdande i pensionsfrågan har jag sett det som en händelse i en kedja av händelser, som alla har pekat i samma riktning: att den svenska socialdemokratien så länge den bevarar en så stark ställning som den ännu har i den svenska politiken vill diktera utan att ta skälig hänsyn till andras meningar. Därför tror jag att denna ställning måste brytas, även om det kommer att ta en längre eller kortare tid.

Om jag ett ögonblick får lägga mig i diskussionen mellan herr Cassel och socialministern, vill jag säga, herr talman, om jag har någon minut kvar av repliktiden, att den framställning socialministern gav av avgiftsuttagets stegring enligt regeringsförslaget var i hög grad optimistisk. Får vi ett inflationsförlopp i framtiden — skall vi ha en politisk regim av den karaktär vi har haft under 1950-talet får vi det säkert — och vill man vidtaga några nödvändiga minimiåtgärder för att hindra inflationen att galoppera vidare, då håller inte de beräkningar för avgiftsuttaget som socialministern har gjort. Det är nog riktigt att utgifterna redovisas för en lång tid framåt, men nödvändigheten av däremot svarande inkomster under olika förutsättningar redovisas inte på ett klarläggande sätt.

Sedan tycker jag, herr talman, att socialministern, som har en sådan lång kedja av kritiska invändningar mot folkpartiförslaget, kanske borde ägna någon uppmärksamhet åt det faktum, att det förslag som han själv har lagt fram innebär när det gäller invalid-

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

pensionering och familjepensionering, vilkas vikt och betydelse han talade mycket om — jag delar på den punkten hans uppfattning — knappast ens ett förslag till en provisorisk lagstiftning. Det skulle möjligen kunna kallas ett provisoriskt förslag till lagstiftning — mera är det inte. Det krävs så mycket kompletterande och fortsatta utredningar, som hittills har bedrivits i alltför långsam takt.

Herr CASSEL (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag är glad att höra att socialministern inte sover så gott om nätterna. Somliga människor brukar räkna får när de inte kan somna; andra människor kan ägna den tiden åt att öva sig i de fyra räknesätten. Socialministern säger att han är dålig i matematik, och det är jag också, så på den punkten kan vi ta varandra i hand. Därför frågar vi var och en våra experter.

Ett misstag måste jag rätta till. Socialministern lekte med mig och sade att jag hade prutat från 24 till 18 procent. Nej, så var det inte. Jag sade uttryckligen, att det blir 24 procent om vi räknar med oförändrat penningvärde och oförändrad standard. Sedan sade jag vidare: Räknar vi med en standardstegring på 1,5 procent om året jämnt över, blir det 18 procent. Det är skillnaden.

Sedan tog socialministern upp frågan om värdebeständigheten. Enligt mitt förmenande är det ganska underligt, att det i regeringsförslaget säges, att vi behöver en lagstiftning för att kunna åstadkomma värdebeständighet, och så visar man upp att det är eländigt beställt med värdebeständigheten här i landet. Men vem bär ansvaret för detta? Vem bär ansvaret för de frivilliga överenskommelserna med sparbankerna och med försäkringsbolagen som har tvingat försäkringsbolagen att placera sina pengar i statens obligationer, vilket

har berövat försäkringsspararna miljarder och åter miljarder?

Socialministern säger att det inte var någon skillnad mellan oss och regeringen när det gällde formuleringen av frågorna i folkomröstningen. Det var det visst! Socialministern minns väl att motsättningen var så skarp att vi vidtog den enastående åtgärden att allesammans reservera oss mot kammarens beslut.

Det lär inte gå att hålla ett avgiftsuttag på 10 procent, om man inte tänker äta upp de fonder som här skulle samlas. Är det socialministerns avsikt att de fonderna skall förbrukas? Här talar man så vackert om hur det blir under utbyggnadsskedet — ja, då kostar det inte så mycket pengar, eftersom det bara är ett fåtal som skall pensioneras, medan alla betalar in avgifter. Då kan vi samla stora fonder. Men jag vill veta vad som händer när utbyggnadsskedet är över. Det beror inte på att jag är nyfiken, utan jag vill veta hur mycket vanliga familjer kommer att belastas. Vi vet vad de får betala i folkpensionskostnader — säg att det blir 8 procent. Hur mycket skall vi dessutom lägga till och hur mycket orkar och vill vi betala? Vi bör komma ihåg att det inte bara är folkpensionen de skall betala — finansministern lär väl också vilja ha sitt.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON:

Herr talman! Herr Wedén förde enligt mitt förmenande ett allvarligt resonemang när han kom till den slutsatsen, att den politiska utvecklingen under senare år varit av sådan karaktär, att man inte kunde tro på möjligheterna att idka något samarbete med socialdemokraterna. Jag utläste meningen i hans yttrande ungefär så att socialdemokratien är självtilräcklig, att den gärna vill ge diktat och att ett samarbete mellan socialdemokratien och

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

ett mindre parti sålunda skulle innebära att det mindre partiet inte fick göra sina meningar gällande.

Jag utgår ifrån att den karakteristisk och historik som herr Wedén kom med gällde den tid som har gått sedan vi hade koalitionsregering med centerpartiet, ty dessförinnan talade i varje fall de folkpartistiska tidningarna här i Stockholm om hurusom centerpartiet dikterade för socialdemokratien och gjorde gällande att detta stod i strid med de intressen som de stora städernas befolkning hade. Nu skulle plötsligt en våldsamt omkastning ha skett.

Men om man skall hålla sig till historieskrivning, herr Wedén, kan man väl ställa sig frågan, om den försvarsöversenskommelse som träffades föregående år innebar ett diktat från socialdemokratiens sida. Var den inte ett uttryck för de önskemål som fanns inom alla de demokratiska partierna? Var det socialdemokratien som den gången stämplade sin vilja på överenskommelsen sådan den kom att utformas? Jag tror inte att ens herr Wedén vill göra gällande någonting sådant.

Sedan vore det intressant att få veta om herr Wedén utifrån dessa resonemang drar den slutsatsen, att hans parti till varje pris måste samarbeta med högern i den utvecklingsprocess som högern nu befinner sig i, där partiet tydligen vill utgöra släpkanen i svensk politik och hålla oss kvar i det förgångna. Om herr Wedén trots detta vill samarbeta med högerpartiet, får jag säga att då förtjänar folkpartiet ihop till ett misstroendeutömt som jag tror kommer att följa på de misstroendeömta som svenska folket redan har bestått det.

Sedan ytterligare några ord till herr Cassel med anledning av påståendet, att de kostnadsberäkningar som har gjorts av experterna i socialdepartementet och av försäkringsexperterna i de olika ämbetsverk som har med så-

dana här ting att göra är verklighetsfrämmande.

Herr Cassel säger, att om det blir en allvarlig inflationsvåg, kan man inte klara avgiftsuttaget med 10 procent. Jag vill bara till detta svara, att om pensionerna på grund av värdebeständigheten stiger, så stiger avgifterna lika automatiskt på grund av den allmänna penningvärdeförsämringen. Experterna har därför kommit till den slutsatsen, att man med ett cirka 10-procentigt uttag kan klara alla de situationer i vilka man i framtiden kan komma. Det blir inte alls så att vi kommer att äta upp fonderna, som herr Cassel fruktar.

I anslutning till detta sade herr Cassel vidare, att om man sover dåligt om nätterna, bör man räkna får. När jag lyssnade på herr Cassels senaste anförande kom jag inte att tänka på en ulv i fårakläder, utan mot bakgrunden av vad jag skall syssla med i fortsättningen när jag blir sömlös kom jag faktiskt att tänka på ett får i fårkläder. Men jag vet ändå inte om jag vill räkna in herr Cassel!

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Från de högpolitiska spekulationerna skulle jag vilja återvända till den proposition som vi i dag har att behandla och som gäller tjänstepension, vilket kanske inte så klart framgick av det resonemang som fördes här.

Propositionen i år följer i huvudsak den principproposition som vi behandlade i fjol, men socialministern har varit lyhörd för kritik på vissa punkter och har gjort en del förändringar, som klart innebär förbättringar.

Folkpartiets reformiver har däremot alldeles stannat av — annat var det i fjol, när man kom med ett nytt förslag varje månad. Det förslag som folkpartiet framlade i fjol hade något av brådkans röda färg över sig som gav

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

intryck av att man dock ville någonting med förslaget, men i år har blekheten lagt sig över offerten, och vi får väl nu säga att den har sin framtid bakom sig.

Det verkar rent av som om folkpartiet inte längre bryr sig om att försöka få igenom sitt förslag. Man skyller på de dåliga tiderna, på arbetstidsförkortningen och drar till och med in den diskuterade omsättningsskatten och säger att den utgör ett hinder för tjänstepension. Har man så ängsliga sinnen, förstår jag att vi inte kan förvänta att man någonsin anser sig ha råd att förverkliga pensionsförslaget.

Folkpartiet har inte alls den håg som man hade i fjol att konkurrera med regeringsförslaget när det gäller lagfästhet, värdebeständighet och pensionshöjd. Då ville man vara värst i allting; nu är man tvärtom angelägen om att verka modest och tillbakavisar i reservationen enständigt de försök som gjorts att likna folkpartiförslaget vid propositionen. Man beklagar sig över de övriga borgerliga partiernas försök att uppamma ett företagarmotstånd mot folkpartiet och slutar med en mening, så sprickfylld av politisk grämelse, att vi förstår att det inte blir mycket intresse över för pensionsfrågan. Den lyder: »Då de andra borgerliga partierna tar avstånd från folkpartiets lösning, så stärker det bara de politiska meningsriktningar som från socialistisk grund strävar att minska omfattningen av enskild företagsamhet och dess arbetsmöjligheter.» Tröttheten sprider sig ner genom raderna i reservationen. Till sist vill man ha ett förslag om en pensionsordning efter folkpartikonstruktionen men säger samtidigt, att bara propositionen avslås skall det nog bli tid och stunder för samförstånd. På det sättet får man en enad borgerlighet.

Under pensionsdiskussionerna har kritik riktats mot den fixa pensionsåldern. Det är med glädje jag konstate-

rar, att det i årets förslag har tagits med en möjlighet att variera pensionsåldern ner till 63 år, vilket är av intresse särskilt för kvinnorna. Inom många yrken där tjänstepension redan finns har kvinnorna en lägre pensionsålder, och i många fall där det inte finns tjänstepension — t. ex. inom handel och restaurangnäring — är yrket sådant att man inte kan tänka sig att hålla på med arbetet så länge som till 67 års ålder. Det är därför med glädje vi hälsar möjligheten att variera pensionsåldern, även om detta måste betyda en avkortad pension, eftersom folkpensionsåldern inte kan variera och några år som skulle vara pensionsgrundande faller bort.

När det gäller familjepensionen föreslås i år ett nytt system, som avgjort innebär en förbättring. En änka får ju fr. o. m. 1 juli 1960 folkpension utan inkomstprövning, om hon fyllt 50 år, när hon blev änka, eller om hon har barn under 19 år, och det utgår delpension till änkor mellan 35 och 50 år, även om de inte har några barn. Årets tjänstepensionsförslag har lämnat denna kategori klyvning och innebär ungefär samma system som statstjänstemännens pensionsreglemente, nämligen att alla änkor får pension efter mannen, oavsett ålder och oavsett om hon har barn. Detta är en klar förbättring. Äktenskapet skall dock ha varat i minst fem år och ingåtts innan mannen fyllt 60 år. Gammal kärlek som blir som ny efter 60 år ger inte någon pension, nota bene om det inte blir barn, då familjepension utgår. Jag tycker dock inte att det är någon stor sak, och därför anser jag inte att den motion bör bifallas, i vilken det krävs att pension skall utgå, även om äktenskapet ingåtts efter 60 års ålder. Håller man fast vid att äktenskapet skall ha varat i minst fem år, så betyder det bara att gränsen flyttas två år framåt, alltså till 62 år, för att pension skall utgå.

En annan regel som ger egendom-

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

liga resultat och som man nog kan ställa sig litet tveksam till, är att man inom samma pensionssystem inte kan uppbära två pensioner. En änka som får 3 600 kronor i folkpension plus 1 000 kronor för ett barn, får 40 procent av mannens tjänstepension för egen räkning och 10 procent för barnets. Om hon dessutom själv har inkomst av förvärvsarbete, så inverkar detta inte på vare sig folkpensionen eller tjänstepensionen efter mannen, och hon kan sålunda då få goda existensmöjligheter. Men när hon fyller 67 år och änkepensionen skall utbytas mot ålderspension, så kommer hon i ett sämre läge. Hon får nämligen inte behålla både änkepensionen efter sin man och samtidigt kvittera ut pension från eget förvärvsarbete. Om mannens inkomst varit avsevärt högre än hennes egen, kan änkepensionen efter mannen bli större än hennes egen pension. Hon väljer kanske att behålla änkepensionen efter maken, och tjänstepensionen för henne själv faller helt bort. Hon får då inte ett öre mer i pension än om hon aldrig hade haft förvärvsarbete. I reservation 1) till utskottets utlåtande har vi framhållit, att vi inte anser detta vara riktigt utan att den saken bör utredas, så att vi där får en bättre lösning. Det blir nämligen en avsevärd skillnad i inkomster före 67 år, då en änka kan uppbära två pensioner, tjänstepension efter mannen och änkepension från folkpensionen, och efter denna åldersgräns, då hon bara har folkpension och egen tjänstepension eller änkepension efter mannen.

Det är samma förhållande, när ett barn mister båda sina föräldrar. Om båda föräldrarna haft förvärvsarbete, verkar regeln att två pensioner inte kan utgå till samma person inom samma pensionssystem till barnets nackdel. En änka med ett barn får utom folkpension för sig och barnet på sammanlagt 4 600 kronor även 50 procent av mannens tjänstepension, men en ank-

ling får ingen pension efter hustrun. Barnet däremot får 40 procent av moderns pension. Om båda föräldrarna dör, får barnet 1 000 kronor i folkpension och 40 procent av endera av föräldrarnas pensioner — alltså samma förmåner som om endast en av föräldrarna haft förvärvsarbete. Det är en sak som närmare bör utredas. Som det nu är, verkar utfallen av pensionssystemet litet orimliga i dessa stycken.

Vad gäller folkpensionen har både man och hustru egen pensionsrätt, men hustrun får ingen tjänstepension, om hon inte varit förvärvsarbetande och arbetsgivaravgift därmed erlagts för henne. Hon har heller ingen garanterad rätt till någon del av mannens pension, lika litet som hon har någon garanterad rätt till hans lön. Där är ytterligare en punkt, som kan bli föremål för debatt. Den hänför sig dock snarast till den nya äktenskapslagstiftning som snart kommer upp till diskussion, och vi bör väl därför inte ge den frågan så stort utrymme nu, när vi behandlar pensionsförslaget.

I såväl motioner som reservationer från folkpartiet har gång på gång framhållits, att folkpartiets förslag ger utrymme för en hustrupension. Herr Wedén framhöll samma sak för en stund sedan. Ja, det där låter mycket bra, men vad innebär folkpartiets förslag? Det innehåller ingenting annat än vad man kan få i dag, om man vill ordna pensionen med ett försäkringsbolag och betala avgifterna härför. Men detta hade man inte behövt skriva om i riksdagstrycket eller göra ett så stort propagandanummer av. Vid inträde i försäkringskassa av folkpartimodell vid högre ålder blir hälsotillståndet hos vederbörande av stor betydelse. Om en hustru lämnar förvärvsarbetet några år och sedan kommer tillbaka igen, så gäller enligt folkpartiets förslag individuell inträdesrätt i pensionskassan, och då får hon underkasta sig läkarundersökning. Hon måste vara frisk för

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

att komma in i försäkringskassan, eller också får hon ta stötarna med en högre pensionsavgift. Det är alltså precis som nu. Om någon söker sig ut på arbetsmarknaden vid högre ålder, hindras hon av pensionsbestämmelserna, som fordrar friskintyg. Skavanker i hälsan, som sammanhänger med högre ålder, skavanker som de flesta av oss får dras med, blir hinder för återinträde i folkpartiets pensionssystem. Med vårt system bortfaller däremot alla sådana bekymmer. Då får man pension, när man uppbär lön. Kan man arbeta, så bryr sig ingen om den arbetandes hälsotillstånd, utan då får vederbörande utan några extra kostnader pension för det arbete han eller hon uträttar.

Vi hade i fjol uppe en rad pensionsfrågor. De som gällde folkpensionen sköts över till en kommitté med Axel Strand som ordförande för att där närmare penetreras. Dit får också en del motsvarande frågor beträffande tjänstepensionen hänföras. Problemen är emellertid inte så svårlösta — som herr Cassel vill göra gällande — att man fördensku! skall hesitera att i dag genomföra en pensionsreform. Det är tvärtom så att först när en pensionsreform är beslutad kan man komma till rätta med dessa frågor, och man har låtit dessa frågor vila just för att man inom de båda pensionssystemen skall kunna komma till en gemensam lösning.

I förslaget till tjänstepension finns en pikant detalj. Man har företagit en moralisk upprustning i jämförelse med folkpensionsreglementet. Enligt det sistnämnda kan samboende räknas som gifta, men i tjänstepensionsreglementet godkännes inte sådan slapphet. Man måste vara gift för att få änkepension. Den frågan kanske kommer att tas upp på nytt. Däremot får utomäktenskapligt barn pension efter underhållsskyldig far, och det är man tacksam för.

En annan fråga — som strängt taget inte gäller pension utan är en ren

skattefråga, ehuru man från borgerligt håll vill dra in den i pensionsdebatten för att villa bort resonemangen — är den högermotion som föreligger om att den som hjälper gamla med vård i hemmen skall få skattefrihet upp till 1 500 kronor. Jag tror inte att motionärerna inom högerpartiet, när de väckte motionen, ett ögonblick tänkte sig att en sådan motion skulle kunna tillstyrkas. I bevillningsutskottet hade det aldrig gått, men i särskilda utskottet blundade varje borgerligt bevillningsöga och motionen tillstyrktes. Visserligen talade en del borgerliga representanter emot den, men i slutomgången bildade de en sluten front och tillstyrkte att just dessa inkomster skulle bli skattefria. Och varför? Ja, det vittnades om att det inte har varit svårt att rekrytera människor till denna vård i hemmen. Det kan alltså inte vara för att läget i detta avseende är brydsamt som man skulle favorisera denna inkomst. Däremot råder det brist på människor som vill arbeta inom anstaltsvården. Där finns de verkligt svåra rekryteringsproblemen. Men det var inte tal om skattefrihet för den sortens arbete.

Vilka är det då som åtar sig att vårda gamla i hemmen? Ja, det är kanske folkpensionärer eller änkor. Eller också är det kanske hustrur, som tycker sig inte ha så mycket att göra i det egna hemmet, när barnen blivit större. Hindras då dessa grupper från att ta detta arbete därför att de är rädda för skatten?

Ett gift pensionärspär har rätt till 1 500 kronors inkomst utan att få avdrag på de inkomstprövade förmånerna. Det kan alltså inte bli aktuellt för dem. Kan för övrigt någon som är mellan 67 och 70 år tänka sig att ta mera arbete än för 1 500 kronor om året?

Änkorna får från och med den 1 juli nästa år pensioner som inte alls är beroende av om de har den ena eller den andra inkomsten. De förlorar alltså

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

inga förmåner på en liten inkomst bredvid. Är den dessutom så liten som 1 500 kronor ger den praktiskt taget ingen skatt. Det kan alltså inte vara de som behöver lockas med denna skattefrihet.

Då återstår de husmödrar som förutsättes ha en man med inkomst av förvärvsarbete. Här säger man att skattefrihet behövs, därför att sambeskattningseffekten av denna inkomst på 1 500 kronor blir så ogynnsam. Man måste då räkna med hustrur till män som har en inkomst på uppemot 20 000 kronor. Kan det vara tal om att det är dessa hustrur som man skall behöva rekrytera och som står på lut för just denna sorts arbete? Är det för att ge de relativt höga inkomsttagarna tillfälle till en skattefri inkomst som man vill genomföra detta förslag?

Ett par kommittéer har i årtal hållit på med att utreda frågan om sambeskattningen, och de har i tidigare beslut inte kommit fram till något annat än ett skattefritt avdrag på 1 000 kronor, om en hustru har minderåriga barn, och jag vill minnas att det högsta belopp som av något parti föreslagits skattefritt var 1 600 kronor. Det motiverades då med de extra utgifter som en förvärvsarbetande kvinna har, när hon har barn.

Här tar man nu ett djärvt grepp — hela den borgerliga halvan i utskottet är med på det — och säger att 1 500 kronor skall vara skattefria. Man slår in på en alldeles ny väg att göra inkomster olikvärdiga i beskattningshänseende. Tidigare faller utanför beskattningen endast vissa allmänna bidrag, som det är mycket lätt att kontrollera, men här tänker man skapa ett frälse av dem som handlar och diskar och dylikt åt gamla människor. Vilken kommun behöver så extra ordinära subventionsbestämmelser för att få någon att utföra detta arbete? På vårt håll avstyrker vi den motionen, och jag är övertygad om att alla borgerliga också skulle göra det, om den hade

kommit upp i annat sammanhang. Nu är den bara en nödhamn, för att man på någon punkt skall kunna uppnå borgerlig samling. Man har svårt att ta motionen på allvar. Den är en bluff; man tror sig på detta sätt kunna komma förbi själva pensionsfrågan.

Det har lagts ned mycken kraft och mycket pengar på att förhindra ett beslut om allmän tjänstepension. De verkliga motiven därför döljer man säkert. De döljs bakom prydliga ord om förment ekonomisk betänksamhet. Man säger att man är positivt inställd — men vad har en positiv inställning för värde! I dag gäller det inte att prata för pensionen utan att rösta för den; annars hjälper man inte de pensionslösa.

Kan det vara så, att de borgerliga till varje pris vill markera en skillnad mellan olika socialgrupper? Ser man verkligen frågan så ensidigt, beroende på vilken grupp i samhället man råkat hamna i? Det är oförklarligt för oss som ser så att säga samhället från en annan sida.

Det gäller dock här gamla människor, som har gjort rätt för sig. Det är inga lättingar, som skall få någonting från samhället; det är folk som utfört sitt arbete och inte legat någon till last.

Det är, som det sagts tidigare, en kortsynt kamp, och det är en hopplös kamp. Om man i dag kan vinna en votering och hindra ett positivt beslut, har man förlorat en inteckning i framåtskridandet. Det vore mest tragiskt för dem som hindrar pensionen. Jag tror inte att de kommer att prisa sin vishet senare.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservation nr 1.

Herr förste vice talmannen övertog förhandlingarnas ledning.

Herr WAHLUND (cp):

Herr talman! Så här vid lunchdags är det inte så många ledamöter närvaran-

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

de här i kammaren, men det finns, som herr Gustafsson i Stockholm inledningsvis sade, ute i landet hundratusen och åter hundratusen människor som med oro följer våra förehavanden här i riksdagen under dessa dagar.

Den svenska pensionsfrågan har också väckt intresse långt över landets gränser. Jag har något försökt följa presskommentarerna utomlands, och det är påfallande, hur den svenska pensionsfrågan, enkannerligen frågan om tilläggspensionerna, av utländska betraktare framställts som en intressepolitisk konflikt mellan olika svenska medborgargrupper. Jag kan mycket väl förstå att den som ser saken utifrån kan få det intrycket.

Som socialministern sade i sitt anförande nyss har intressemotsättningarna skurit sig mera i denna fråga än i andra frågor. Det har väl aldrig förekommit någon politisk fråga i vårt land, där exempelvis arbetsmarknadens organisationer till den grad engagerat sig som just i frågan om tilläggspensionen. På sista tiden har det visserligen varit ganska tyst från Arbetsgivareföreningens sida, sedan den av Arbetsgivareföreningen jämte högern och folkpartiet stödda linje 3 gått kaputt. Men på fackföreningsfronten har inställningen alltmer hårdnat till, och fackföreningsrörelsen fylkar sig fortfarande och alltmer medvetet bakom linje 1, numera i propositionens modifierade form. Jag talar här om fackföreningsrörelsen. Det behöver inte nödvändigtvis vara så, att enskilda fackföreningsmedlemmar bejakar socialdemokraternas förslag om tilläggspension.

Herr Gustafsson i Stockholm presenterade ju också mycket klart pensionsfrågan som en klasspolitisk fråga. Och kommunisterna, som ju inte uppträtt ännu i dag, brukar ju föra ett ännu mera kärvt språk. Vi kommer säkert ihåg, hur herr Hagberg i fjol i denna kammare klandrade centerpartiet för att vi slagit oss ihop med högern och

folkpartiet i, som han sade »kampen mot den svenska arbetarklassen».

Det talas om klasskamp, men vad är det då som denna förmenta klasskamp skulle gälla? Ja, jag skall, ehuru i likhet med de föregående talarna inte heller jag skall gå in i detalj, tillåta mig att säga något om vad som hänt i pensionsfrågan. Jag vill påminna om att vi i centerpartiet för tre år sedan motionerade om att folkpensionen skulle uppgå till 6 000 kronor om år för äkta makar och att motsvarande belopp skulle utgå till ensamstående. Nu har vi kompromissat med övriga partier om ett lägre belopp, nämligen 5 400 kronor för äkta makar. Vi står fast vid den kompromissen, och vi skall inte säga annat om den saken än att vi är glada över att frågan om folkpensionerna kunnat beslutas i partipolitisk enighet.

När vi föreslog att folkpensionen för äkta makar skulle uppgå till 6 000 kronor, var vi fullt på det klara med de statsfinansiella konsekvenserna. Men vi ansåg det vara bättre att låsa fast samhällets resurser vid folkpensioner än vid dyra obligatoriska tilläggspensioner. Vi utgick från SPP-regeln att pensionen skall vara 60 procent av inkomsten. Då sade vi oss att om vi säkerställer folkpensioner om 6 000 kronor är det ju en godtagbar pension på en inkomst av 10 000 kronor; 6 000 kronor är ju 60 procent av 10 000. Tittar man sedan i inkomststatistiken (för gifta och för ensamstående) skall man finna att vi i centerpartiet ville ge godtagbara pensioner för hälften och till och med drygt hälften av de svenska medborgarna.

Lika trygghet för alla, sade herr Gustafsson i Stockholm. Ja, just det, vi i centerpartiet har samma paroll: lika trygghet för alla. Det är ju detta folkpensionen och endast folkpensionen säkerställer.

För den hälft av det svenska folket som har de lägre inkomsterna, för låglönegrupperna alltså, tror jag mig kun-

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

na säga att ingen väsentlig meningsskillnad kan förekomma mellan exempelvis socialdemokraterna och oss. De skillnader som kan föreligga är i varje fall av den art att de skulle kunna överbryggas genom att man tar till tillräckliga folkpensioner.

Men det är den andra hälften av svenska folket, de som har de högre inkomsterna, som diskussionen gäller. Jag tycker att det skall slås fast. Jag tycker alltså att man inte skall tala om klasskamp, klassmotsättningar eller något sådant, ty det är väl ingen som tänker sig situationen så, att socialdemokraterna och kommunisterna i denna s. k. klasskamp skulle befinna sig på de högre inkomsttagarnas sida.

Nej, låt oss sluta tala om klassorättvisor i pensionsdiskussionen. Det är inte det det är fråga om. Pensionsfrågan är naturligtvis i grunden en socialpolitisk fråga, men den är som vi ser den en socialpolitisk fråga endast så långt det gäller folkpensioneringen med dess stöd för gamla, för invalider, för änkor och för efterlevande barn. Det är här man kan tala om den »trygghet för alla» som herr Gustafsson i Stockholm hade som paroll. Då det gäller tilläggspensionerna är det snarare något annat. Jag skall uttrycka det litet tillspetsat och säga att det närmast är en lönerörelse det gäller. Det vore inte så mycket att säga om det, om det inte skulle vara så att man både från socialdemokraternas och folkpartiets sida i sin aktion vill ta lagstiftningen till hjälp.

När man hör debatten här i dag och när man hört debatten tidigare får man ett intryck av att socialdemokraterna vill bära fram sina krav med ett visst känslopatos. Jag vill inte alls säga något annat än att jag tror att det är ärligt menat, men när man talar om bristande social känsla och går så långt som herr Gustafsson i Stockholm gjorde, att man vänder sig mot oss i centerpartiet tillsammans med högerpar-

tiet och talar om cynism och ovilja, måste jag reagera. Högern får tala för sig själv, men vänd er inte mot oss i centerpartiet med sådana ord! Vi i centerpartiet slår vakt kring folkpensionen, kring småfolkets pension. Vi ger de små pensionerna förtur då samhället skall lagstifta. Och jag vill kraftigt stryka under att när vi talar om folkpensionerna och att vi vill säkerställa de små pensionerna, är detta något annat än blott en läpparnas beaktelse. Vi tror oss i centerpartiet genom praktiskt politiskt handlande ha visat att vi menar allvar.

Vi ger alltså folkpensionen förtur — folkpensionen, allas pension, jämlikhetens pension, grundtrygghetens pension. Vi har deltagit i kompromissen, men vi har också motionerat om att folkpensionerna, sedan den målsättning som vi är ense om är uppfylld, skall höjas i takt med de ekonomiska resurserna också i framtiden. Vi är ensamma om att ha motionerat härvidlag. Vi har emellertid fått stöd av folkpartiet, men endast av folkpartiet. Jag vill säga till mina vänner i folkpartiet, att i detta sammanhang trivs centerpartiet utomordentligt väl i sällskapet.

Jag vet att man nu kommer att säga: Vad skall det tjäna till, det där är bara löften för framtiden. Jag svarar, att vi i centerpartiet tänker hålla våra löften. Vi tänker allt framgent liksom hittills ha en fast hållning i pensionsfrågan. Vi står fast vid linje 2, den som vi kallat den personliga frivilliglinjen, den linje som till grundläggande förutsättning just har en god folkpension för de gamla, för invalider, för änkor och för efterlevande barn.

Hur resonerar då centerpartisterna då det gäller den relativt välsituerade hälften av svenska folket, de som tillhör höglönegrupperna? Vi säger: Alla svenskar får ju sitt grundskydd, sin folkpension. Var och en får sedan själv bestämma om han därutöver vill och anser sig ha råd till ett förstärkt pensions-

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

skydd. I de allra flesta fall kan det bli en eller annan extra tusenlapp. Det är — det vill jag säga med anledning av socialministerns anförande — det är dessa personligt frivilliga tilläggspensioner vi avsett, när också vi biträdde ingressen till de tre frågor som ställdes i folkomröstningen. Vi i centerpartiet vill ha fram sådant frivilligt sparande, som en frivillig tilläggspensionering innebär. Men vi vill också genom skattebefrielse eller på annat sätt stimulera annat sparande — i jordbruk, i rörelse, i eget hem, på bankkonto eller annorledes.

Om medborgaren själv vill ha tilläggspension, så är det bra, men han skall naturligtvis få betala för den. Vad vi fäster mycket stor vikt vid är just denna personliga frihet. Var och en skall ha frihet att själv bestämma hur han vill använda sina pengar och inte vara bunden av stela lagbestämmelser. Låt mig, herr talman, uttrycka saken så, att vi menar att medborgaren skall ha fri disposition över de pengar han har kvar, när han betalt skatten.

Redan på den tiden då centerpartiet satt i regeringsställning tillsammans med socialdemokraterna, stod det klart, att socialdemokratiens och centerpartiets ståndpunkter i fråga om tilläggspensioneringen inte lät sig förenas. Vi konstaterade detta ömsesidigt, sakligt, lugnt och utan bitterhet. Både socialdemokraterna och vi visste, att så snart frågan om tilläggspensionerna blev aktuell på regeringsplanet, skulle det bli regeringskris. Det var inte mer med den saken.

Så kom folkomröstningen. Högern och folkpartiet, som på den tiden var eniga i pensionsfrågan och som offrade förmögenheter på linje 3 och på att misstänkliggöra linje 2 och centerpartiet, sade: »Rösta inte med tvåan, ty efter folkomröstningen kommer Hedlund och Erlander att göra upp i fråga om tilläggspensionerna.» Det var många som trodde på dessa påståenden, trots

att vi i »tvåan» och även herr Hedlund dementerade och dementerade. Saken var den att socialdemokrater och centerpartister på ett mycket tidigt stadium visste, att respektive ståndpunkter inte kunde sammanjämkas.

Så aktualiserades propositionen. Redan innan den framlades lämnade herr Hedlund regeringen tillsammans med sina centerkolleger.

Pensionsfrågan kom till riksdagen. Folkpartiet ändrade ju mening och gick in för lagfästa pensioner, dock med ett premiereservsystem. Högern intog en ståndpunkt, som ligger strax intill centerpartiets. Vi konstaterar detta med tillfredsställelse och beklagar bara att högermännen inte fick folkpartisterna med sig.

Så kom det för drygt ett år sedan till underhandlingar mellan högern, folkpartiet och oss. Vi i centerpartiet kunde naturligtvis inte på något sätt engagera oss för folkpartiets lagstiftningslinje — vi ansåg att det skulle ha inneburit ett svek mot de många medborgare, som litar på oss och som stöder vår politik. Vad hette det den gången? Jo, centerpartiet vill inte samarbeta, stod det i höger- och folkpartitidningarna.

I år har det ju varit möjligt för oss att skriva oss samman med högern och folkpartiet i utlåtandet. Hur nu än resultatet blev, var det i alla fall möjligt att jämkas ihop det hela utan att någon av oss — i varje fall inte centerpartiet — dagtingade med sina principer. Vad hette det efteråt? Jo, dagen efter stod det, att centerpartiet och herr Hedlund slagit till reträtt.

Den ena gången heter det att vi inte vill samarbeta, den andra gången att vi slår till reträtt. Från många förhandlingar med högern och folkpartiet har jag den erfarenheten — jag är ledsen att behöva säga det — att vi centerpartister regelmässigt misstänkliggjorts efteråt. Sådant skapar inte en god förhandlingsatmosfär — det vill jag säga.

Lag om försäkring för allmän tilläggs pension, m. m.

Jag riktar mig här icke till herr Cassel eller herr Wedén eller andra som deltagit i dessa underhandlingar — jag tror att de beklagar förfaringsättet lika mycket som jag — utan jag riktar mig till dem det vederbör inom respektive partier.

Jag vill tillägga, att trots att socialdemokraterna och vi så många gånger haft diametralt motsatta åsikter, har vi i centerpartiet goda erfarenheter förhandlingsmässigt från de många tillfällena vi haft att göra med socialdemokraterna. Socialdemokraterna har aldrig försökt falla oss i ryggen efteråt, även om de varit missnöjda med förhandlingsresultatet.

Och vi hörde ju vad socialministern konstaterade nyss angående förhandlingarna med folkpartiet. Han sade nu efteråt, att socialdemokraterna och folkpartiet skall inte tvista om var man skall lägga skulden till att socialdemokraterna och folkpartisterna inte kunnat komma sams. Just det — så skall det låta!

Jag sade inledningsvis att man inte borde göra klasspolitik av frågan om tilläggs pensionerna. Men det hindrar ju inte att det finns klara intressepolitiska inslag i pensionsfrågan. Småföretagarna exempelvis kan naturligtvis inte vara så värst intresserade av lagfästa tilläggs pensioner, vare sig dessa är av socialdemokratisk eller folkpartistisk modell.

Jag konstaterar detta i full vetskap om att socialministern i sin nya upplaga av linje 1 tagit hänsyn till den kritik som framförts då det gällt företagarnas egen pensionering.

Men fortfarande gäller att småföretagarna inom och utom jordbruket med oro ser fram mot den lagfästa tilläggs pensioneringen. Såväl enligt socialdemokraternas som enligt folkpartisternas förslag blir företagaren enligt lag tvingad att betala in pensionsavgifter för sina anställda, och företagarna frågar sig: Varifrån skall pengarna tas?

Naturligtvis kan en småföretagare minska sin egen timpenning för att få pengar till pensionspremierna för de anställda. Men det bör var och en förstå att han inte gärna vill och inte gärna kan heller för den delen. Småföretagare har minsann i allmänhet inte så fett. Småföretagaren kan också tänkas höja priserna på sina produkter, om nu detta visar sig möjligt. Men täckes kostnaderna för tilläggs pensionerna på så sätt, genom inflation, blir det konsumenterna, d. v. s. den stora allmänheten, som får betala för tilläggs pensioneringen och kanske för andras tilläggs pensioner.

Ja, då återstår den möjligheten att arbetare och anställda verkligen själva får betala sina pensioner genom att de nöjer sig med mindre lön än de annars skulle ha fått. Men småföretagaren vågar inte lita på att så blir fallet. Jag kan härvidlag hänvisa till en nyligen utförd SIFO-undersökning för halvannan vecka sedan, enligt vilken det framgår att all upplysning till trots är det nära nog en fjärdedel av Sveriges arbetare som menar, att de troligen kan få behålla sina löner och lönehöjningar ograverade, pensionsavgifterna till trots. Samma undersökning visar att det bara är en dryg tredjedel av de svenska arbetarna, som oreserverat accepterar en mindre lönehöjning än eljest, om de får tilläggs pensioner.

Men det är inte bara småföretagarna som hyser oro i detta sammanhang. Under de senaste veckorna har jag personligen — säkerligen många andra kammarledamöter också — varit i kontakt med folkpensionärer som är oroliga och menar, att det är risk för att intresset för folkpensioneringen skall bli mindre om ett system med obligatorisk tilläggs pensionering kommer till stånd. Denna risk för ett minskat intresse för folkpensioneringen härrör dels från psykologiska, dels från samhällsekonomiska faktorer.

Och från växande skaror av ungdom

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

mar kommer deklarationer, att man gärna solidariserar sig med folkpensioneringens grundtrygghetsprincip. Där- emot, säger man, är man inte benägen att överbetala då det gäller att säkerställa höga tilläggspensioner för under arbetstiden högavlönade. De vill exempelvis inte hjälpa herr Wedén till den tilläggspension som han själv nyss förklarade sig inte vilja ha!

Nej, jag skall inte gå i detalj här. Låt mig bara konstatera en sak som är glädjande och det är att svenska folket numera i allt större utsträckning börjar att förstå pensionsfrågans innebörd. Vid den SIFO-undersökning, som jag nyss talade om, var det bara 10 procent av de tillfrågade, som inte hade någon ståndpunkt till de föreliggande pensionsförslagen. Om vi bortser från dessa 10 procent, som ännu är ovissa, visar det sig att 44 procent av de *övriga* tillfrågade ansluter sig till socialdemokraternas förslag. Sedan kommer centerpartiet som »god tvåa», med 26 procent. Sist kommer högern och folkpartiet, högern med 16 procent och folkpartiet med 14 procent av de tillfrågade.

Jag nämner inte detta med någon överlägsenhet. Jag säger i all ödmjukhet att vi inom centerpartiet är glada för att vi tycks vinna mer och mer gehör för vår ståndpunkt i pensionsfrågan. Det framgår av undersökningen att de som röstade med centerpartiet vid det senaste valet också tyr sig till vårt förslag i dag, vilket inte är mer än rimligt. Det framgår också att bland dem som röstade med högern vid senaste valet är det mer än var femte, som föredrar centerpartiets pensionsförslag. Bland dem som röstade med folkpartiet vid samma tillfälle är det mer än var fjärde som anser att centerpartiets förslag är det bästa — folkpartiet har faktiskt enligt denna undersökning inte ens majoritet för sitt förslag bland sina egna valmän.

Vi gläder oss som sagt över att vårt

förslag i pensionsfrågan vunnit terräng. Under den dryga halvårsperiod, som denna undersökning omfattar, har anhängarna av vårt förslag ökat med inte mindre än 28 procent.

Jag tror, herr talman, att jag tills vidare skall stanna här och ber för min del att få yrka bifall till utskottets förslag utom på den punkt, som gäller folkpensionen efter år 1968, där jag ansluter mig till den reservation som är avgiven av herr Bengtson m. fl.

Herr GUSTAFSSON i Skellefteå (fp):

Herr talman! Jag vill till att börja med beklaga att överenskommelsen i pensionsutskottet mellan de tre oppositionspartierna när det gäller propositionen i en del tidningar kommit att rubriceras såsom en reträtt från centerpartiets sida. Jag anser att detta är felaktigt. Det var ingen sådan, och jag är villig att intyga detta. Personligen skulle jag ändå ha tyckt bättre om centerpartiet, om det gjort en och annan reträtt i denna fråga, men tyvärr kan jag inte ge det erkännandet att man gjort så.

Jag tycker att herr Wahlund i sitt anförande i vissa delar och i fråga om vissa nyanser inte riktigt gick i par med herr Hedlund. Herr Hedlund brukar framställa saken så som om frågan om lagstiftning eller icke lagstiftning vore det verkligt betydelsefulla, medan det däremot spelade en rätt underordnad roll, hur lagarna ser ut. Han brukar älska att tala i bilder i detta avseende. Han brukar säga att mellan oss och socialdemokraterna skiljer det bara ett litet dike, ibland till och med vattentomt, detta på grund av att vi båda vill ha lagstiftning, medan det mellan centerpartiet och oss är en hel sjö. Jag tror att om man ser på hur det förhåller sig i verkligheten och inte bara på herr Hedlunds beskrivning av läget, finner man, att det inte för någon av parterna på ömse sidor av det smala diket går att komma över

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

det, trots att båda önskar en lösning av pensionsfrågan. Det tyder väl ändå på att det föreligger djupgående motsättningar om hur lagstiftningen skall utformas.

Å andra sidan föreföll det för ett år sedan som om herr Hedlund själv inte bara kunde simma över den sjö, som han säger skiljer oss och centern åt, utan också att han kvickt simmade tillbaka, när hans egna ropade på honom.

Verkliga förhållandet är, att det föreligger rätt stor motsättning mellan oss och centerpartiet men det är också stora olikheter mellan den lagstiftning vi förordar och den som socialdemokraterna vill ha. Jag förstår inte att det är någon mening i ett försöka förneka det. Talet om ett litet dike i ena fallet och en stor sjö i andra fallet har inte mycket med verkligheten att skaffa. Som politisk kartritare är lantmäteristyrelsens chef inte alldeles tillförlitlig.

En sak som herr Wahlund var inne på och som centerpartiet talat mycket om är, hur betungande det skall bli för småföretagarna att klara avgifterna för pensioneringen. Det hindrar emellertid inte att de också säger — jag har även hört herr Wahlund säga det — att löntagarna själva kommer att få göra uppoffringar härvidlag genom att de inte får lönehöjningar som de annars skulle ha fått. Jag tycker att de där två påståendena inte riktigt stämmer. Jag tror också att dessa avgifter kan bli betungande, men jag kan omöjligt tro, att det i hela sin tyngd kommer att få bäras av *både* löntagare och småföretagare.

För övrigt är detta tal om hur besvärligt det kommer att bli för småföretagarna att klara avgifterna ingenting annat än en variation på temat »arbetsgivarna betalar», ett tema som jag trodde vi var överens om att vi tyckte ganska illa om under pensionsomröstningen.

När centerpartiet säger, att småföretagarna kommer att få det så besvärligt att klara avgifterna, måste ju deras anställda få en känsla av att de kommer att få någonting gratis. Det har socialdemokraterna slutat att inbilla löntagarna, men tyvärr har centerpartiet fastän i annan avsikt upptagit detta talesätt.

Socialministern talade om hur mycket regeringen gått folkpartiet till mötes. Han nämnde då tre ting, nämligen pensionsfondernas förvaltning, den rörliga pensionsåldern och den längre betänketiden för dem som eventuellt vill besluta sig för att stå utanför pensionsystemet. Förändringarna beträffande fondernas förvaltning och den längre betänketiden tycker jag inte är så betydelsefulla. Däremot är naturligtvis den rörliga pensionsåldern av betydelse.

Emellertid skulle jag vilja ställa frågan: har denna förändring i regeringsförslaget verkligen tillkommit bara för att man velat gå folkpartiet till mötes? Är det verkligen på det sättet att socialdemokraterna egentligen inte unnar dessa löntagare den lilla förmånen att kunna få ta ut pensionen något år tidigare, utan gått med på detta endast för att gå folkpartiet till mötes? Är det verkligen möjligt, att socialministern legat vaken om nätterna, innan han beslutade sig för denna som han kallar eftergift? Jag tycker i så fall att det är en högst besynnerlig deklaration. Det ställer i blyxtbelysning socialministerns uttalande, att han är en sökande när det gäller att skapa elastiska lagar. En sökande, som inte ens vill utnyttja den lilla möjlighet till valfrihet för de pensionerade som fördelningssystemet ändå ger, har man inte något större förtroende för.

Socialministern ironiserade över att det avslagsyrkande som de tre oppositionspartierna enat sig om inte innehåller någonting om hur tilläggspensionen skall ordnas. Det finns ju inte heller ett ord om den saken i det avslags-

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

yrkande på vårt förslag som socialdemokraterna enat sig med högern och centerpartiet om. Jag tycker att det i bägge fallen är ganska naturligt, att man inte gått in på en argumentering, där de olika partierna har olika meningar.

Nu tycks det emellertid vara på det sättet — åtminstone får man den uppfattningen, när man studerar den socialdemokratiska pressen — att det förhållandet, att socialdemokratien ligger i närheten av majoritetsställning, gör att det inte är någon belastning för den att i samverkan med högern och centerpartiet yrka avslag på ett positivt förslag i pensionsfrågan. Det förefaller nästan som om det faktum, att man tillhör en liten grupp i riksdagen skulle medföra skyldighet att medverka till en pensionslösning som man tycker är dålig. Jag har för min del inte kunnat finna, att socialdemokraterna tillämpade den principen, när de själva utgjorde en liten grupp.

För mig framstår det som angeläget att pensionsfrågan löses. Men det är också angeläget att det blir en hållbar och riktig lösning, och jag tror inte man har rätt att offra det senare kravet bara för att få frågan löst i år. Fördelningssystem eller premiereservmetod är väl i och för sig ingen principfråga. Premiereservmetoden ger emellertid möjligheter att bygga upp systemet på ett annat och smidigare sätt än enligt fördelningssystemet.

Det har sagts — även i denna debatt — att lösningen av pensionsfrågan är en fråga om rättvisa och jämlikhet, och jag tror det ligger en hel del i detta. Men jämlikhet innebär inte att alla skall ha lika. Herr Wedén har påpekat att Gösta Rehn i en artikel i tidskriften Tiden pläderat för vad han kallar en elastisk lagstiftning. Den tankegång, som ligger bakom det förslaget och som innebär att reell jämlikhet egentligen förutsätter formell olikhet, har fram-

förts tidigare även från socialdemokratiskt håll.

Wigforss säger på ett ställe, att ärter och fläsk åt alla varje torsdag inte är jämlikhet, eftersom en del tycker om ärter och fläsk, medan andra inte gör det. Önskemål och smak är olika, och därför förutsätter verklig jämlikhet att man har möjlighet att välja. Om detta gäller för ärter och fläsk på torsdagarna, gäller det säkerligen också för en hel del av samhällets åtgärder.

Gösta Rehn anser alltså att man bör ha möjlighet att välja när det gäller hur ålderstryggheten skall ordnas. Enligt hans mening skall arbetsgivarna åläggas att erlagga en kollektiv och överallt likartad försäkringsavgift på lönesumman, men den enskilde bör ha rätt att själv bestämma hur han skall använda den därmed vunna förmånen. Den uppfattningen har inte avsatt några särskilt djupa spår i regeringsförslaget om tilläggspensionerna, och jag tror att det för övrigt är ganska omöjligt att få med någon verklig valfrihet i ett fördelningssystem. Vi har nog också fått det intrycket, att socialdemokraterna inte är särskilt ledsna över att detta är omöjligt.

Under pensionsdebatten i fjol talade vi mycket om snickare Johanssons pension. Skillnaden mellan oss och socialdemokraterna därvidlag var väl, att medan vi var osäkra om hur snickare Johansson ville ha sin pensionsfråga ordnad och ansåg, att han borde få stora möjligheter att själv välja, så visste socialdemokraterna precis, kanske inte hur snickare Johansson *ville* ha det men i varje fall inte hur han *skulle* ha det. Jag tror att man kan förutsätta att motställningarna i detta avseende mellan oss och socialdemokraterna har vissa rötter i de båda partiernas ideologiska uppfattningar.

Ett premiereservsystem innebär ju att det kan bli en verklig dispositiv lagstiftning och inte bara en skenbar sådan. Folkpartiförslaget skall utformas

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

så, att om ett avtal träffas i pensionsfrågan, gäller avtalet och inte lagen. Man kan då fråga om detta kommer att få någon praktisk betydelse. Särskilt om ett pensionssystem skall påbörjas 1960, vore det, tror jag, synnerligen betydelsefullt om organisationerna på arbetsmarknaden hade möjlighet att överenskomma om en annan avgift än den lagen föreskriver. Vi får som bekant en timmes arbetstidsförkortning det året. Regeringen hotar ju med en omsättningsskatt, och skulle det dessutom bli avgifter till pensioneringen, lär det vara stora risker för en sänkning av kontantlönen. Om vi då har ett dispositivt system, kan parterna på arbetsmarknaden komma överens om en lägre avgift eller om att uppskjuta starten till ett annat år, då utrymme finns. Har vi däremot tvingande lagstiftning, som regeringen vill ha, innebär det att avgift skall erläggas av den storlek lagen föreskriver, vare sig det finns utrymme eller inte. Detta tycker jag är en skillnad i de båda systemen, som t. o. m. herr Hedlund borde uppskatta.

Nu kanske någon invänder, att även om regeringsförslaget har sina brister går det att ändra, när man får erfarenhet av hur det verkar. Herr Gustafsson i Stockholm var inne på denna tanke och menade att vi skall ändra sedan, när vi ser bristerna. I själva verket är det mycket svårt att ändra ett fördelningssystem, åtminstone i vissa viktiga avsnitt, sedan systemet ordentligt kommit i gång. Också i det fallet är skillnaden mellan premiereservmetoden och fördelningssystemet betydande. Använder man premiereservsystemet, är det lätt att vidtaga ändringar. Nivån kan höjas eller sänkas, och man kan t. o. m. besluta om att upphöra med systemet utan att göra orätt mot någon, eftersom de premier, som redan är inbetalade, står för vederbörandes räkning och ger rätt till pension i förhållande till premiernas storlek.

Så är det emellertid inte vid fördelningssystemet. Skulle man i en framtid inte vilja ha ålderstryggheten ordnad på det nu föreslagna sättet, kan systemet inte avvecklas, emedan det skulle innebära en stor orättvisa mot dem som står nära pensionsåldern. Detsamma gäller pensionsnivån. Den kan för all del höjas, ty man kan alltid utdela skänker om man vill. Men däremot kan den inte sänkas utan att det måste kännas som en uppenbar orättvisa för dem som närmar sig pensionsåldern.

Detta förefaller mig vara allvarligt nog, eftersom det ingalunda är uteslutet att man i framtiden finner, att nivån i regeringsförslaget är för hög och innebär en felaktig fördelning mellan åldringar och folk i de aktiva åldrarna, som dessutom har barn att dra försorg om. Jag tror för min del att om fördelningssystemet skall användas bör nivån göras så pass låg, att det inte föreligger någon risk för att man i framtiden skulle vilja sänka den. Om det alltså gäller en bottenstrygghet, som sedan på frivillighetens väg skall byggas ut, kan nog fördelningssystemet användas.

Man hänvisar ibland till att det i Amerika finns ett obligatoriskt pensionssystem, uppbyggt efter fördelningsprincipen. I Sociala meddelanden nr 8 för 1958 har förste byråsekreterare Gösta Ahlborg lämnat en redogörelse för den obligatoriska pensionsförsäkringen i Amerika. Pensionen utgår med 55 procent upp till en medelinkomst av 110 dollar i månaden, men med endast 20 procent på den del som överstiger detta belopp. Inkomst, som ligger över 4 200 dollar per år, betraktas icke såsom pensionsgrundande inkomst. Högsta pensionsbeloppet blir för ensamstående 108 dollar i månaden och för makar, om båda är över 65 år, 162 dollar. Här är det alltså fråga om en grundtrygghet. Det är bara den skillnaden i förhållande till vår folkpension, att beloppet varierar alltefter inkom-

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

ten under den aktiva tiden. För en sådan pensionsordning kan fördelningssystemet utan risk användas. Ingen tror väl att man i framtiden skulle få lust att sänka nivån, lika litet som någon hittills haft lust att sänka folkpensionsnivån i Sverige.

Socialdemokraterna vill emellertid nu använda fördelningssystemet för en pensionering, där nivån varierar mellan 65 och 80 procent och där pensioner utgår för inkomster på upp till 30 000 kronor. Man är alltså i färd med att besluta om en fördelning mellan barnfamiljer och åldringar — en fördelning som förmodligen skall gälla för all framtid — som mycket väl kan komma att betraktas såsom en orättvisa gentemot barnfamiljerna. Det verkligt anmärkningsvärda och i svensk politik enastående är, att denna fördelning sker utan att man har gjort något försök att utreda vad en vettig pensionsnivå är för någonting. Man har utrett en massa saker när det gäller pensionsfrågan, men icke detta. Nivån har således tillkommit utan några beräkningar av vad en åldring behöver i jämförelse med en barnfamilj.

Jag tror att detta är en av de omständigheter, som äventyrar regeringsförslagets hållfasthet i framtiden. Det finns emellertid, såsom här redan tidigare berörts, flera svagheter hos förslaget. Det räcker att påminna om den orättvisa som sker gentemot dem, som kommer tidigt in i förvärvslivet och som har en flack lönekurva, kanske med sjunkande tendenser mot slutet av den aktiva tiden. Jag tänker nu exempelvis på byggnadsarbetare och skogsarbetare.

Ett annat förhållande, som också kan bli en missnöjesanledning, är att de äldre inom de fria yrkena såsom jordbrukare, företagare och andra antagligen kommer, därest regeringsförslaget genomföres, att gå in i pensionssystemet, eftersom de blir delaktiga av den rikliga överkompensationens välsignel-

ser. De yngre återigen, som får en dyr pension och behöver sina pengar i rörelsen, kommer förmodligen att i stor utsträckning inte gå med. Då kan man ställa frågan: Vilka skall betala de äldres överkompensation?

Själva denna överkompensation kan också komma att ge anledning till missnöje hos dem, som skall betala den. Den brukar försvaras med att de äldre genom sitt arbete har bidragit till uppbyggandet av de produktionsmedel, som nu ger oss en god försörjning. Det ligger mycket i detta, men det är nog svårt att med denna motivering förklara, varför de som nu är 45 år gamla skall ha så stor överkompensation, medan de som är över 60 år inte skall få någonting alls. De senare har ju också bidragit till att bygga upp vår produktionsapparat.

Jag har redan sagt att jag anser, att det är angeläget att pensionsfrågan löses för dem, som fortfarande endast har folkpensionen att falla tillbaka på. Jag vill i likhet med Sven Wedén beklaga, att partierna har stelnat i sina ställningar, så att en vettig lösning i enighet blivit omöjlig. Det är angeläget att frågan löses, men det är också angeläget att det blir en god och hållbar lösning. Jag kan därför inte förstå dem som menar, att det är så nödvändigt att frågan löses i år, att de för att uppnå detta är villiga att bortse från bristerna i det enda förslag, som just nu kan få majoritet. För min del tar jag hellre ett uppskov än jag bär ansvaret för att medverka till ett genomförande av regeringsförslaget, det må sedan vara genom att direkt rösta för det eller genom att avstå vid voteringen. SIFO-undersökningen har också visat, att tanken på ett uppskov är ganska utbredd.

Nu säges det — socialministern var också inne på detta resonemang — att ett sådant uppskov skulle bli för mycket lång tid framåt, därför att folkpartiförslaget inte har några möjligheter att

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

genomföras. Då bortser man väl ändå från realiteten. Vi har år 1960 ett riksdagsmannaval, och då vore det underligt, om inte styrkeförhållandena i riksdagen skulle förändras och ställningen klarna. Det kan ske på två sätt. Antingen vinner socialdemokraterna några mandat, och då får de själva ta ansvaret för sin politik, eller också förlorar de några, och då vore det egenomligt, om inte socialministern efter några genomvakade nätter skulle komma fram till att det kanske ändå är bäst att ta upp pensionsfrågan till resonemang — för en gångs skull förutsättningslöst. Jag anser att dessa utsikter är så stora att man utan betänkanke kan yrka avslag på regeringsförslaget.

Herr WAHLUND (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Gustafsson i Skellefteå tog avstånd från höger- och folkpartitidningarnas skrivelser efter våra senaste förhandlingar. Jag tror att jag ger herr Gustafsson i Skellefteå den bästa komplimangen, om jag säger att jag hade väntat mig den deklarationen från hans sida.

Herr Gustafsson kom in på småföretagarnas problem. Därvidlag ber jag att få hänvisa till mitt anförande. Vad jag där sade innebar, att jag kartlade de olika möjligheterna för småföretagare att få in pengar till pensionsavgifter för sina anställda. För det första kunde en småföretagare minska sin egen arbetsersättning. För det andra kunde han öka sina varupriser, i den mån så vore möjligt. För det tredje kunde hans arbetare få mindre ersättning, jämfört med de löner som de annars skulle ha erhållit. Det enda konstaterande, som jag i detta sammanhang gjorde, var att småföretagarna har all anledning — särskilt med hänsyn till de resultat som kommit fram vid den senaste SIFO-undersökningeen — att vara oroliga för sin ekonomiska framtid.

Herr Gustafsson tog också upp frågan om skillnaden mellan folkpartiets och centerpartiets inställning vad beträffar tilläggspensionerna. Han riktade sig kanske därvid i huvudsak mot vad herr Hedlund sagt, men för att det inte skall bli några som helst missförstånd vill jag framhålla, att herr Hedlund och jag resonerar på precis samma sätt när det gäller dessa ting. Pensionsfrågan är ordentligt genomdiskuterad inom centerpartiet.

Man kommer till den allvarliga punkten i frågan om tilläggspensionerna, när det börjar bli tal om lagstiftning. Det är där som friheten och frivilligheten upphör. Med detta menar nämligen vi inom centerpartiet den personliga friheten för den enskilde medborgaren att avgöra, hur han skall använda sina pengar, till pensioner eller i övrigt. Vi godtar en lagstiftning så länge det gäller en sådan grundtrygghet som folkpensionen, men inte då det blir fråga om en lagstiftning för att på ålderns dagar konservera de ekonomiska skillnader mellan människorna som föreligger i löneavseende under den aktiva tiden.

Tiden för min replik är nu slut, men jag skall senare återkomma till detta enligt min mening mycket intressanta problem.

Herr GUSTAFSSON i Skellefteå (fp) kort genmäle:

Herr talman! När det gäller småföretagarna vände jag mig inte mot herr Wahlunds yttrande utan snarare mot den propaganda, som brukar föras på centerpartihåll och som går ut på att skrämma småföretagarna genom att tala om att arbetsgivarna får betala mycket betungande avgifter. Det är utan tvivel här fråga om en variation av den propaganda, som fördes av företrädarna för linje 1, att det är arbetsgivarna som betalar.

Beträffande frågan om lagstiftning

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

eller inte tycker jag ändå, att det viktigaste bör vara att vi får ett vettigt och riktigt utformat system för tilläggspensioneringen, uppbyggt på ekonomiskt sunda principer. Om det bakom detta system ligger en lagstiftning eller icke är väl en fråga om metoder. Jag tycker, att det är felaktigt när man gör detta till ett slags vattendelare i svensk politik.

Herr WAHLUND (cp) kort genmäle:

Herr talman! Man kan kalla det vattendelare eller något annat; det är en bestämd principskillnad som här föreligger. Här talas mycket om frihet och jämlikhet. Det gjorde man redan på franska revolutionens tid, då man fick blodiga erfarenheter av att frihet och jämlikhet inte låter sig förenas.

Jag har uppfattat saken så, att man i alla politiska partier — det gäller även folkpartiet och socialdemokraterna — har sagt sig, att vi i ett samhälle som är demokratiskt måste godkänna en viss bristande jämlikhet. Det kan inte bli annorlunda i ett samhälle med arbetsfördelning. Några har högre lön under arbetstiden, andra får mindre lön o. s. v. Vi vill sträva efter ökad jämlikhet, men når aldrig fram till idealet. Nu upplever vi i pensionsfrågan, att man hos socialdemokraterna och folkpartiet så litet bryr sig om denna jämlikhet, att man genom tilläggspensionerna vill genom lag konservera den bristande jämlikhet, som rått under arbetstiden. Det är mot detta som vi i centerpartiet reagerar.

Herr GUSTAFSSON i Skellefteå (fp) kort genmäle:

Herr talman! Skall centerpartiet vara konsekvent på denna punkt får det också yrka på mycket genomgripande förändringar av statstjänarnas pensioner, ty i dem konserverar vi också dessa olikheter. Jag tror inte, att utjämningen skall ske på det sätt, som herr Wahlund vill, utan att den bör

genomföras under den aktiva tiden och sedan fortsätta även under ålderns dagar.

Herr Wahlund talar om frihet och frivillighet. Man kan utforma en lagstiftning — det har vårt förslag visat — så att det ger mycket stort utrymme åt både frihet och frivillighet. Det är centerpartiets sätt att i sin propaganda försöka att sätta likhetstecken mellan vårt förslag och regeringens, som jag har opponerat mig mot och det med rätta.

Herr KELLGREN (s):

Herr talman! På detta stadium av debatten finns det anledning att bringa i erinran pensionsreformens räckvidd och stora betydelse för hela vårt folk. Jag vill nämna att det finns bortåt 300 000 löntagare, framför allt privata tjänstemän, som har försäkring av SPP-typ. Som alla vet är dessa försäkringar mycket dyra och inte heller värdebeständiga. Vidare finns det drygt en halv miljon företagare och fria yrkesutövare, vilkas tilläggspensionsfråga inte är löst. Dessutom finns det inte mindre än 1 700 000 löntagare, för vilka pensionsfrågan inte alls är löst eller är ordnad på ett otillfredsställande sätt. Alla dessa, ärade kammarledamöter, och deras familjer väntar nu på att denna kammare skall fatta ett positivt beslut i pensionsfrågan. Det är här i Sveriges riksdag som pensionsfrågan skall lösas. Det är här som vår demokrati fattar sina avgörande beslut.

Nu är knappast det rätta tillfället inne att underkasta de olika pensionsförslagen en mycket noggrann detaljgranskning. Detta arbete har ju skett tidigare, framför allt i utskottet. Jag tror ändå att det är viktigt att fastslå, att regeringsförslaget uppvisar flera viktiga modifikationer i jämförelse med det principförslag som framlades förra året. Den varierande pensionsåldern har redan framhållits. De vidgade möjligheterna för företagarna att utnyttja

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

pensionssystemet är en annan modifiering. En tredje nyhet är fondstyrelsernas sammansättning och den utökade återlånerätten för företagen av inbetalade pensionsmedel.

Dessa modifieringar ådagalägger en väsentlig sak, nämligen att regeringen hela tiden, i enlighet med sina uttalanden i junivalet och i septembervalet i fjol, varit beredd att förhandla och diskutera ytterligare modifieringar i sitt pensionssystem. Som jag nyss sade är det viktigt att fastslå detta faktum, eftersom denna villighet från regeringens sida bör jämföras med den hållning, som de borgerliga partierna intagit i pensionsfrågan. Man har ofta beskyllt regeringen för att vara doktrinär och vara fastlåst i sina positioner. I själva verket har det varit tvärtom. Oppositionen har varit bunden, fastkedjad på något underligt sätt vid en gång intagna positioner. Oppositionen är på något sätt sammanlänkad i ett slags ödesgemenskap, där det sterila nej, det hjärtlösa nej till alla pensionslösa i själva verket är det enda som enar. Detta nej ekar ödsligt, precis som ekot i tomma salar.

Högern och centerpartiet har valt den helt negativa linjen i pensionsfrågan. Folkpartiet har valt en mjukare formulering för sitt nej. Att folkpartiet varit ur stånd att flytta sig från sin fastlåsta position framgår bäst om man jämför det motionsförslag, som partiet lagt fram i år med folkpartiets förslag från i fjol. Man finner då, att partiet inte gjort några egentliga modifieringar. Det finns i detta motionsförslag inga som helst närmanden till regeringens förslag med undantag av några oväsentliga tekniska detaljer. Dessutom — detta är det anmärkningsvärda — är folkpartiförslaget denna gång faktiskt i flera avseenden mera privatförsäkringsbetonat än det var i fjol. Om man beskyller andra för att vara doktrinära och ovilliga att ändra sina ståndpunkter, så finns det anled-

ning — inte minst från folkpartiets sida — att se om sitt eget hus.

Man måste beklaga, att folkpartiet inte varit villigt att förhandla. Jag har tidigare offentligt förklarat, att om folkpartiet redan i pensionsberedningen hade lämnat sitt bud om lagstiftning beträffande arbetsgivaravgifter för pensionsändamål, skulle det inte ha behövt bli någon pensionsstrid alls. Pensionsavgifterna — deras regelmässiga inbetalning till något slags pensionssystem — är självfallet den reella grunden för varje ordnad pensionering. Hade folkpartiet helhjärtat ställt sig bakom den lagfästa premiebetalningen redan på utredningsstadiet, skulle det ha varit möjligt — det är min fasta förvisning — att finna formerna för ett tilläggspensionssystem, som uppfyllt ganska långtgående önskemål.

Nu hade det inte blivit så. Jag måste beklaga detta, eftersom det borde ha varit möjligt att finna formerna för en samverkan mellan de två partier, som båda vill ha en lagstiftning i pensionsfrågan. Det är dock här fråga om gamla reformpartier. Det kan inte vara opåkallat att erinra kammarens ledamöter om att för jämnt 40 år sedan fattades i denna kammare beslutet om vårt demokratiska statskicks folkliga fördjupning. Det skedde i samverkan mellan socialdemokratien och det gamla ärorika liberala partiet. Det har erbjudits möjligheter att bygga på denna tradition och på nytt samverka kring de reformer, som alla vet att svenska folket fordrar att få genomförda, och som alla i denna kammare — vänner eller motståndare till regeringens pensionsförslag — innerst inne vet kommer att genomföras förr eller senare.

Jag måste tyvärr också beklaga en annan sak: folkpartiets eget förslag kommer i framtiden inte heller att bli någon propagandistisk tillgång för partiet. Så hade blivit fallet om folkpartiet försökt att skapa ett pensionssystem, som hade ett modernt snitt och

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

som verkligen löste pensionsfrågan. Detta har folkpartiet inte gjort. Vad är det för förslag folkpartiet egentligen lägger fram? Analyserar man det närmare skall man finna en helt vanlig livförsäkring av pensionstyp, där arbetsgivaren — där har vi skillnaden — ålägges att betala premierna. Sedan blir pensionen vad den blir om hänsyn tas till vederbörandes ålder, försäkringsbolagets omkostnader, utgifter med avseende på pensionstillskott, försäkringsklienteletets större eller mindre risk att bli förtidspensionärer, rörligheten hos försäkringsklientelet, variationen i pensionsvillkor etc.

Det finns t. ex. ingen bestämd pensionsnivå i pensionssystemet. Allt tal om en 60-procentig nivå är — förlått att jag måste uttrycka mig på det sättet — lösa uttalanden utan täckning i verkligheten. Alla lämnade exempel i motionen är endast rena räkneexempel. Det finns inte alls någon pensionsnivå av det slag som i dag gäller för de stats- och kommunalanställda.

I sin nöd försöker nu folkpartiet att dra nytta av den artikel som en kollega och vän till mig, Gösta Rehn, har skrivit i Tiden. Jag vill citera ett avsnitt ur artikeln för att inte något som helst missförstånd skall uppkomma och för att slå fast, att folkpartiet försöker på otillbörligt sätt utnyttja denna artikel. Gösta Rehn säger först om rätten att ta ut sin pension före 67-årsåldern att förslaget därom är en glädjande framgång, men han betonar särskilt, att det sagda inte innebär någon anslutning till folkpartiets krav på rätt till fullständigt utträde. En så långtgående rätt rycker undan den finansiella basen för försäkringen och framtvingar ett premiereservsystem, som blir färdigt först nästa århundrade. Mera eftertryckligt kan man inte tala om, att man över huvud taget inte är intresserad av folkpartiets förslag till pensionsfrågans lösning.

Den verkligt avgörande bristen i folk-

partiets förslag är följande. Det saknas en åldersutjämning. Denna brist i pensionssystemet betyder i realiteten, att systemet såsom sådant inte kan fungera. Förslagsställarna måste i själva verket lita inte till sitt eget förslag till lag utan till parterna på arbetsmarknaden, som väntas förhandla sig till viss åldersutjämning. Det blir alltså löntagarkollektivet som får åta sig kostnadsfördelningen inom sig. Den uppgiften fyller inte pensionssystemet. Om vi t. ex. har en mekanisk verkstad, där medelåldern är 25 år, kommer pensionsavgifterna där att bli ungefär en tredjedel av vad de skulle bli i ett bageriföretag där medelåldern är 45 år. Det innebär att folkpartiets förslag i det senare fallet medför trotjänarpensioner precis av det slag vi så väl känner till. Dock har, det bör erkännas, folkpartiet gjort vissa försök att komma till rätta med varje pensionsreforms största bekymmer, övergångsgenerationen och riskförsäkringsdelarna. Jag vill särskilt understryka pensionstillskotten i folkpartiets förslag samt utformningen av riskförsäkringsdelarna. Hade folkpartiet velat gå samma väg när det gällde ålderspensionen och där ha visat samma djärva grepp och villighet att nå resultat, är jag ännu mera övertygad om att en kompromiss skulle ha kunnat uppnås.

Det finns anledning att granska några principer, som man anser vara den verkliga skiljelinjen mellan regeringens förslag och folkpartiets förslag. Här har anförts och anförts oupphörligen, att det avgörande är valet mellan fördelningssystem och premiereservsystem. Nyss har också herr Henning Gustafsson varit inne på den saken.

Jag skulle vilja påstå, att folkpartiet i själva verket har vilselett av de tekniska uttrycken. Varje pensionssystem, vi må kalla det folkpensionering, tilläggspensionering, försäkringspensionering eller garantipensionering eller något annat, är till sin innebörd ett

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

överförande av köpkraft, konsumtionskraft, från den aktiva befolkningen till den inaktiva. Metoderna för överförande av denna köpkraft kan vara flera: skatter eller avgifter som inom folkpensioneringen, ränteinkomster som inom SPP, enbart skatter som inom den statliga och kommunala pensioneringen, vinstmedel som inom vissa företag för pensionering av företagsledare eller tjänare. Att upphöja själva metoden för detta överförande av köpkraft till att vara den helt avgörande skiljelinjen är enligt mitt sätt att se att stanna vid utanverket. Gör man så, när man inte fram till reformens kärna.

Särskilt egendomligt blir det att göra själva överförandemetoden till en principfråga, när man tänker på att tilläggs-pensionen svarar bara för ungefär en tredjedel av de totala pensionskostnaderna, medan två tredjedelar allt fortfarande kommer att hänföra sig till fördelningsmetoden via folkpensioneringen. Man kan väl inte anse att denna sistnämnda tredjedel skulle vara så helt avgörande, att frågan om överförandemetoden blir en skiljelinje.

På samma sätt skulle jag kunna ta vad som sägs angående sparandet. Man gör t. ex. gällande, att regeringsförslaget skulle medföra en stor minskning av sparandet. Det finns inget som helst belägg för den saken. Sparandet är i själva verket en funktion av den ekonomiska aktiviteten under respektive år. Sparandet sker dels hos privata personer, dels genom företag och dels via staten och kommunerna. Hur stort sparandet skall bli beror mest på de ekonomiska konjunkturerna, mindre på sådana institutionella förändringar som sammanhänger med ett pensions-system.

Om man anser att det finns så stora risker för sparandet, finns ju dessutom alltid den möjligheten att via avgiftsuttaget korrigera för en minskning i sparandet som ter sig allvarlig av samhällsekonomiska skäl.

Eller ta en sådan sak som värdesäkringen av pensionsförmånerna i ett privat system. Hur man än vänder och vrider på saken, innebär varje värdesäkring av pensionsförmånen, att man belastar den aktiva generationen på något sätt, antingen genom att man ger ut indexreglerade lån eller genom att man betalar överränta eller på annat sätt tar ut extra avgifter för att ersätta det som en inflation har minskat i olika sorters fonder. Det finns ingen annan väg. Varken folkpartiet eller högern eller något annat parti kan rekommendera någon annan metod än den, att den aktiva generationen ersätter vad den inaktiva anses ha gått förlustig. Detta gäller oberoende av vilken teknik man använder för att åstadkomma det önskade resultatet.

Jag skulle på detta sätt kunna gå igenom hela pensionskomplexet och visa upp, att den borgerliga oppositionen i själva verket många gånger överträffar sig själv i konservatism och framletande av olika ursäkter för att man inte vill vara med om reformen.

Jag skall ta ett exempel, som jag tycker är mest belysande. Herr Henning Gustafsson anförde nu senast, att det i ett fördelningssystem inte skulle finnas några möjligheter till valfrihet. Det är ett fullkomligt missförstånd. Denna riksdag och framtida riksdagar kan genomföra de olika modifikationer, som anses vara tänkbara i ett pensions-system, på samma sätt som riksdagen också kan genomföra ändringar i den ekonomiska lagstiftning som berör t. ex. ett premiereservsystem.

Det måste i själva verket vara betydligt lättare att genomföra de olika modifikationer, som anses önskvärda, om man har ett fördelningssystem, eftersom där inte råder detta absoluta samband mellan avgifter och förmåner. Man låter där avgifterna vara en sak och förmånerna en annan sak, och det finns inte något absolut samband dem emellan.

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

Jag är mycket intresserad av en ökad valfrihet inom pensionssystemet, men jag tycker man bör ta saker och ting i rätt ordning. Regeringsförslaget innehåller inga mera långtgående valfrihetsåtgärder. Man måste nämligen först vara helt säker på att man klarar de gjorda pensionsåtagandena. Om man vet med sig, att man kan hålla de löften man har utställt till pensionärerna, kan man sedan mycket väl modifiera systemet i olika hänseenden. Det finns ingenting som hindrar att man gör ett fördelningssystem anpassningsbart, och jag välkomnar hela den borgerliga oppositionen att, när reformen väl är beslutad, bidra till att genomföra de olika modifikationer som vi kan ena oss om — det är klart att vi kommer att finna en del modifikationer önskvärda.

Det är viktigt att också slå fast en annan sak. Den som går igenom alla de argument som har anförts mot pensionsreformen, från folkomröstningen fram genom junivalet i fjol, skall finna, att de olika argument som oppositionen har använt efter hand har förtvinat och vissnat ned. Det finns inget självständigt liv i dem längre. Vad som återstår är enbart det kalla och hjärtlösa nej som högern och centerpartiet ger alla de pensionslösa samt folkpartiets så att säga mera mjuka och hövliga avståndstagande till själva reformen.

Herr talman! Jag anser det särskilt viktigt att här i kammaren något litet försöka beskriva de fördelar, som företagen och företagen kommer att få genom förverkligandet av regeringens pensionsförslag. Det är självfallet ett stort företagarintresse att pensionsfrågan blir löst, ju förr desto bättre. Hur många gånger har det inte inträffat att en arbetsgivare har velat anställa en person, som varit litet till åren kommen, kanske sjuk eller handikappad, men inte vågat göra det därför att de privata pensionskostnaderna blivit för

stora? Det finns tusentals företagare som har måst avstå från att anställa folk, som de har önskat anställa, helt enkelt därför att de ansett att kostnaderna blivit för dryga. I och med att regeringens förslag går igenom har också denna fråga lösts för arbetsgivarna och företagen. Då varje arbetsgivare vet, att pensionsfrågan i fortsättningen blir löst för alla hans anställda, är jag övertygad om att alla ansvarsställande företagare — och det är de flesta — kommer att vara pensionssystemet tacksamma; det har löst uppgifter som de själva inte har kunnat gå i land med.

Vidare är företagen intresserade av att konkurrensförmågan och konkurrensvillkoren inte förändras i och med att en pensionsreform genomförs. Ett genomförande av folkpartiets förslag skulle innebära, att man i vissa kollektiva avtalsförhandlingar skulle uppnå vissa pensionsresultat, i andra förhandlingar andra resultat. Skillnaderna skulle många gånger inte vara rationellt betingade, utan olika företag och branscher skulle få olika kostnader för pensioneringen av sina anställda, vilket skulle störa konkurrensförhållandena och konkurrensvillkoren. Det är naturligtvis riktigast från konkurrenssynpunkt, om alla arbetsgivare får en i förhållande till de anställdas lön likformig pensionsutgift, så att det blir kostnadsrättvisa vad gäller de sociala förmånerna. Det kan aldrig ligga i företagens intresse att konkurrera med hjälp av olika sociala förmåner eller pensionsförmåner. Det anges visserligen i dag i platsannonser som en speciell förmån, att »företaget är SPP-anslutet», men om det systemet blir utbrett till alla arbetsgivare är det inte någon förmån längre. Ett enhetligt system av regeringsförslaget innebär betydligt, att arbetsgivarna kan konkurrera om arbetskraften på lika villkor. Som det nu är har många mindre arbetsgivare faktiskt inte möjlighet att konkurrera om den bästa arbetskraften, därför att de inte kan er-

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

bjuda pensionsvillkor av den typ som större välsituerade och väletablerade företag kan erbjuda. Det är därför de mindre och framåtgående företagen som kommer att dra den allra största nyttan av regeringens pensionsförslag.

Dessutom bör det framhållas i denna diskussion, att regeringen har föreslagit en återlänarätt, som uppgår till 50 procent av de inbetalade pensionsavgifterna. Det innebär ökad självfinansieringsmöjligheter för företagen, men det är naturligtvis en riktig princip att företaget inte skall få återlåta allting, helt enkelt därför att kapital ju skall ställas till kreditmarknadens fria förfogande, så att olika investeringsändamål kan konkurrera fritt. Denna fria tävlan rimmar bäst med företagens långsiktiga önskemål och intresse.

Jag vill vidare betona, herr talman, att företagarna också personligen har det största intresse av att regeringens pensionsförslag förverkligas. Vi har i vårt land tiotusentals hantverkare, småföretagare och handlande. Hur skall de kunna pensionera sig själva? De måste i dag vända sig till privata försäkringsbolag, och alla vet ju hur dyrbart det är att teckna en pensionsförsäkring i ett privat försäkringsbolag om man har kommit upp litet i åren. Det måste kännas som en stark orättvisa mot småföretagarna, handlarna och hantverkarna, att de inte som t. ex. de stats- och kommunalanställda kan få en pensionstrygghet för sig själva och sina familjer.

Jag är övertygad om att när regeringsförslaget väl har blivit genomfört kommer varje företagare att sätta sig ned och ta fram tarifferna för att i lugn och ro räkna efter, vad pensionen kostar enligt deras gamla system och vad den kostar enligt det nya systemet. Jag tror att företagarna och de fria yrkesutövarna snart kommer underfund med att det i själva verket inte finns något pensionsystem, som är så fördelaktigt med hänsyn både till premier och till pensions-

villkor som det förslag regeringen här har framlagt.

Jag har funnit det vara angeläget att uppehålla mig så här länge vid företagarnas fördelar av pensionssystemet, inte bara i deras egenskap av företagsledare utan också i deras egenskap av familjefäder med ansvar för ålderstrygghet för sig själva och sina familjer.

Det är alldeles riktigt att ett pensionsystem, vilket det vara månde, drar dryga kostnader, men det finns på detta område mycken vidskepelse, om jag så får uttrycka mig. Det finns i själva verket ganska små marginaler att spara någonting genom att välja olika pensionsystem. Regeringsförslaget har en pensionsnivå på 65 procent, medan folkpartiet har angivit att deras riktpunkt är 60 procent. Jag skulle vara mycket överraskad om man inte skulle kunna få med centerpartiet och högern på en pensionsnivå av t. ex. 50 procent. Vad vi då har att diskutera är inte hur man skall kunna minska pensionsutgifterna med miljarder, utan vi diskuterar i själva verket marginalen mellan en pensionsnivå av 50 procent och av 65 procent, och där kan minsann inte göras så särskilt stora besparingar.

Det finns framför allt två skäl till att vi från vår sida valt 65-procentnivån. Det ena är att vi vill uppnå en lika god pensionsstandard som den, som stats- och kommunalanställda är tillförsäkrade. Då kan man lättare lösa samordningsfrågorna, vilket redan visat sig när man kunnat klara samordningen med statstjänarnas pensionssystem. Det andra skälet är att denna pensionsnivå behövs för att göra det mera tillfredsställande för de privatförsäkrade, och jag är övertygad om att alla SPP-försäkrade, när reformen väl är genomförd, ganska snart kommer underfund med att de svårigheter, som de trodde fanns när det gällde samordningen mellan deras pensioner och de nya pensionerna, var synnerligen överdrivna.

Nej, sanningen är den, att det verkligt

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

dyra pensionssystemet, det ojämförligt dyraste pensionssystemet, är det som högern och centerpartiet anvisar, nämligen att ingenting göra alls utan blott sprida omkring sig allmänna löften om att folkpensionerna skall höjas. Vad innebär detta? Jo, att pensionsolikheterna skulle fortsätta att finnas till i vårt land. Det innebär vidare, att pensionsolikheterna skulle växa fram på allt fler områden. Förr eller senare skulle det i detta allmänna virrvarr av pensionsförmåner växa fram en stark önskan att bygga ihop de olika pensionssystemen och få en mera enhetlig anordning. Vad leder detta till? Jo, då måste man lägga den nya samordningen, den enhetliga pensionsordningen, ovanpå alla dessa olika system, och man måste som utgångspunkt välja det bästa pensionssystemet. Detta skulle ge oss orimligt stora pensionsutgifter. Högerns och centerpartiets nej skulle således förorsaka den aktiva befolkningen onödigt stora pensionsutgifter för framtiden.

Nej, vill man uppnå besparingar i pensionshänseende kan man endast gå följande vägar. Man måste se till att administrationskostnaderna blir de lägsta möjliga, att kostnadsfördelningen på den aktiva befolkningen blir rättvisast möjlig, att sysselsättningsläget blir sådant att pensionärerna, om de så önskar, verkligen kan bidra till sin egen försörjning samt att de förtidspensionerade ges tillfälle att försörja sig genom att man ordnar med lämpliga arbeten inom näringslivet.

Det är dessa villkor som måste uppfyllas, om man skall uppnå besparingar i pensionshänseende och om pensionskostnaderna skall bli drägliga och kunna bäras av den aktiva befolkningen. Att hålla pensionärerna nere på en låg standard är den sämsta besparingsmetoden. Det gör åldringarna otillfredsställda, deras barn och barnbarn missnöjda, oro och vantrivsel kommer att utbreda sig bland den aktiva befolkningen —

allt blir ett uttryck för att pensionsfrågan inte är löst som den skulle ha lösts.

Herr talman! Jag har ytterligare några synpunkter som jag är angelägen att få framföra här. Den som i likhet med mig haft tillfälle att i utredningsarbetet medverka till pensionsreformens aktualisering känner ett starkt behov av att betyga sin aktning för det grundliga och samvetsgranna arbete, som under årens belopp utförts av olika kommittéer, av olika specialister, drivna utredningsmän, aktuarier, försäkringsmatematiker och jurister. Regeringsförslaget och de utredningar, som går tillbaka till den första Åkesson-utredningen, vittnar alla om de osjälviska insatser och det uppoffrande arbete, som nedlagts av en rad tjänstemän både i offentlig och privat tjänst för reformens förverkligande. Det står utom varje tvivel, att utan deras insatser skulle lagförslaget inte ha stått på så säker mark som det i dag gör.

Jag erinrade i början av mitt anförande om att det finns 300 000 privat tjänstemän, 500 000 företagare och fria yrkesutövare och 1 700 000 övriga löntagare som i dag väntar på att pensionsfrågan skall bli löst. Alla dessa är naturligtvis inte anhängare av regeringsförslaget, men det finns en betryggande majoritet för att landets lagstiftande församling skall fälla det avgörande ordet i pensionsfrågan. Jag är också övertygad om att det avgörande flertalet löntagare och företagare ganska snart kommer att bekänna sin varma uppskattning, när väl regeringsförslaget upphöjts till lag och hela vårt lands befolkning så småningom får uppleva de goda verkningarna av lagen.

Det är nu denna kammares uppgift att ta ställning till regeringsförslaget. Jag tror att vi handlar i överensstämmelse med denna kammares bästa traditioner, om vi följer samma vägar som man tidigare beträtt och som utstakats i denna byggnad när reform lagts till reform,

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

när folkhushållets tillgångar fördelats rättvisare och jämnare, när människovärdet ställts i centrum och det gemensamma ansvar, som vi människor i så hög grad kan visa när vi är som bäst, kommit till uttryck i vår sociallagstiftning, som redan nu är ganska imponerande. Jag tror att vi handlar klokt om vi ansluter oss till den skara av framsynta män och kvinnor, som i denna kammare i förflutna tider, då fattigdomen var stor och de ekonomiska resurserna mycket blygsamma, ändå hade djärvheten att genomföra reformer mera genomgripande än den pensionslagstiftning, som vi i dag går att besluta om. Det ankommer nu på oss att med vår tids förutsättningar genomföra den reform samhällsförhållandena nu bjuder oss att genomföra.

Herr talman! Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen vid utskottets hemställan under punkt A.

Herr WEDÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag begärde ursprungligen ordet med anledning av herr Kellgrens yttrande, att jag på ett otillbörligt sätt — jag tror att hans ord föll så — hade citerat herr Rehn. Jag vill emellertid påpeka för kammarens ledamöter, att det avsnitt av herr Rehns uttalande, som herr Kellgren läste upp, föredrog även jag. Det är det avsnitt som handlar om att herr Rehn inte hade för avsikt att med vad han sagt ansluta sig till folkpartiets förslag. Jag påpekade dock att motiveringen härför var den enligt herr Rehns uppfattning alltför långa inväxandetiden i folkpartiets förslag. Jag utvecklade min argumentation i anslutning härtill och sade, att detta inte hade någonting att göra med herr Rehns kraftiga framhåvande av betydelsen av full dispositivitet i lagstiftningen, som inte kan tillgodoses i ett obligatorium.

Men sedan den saken klarlagts, måste

jag fortsätta, ty herr Kellgren sade verkligen några mycket uppseendeväckande saker i sitt anförande. Han förde nämligen ett resonemang om sparandet, som jag inte skall gå närmare in på annat än så till vida, som det väsentliga i vår diskussion ju är förhållandet mellan å ena sidan pensionsutfästelserna och å andra sidan sparandet härför enligt folkpartiets respektive regeringens förslag. I det avseendet intar folkpartiförslaget en helt annan och fördelaktigare ställning än regeringens förslag. Men då sade herr Kellgren, att om det visar sig nödvändigt, så kan ju sparandet enligt regeringsförslaget förbättras genom en reglering av avgifterna däri. Ja, herr Kellgren, det tror jag också man kan göra — och jag tror det blir nödvändigt att göra det under ett inflationistiskt förlopp. Men därmed har ju herr Kellgren slagit sönder hela den enfatiska försäkran, som socialministern avgav här på förmiddagen, nämligen att avgifterna inte skall komma att överstiga 10 procent. Det kan inte vara någon mening i herr Kellgrens resonemang på den punkten, om inte innebörden är att slå sönder socialministerns försäkran härvidlag.

Sedan sade herr Kellgren, att man ju kan ändra och modifiera fördelningssystemet och att det inte behöver vara för alla tider fastlåst. Ja, men *en* sak är i varje fall fastlåst enligt regeringsförslaget, och det är den obligatoriska karaktären. Herr Kellgren bekräftade emellertid — vad som i själva verket är ett faktum, men som hans meningsfränder tidigare har varit föga angelägna om att vidgå — att det ligger i de politiska instansernas hand att ändra på förmåner och avgifter enligt detta system på ett helt annat sätt än när det gäller premiereservsystemet. Det är den väsentliga olikheten i pensionstagarnas rättssäkerhet enligt vårt förslag å ena sidan och regeringsförslaget å den andra, som vi tidigare så

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

starkt understrukt, men där det berättigade i vår argumentering aldrig har fått ett sådant erkännande som i herr Kellgrens inlägg här nyss.

Herr **KELLGREN** (s) kort genmäle:

Herr talman! Vad sparandet beträffar, herr Wedén, så är det så, att om bolagssparandet eller det privata sparandet eller sparandet i stat och kommun är otillräckligt, blir det en samhällsekonomisk nödvändighet att se till att det blir större. Jag har bara anvisat en av de möjliga vägarna härför; det finns många flera. Och det måste givetvis vara viktigare att det sparande, som behövs för att samhällsekonomin skall fungera, verkligen kommer till stånd än att rida på en eller annan princip och därmed hindra oss från att göra det mest nödvändiga.

Vad sedan beträffar de politiska instanserna och rättssäkerheten är det ju så i en demokrati, vilken det vara månde, att endast den lagstiftande församlingen har möjlighet att påverka den saken. Vill man påverka premierreservsystemet, så kan den lagstiftande församlingen påverka det. Det är ingenting som hindrar. Men allt måste föregås av en fri, demokratisk diskussion, i vilken de politiska partierna ges tillfälle att lägga fram sina argument och saksakal. Och då kan jag inte finna det vara annat än rimligt och naturligt, att man i en sådan fri diskussion inte låter vissa områden vara tabu, utan att möjlighet ges att fritt pröva även där. Det tillhör demokratiens väsen.

Herr **WEDÉN** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Skillnaden mellan möjligheten för de politiska instanserna att ingripa när det gäller ett fördelnings-system av regeringsförslagets modell och möjligheten att ingripa när det gäller ett premierreservsystem av vår modell är mycket stora. Den ligger helt enkelt däri, att vid ett system enligt regeringsförslaget är det de politiska in-

stanserna, regeringen och riksdagen samt tillfälliga majoriteter där, som direkt genom beslut kan ingripa och förändra både avgifter och förmåner. Herr Kellgren har naturligtvis rätt i att de instanserna också kan påverka förhållandena när det gäller funktionerna för en pensionering enligt ett premierreservsystem, där pengarna alltså sparas i förväg. Men herr Kellgren måste naturligtvis vara på det klara med att om statsmakterna vill göra det, är det detsamma som en direkt konfiskation, riktande sig mot de fonder som av enskilda människors sparande har byggts upp i försäkringsinrättningarna. Det är detsamma som att helt enkelt direkt ta hand om Anderssons, Petterssons och Lundströms pengar. Jag tror det är en sak som även en svensk riksdag med ett ganska starkt socialdemokratiskt parti, blott det inte kommer att innehålla alltför många medlemmar som är beredda att föra resonemang av den något lättvindiga typ som herr Kellgrens här, kommer att vara betänksam för att ge sig in på.

Herr **KELLGREN** (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har, herr Wedén, inte på något sätt uttalat mig om de fonder som gäller t. ex. för SPP-försäkrade. Det står fast att dessa är de försäkrades egendom. Med den glidning herr Wedén gjorde ville han närmast antyda att jag skulle vara intresserad av att man skulle lägga beslag på dessa fonder. Jag vill betyga och försäkra att det inte finns en tillstyrmelse till den tanken vare sig i regeringsförslaget eller i vad jag sagt.

Men det var en annan sak: Observera att det inte finns något absolut samband mellan avgifter och förmåner enligt det pensionssystem vi går att besluta om! Det anser jag vara en fördel, ty därigenom har man fått den nödvändiga valfriheten att göra de modifikationer som framtiden kommer att göra önskvärda. Skulle man ha ett

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

alltför stelbent system i en ekonomisk reform av denna omfattning skulle det ju kunna bli till väldig olycka för oss alla. Skulle folkpartiets förslag förverkligas, skulle det innebära att man finge stelhet i försäkringsväsendet, och man finge också en institutionell uppbyggnad av kreditmarknaden och av sparandet, som inte alls torde vara till den fördel som man många gånger vill göra gällande i den allmänna debatten. Jag tror i stället att den ganska snart skulle framtvinga modifikationer för att systemet skulle bli anpassbart till den ekonomiska verklighet vi alla lever i.

Herr HJALMARSON (h):

Herr talman! Det är ett ord som regeringstalarna grovt har missbrukat i denna debatt. Det är ordet *solidaritet*, ett meningsfyllt ord i vilket mycken äkta känsla kan ligga. Det är inte solidaritet att vi, som i dag bestämmer, skaffar oss favörer genom att göra dem betalningsskyldiga, som ännu inte har sitt ord med i laget. Vi kan regera över våra egna arbetsförtjänster — må vara — men låt oss i all anständighets namn inte samtidigt tala om samhörighet mellan generationerna och lägga bördor på nästa generation, bördor som vi aldrig frågat om den är beredd att bära.

För åtta år sedan förmådde en socialdemokratisk justitieminister riksdagen att besluta lagfäst rätt till allmänt fiske på enskilt vatten under reservationslöst påståande om att denna reform skulle kosta en — högst två — miljoner kronor. Hittills har den lett till utgifter på 14 miljoner kronor, och minst 50 miljoner återstår att betala.

Socialminister Nilsson är justitieminister Zetterbergs värdiga efterträdare. Det är bara det att Torsten Nilssons storvulna natur hindrar honom från att tala om miljoner; han rör sig med miljarder, med samhällsekonomiens ljusår.

Alla människor kan räkna fel. Det är en sak. Men en annan sak, som ligger på ett annat plan, är att använda felräkningens konst för att dölja realiteterna, fakta i målet. Det gör regeringen, när den kallar sitt obligatorium en försäkring, och det gör den när den vidhåller de avgiftskalkyler, som endast återspeglar förhoppningen, att allt alltid ordnar sig på något sätt någon gång.

Det är, herr talman, lika omöjligt att bryta loss den s. k. pensionsfrågan ur dess ekonomiska, politiska och ideologiska infattning som att isolera socialdemokratisk finanspolitik från oavbrutna skattehöjningar. Liksom de du är ett, har pensionsfrågan, som egentligen är ett personligt och praktiskt problem, så vävts ihop med den allmänna samhällsekonomin och med regeringspolitiken och med den omdaning av samhället i socialistisk riktning som socialdemokraterna driver, att alla utsikter till samlande lösningar redan från början torpederats.

Varför, herr socialminister, har inte långt tidigare flera gjort mycket mera för att förbättra sin trygghet på gamla dagar? De har inte haft råd! Det är ju ökningarna i den egna arbetsförtjänsten, som skall betala den bättre tryggheten. Den som vill göra anspråk på att bidra till pensionsfrågans lösning måste alltså med sin politik underbygga en ekonomisk utveckling som ger mer åt fler, som gör stigande arbetsförtjänster säkra och takten i stegringen så hög som möjligt är.

Finns det verkligen någon kvar som tror att de resultaten nås, om man sköter statens affärer så, att myndigheterna får leva på sedelpressarnas produktion, om man skapar ett oavbrutet behov av nya och höjda skatter, om man gör sparandets villkor så dåliga och så riskfyllda, att fler och fler måste resignera, och om man raserar kapitalmarknadens möjligheter?

Under tidernas gång har mer än en som suttit vid makten funderat över

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

hur han skulle kunna klistra fast framtiden vid sina idéer, göra sina beslut evigt gällande. Alla experiment i framtidsmonopolisering har emellertid misslyckats, helt enkelt därför att de måste misslyckas, och så kommer det också att gå med de nu maktägandes försök att vinna över framtiden i en votering.

Den ungdomsskatt, som man vill ha igenom för att ge sitt pensionssystem ett sken av stabilitet och inre sammanhang, kommer att vissna bort; den har inga rötter i rimlighet och rättfärdighet och därmed ingen livskraft. En garanterad hundraprocentig värdebeständighet finns inte i denna världen. Men den avgiftsplikt regeringen föreslår i stället för åtgärder, som kunde göra pensionsmedel och annat sparande mera värdesäkra, är och förblir en papperskonstruktion utan täckning i verkligheten. Det är omöjligt att ersätta en politik, som bevarar penningvärdet och ökar sparmedlens motståndskraft mot värd förstörelse, med skattskyldighet, en skattskyldighet som är fullständigt obegränsad till tid och omfattning och som gör medborgarna i arbetsför ålder direkt och omedelbart skadeståndsskyldiga för regeringens misslyckanden. Ju mindre pengarna blir värda, desto mer skall människorna betala.

Nej, herr talman, detta är ohållbart, men det är typiskt, ett utslag av den lära om medborgarnas underkastelse under finansdepartementet, som är modern socialdemokrati i praktiken. En ordning för trygghet på äldre dagar, som förutsätter ungdomsskatt och inflations-skatt, ger ingen trygghet. Regeringen blandar socker och cement, fagra löften och förstuckna hotelser. Som gammal fackman i mureriets ädla konst borde socialministern förstå, att med sådant bruk i baljan kan man inte bygga — ingenting som håller. Så snart det tor-kat, ramlar bruket sönder och putsen av. Kommer, herr socialminister, alla löner och alla inkomster i detta land att vara dubbelt så stora om cirka 20 år

som de är i dag i riktiga pengar räknat? Kommer den vanliga arbetsförtjänsten för en löntagare att år 2000 vara cirka 40 000 kronor? Det är en sak att sätta in alla krafter på en snabb och säker välståndsutveckling, byggd på allt starkare och flera företag. Det är en helt annan sak att göra som regeringen, d. v. s. att bara räkna med en sådan löneutveckling, ta den för given och konstruera ett pensionssystem efter den.

Hela den kanslihusstillverkade kalkyl över pensionsavgifternas utveckling, som socialministern i dag presenterat, går ut från den förutsättningen, att riksdagen skulle kunna besluta att svenska folkets levnadsstandard skall fördubblas vart tjugonde år.

Vi har haft en snabb välståndsutveckling de sista femtio åren. Men ju högre inkomsterna blir, desto svårare blir det att fördubbla dem. Vi kan inte med majoritetens hjälp nu bestämma vad framtidens utländska köpare skall betala för vår malm, våra skogsprodukter och vår verkstadsindustris mångskiftande tillverkningar. Vi kan inte sitta här en majdag och trycka på en knapp och på det sättet göra upp exportpriser och importpriser för ett halvt sekel framöver och bestämma orderingången och räntabiliteten i tusen och åter tusen företag. Tror verkligen statsrådet att miljoner människors framtid låter sig avgöra av era spekulationer om denna framtid?

Man kallar obligatoriet en social reform, en akt av rättfärdighet. Vad innebär det? Jo, å ena sidan räknar man med att alla, som är i arbetsför ålder, varje år — varje år, herr socialminister — skall få mellan 3 och 4 procent i löneförhöjning. Å andra sidan skall den förbilligade produktionen aldrig någonsin slå igenom i lägre priser. Endast därigenom går ekvationen ihop. Endast under den förutsättningen blir avgiften högst tio procent.

Naturligtvis kan socialdemokraternas

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

eventuella millimetermajoritet besluta att 3 gånger 3 är lika med 4. Men varanda människa vet att i själva verket är det matematikens lagar och inte procent- och avgiftsuttag enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension som gäller. Då är $3 \times 3 = 9$, hur indignerad socialministern än är.

Men vi tillämpar fördelningssystemet, säger regeringen och försöker se ut som om den alldeles själv hade uppfunnit ångmaskinen. Fördelningssystemet! Ja, det är precis det system som t. ex. statens järnvägar med sina 60 000 anställda använder. Där är pensionskostnaden mer än 25 procent av lönesumman. Vi kan reducera den med några procent på grund av speciella förhållanden men kvar står väsentligt mer än 20 procent.

Vad är det socialdemokraterna påstår? Jo, att när andra löntagare skall tvingas att pensionera sig genom staten, då skulle det bara kosta hälften så mycket som när staten pensionerar sina egna löntagare. Och det tror man att någon skall tro! Förstår ändå inte socialministern, att kostnaden, den verkliga kostnaden för en pension alltid är densamma, oavsett vilket pensionsystem man tillämpar? Det är precis som herr Cassel förut har sagt: Under regeringens egna antaganden och med tillämpning av de försäkringsmatematiska formler, som sammanfattar årtiondens erfarenhet och som är granskade och godkända av statens egen försäkringsinspektion, kommer den obligatoriska tilläggspensionen att kosta minst 18 procent av den pensionsgrundande inkomsten, eller cirka 16 procent av den totala lönen. Därtill kommer 9 procent för folkpensionen. En fjärdedel av en vanlig inkomst binds alltså för pension. Detta är kalla fakta, de kalla fakta med vilka människorna måste räkna — sedan får regeringen räkna som den vill.

Av de återstående tre fjärdedelarna skall människorna betala direkta skat-

ter, punktskatter, omsättningsskatt och därutöver kommunalskatt. Genom lag och förordning kommer inemot hälften av varje veckas och varje månads slantar att föras undan från varje människas egen bestämmanderätt i ekonomiska ting. Paragraferna blir våra herrar och regeringen paragrafernas herre.

Men »det värsta av det dåliga går ändå att ändra på». Med detta vill tydligen socialdemokraterna ha sagt: Tag regeringens förslag för att omedelbart börja att reformera reformen!

Fyra alldeles avgörande skäl gör varje uppgörelse med regeringen i pensionsfrågan omöjlig, politiskt och sakligt omöjlig. Obligatoriet pressar in den stora folkpensionsreformen i den riskzonen, där man måste räkna med att resurserna inte räcker för utfästelserna. Med hänsyn till regeringens statsfinansiella kris har man redan nödgats konstatera, att viljan att göra det bättre för folkpensionärerna icke har täckning i förmågan. Den takt i folkpensionens gradvisa omdaning som tänkts kan i detta nu inte hållas, det vet vi alla. Trots detta vill regeringen att vi nästa år skall ta ut avgifter till obligatoriet, som motsvarar $2\frac{1}{2}$ procent i folkpensionsavgifter. Regeringen ger alltså i sina avvägningar den obligatoriska och inkomstgraderade tilläggspensionen företräde framför den solidariska och lika folkpensionen.

Det är ingen obetydlig förbindelse mot varandra vi iklätt oss i vår utfästelse till dagens och morgondagens folkpensionärer — av de vanliga inkomsterna kommer den att kräva mer än 1 000 kronor om året. Att där ovanpå och ovanpå skatter och ovanpå sjukförsäkringsavgifter lägga obligatoriska tilläggspensionsavgifter, det är att skapa ett ohållbart läge just för den vanlige inkomsttagaren — så ohållbart att man måste räkna med risken att solidariteten med folkpensionärerna töjs till bristningsgränsen. Detta får inte ske.

Regeringens pensionsförslag är god-

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

tycket satt i system. Det bryter inte endast principiellt och praktiskt det samband som alltid måste finnas mellan en människas prestationer och hennes förmåner, mellan möda och lön för mödan. Det behandlar inte endast människor olika, människor som borde kunna kräva lika behandling. Regeringen är godtycklig på måfå! Vad innebär den obligatoriska tilläggspensionen för den, som inte betalar tillnärmelsevis vad den kostar? Vad innebär den, herr socialminister? Jo, detsamma som en snabbt höjd folkpension, men en inkomstgraderad folkpension, en där den som haft mycket får mer. Vilka får denna inkomstgraderade folkpension och vilka får den inte? Görs det någon prövning? Nej, den som är född före 1896 får ingenting. Varför? Jo, han är född före 1896 — det är det enda skälet. Därefter följer det socialdemokratiska frälset, 28 årgångar för vilka alla privilegier är reserverade, men inte ens inom detta frälse råder jämlikhet. 1914 års män är de privilegierade bland de privilegierade. Om de övriga får grädde får de vispgrädde och de som nu är folkpensionärer får inte ens skummjolk!

Åtta riksdagsmän är födda 1914. Har nu verkligen dessa så mycket mer bidragit till vårt välstånd än denna kammarens talman, dess förste vice talman och dess andre vice talman eller första kammarens talman och dess förste vice talman, att en särskild lag skall stiftas om deras premiering? Obligatoriet tillämpat på regeringen skulle ge 14 statsråd av 15 obetalda pensionsprester på hundratusentals kronor, men nobelpristagarna Pär Lagerkvist, The Svedberg och Manne Siegbahn skulle ingenting få. Alf Ahlberg, Albert Viksten och Evert Taube skulle också bli utan.

Vilken är den princip som leder till dessa resultat? Den finns inte. Däremot finns det *en* princip: ungdomen skall betala kalaset. Till ungdomarna säger regeringen bara: »Ni kan gärna betala

50 procent för mycket i edra pensionspremier. Det har ni råd till, tycker vi.»

Regeringens pensionspolitik, liksom allt annat den förehar, är anknuten till ett samhälle, som håller på att försvinna, och den skall gälla i ett samhälle, där den absolut inte hör hemma. Inte behöver man ha en statlig pensionsanordning i det framtidsamhälle, där flertalet människor, enligt regeringens egna kalkyler, tjänar 30 000 kronor om året eller däröver.

Hela obligatoriet har en enda uppgift: att ge en övergångsgeneration förmåner, som ingen tidigare generation någonsin haft och som ingen senare någonsin får. Detta är orimligt. Vi har inte längre ett samhälle, där människorna står hjälplösa eller handfallna inför sina egna problem, och vi måste få ett samhälle, där de personliga möjligheterna att ordna tillvaron bra och hyggligt blir allmänna men inte bestämda av det allmänna.

Till det värsta tankegrumset i regeringens förslag hör resonemanget, att man genom att stifta en lag skulle undanröja den orättvisa, som förmenas ligga i att några har pensionsrätt, många inte. Pensionsrätt är och förblir en del av arbetsförtjänsten. Han eller hon får mindre i sitt avlöningskuvert nu men får i stället avlöningskuvert även efter pensionsåldern. Hur kan det kallas att undanröja en orättvisa, att ålägga alla att göra precis detsamma som några redan gör frivilligt? Pensionsobligatoriet ger inga nya rättigheter — det ger nya skyldigheter och ett sken av trygghet, som kan förmå många att efterätta åtgärder som skapar verklig trygghet.

Detta senare gör en allvarlig varning befogad. Den riktar sig till de äldre och medelålders bland alla dem som i olika former sparar lön för gamla dar. Ge inte upp ert eget sparande! Minska inte ned avsättningen för pension i förlitan på regeringens löften om överkompensation till er! De löftena håller inte.

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

Herr talman! Regeringens politik är negativ, negativ mot den framtid som hundratusentals människor har rätt att räkna med. När vi i högerpartiet mot ett ställt pensionsobligatorium hävdar, att människorna själva skall få lösa sin pensionsfråga på det sätt som bäst passar dem, då hävdar vi människornas rätt att få ordna sitt eget liv, mot ett ställt politiskt obligatorium, mot en socialdemokratisk politik som inte känner några gränser för sina ingrepp mot den enskilde. Vi företräder alldeles medvetet en politik, som utgår från andra grundläggande värderingar och avvägningar än regeringens.

När vi säger: Gör det lättare för människorna att förankra sin ålderstrygghet i ett eget hem eller i ett eget företag eller genom att bli delägare i storföretag eller genom egna försäkringar, gör vi detta därför att människorna därigenom kan nå bättre och mindre kostsam trygghet men också för att vi vill ha ett samhälle med miljoner egna hemsägare, hundratusentals småföretagare och en så allmän äganderätt till de stora företagen, att den blir i verkligt demokratisk mening personlig. Vi vill inte ha tre pensionsfonder som har gemensamt bankfack med regeringen. Vi vill ha miljoner pensionsfonder med medlen placerade där människorna vill placera dem. Vi vill ha det personliga oberoendets och de personliga resursernas och den personliga äganderättens samhälle, där människorna själva formar sitt livsmönster.

Är detta dagdrömmeri utan kontakt med verkligheten? Nej, herr talman, det är det inte — inte om vi begränsar det allmännas anspråk, så att produktionen stiger så snabbt som det materiella och tekniska underlaget tillåter, inte om vi sänker skatterna så att sparandet får fart och stegringen i arbetsförtjänsterna får stanna hos människorna, inte om vi skapar en fri marknad för sparandet.

Vi har chans till stegrade arbetsför-

tjänster för alla, en chans som vi inte får försitta. Den rymmer inte bara högre inkomster utan jämnare, helt enkelt därför att allt arbete mer och mer blir kvalificerat arbete.

På så sätt växer förutsättningarna för det klasslösa samhället fram, det naturliga klasslösa samhället. I dag vet vi bra litet om hur morgondagens människor vill ordna sitt liv, om vad de vill bruka sina tillgångar och resurser till. Just därför är det så orimligt att vi söker att bestämma för dem, söker föreskriva hur de skall handla och vandra. Gör det tankeexperimentet, att riksdagsmajoriteten år 1900 skulle ha stiftat en lag om hur vi i dag skall använda våra inkomster! Skulle inte den ha betraktats som en oformlig kuriositet, som ett utslag av den tidens maktfullkomliga patriarker? Vad är det våra dagars politiska patriarker, de socialdemokratiska statsråden, ger sig på? Precis detsamma. De tror sig om att nu en gång för alla kunna göra de värderingar och avvägningar mellan lön och pension, som varje generation måste få göra från sina egna utgångspunkter. De lyfter ett varnande pekfinger och säger till framtidens människor: »Visst får ni göra vad ni vill, men först sedan ni gjort vad vi vill. Vi är pensionsfixerade, och därför skall ni också vara det. Vad ni än tar er till, visa först kvitto på att ni erlagt stadgad avgift till Torsten Nilssons pensionsfond.» Naturligtvis är en politisk planering av detta slag alldeles omöjlig. Den pöser över i sin strävan efter ingrepp mot människorna.

Herr talman! Pensionera? Ja visst, men först producera! Som läget är i dag gäller det att ge människorna resurser, inte att binda deras resurser.

Herr talmannen återtog ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Efter de anföranden, som hållits i kammaren av herrar We-

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

dén och Gustafsson i Skellefteå, har jag ingen anledning att ta upp kammarens tid genom en mera ingående debatt om regeringsförslaget olika svagheter eller andra mera tekniska aspekter på dagens fråga.

Jag vill bara konstatera, att jag för min del är mera övertygad i dag än någonsin om att det förslag, som framförts från vårt håll, är ett gott förslag, som skulle trygga, att det bleve någonting av med reformen, men som samtidigt skulle bevara människornas naturliga inflytande över ordnandet av deras egen ålderstrygghet.

Herr talman! Jag hoppas att mina vänner i centerpartiet blir glada om jag läser upp ett ganska långt stycke ur deras särskilda yttrande, där de talar om folkpartiförslaget och om deras eget förslag. Det står på följande sätt: »För många människor representerar tilläggspensionsförsäkring en lämplig form av sparande för ökad trygghet. Men det är helt naturligt, att olika människor har skilda önskemål i detta avseende. Tilläggspensioneringen måste därför enligt vår uppfattning vara så utformad, att den medger personlig frihet i fråga om anslutningen samt verklig valfrihet i fråga om pensionsbelopp, pensionsålder och fördelning på ålders-, invalid- och familjepension. Många människor föredrar vidare andra former av sparande än pensionsförsäkringar, exempelvis sparande i eget hem, i egen rörelse eller i bank eller annan kreditinrättning. För oss är det angeläget att som vår mening understryka, att den enskilde medborgaren icke skall åläggas skyldighet till någon viss form av sparande.»

Med detta anser sig centerpartiets talesmän ha karakteriserat väsentliga önskemål. Men när de säger detta i ett yttrande, som leder till avstyrkande av folkpartiets förslag, observerar de inte att samtliga dessa möjligheter, som de fäster så stor vikt vid, också finns inom ramen för folkpartiets förslag. Man

tror sig tydligen rikta ett verkligt hårt slag mot folkpartiets linje men gör ingenting annat än visar att det inom ramen för en dispositiv lagstiftning, sådan som vi föreslagit, går att bereda människorna hela denna valfrihet och hela detta inflytande på ålderstrygghetens utformning.

Jag vill tacka herrarna inom centerpartiet för att de på detta utmärkta sätt och i detta historiska dokument, som utskottsutlåtandet utgör, har hjälpt till att klargöra i hur hög grad folkpartiets förslag avviker från regeringens obligatorium. Därmed har centerpartiets talesmän, förmodar jag, satt fullständigt klar och definitiv punkt för den verksamhet, som de ägnat sig åt så livligt under de senaste tolv månaderna, när de talat vitt och brett över hela landet om »den lagfästa pension som socialdemokraterna och folkpartiet vill ha», ungefär som om det vore praktiskt taget samma sak. Nu har vi fått ett klargörande på denna punkt, och det tror jag inte är oviktigt.

Att vi alla vill ha avtalsfrihet på arbetsmarknaden nämner jag här endast för fullständighetens skull.

Regeringen intar — det är en av de få saker jag här tänker beröra beträffande pensionsförslaget teknik — en negativ hållning till spørsmålet om en värdesäkring av sparande för pensionering och sparande av annat slag. Man kommer denna gång liksom tidigare med undanflykter och säger att saken beaktas av den och den utredningen. Men, herr talman, vi vet alla att det är osannolikt att man skall kunna helt undgå inflation. Då måste man göra någonting effektivt för att avlägsna en av de stora orättvisorna i vårt svenska samhälle. Det är ju varje femårsperiod för spararna i detta land miljarder i förluster, som framkallas av inflationen.

Regeringen gör emellertid ingenting åt detta spørsmål. Märk väl att vi har talat om detta år efter år. Regeringen

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

bara begraver spörsmålet i den ena utredningen efter den andra och vägrar ta upp det i positiv anda, vägrar att sätta in alla effektiva krafter för att lösa denna stora fråga, som inte skall blandas ihop med en mängd andra spörsmål i utredningar för att det skall gå så långsamt som möjligt.

Jag vet inte, herr talman, om det är brist på sinne för social rättvisa som är den psykologiska förklaringen till att regeringen rycker på axlarna åt detta stora sociala rättvisespörsmål. Eller är det konservatism? Är det bara den inställningen, som jag skymtade i socialministerns anförande, att eftersom inga andra länder klarat problemet, varför skulle vi då göra någonting åt det?

Här saknas varje skymt av frisk pionjäranda och lust att lösa detta viktiga problem. Vi skall ställa oss i kö och låta andra lösa det först. Det verkar som om regeringen tycker, att det är bekvämt att skjuta undan detta problem, så länge pensionsdebatten pågår, för att kunna säga, att oppositionen med sina fondsystem inte kan klara värdesäkringsfrågan. Därför skjuter man på problemet, hur man skall värdesäkra sparandet. Så har man ett argument till — man har sannerligen inte för många — i det man kan säga: Det är bara regeringen som med sitt fördelningssystem kan klara värdesäkringen. Jag åtar mig inte, även om det vore frestande, att ange med vilken procentuell andel dessa olika hänsyn kan ha medverkat till regeringens som jag tycker ganska upprörande passivitet på detta område.

Socialministern sade att i Finland hade man visserligen gjort något åt detta; man hade släppt ut ett enda lån, och så var det inte mer. Socialministern är tydligen okunnig om att när man i Finland vänder sig till ett försäkringsföretag för att ta en vanlig försäkring, får man i alla fall utan eget initiativ 50-procentig värdesäkring. En

person berättade för mig — jag har inte kontrollerat uppgiften, varför jag inte, trots att det var en sakkunnig person, vågar absolut garantera dess riktighet — att det inte är möjligt att få en försäkring i Finland nu för tiden utan att den innefattar 50 procents värdesäkring. Även om det skulle vara någon överdrift, är det tydligen helt dominerande, att man uppnår 50 procents värdesäkring. Men inför våra påtryckningar att göra något åt denna sak svarar regeringen år efter år med en axelryckning.

Jag måste säga att jag är mycket glad — jag betraktar det som en av de stora vinsterna av pensionsdebatten — att högerpartiet och centerpartiet, som i många avseenden intar en annan hållning än vi beträffande pensionsreformen, dock här klart och bestämt har slutit upp bland dem som kräver, att detta problem om värdesäkring av sparandet i varje fall skall upptas till lösning såsom en brådsak och angelägen sak. Jag vill säga till statsministern och hans kolleger: Ni kommer inte att få någon fred och ro, förrän ni har tagit upp detta problem till lösning.

Jag kan inte motstå frestelsen att säga några ord om socialministerns anförande. Han talade om att det gått så långsamt fram med den enskilda pensioneringen. Det har han naturligtvis rätt i. Han har emellertid inte upptäckt, vilken stor roll det spelat att vi har haft en lagstiftning, som innebar att om pensionen översteg visst belopp — först 600 kronor för ensamstående och 900 kronor för äkta makar, sedan respektive 1 000 kronor och 1 500 kronor — blev det överskjutande beloppet till betydande del indraget till det allmänna, därigenom att rätten till folkpensionstillägg då gick förlorad. Det föreföll som om socialministern var intresserad av historieskrivning. I så fall kan han väl inte förneka, att nämnda förhållande utgjort en huvudfaktor,

Lag om försäkring för allmän tilläggs pension, m. m.

som fördröjt utvecklingen av den enskilda pensioneringen.

Socialministern nämnde vidare, att när Arbetsgivareföreningen ville förhandla med Landsorganisationen i pensionsfrågan var en förutsättning för dessa förhandlingar, att man i varje fall till en början skulle ha pensioner av storleksordningen 1 000 och 1 500 kronor. Ja, vi hade ju dessa gränser i den statliga lagstiftningen. Tillåt mig emellertid konstatera att om erbjuden pensionsöverenskommelse träffats mellan parterna på arbetsmarknaden året efter det att inbjudan till förhandlingar utfärdats, skulle tio årgångar svenska arbetare ha fått en tilläggs pension vida bättre än den som de kommer att få enligt regeringens förslag, nämligen alla de årgångar, som åren 1956—1966 skulle ha blivit pensionsberättigade. Man kan rycka på axlarna åt att det till en början skulle ha gällt relativt blygsamma belopp. Men om jag vore i socialministerns kläder och inte kunde bestrida, att det dock varit bättre för tio årgångar svenska arbetare, skulle jag kanske fundera ett tag, innan jag framställde denna inbjudan som vittnesbörd om bristande intresse för ens ett första allvarligt steg för pensionsfrågans lösning. Tanken var naturligtvis att sedan fortsätta, icke att 1954 eller 1955 lösa frågan för ett århundrade framåt. Det är regeringen förbehållet att kräva, att man måste lösa pensionsfrågan på en enda gång för en tid som sträcker sig in i nästa årtusende. Men den gången förutsattes, att man skulle kunna genom fortsatta förhandlingar vid senare tillfällen komma ett steg vidare.

Jag säger inte detta, herr talman, för att hävda, att vi på vårt håll tror, att man skulle kunna lösa frågan i dess helhet på denna väg. Jag tror att rätt stora grupper av löntagare endast långsamt skulle få del av förmånerna på den vägen. Jag nämner detta endast därför att jag tycker, att även detta

förslag, som framställts till Landsorganisationen och som Landsorganisationen inte ens ville förhandla om, skall bedömas på ett mera rättvist sätt än socialministern här gjort.

Herr talman! Det är naturligtvis en allvarlig sak att, om regeringsförslaget genomföres, de enskilda pensionsanstalterna med SPP i spetsen kommer att i mycket betydande grad minska sin kapitalbildning, medan deras sparande eljest — såvitt man kan se — skulle ha företett en ganska starkt stigande tendens. På detta sätt minskas sparandet i Sverige, och enskilt sparande utbytes mot offentligt. Det är också beklagligt med den otillräckliga återlånerätt och den centralisering av fondförvaltningen som regeringsförslaget innebär, allt saker som föregående talare har belyst.

Får jag bara vidga frågeställningen ett enda ögonblick. Är inte ett av de stora spörsmålen för det svenska samhället framöver hur vi skall få en tillräckligt stor kapitalbildning? Vad är det för motiv som får människorna att spara? Ett motiv, som här liksom annorstädes har varit ganska bärande, är just att skapa trygghet för ålderdomen utöver den grundläggande trygghet, som kan ges genom folkpensionering och dylika system. Då är det ganska klart, att om man ordnar ålderstryggheten utan tillräcklig hänsyn till kapitalbildningen riskerar man, att de negativa verkningarna av ett bortfallet motiv för den enskildes sparande kan komma att utöva ett ödesdigert inflytande. Nu sägs det ibland att de, som har pensionen ordnad, sparar lika mycket som andra. Av många orsaker tror jag inte alls att detta är konklusivt. Dessa båda grupper torde inte vara jämförbara, andra skäl att för- tiga.

Förhåller det sig inte så, herr talman, att staten genom sin inflationspolitik har motverkat sparandet? Har inte staten genom sin skattepolitik motverkat sparandet? Om nu staten även genom

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

sin pensionspolitik motverkar det enskilda sparandet och endast delvis kompenserar detta med offentligt sparande, framstår denna politik för mig som — jag är ledsen att säga det — ansvarslös under en epok, då just brister i sparandet är en av orsakerna till att så många samhällsproblem inte kan lösas såsom vi önskade. — Man svarar ibland, att det finns finansmän, som vill ha mindre statliga fonder än regeringen föreslår. De är så skeptiska mot statens förmåga att förvalta pengar, att de till och med hävdar, att det visserligen är mycket olyckligt att få mindre sparande men att man inte vinner någonting alls med ökat sparande i statens händer. Jag kan inte föreställa mig, att herrarna kan åberopa företrädarna för sådana synpunkter som edra allierade.

Det är sant att det sparas för bil, för TV-apparat, för semesterresor och för sommarstugor, men sådant sparande räcker inte för att lösa kapitalbildningens problem. Hur skall vi få ett tillräckligt sparande för näringslivet, för de offentliga investeringarna, för bostadsbyggandet och mycket annat? Jag kan inte tro annat än att en god lösning av detta problem förutsätter, att vi i större utsträckning än hittills — inte i mindre — tar i anspråk människornas lust att få en god bostad i tid och att få sin ålderstrygghet ordnad. Med hjälp av dessa båda motiv skulle man kunna åstadkomma ett enskilt sparande, som kunde lösa problemet. Skjuter man dem åt sidan, är det mycket möjligt att man kommer att finna att frågan är olöslig. Följden blir ett långsammare framåtskridande, bevarad reglering på kapitalmarknaden och många andra olägenheter.

Herr talman! En sista liten reflexion beträffande regeringens pensionsförslag! Herr Kellgren framhöll vältaligt för en stund sedan hur bra det var att man inte hade något fast samband mellan avgifternas storlek å ena sidan och

pensionernas storlek å den andra, därför att detta gäve en sådan rörlighet och anpassningsförmåga. Den sista delen av slutsatsen kan jag hålla med om, men det överraskade mig verkligen, att herr Kellgren inte tänkte på vilken otrygghet för de pensionsförsäkrade som det måste medföra, om man upphöjer till princip att man oberoende av de avgifter, som de inbetalar, kan justera pensionerna allteftersom man finner det lämpligt vid varje särskilt tillfälle. Regeringen utställer genom sitt pensionssystem en växel på en gratis-pension, som för 45-åringar med 30 000 kronors inkomst anses ha ett kapitalvärde av ungefär 150 000 kronor med full värdesäkring, så att växeln skall inlösas med 300 000 kronor, om det blir en hundra procentig inflation. Jag har aldrig trott mycket på att denna växel skulle komma att inlösas, men efter herr Kellgrens deklaration känner jag mig ännu mer övertygad om den utomordentligt höga grad av osäkerhet och otrygghet som måste vidlåda regeringens pensionssystem, sett ur de pensionsförsäkrades synpunkter.

Vi är överens om att folkpensionerna skall steg för steg förbättras. Men det är klart att möjligheterna att ge folkpensionärerna andel i standardhöjningen och en högre standard över huvud taget blir beroende av hur mycket produktionen och standarden stiger. Det är väl därför uppenbart att den lösning av frågan om tilläggspensioneringen, som leder till en gynnsammare kapitalbildning och bäst tryggar tillgången på ökat kapital åt näringslivet och därigenom medför den snabbaste välståndsökningen, är att föredraga även ur folkpensionärernas synvinkel, eftersom den ger dem utsikter att få sin andel av den snabbare standardhöjning som på så sätt kan bli möjlig för hela folket.

Herr talman! Innan jag övergår till några mer allmänna reflexioner skall

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

jag be att få beröra ett spørsmål av alldeles särskild karaktär.

Såsom alla vet har en ledamot av folkpartiets riksdagsgrupp, herr Ture Königson, förklarat och nyligen bekräftat att han vid huvudvoteringen i pensionsfrågan kommer att lägga ner sin röst. På det sättet medverkar han till att regeringsförslaget blir av riksdagen antaget. I anledning av herr Königsons förklaring vill jag därför på folkpartiets riksdagsgrupps vägnar göra ett uttalande.

Folkpartiets riksdagsgrupp har alltid hävdat och hävdar allttjämt en riksdagsledamots rätt att ta ställning efter sitt eget samvete och utan hänsyn till vad andra ledamöter anser. Denna hans rätt är obestriddlig. En grupp av riksdagsledamöter, tillhörande samma parti, är en organisation för fri samverkan, som bygger på gemensam åskådning och på lojalitet mot det samarbetslag, som gruppen utgör.

En helt annan sak är en riksdagsledamots förpliktelser mot sina väljare. Andra kammarens ledamöter utsågs vid det särskilda pensionsvalet den 1 juni 1958. Liksom övriga folkpartiledamöter valdes herr Königson på ett program som innebar full anslutning till folkpartiets pensionsförslag och bestämt motstånd mot regeringsförslaget. Folkpartiets representanter vid valet utfäste sig alltså inför sina väljare att verka för en lösning i folkpartiförslagets anda. Folkpartiets organisation i Göteborg har redan konstaterat att herr Königsons deklarerade hållning vid den kommande riksdagsvoteringen strider mot de förpliktelser han har iklätt sig mot sina väljare. Riksdagsgruppen delar denna uppfattning och vill inte genom tystnad ådra sig något medansvar i fråga om ett uppträdande från en gruppmedlems sida, vilket gruppen anser strida mot väsentliga demokratiska tankegångar.

Herr talman! Det karakteristiska för folkpartiets arbete i pensionsfrågan har varit en strävan att åstadkomma en samförståndslösning, en positiv linje, som

kunde bäras upp av de fyra demokratiska partierna, tillsammans. Vi har misslyckats med detta. Partierna till höger och vänster om oss har inte velat vara med om en sådan samförståndslösning. Vi tog konsekvenserna av folkomröstningen och utarbetade ett förslag, som enligt vad vi trodde och allttjämt tror beaktar opinionen även bland dem, som var anhängare av ett obligatorium därför att de önskade att det skulle bli någonting av det hela men som samtidigt tog hänsyn till dem som ville ha ett system med valfrihet och frivillighet och medinflytande för de försäkrade själva.

Det lönar sig inte att nu tala om vad som kunde ha varit annorlunda, därest det ena eller andra partiet tidigare hade intagit en annan hållning, t. ex. om folkomröstningen 1957 varit av den art som brukar avhållas i utlandet, då man röstar ja eller nej till ett regeringsförslag, eller om oppositionspartierna själva fått formulera sin fråga, något som regeringen nekade dem att göra. Inte heller lönar det sig att här tala om vad som skulle ha skett ifall de tre oppositionspartierna våren 1958 hade kunnat enas om en gemensam linje — det var ju ett slag goda utsikter därtill. Jag vill bara säga att det — om man vill undgå obligatoriet — var ett allvarligt misstag som begicks, särskilt från centerpartiets sida, när man vid dessa tillfällen valde den väg man gjorde. Socialministern visade nyss en nästan barnslig förtjusning över att oppositionen inte kunnat prestera något samlande alternativ. Ni var nog, herr socialminister, den ende som blev överraskad däröver, när Ni läste utskottsutlåtandet. Det var ju fullt klart att oppositionspartierna skulle dels redovisa sin gemensamma avböjande hållning till regeringsförslaget, eftersom dettas avvisande är en förutsättning för att man skall kunna arbeta för sin egen lösning, dels redovisa hur man vill ha frågan ordnad. Det har aldrig varit självklart att det i viktiga

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

frågor bara skall finnas två ståndpunkter, ehuru jag tror att det i detta fall ur många synpunkter varit bra, om det förhållit sig så. Men jag kan inte finna att socialministerns förvåning här var riktigt äkta, även om jag gärna medger att han visade sin vanliga förmåga att spela upp den där lilla förvåningssketchen inför en lyssnande kammare.

Nu driver regeringen sannolikt igenom sitt förslag med den ena hälften av kammarens röster plus en röst.

Bakom regeringen står, om man får döma av de båda speciella meningsyttringarna i pensionsfrågan, folkomröstningen och pensionsvalet, icke fullt hälften av medborgarna; skall man fästa vikt vid den nyligen företagna opinionsundersökningen önskar inte mer än gott och väl tredjedelen av medborgarna ett obligatorium. Statsminister Erlander gladde sig mycket åt denna opinionsundersökning, och detta kanske kan berättiga mig till att hänvisa till den. Statsministern är ibland överraskande blygsam i sina anspråk. Detta att 37 procent av väljarna förklarade att de önskade regeringens förslag genomfört borde väl inte ge anledning till någon djupare tillfredsställelse hos en regeringschef som förbereder sig att pressa igenom detta förslag med säg hälften plus en av rösterna i den folkvalda kammaren. Jag vet inte vad statsministern hade väntat sig. Hade han förutsett att bara 25 procent skulle vilja ha regeringens förslag, var han alltför pessimistisk.

Visst är det i detta läge egendomligt att regeringen vill pressa igenom en så genomgripande reform. Nog kan det sägas med all rätt att detta förfaringssätt strider mot svenska traditionen om hur socialt reformarbete skall läggas upp. Det är tydligt att regeringen i denna fråga som i en rad andra gör klart för strid. Därför förvånar det mig kanske inte så mycket att socialministern försökte förta effekten av detta genom att ganska utförligt tala om hur han hade ansträngt sig för att få samförstånd i

frågan och hur gärna han hade sett att de politiska motsättningarna inte hade hårdnat. Regeringen hade försökt att finna vägar till enighet särskilt med folkpartiet, men det hade inte visat sig möjligt.

Jag måste säga, herr socialminister, att vi kan vara överens om att bland de olika skäl som gjort att ni och vi kommit till olika slutsatser, och som framträdde vid förhandlingarna eller konversationerna, var ett skäl särskilt viktigt. Det var att ni inte var intresserade av att låta medborgarna enskilt eller gruppvis avgöra om de ville ha tilläggspension eller hur hög tilläggspension de i så fall ville ha. — Socialministern förklarade att han ville ha en någorlunda snabbt genomförd tillfredsställande pensionering och då gick det inte med annat än med ett fördelningssystem. Utan att närmare ingå på samtalen skulle jag vilja påpeka att ni visade er alldeles ointresserade av alla tankar att försöka låta pensionerna under en övergångstid stiga relativt snabbt genom särskilda tillägg för att när övergångstiden var slut komma över till ett premiereservsystem som skulle ge möjligheter att bereda människorna den valfrihet och det egna inflytande som fördelningssystemet inte kan ge. Tyvärr var ni inte intresserade av detta.

Ibland har jag haft en känsla av att man på regeringssidan under de många konversationerna var en smula ängslig för hur det skulle kunna gå om man gav människorna valfrihet att träda ut ur pensioneringen, eller om man gav dem möjlighet att välja lägre pensioner. Jag har undrat om man kanske anade det som den nyssnämnda opinionsundersökningen visade, nämligen att förmodligen rätt stora grupper även bland arbetarna skulle föredra en lägre pension men större kontant realinkomstökning. Att socialministern i sitt lagförslag givit hela fackförbund möjlighet att träda ut men utan att ordna värdesäkring på något sätt för dem som så kom att stå

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

utanför, ger ju en valfrihet på pappet utan praktisk betydelse. Detta kan inte på vårt håll betraktas såsom ett utslag av någon vilja att komma oss tillmötes. Det framstår, det måste jag uppriktigt säga, snarare som ett försök att ordna det så, att man senare efter några år skall kunna säga: Se där, det var inga fackförbund som ville träda ut! Jag tror att det finns goda utsikter att socialministern — om det ordnas så med utträdesrätten — kan finna sådana propagandaargument om något år. Men något tillmötesgående i riktning mot att ge människorna verklig valfrihet i anda och sanning, det är det inte.

När vi talar om samverkan och samförstånd hänvisar socialministern — som naturligtvis har det litet besvärligt just i dag när man vill trumfa igenom en stor reform med en rösts majoritet — till försvarsfrågan, där vi onekligen uppnådde en uppgörelse mellan de demokratiska partierna. Jag vill inte på något sätt förringa betydelsen av denna uppgörelse. Ej heller vill jag bestrida att det i detta fall från regeringens sida fanns ett inslag av en önskan att hålla försvarsfrågan över partierna — en sådan önskan fanns hos alla partier. Jag vill emellertid tillfoga, att bilden nog fläckas en smula om man tänker på att regeringen begagnade detta tillfälle att manövrera i fråga om metoderna för höjningen av de indirekta skatterna, så att sedermera till och med ledamöter av denna kammare kunde fara runt och säga, att det var oppositionen som ville höja de indirekta skatterna. Man hade ju inte behövt koppla ihop dessa saker om man endast haft det syfte som socialministern talade om.

Låt oss emellertid granska försvarsfrågan, när vi nu talar om samförstånds-vilja. Kammaren får om några dagar tillfälle att diskutera spørgsmålet rörande forskning om atomenergiens militära användning. Tyvärr kan ingen läsa det socialdemokratiska yllrandet utan att komma till den slutsatsen, att det

inte funnits någon strävan att åstadkomma samförstånd kring detta spørgsmål. Snarare har det varit en strävan att ordna det så att man skulle kunna redovisa en oenighet med samtliga oppositionspartier. Med tanke på att regeringen nu visar en allt annat än samförståndsvänlig hållning i pensionsfrågan samt intar en negativ inställning till den psykologiskt viktiga men i och för sig inte så stora försvarsfrågan om ett forskningsanslag på några få miljoner — en fråga som vi skall fatta beslut om nästa vecka — så är väl tiden inte riktigt gynnsam för socialministerns tal om regeringens utomordentliga samförstånds-vilja. Tvärtom måste man beklaga att socialministerns talesätt saknar täckning i regeringens politiska handlande. Det är det som är avgörande.

Såvitt jag kan se måste regeringen, som utan tvivel har en ärlig lust att lösa pensionsfrågan på ett sätt som den anser tillfredsställande, låta sig ledas även av sådana motiv som att man gärna vill använda den som ett instrument för att behålla makten. Detta att genomföra en så stor reform med en rösts eller en procents övervikt är knappast i god överensstämmelse med demokratiens anda. Det är inte god demokrati när de som har 51 procent säger att de inte bryr sig om vad de 49 procenten anser. Det är inte god demokrati att bara ta hänsyn till vad den egna gruppen anser. Majoritetsförtryck är alltid betänkligt, särskilt när bakom majoriteten i riksdagen med all sannolikhet står en minoritet av folket — på sin höjd är det halva folket, kanske mindre.

Herr talman! Tyvärr måste man komma till den slutsatsen, att regeringen har förlorat förmågan att ta hänsyn till andra meningsriktningar — när detta inte ingår i någon sorts uppgörelse, någon sorts köpslagan av den art vi ibland har sett. Tanken att det är en demokratisk plikt att ta hänsyn till andras mening lycks vara regeringen främmande.

Jag reser understundom en del i ut-

Lag om försäkring för allmän tilläggs pension, m. m.

landet. Jag har träffat mer än en icke-svensk observatör som sagt, att sättet att genomföra en reform av denna räckvidd med en rösts majoritet skulle vara uteslutet i vederbörandes land. Man saknar förståelse för en demokrati, som begagnar en liten majoritet på det sättet.

Herr talman! Socialministern talade om hur angelägen han var att samarbeta med ett radikalt borgerligt parti. Tydligt var det inte herr Hedlunds parti han tänkte på. Samtidigt kunde man inte undgå att observera, att socialministern nästan inte alls talade om centerpartiet, trots att centerpartiet onekligen befinner sig ett långt stycke på väg från regeringens ståndpunkt. Detta har gett anledning till en hel del spekulationer om vad det kunde bero på att socialministern intresserar sig så litet för ett parti, med vilket han förut sade sig samverka så bra men som nu befinner sig så långt bort. Man får inga kommentarer från socialministerns sida, samtidigt som han strör omkring sig kommentarer om högern och folkpartiet. Är det de tjänster socialministern anser att centerpartiet gjort regeringen vid denna frågas tidigare behandling som föranlett socialministern till denna återhållsamhet?

När socialministern gick vidare och talade om hur angelägen han var om en lyckosam utveckling för folkpartiet måste jag säga, att jag blev nästan rörd över all denna välvilja — oväntad men så mycket mera intressant. Här har socialdemokraterna under årtal gett intryck av att de ingenting högre önskade än att högern skulle gå fram på folkpartiets bekostnad, så att det skulle vara möjligt att utmåla oppositionen som mer eller mindre dominerad av en ytterst betänklig höger. Nu får man höra att det inte alls är så man tänker inom regeringslägret. Där umgås man bara med en ängslan över hur det skall gå för folkpartiet, ett radikalt borgerligt parti.

Jag måste säga att socialministern inte var riktigt övertygande. Det är svårt att

riktigt tro på denna plötsliga omvändelse. Är det inte så att regeringen har en viss strävan efter att om möjligt bevara en egen majoritet, och därför gärna ser en sådan politisk utveckling som man tror skulle underlätta för regeringen att utmåla oppositionen som någonting mycket betänkligt. Jag förstår mycket väl, att socialdemokratien ibland tänker tillbaka på den tidpunkt, när man hade centerpartiet som ett stödparti. Man undrar om man inte återigen kunde komma i det läget.

Då kastar man väl sina blickar ibland på centerpartiet, ibland på folkpartiet, ibland t. o. m. på högern när någon viktig fråga diskuteras.

Vi i folkpartiet har, såsom herr Wedén redan kort har antytt, den inställningen, att det inte kan bli något verkligt gott samarbete och någon verklig samförståndspolitik i den svenska riksdagen förrän man har fått en annan maktfördelning i riksdagen än man har i dag. Det är först när socialdemokratien har kommit i minoritetsställning som vi tror att den psykologiska omvandling är möjlig som uppenbarligen icke har ägt rum inom socialdemokratien under de år socialdemokraterna har haft en relativt dominerande ställning. Jag tror att först den hårda nödvändigheten kommer att lära socialdemokratien, att samförstånd förutsätter verklig vilja att låta alla gruppers hänsyn och synpunkter medverka.

Om jag får göra en kort personlig deklaration, herr talman — socialministern gick ju före i den vägen — skulle jag vilja säga, att när jag beslöt att ägna en väsentlig del av tid och krafter åt politiskt arbete, vilket inte skedde på en eftermiddag, utan under loppet av ett eller annat år, berodde det på att jag, även om jag ingalunda då föreställde mig att jag skulle få någon ställning som partiordförande eller någonting i den stilen, gärna ville medverka till att vi här i Sverige skulle kunna föra en

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

politik, karakteriserad framför allt av tre saker.

För det första skulle vi göra slut på det gamla privilegesamhället, som fanns kvar i betydande utsträckning för 25 år sedan och som inte är helt avvecklat ännu — det finns åtskilligt som kan göras i det avseendet. Det är därför som jag liksom mina partivänner helhjärtat har deltagit i det sociala och kulturella reformarbetet som har utförts här i landet och som verkligen har syftat till att främja en utveckling bort från oomtvärande privilegier.

För det andra menade jag att möjligheterna att lösa de sociala problemen var beroende av en politik som ledde till ett snabbt ekonomiskt framåtskridande. Jag trodde och tror alltjämt, att en decentraliserad samhällstyp som inte samlar för mycket makt i några få händer, vare sig i några få politikers händer eller i några andras, är mycket mera produktiv i längden och kan mobilisera de många människornas energi, arbetslust, sparvilja och initiativkraft mycket bättre än något annat system. Jag såg att det var vissa risker för att den svenska socialdemokratien skulle gravitera för mycket åt statlig dirigering. Inte så långt därefter kom också talet om den socialistiska skördetiden, strukturrationalisering, förstatligande av ett par, tre näringsgrenar, och allt möjligt annat.

För det tredje menade jag och menar alltjämt — det är inte någon särskilt originell tanke, men jag nämner den ändå — att materiell välbäståndshöjning dock i sista hand inte så mycket är ett mål, även om det är viktigt nog att göra slut på fattigdom och otrygghet, utan framför allt är en förutsättning för att människorna som individer skall få möjligheter till allt det som vi förenar med ordet kultur, kort sagt få möjlighet till ett rikare liv. Jag föreställde mig och tror alltjämt, att ett samhälle som inte på någon punkt samlar för mycket makt och digirerar för mycket ger

individerna större rörelsefrihet och djupare frihet än något annat system.

Det har nu varit en lång period där socialdemokratien har dominerat i rätt hög grad, även om den som bekant inte kunnat göra precis allt vad den velat. Jag tror det är naturligt att man i detta läge i Sverige eftersträvar en växling vid makten och att det är demokratiskt att inte samma parti hela tiden har ledningen — jag kan där återropa mig bland annat på många yttranden från regeringsbänken. Jag tror att en växling vid makten är enda vägen till att man längre fram skall kunna få en verklig samförståndspolitik, omfattande hela den svenska demokratien, vissa perioder med en samlingsregering, andra perioder under andra former. Jag tror att regimskifte är enda vägen till en sådan näringsvänlig och produktionsvänlig politik som också ökar utsikterna till en tillfredsställande lösning av de sociala frågorna och därmed till en utjämning av de sociala klyftor som finns kvar.

Herr talman! Vi har i folkpartiet i vårt ställningstagande till pensionsfrågan låtit oss ledas av synpunkter sådana som dessa. Folkpartiet har emellertid lidit allvarliga bakslag. Vi har inte lyckats vinna gehör för våra synpunkter, låt mig erkänna det öppet.

Det är klart att det propagandatekniskt och i andra avseenden är en svår ställning att försöka utjämna mellan ytterligheter under hårda politiska strider. Men vad som än inträffat ändrar det inte vår allmänna politiska inställning till reformarbetets fortsättning, till möjligheterna att skapa en gynnsam samhällsutveckling, som tar hänsyn till alla folkgrupper. Vi är lika övertygade som någonsin om att en sådan utveckling bäst främjas genom vad vi kallar ett liberalt grepp på samhällsfrågorna. Vi fortsätter därför våra ansträngningar att bygga ett svenskt samhälle på liberal grund.

Socialministern talade om vad histo-

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

rien skulle säga om 20 år. Jag vill inte tävla med honom om det. Det är mycket riskabelt, tror jag, att förutsäga vad historiens dom blir. Jag är övertygad om att den kommer att innefatta, att vi i folkpartiet och främst jag gjort åtskilliga allvarliga felgrepp vid handläggningen av denna fråga. Men det är min förhoppning och jag vill säga förvisning, att ingen kommer, när man ser tillbaka på denna epok, att kunna säga någonting annat än att folkpartiets arbete har utmärkts av en allvarlig strävan att lösa den stora sociala fråga pensionsfrågan utgör på ett sätt som överensstämmer med den svenska demokratiens goda traditioner.

Herr **HEDLUND** (cp):

Herr talman! I de diskussioner som i åratal har föregått dagens debatt i pensionsfrågan har man ofta använt uttrycken positivt och negativt. Man har talat om positiva partier, och man har talat om negativa partier. Men säger de här uttrycken så mycket, om man inte klart försöker ange vad omdömena siktar till? Jag föreställer mig att alla partier betraktar sina förslag och lösningar som positiva för människorna. Men vad som är negativt eller positivt i pensionsfrågan beror väl ändå till väsentlig del på olika syn på frågan om människorna och det allmänna, närmare bestämt i vilken omfattning staten skall ordna för människorna och i vilken omfattning den enskilde själv skall ha ansvaret för sig och familjen och även huruvida alla skall behandlas på samma sätt när staten ordnar det.

I centerpartiet har vi den uppfattningen, att den omvandling samhället undergått har fört fram nya frågeställningar och ger anledning till en annan avvägning mellan de två behoven trygghet och frihet. Hittills har det varit angeläget att lägga särskilt stor vikt vid tryggheten. Trygghetsproblemet har skjutits i förgrunden, och detta natur-

ligtvis med rätta, men nu, menar vi, har man kommit så långt i ekonomisk och social utveckling, att avvägningen mellan trygghet och frihet kan och bör ske på sådant sätt, att frihetskravet beaktas i högre grad.

Vi i centerpartiet håller på en god grundtrygghet, som skall gälla för alla. Vi menar att det inte är lämpligt att genom lagstiftning garantera vissa grupper — det må vara åldersgrupper, yrkesgrupper eller andra — en standard som inte alla har möjlighet att nå. Grundtryggheten måste ständigt värnas, menar vi. Där behövs en lagstiftning som garanterar att alla behandlas lika. Grundtryggheten måste ställas i relation till den allmänna standarden. Stiger den ekonomiska standarden bör grundtryggheten förbättras — det har vi klart sagt ut beträffande folkpensionerna. Vi vill att dessa skall stiga i takt med den allmänna standardutvecklingen, även efter 1968, och vi beklagar att intresset för folkpensionen inte sträcker sig så långt, att vi har kunnat få ett allmänt stöd för förslaget att folkpensionerna skall stiga när svenska folkets reallöner stiger.

Vi sätter inte 1968 års folkpensionsnivå som något slutmål. Vårt krav i fråga om folkpensionerna gällde som bekant 6 000 kronor för äkta makar. Vi gick med på en kompromiss på en lägre nivå. Vi ville inte ha uppslitande strider i det här ämnet och inte heller riskera att andra partier röstade för en lägre nivå. Men vi vill säga att om man nu lagstiftar om tilläggspensioner — det må vara tilläggspensioner av socialdemokratisk eller folkpartistisk modell — minskar givetvis möjligheterna att förbättra denna grundtrygghet inte bara beträffande ålderspensionerna utan över huvud taget. Från vårt håll har vi riktat principiella invändningar mot lagfäst tilläggspension. Vi vill inte vara med om den, av skäl som jag närmare skall utveckla. Men vi tycker att även de som vill ha lagfäst tilläggspension borde fin-

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

na, att tiden att införa den inte är den lämpligaste och att man därför borde ha dröjt med saken. Naturligtvis förstår vi att de partier som gått in för lagfäst tilläggspension, d. v. s. socialdemokrater och folkpartister, inte vill ge upp tanken på den, lika litet som vi i centerpartiet vill ge upp tanken på den personliga frivilliglinjen, men partierna borde utan att ge avkall på sina principer ha kunnat lägga förslagen på is och avvakta ett lämpligare tillfälle.

Vi har fört fram dessa tankar om uppskov men tyvärr har vi inte vunnit något gehör för dem. Vi har tillåtit oss att hänvisa till det ansträngda ekonomiska läget. Nästa år skall, som vi alla vet, enligt tidigare fattat beslut arbetstiden förkortas med en timme per vecka. Det svarar ungefär mot 2 procent av de nuvarande lönesummorna. Pensionsavgiften enligt regeringsförslaget kommer nästa år också att motsvara ungefär 2 procent av lönesummorna. Oräknat den livligt diskuterade omsättningsskatten skulle vi, om regeringens förslag om tilläggspensioner genomförs, bli bundna vid en åderlätning på 4 procent, alltså genom pensionsavgifter och arbetstidsförkortning. I år fanns det nått och jämt utrymme för en arbetstidsförkortning med en timme per vecka, och konjunkturen ser väl inte så mycket bättre ut att det kan väntas bli utrymme både för arbetstidsförkortning och tilläggspensionsavgifter nästa år. Och vi tycker faktiskt att de resurser, som kan komma att finnas för pensionsändamål, borde användas till att så snabbt som möjligt föra upp folkpensionen till utlovad nivå i stället för att krafterna splittras på två linjer — folkpensionen, som ju är en pension för alla, och tilläggspensionen, som garanteras endast de anställda.

Hur skall då de kostnader bestridas, som anhängarna av lagfäst tilläggspension vill att vi skall ta på oss? Ja, allt talar för att vi får en illustration till detta nästa år. Vi har, som jag nyss

sade, anledning räkna med att det inte då finns utrymme både för arbetstidsförkortning och tilläggspensionsavgifter. I ett sådant läge återstår bara en sänkning av levnadsstandarden, låt vara att den kan ske på olika vägar. Den kan ske direkt genom minskning av lönerna — ehuru detta är mindre troligt — men annars genom högre priser, d. v. s. inflation. Penningvärdeförsämringen, inflationen, holkar ur lönernas värde, och följden blir sänkt standard. Många mindre företagare kommer då att befinna sig i den situationen att de i realiteten får betala tilläggspensionsavgifter för de anställda helt på bekostnad av sin nuvarande standard, och de har kanske själva inte råd att hålla sig med någon tilläggspension.

Både näringsliv och skattebetalare behöver enligt min mening en andhämtningsspaus för att hinna fatt och växa i i den för stora utgiftsrocken. Vi får akta oss för att permanenta det nuvarande statsfinansiella läget. Detta senare sagt med tanke på att de lagfästa tilläggspensionerna leder till ett inte oväsentligt skattebortfall för både stat och kommun. Sedan vi klarat vad vi redan åtagit oss, inbegripet folkpensionshöjningen, är det dags att resonera om vad som skall vara därutöver. Då först borde de lagfästa tilläggspensionerna komma in i bilden för dem som är anhängare av dessa. Vi i centerpartiet går som bekant en helt annan väg, den som innefattas i den personliga frivilliglinjen, linje 2 som den hette i folkomröstningen.

Eftersom det inte blir mera pengar här i landet för att vi ordnar en lagfäst tilläggspension ovanpå folkpensionen, måste naturligtvis pengarna till de lagfästa tilläggspensionerna erhållas genom att andra behov får trängas tillbaka. Vilka behov kan det då bli? Går pensionerna ut över lönerna? Blir det högre varupriser, eller vad händer? Ingen kan ge något allmängiltigt svar på den frågan. Det enda säkra är att pengarna måste tas någonstans och att and-

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

ra behov får stå efter. Man måste avstå något om det blir en lagfäst tilläggspension.

Vi i centerpartiet kan inte godta att en tung börda läggs på ekonomiskt svaga grupper — bl. a. alla småföretagare inom och utom jordbruket. Blir det lagfäst pension enligt socialdemokraternas eller enligt folkpartiets modell, är även en småföretagare med en enda anställd skyldig betala in pensioner. Varifrån skall han ta pengarna? Avdrag på lönen får han inte göra. Naturligtvis kan det tänkas att han får täckning för större eller mindre del av utgiften genom att hålla tillbaka eventuella löneförhöjningar. Om det låter sig göra kan han få igen en större eller mindre del genom att höja priserna på varorna, alltså låta konsumenterna betala. Har han någon vinst kan han minska den. Och om han, som fallet är med det stora flertalet mindre företagare, deltar i arbetet själv, kan han faktiskt bli tvungen att klara utgiften genom en lägre timlön för det egna arbetet — samtidigt som han kanske inte själv har råd till någon tilläggspension. Det finns väl under sådana förhållanden knappast anledning att förvånas över att folk som är i den situationen vill att pensionsfrågan skall lösas på ett helt annat sätt.

Vi vet att många människor, utöver den grundtrygghet som folkpensionen ger, vill ha någon form av tilläggspension. Men en sådan önskan behöver inte innebära, menar vi, att de vill ha en tilläggspension utformad enligt något av de lagfästa pensionsförslagen. De kanske vill välja en annan form för att komplettera ålderstryggheten. Vi vill ge dem ökade möjligheter att välja den form de själva önskar.

Tilläggspensionerna innebär liksom alla pensioner en viss omfördelning av inkomsterna från de arbetsföra åren till ålderdomen. Det råder starkt delade meningar om hur mycket t. ex. en familjeförsörjare med flera barn bör avstå för sin ålderdom. En årsinkomst på

12 000 kronor är i dag en rätt vanlig medelinkomst. Åtskilliga inkomsttagare skall på en sådan inkomst försörja hustru och flera barn samt sig själv. När de båda makarna nått pensionsåldern och barnen är utflugna ur boet, skall de emellertid enligt regeringsförslaget få en folkpension och tilläggspension på sammanlagt något över 10 000 kronor.

Den lagfästa tilläggspensionen innebär också en omfördelning olika inkomsttagare emellan. Enligt regeringsförslaget skall pensionen beräknas på medelinkomsten under de 15 bästa åren. De inbetalade avgifternas sammanlagda storlek spelar i och för sig ingen roll. Detta kan komma att betyda, att den som har betalat in en årlig pensionsavgift på låt oss säga 1 000 kronor under 50 år inte får större pension än den som betalt samma belopp under 30 år.

Än större betänkligheter kan man hysa mot den överkompensation som nu föreslås. Jag skall emellertid inte gå närmare in på den saken.

Tar då centerpartiet avstånd från förslaget att de yngre och aktiva skall bidra till de äldres försörjning? Nej, ingalunda. Vi menar att det är varje generations självklara plikt att svara för de åldrandes försörjning liksom för försörjningen av änkor och deras barn samt för invalider m. fl. Men vi kan inte biträda den fördelning, som regeringsförslaget innebär. Vi vill att alla gamla skall ha sin och samma del av de yngres insatser. Det är en av anledningarna till att vi håller på folkpensionen. Men vi vill samtidigt ha en utjämning, och därför håller vi på att folkpensionen skall finansieras dels genom skatter och dels genom avgifter. Skattefinansieringen innebär nämligen en utjämning till de lägre inkomsttagarnas förmån. Vi menar att en sådan utjämning är motiverad av rättviseskäl.

Sammanfattningsvis vill jag ange invändningarna mot de lagfästa tilläggspensionerna så här: Tidpunkten för införandet är illa vald. Det finns stora

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

risker för svårigheter i näringslivet, med inflation, konkurrenssvårigheter och standardsänkning som följd.

De lagfästa tilläggspensionerna leder till en så stor omfördelning mellan aktiv och passiv tid, att många enskilda kommer att få en avsevärt lägre standard, när de har familj och barn att försörja, och detta inte till följd av ett fritt val utan på grund av åläggande genom lagstiftning.

Tilläggspensionerna skapar också ekonomiska svårigheter för de mindre företagarna, vilka kanske ofta inte ser sig i stånd att betala in till en egen tilläggspension. Låglönegrupperna i största allmänhet får också betala in mera i premier utan att få bättre pensioner än andra. Dessutom innebär överkompensationen under övergångstiden inkomstgraderade bidrag på alderdomen, högre ju större inkomsten varit.

Vidare innebär den omfattande fonderingen av pensionsmedlen en finansiell koncentration av sådan omfattning, som vi varken önskar hos det allmänna eller i enskild hand. Centerpartiet är motståndare till sådana finansiella maktkoncentrationer. Vi vill ha ett mera utbrett personligt ägande. Därför vill vi också främja det personliga sparandet.

Vi håller som sagt på folkpensionen, allas pension, småföretagarnas och de anställdas. Vi menar att det ovanpå den bör finnas möjligheter att göra tillägg på olika vägar, genom avtal med arbetsgivaren, genom försäkring och genom olika former av sparande. Vi har förordat sparande i egnahem och i egen rörelse o. s. v., och att sådant sparande skattemässigt skall jämföras med det sparande som sker i en pensionsförsäkring.

Ett annat önskemål i detta sammanhang gäller värdebeständigheten.

Av vad jag här sagt framgår, att centerpartiet kommer att rösta för avslag på de båda lagfästa linjerna och för

bifall till förslaget om att folkpensionerna även efter uppnådda 5 400 respektive 3 600 kronor skall öka i samma mån som svenska folkets inkomster stiger. Vi kommer också att rösta för bifall till förslaget om sparfrämjande åtgärder.

Här skulle jag kunna sätta punkt, men herr Wedén gjorde på förmiddagen ett utfall — jag vill kalla det så — mot centerpartiet, och hans ord i det sammanhanget tål vid ett bemötande. Vi är visserligen numera vana vid att sådant händer från folkpartiets sida, och jag vet inte om det skall betraktas som ett försök att utjämna motsättningarna och på det sättet bygga under för samförstånd och samarbete i fortsättningen, det lämnar jag åt herr Wedén att besvara, men det torde som sagt finnas anledning att här syna herr Wedéns ord litet närmare i sömmarna.

Herr Wedén framhöll, såvitt jag fattade honom rätt, att om socialdemokraternas förslag vinner, så har ingen annan meningsriktning gjort sig så förtjänt av en sådan utgång som centerpartiet. Påståendet har tidigare gjorts flera gånger i folkpartipressen. Efter allt att döma har artiklarna då varit centralt inspirerade, eftersom de var tämligen lika. Där har man dock varit mera utförlig än vad herr Wedén var här i dag, och man har i artiklarna sagt, att om centerpartiet ville hjälpa folkpartiet att rösta igenom folkpartiets lagfästa linje, så skulle herr Königson — som ju inte hör till centerpartiet — rösta emot det socialdemokratiska förslaget, och då skulle vi få lotta här i kammaren i morgon.

I annat fall skulle herr Königson inte rösta för avslag på den socialdemokratiska linjen. Det har man tagit till inräkning för det här utfallet mot oss.

Vad innebär egentligen sådana där uttalanden? Jo, såvitt jag kan förstå innebär det främst vissa påståenden rörande högern, nämligen att högern skulle ha röstat för folkpartiets lagfästa

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

pension, därest högern hade fått centerpartiet med sig. Det ankommer naturligtvis på högern att svara för sig själv. Jag bara konstaterar vad folkpartituttalandena egentligen innebär i detta sammanhang.

På tanken att centerpartiet skulle byta fot och rösta på den ena av de båda lagfästa linjerna behöver jag väl inte spilla många ord. Skulle centerpartiet, som så klart gått in för frivilliglinjen, fullständigt ändra mening bara därför att folkpartigruppen inte håller ihop? Det vore väl närmast befängt! Tycker inte herr Hjalmarson detsamma för högerens del?

Herr Ohlin läste nyss upp ett stycke ur utlåtandet och kunde finna en del glädjeämnen i ett uttalande från oss. Varje gång jag kan glädja någon människa — herr Ohlin inbegripen — tycker jag att det är bra. Det är bara synd att herr Ohlin inte upptäckte detta uttalande i fjol — det finns nämligen i precis samma lydelse i fjolårets utlåtande — ty då hade han fått vara glad i tolv månader. Sent skall syndaren vakna!

Herr Ohlins glädje var emellertid inte odelad. Det finns alltid litet malört i varje glädjebägare. Herr Ohlin var ledsen, efter vad jag kunde förstå, över att socialministern inte begabbade centerpartiet och dess linje på samma sätt som han gjorde med folkpartiets. Jag känner inte till anledningen till det; det är möjligt att socialministern talar om det för oss. Men man kan ju förstås gissa. Skulle jag försöka mig på en gissning blir svaret, att vår linje är klar och redig, så att var och en ser var vi står. Alldeles detsamma kan man inte säga om folkpartiets linje.

Herr HJALMARSON (h) kort genmäle:

Herr talman! För att det inte skall bli några underliga bidrag till den framtida historieskrivningen — man vet ju aldrig vad som kan hända — vill jag bara kort och gott konstatera, att vi i

högerpartiet från första början har företrätt den inställning, som kan sammanfattas i orden: Folkpension — därutöver full frivillighet. Följaktligen har vi hela tiden gått emot de tankar på lagstiftning utöver folkpensionen som i olika sammanhang kommit upp. Den inställningen är också klart och tydligt uttryckt, liksom från centerpartihåll, i det särskilda yttrande som fogats till pensionsutlåtandet från högerreservanternas sida.

På denna punkt befinner sig alltså herr Hedlund och jag på samma sida. Det behöver inte förekomma någon diskussion om den saken i fortsättningen. Jag skulle, herr talman, vara glad, om jag kunde hoppas på att herr Hedlund i fortsättningen även i andra frågor kunde arbeta för att hålla ihop så som vi gör i denna fråga.

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag läste upp ett långt stycke ur utlåtandet, som visade vilka krav centerpartiet ställer på en god lösning av pensionsfrågan. Jag pekade därvid på att alla dessa krav kunde inrymmas inom ramen för folkpartiets dispositiva lagstiftning. Herr Hedlund kunde självfallet inte bestrida att det förhåller sig så, att folkpartiets lagstiftning är en helt annan än den regeringen föreslår och att folkpartiets lagstiftning ger utrymme för denna valfrihet och frivillighet. Det är värdefullt att få detta konstaterat.

Men nu sade herr Hedlund, att jag skulle ha glömt bort, att centerpartiet sade samma sak i fjol. Att centerpartiet sade samma sak i fjol är i och för sig betydelsefullt. Jag tycker emellertid att det viktiga är vad ni säger nu. Men centerpartiet tycks självt inte ha läst vad det skrev i fjol. Ty sedan maj månad förra året har ni vecka efter vecka, månad efter månad upprepat talet om »den lagfästa pension, som socialdemokraterna och folkpartiet vill ha». Genom att

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

målmedvetet upprepa denna slogan suggererar man allmänheten att tro att de båda förslagen är ungefär samma sak.

Om nu herr Hedlund är medveten om att vad han krävt i fjol uppfylles av vårt förslag — jag är inte överraskad över att herr Hedlund är medveten om det, ty han har all anledning att vara det — är det kanske en smula överraskande, att herr Hedlund och hans partivänner i dag beklagar sig över att de blivit utsatta för angrepp etc. Skulle vi inte kunna komma överens om — pensionsfrågan kommer väl även i fortsättningen att diskuteras av och till i detta land — att centerpartiet för framtiden talar om att det som ni tycker är så viktigt, att ni tagit med det två gånger i riksdagstrycket, också tillgodoses av folkpartiets diskursiva lagstiftning.

Herr WEDÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! I det yttrande av mig här i kammaren på förmiddagen som herr Hedlund syftar på blandade jag inte på något sätt in herr Königson. Vad jag sade var kort sammanfattat helt enkelt att misslyckandet för de tre oppositionspartierna att förra året åstadkomma ett enat, gemensamt och positivt alternativ till det socialdemokratiska förslaget hade stärkt regeringens utsikter att nu driva sitt obligatorium igenom.

Sedan erinrade jag om ett gammalt talesätt som innehöll ungefär följande. Varje land får den grad av socialism i sitt samhällsliv som det förtjänar. Så sade jag att centerpartiets uppträdande hade gjort detta parti i särskilt hög grad förtjänt av en sådan utveckling. Om det kan glädja herr Hedlund och möjligen herr Hjalmarson, skall jag gärna för min del säga att jag kan inkludera även högerpartiet i den karakteristiken.

Herr HEDLUND (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det var ju mycket intressant att höra att herr Ohlin har upptäckt i vårt uttalande i år, identiskt detsamma på denna punkt som i fjol,

att vi inte önskar förbjuda pensionsförsäkringar och att vi är på samma linje så långt. Men, herr Ohlin, det är inte det det är fråga om. Det är fråga om den lagfästa tilläggspensionen. Det måtte väl ändå betyda något att ni skall ha lagfäst tilläggspension. Betyder inte det, herr Ohlin, att ni vill ålägga arbetsgivaren att betala in ett belopp vid varje avlöning, betyder det inte, herr Ohlin, att ni förbjuder arbetsgivaren att dra av det beloppet på avlöningen? Det skall laggas utanför avlöningen. Och den dispositivitet som ni talar så varmt om, vad innebär den? Jo, den innebär att om vederbörande fackföreningar är med på det och arbetarna och arbetsgivarna gör upp, så kan arbetaren varje år gå till försäkringsanstalten och få igen, inte allt som betalats in för hans räkning utan, som herr Ohlin sade i en radiointervju i fjol, han kan få tillbaka »det mesta». Och arbetsgivaren får själv försöka klara ut varifrån han skall ta dessa pengar.

Nej, herr Ohlin, denna frivilliglinje som ni talar om och denna dispositivitet för osökt i mina tankar en historia från fordarnas barndom. Gamle Ford lär ha sagt: Ni får välja vilken färg ni vill på denna ford, bara den blir svart.

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hedlund säger att jag upptäckt att centerpartiet inte önskar förbjuda pensionsförsäkringar. Jag har inte sagt ett ljud om den saken. Jag läste upp ett långt stycke där centerpartiet talar om hur viktigt det är att olika människor med skilda önskemål bör kunna tillgodoses: »personlig frihet i fråga om anslutningen samt verklig valfrihet i fråga om pensionsbelopp, pensionsålder och fördelning på ålders-, invalid- och familjepension. Många människor föredrar vidare andra former av sparande än pensionsförsäkringar, exempelvis sparande i eget hem, i egen rörelse eller i bank eller annan kreditinrättning.» Man understryker

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

också att »den enskilde medborgaren icke skall åläggas skyldighet till någon viss form av sparande».

Alla dessa krav tillgodoses genom folkpartiets dispositiva lagstiftning. Man kan inte invända att det kan förekomma avtal, ty även om centerpartiet får sin vilja fram kan man inte förbjuda parterna på arbetsmarknaden att sluta avtal. Här kan nu konstateras att dessa enligt centerpartiets mening så viktiga krav, de har ju tryckts av två år å rad, tillgodoses inom ramen för vårt system. Om då herr Hedlund ändå låtsas, vilket jag trodde att han överlämnade åt en del andra centerpartister att göra, att regeringsförslaget och folkpartiförslaget är ungefär samma sak, så måste jag säga att då kan inte herr Hedlund smyga sig undan genom att säga att det finns en *annan* sak, som är likartad i dessa två förslag. Vad den saken beträffar skulle jag vilja läsa upp vad herr Hedlund och de andra centerpartisterna skrivit i detta yttrande. Man talar om den »skyldighet, som arbetsgivarna enligt motionerna skulle ha att inbetala viss del av de anställdas löner till försäkringsinrättningen». Det är alltså en viss del av arbetsersättningen det gäller att inbetala. Men, herr Hedlund, om det finns alla dessa väsentliga skillnader mellan regeringslinjen, som icke tillmötesgår Edra krav, och folkpartiets förslag, som tillmötesgår dem, då förvånar det mig verkligen att man från centerpartiets sida låtsas att förslagen är samma sak. Det måste betyda att dessa krav anses som föga betydande, och ändå tycker ni att de är så viktiga att ni upprepar dem år efter år. Nog skulle vi väl kunna få juris doktor Gunnar Hedlund att klargöra skillnaden mellan dessa båda slag av lagstiftning.

Herr **HEDLUND** (cp) kort genmäle:

Herr talman! När herr Ohlin talar om låtsas, vet jag inte om det är någon självbekännelse. Det får stå för hans egen

räkning. Jag tar mig friheten att nu säga vad jag menar liksom jag gjort förut i dag.

Herr Ohlin! Om centerpartiet säger att många människor vill för ålderdomen spara i eget hem, i egen rörelse eller sätta in pengarna i en kreditinrättning, vad har det att göra med folkpartiets lagstadgade tilläggspension? Eller vill ni inte ha den lagstadgade tilläggspensionen i dag? I går ville ni ha den. Har ni kommit ifrån den linjen i dag? Jag vet att ni varit i rörelse i olika riktningar. Om ni nu skulle ha kommit ifrån det där med lagfäst tilläggspension, säg då till om det och ta avstånd från den linjen! Så länge ni inte gör det kvarstår vad jag sade: Arbetsgivaren är skyldig att betala in ett belopp. Han får ta pengarna varifrån han vill. Han har inte rätt att dra av beloppet på lönen, och skulle han inte vilja vara med i det hela får han, när året är slut, gå till försäkringsinrättningen och få tillbaka inte allt men det mesta av vad han betalat in!

Herr **GUSTAFSSON** i Skellefteå (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan börja med att garantera herr Hedlund, att gått ifrån vår linje, det har vi inte.

Herr Hedlund gav en så underlig redogörelse för vad dispositiviteten i vårt förslag innebär, att jag måste rätta honom. Dispositiviteten innebär kort och gott, att om det träffas ett avtal om pensioner — det får se ut hur det vill — gäller avtalet och icke lagen. Herr Ohlin och herr Hedlund hade för över ett år sedan långvariga resonemang just om folkpartiförslaget. Jag har tidigare haft mycket stor tilltro till herr Ohlins pedagogiska förmåga, men när jag hör herr Hedlund beskriva folkpartiförslaget förstår jag, att även herr Ohlin kan misslyckas — om han nämligen råkar få en lärjunge, som beslutat sig för att ingenting lära.

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

Herr **HEDLUND** (cp) kort genmäle:

Herr talman! Först ett par ord till herr Hjalmarson! Han uttalade den förhoppningen, att centerpartiet och högern skulle komma nära varandra i andra frågor också. Ja, det tycker jag med vore bra, om det skedde på samma sätt som nu, så att högern praktiskt taget komme över på vår linje. Då skulle vi bli nöjda och glada.

Sedan fick jag höra någonting som jag närmast betraktade som en anekdot. Jag fick höra att herr Gustafsson i Skellefteå i dagens debatt återgivit en beskrivning som jag givit rörande skillnaden mellan de olika pensionslinjerna och där jag tillät mig säga, att mellan socialdemokraternas och folkpartiets linjer går ett litet dike, och mellan folkpartiets och centerpartiets linje ligger en stor sjö. Herr Gustafsson lär därvid ha sagt att jag var ute och simmade i den sjön i fjol. Nå, det var ju förhandlingar då — men om man märker att man kommit in på grumligt vatten, så vänder man mot land med detsamma!

Herr **HJALMARSON** (h) kort genmäle:

Herr talman! Det förhåller sig möjligen så att en och annan undrar över vad vi egentligen diskuterar här, och jag förstår den som gör det. Jag vill nu bara i all vördsamhet erinra förutvarande statsrådet Gunnar Hedlund om att linje 2, sådan den presenterades i den ursprungliga versionen, innehöll två förslag utöver den frivillighet som vi nu är hundra procentigt ense om: dels den statsgaranterade tilläggspensionen med värdebeständighet upp till 3 000 kronor, om jag inte missminner mig, och dels anordningen med statsmedel till subventionering av vissa premier.

Vi för vår del ville inte under några förhållanden vara med om vare sig det ena eller det andra, utan vi höll fast vid den frivilliglinje, som vi hela tiden arbetat för, den som centerpartister och socialdemokrater tyvärr hindrade oss från att ge ett klart uttryck för i folk-

omröstningen, detta på grund av det oerhörda maktövergrepp som begicks när vi inte fick formulera vårt eget yrkande så som vi önskade.

Slutligen vill jag, herr talman — utan att i övrigt gå in i någon närmare diskussion — endast konstatera följande, detta med anledning av vad som, såvitt jag förstår, kanske har föranlett en del missuppfattningar. Om det skulle ha varit på det sättet, när vi tidigare behandlade denna fråga, att vårt förslag hade blivit utslaget i voteringen, då skulle vi ha kommit att stödja centerpartiets förslag. Om även centerpartiets förslag blivit utslaget i voteringen, så att i den sista omgången enbart regeringens obligatorium och folkpartiförslaget stått emot varandra, då hade vi stött folkpartiförslaget. Detta hade också centerpartiet gjort, enligt de deklarationer som då avgavs.

Rätt skall vara rätt, herr talman. Jag gillar icke folkpartiets förslag. Jag vill icke ha någon som helst lagstiftning på detta område. Men man skall inte förneka att det inte finns vissa väsentliga skillnader mellan folkpartiförslaget och regeringsförslaget, och det var på grund av dessa skiljaktigheter som vi — och även centerpartiet — i det av mig förut beskrivna läget ansåg, att det var bättre att rösta för folkpartilinjen än för regeringslinjen.

Herr **OHLIN** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Skillnaden mellan folkpartiförslaget och regeringens förslag belyses av centerpartiets egen beskrivning, eftersom vårt förslag tillgodoser alla de där nämnda önskemålen, medan regeringsförslaget inte tillgodoser dem alls. Om herr Hedlund vill kalla detta för ett litet dike, får den terminologien stå för hans räkning. Jag tycker att skillnaden är stor mellan vårt förslag och regeringens, men den är också stor mellan vårt förslag och centerpartiets.

Herr Hedlund talade om att ändra ståndpunkt. Men herr Hedlund har ju

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

själv övergivit linje 2, som bland annat utmärktes av önskemålet om en tilläggspension på 3 000 kronor i en statlig pensionsinrättning.

Herr Hedlund yttrade att det är »en sjö» mellan centerpartiets förslag och vårt och berättade, att han en gång givit sig ut att simma i denna sjö. Det var ju ändå ett erkännande från herr Hedlunds sida. Jag vill tillägga att om herr Hedlund bara hade tänkt på att snabbt komma upp på torra land, hade han nog betydligt närmare till den strand, där jag stod än den strand, varifrån han startat. Men det var tydligen så att herr Hedlund av några alldeles speciella skäl fann lämpligt att göra den långa simturen tillbaka. Bakgrunden till herr Hedlunds yttrande i dag är väl den att han ännu inte har kunnat glömma minnet av den där långa simturen tillbaka.

Som tiden nu var långt framskriden och många talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta den fortsatta överläggningen till kl. 19.30, då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 6

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 239, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställning om anslag för budgetåret 1959/60 till allmänna läroverken;

från första lagutskottet:

nr 236, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående tillägg till konkurslagen; och

nr 237, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 kap. 5 och 8 §§ lagen den 8 juli 1904 (nr 26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, förmynderskap och adoption;

från tredje lagutskottet:

nr 228, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 16 § folkbokföringsförordningen den 28 juni 1946 (nr 469); och

nr 229, i anledning av väckta motioner om översyn av expropriationslagens bestämmelser om rättegångskostnader;

från jordbruksutskottet:

nr 209, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar rörande anslag till Fiskerilånefonden, m. m. jämte i ämnet väckta motioner; samt

från allmänna beredningsutskottet:

nr 224, i anledning av väckta motioner angående generell hyreshöjning i saneringsmogna eller utdömda fastigheter;

nr 225, i anledning av väckta motioner om utredning angående näringsforskningen; och

nr 226, i anledning av väckta motioner angående riktlinjer för ungdomens etiska, moraliska och sociala fostran, m. m.

§ 7

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 17.11.

In fidem

Sune K. Johansson

Onsdagen den 13 maj

Kl. 19.30

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m. (Forts.)

Herr andre vice talmannen meddelade, att överläggningen rörande särskilda utskottets utlåtande nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner nu komme att fortsättas; och lämnades därvid ordet, enligt förut gjord anteckning, till

Herr KÖNIGSON (fp), som yttrade:

Herr talman! Jag skulle vilja börja mitt anförande med några allmänna synpunkter på de borgerliga partiernas uppträdande i pensionsfrågan och då särskilt högerns och centerpartiets. Både högern och centerpartiet har ju sagt ett klart nej till att nu lösa pensionsfrågan på ett effektivt sätt. Emellertid kan inte någon ledamot av högern eller centerpartiet i denna kammare verkligen tro, att det går att skjuta denna frågas lösning på framtiden. Det kan inte vara sakligt grundat att gå på den linjen, utan detta ställningstagande måste, som jag ser det, vara grundat enbart på partitaktiska skäl. Jag vill framhålla, att jag tycker det är det mest beklagliga, att hela behandlingen av pensionsfrågan har blivit enbart partitaktik. De människor det gäller, de gamla, har kommit bort i sammanhanget. Nu är det bara fråga om att inta en ståndpunkt, som man tror kan möjliggöra, att

man vinner röster vid nästa val. Jag tycker att det är skrämmande, men jag kan inte förstå, att det ligger till på något annat sätt.

Just det att jag tror att högerns och centerns avståndstagande från en verklig lösning av pensionsfrågan inte grundar sig på sakliga skäl utan på partitaktik gör, att det synes mig finnas mindre anledning än annars att tro, att det skulle kunna gå att övertyga dessa partier och att få dem att ändra sig i denna fråga. Hade sakskalet varit avgörande, skulle man nog ha kunnat resonera, men nu är det bara partitaktik, och därför går det inte att resonera om saken.

Vidare är det ju så att centern och högern, kanske inte i motsats till men mera än folkpartiet betonar — jag är inte säker på att alla folkpartister håller med mig om det — hur de motsätter sig regeringsförslaget och framhåller vilka hemska konsekvenser det skulle bli, om regeringsförslaget genomfördes.

Även mellan centern och högern finns det en viss skillnad därvidlag, såvitt jag förstår. Det av de borgerliga partierna som mest talar om att det motsätter sig regeringsförslaget är centerpartiet. Men när man från centerpartihåll ordar så förfärligt mycket om hur man motsätter sig regeringsförslaget och talar om att man inte heller kan följa folkpartiet, därför att lag är lag och lagfäst pension är lagfäst pension, kan jag inte komma ifrån det intrycket, att bakom detta ligger ingenting annat än det, som vanliga vardagsmänniskor kallar för att försöka förvända synen på folk. Fastän jag inte kan bevisa det, tror jag för min del, att intet av de borgerliga partierna i verkligheten har så litet emot regeringsförslaget som centern. Man talar mycket om att man är emot det, men det är allt-

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

för skrikiga färger i centerns krigsmålning för att man skall ta det talet riktigt på allvar.

Emellertid var det inte för att säga detta som jag begärde ordet utan för att tala om hur jag uppfattat folkpartiets inställning till pensionsfrågan och min ställning i detta sammanhang. Det må väl ursäktas, att jag upptar litet tid med det efter vad som hänt.

Vad beträffar folkpartiets inställning i pensionsfrågan skulle jag vilja börja med vad som hände på landsmötet i Örebro 1956. Detta landsmöte gjorde ett uttalande i pensionsfrågan. Det var ett uttalande som hade redigerats av en kommitté på tre personer. I detta uttalande står — jag skall inte läsa upp hela uttalandet utan endast det som berör tilläggspensionsfrågan — följande: »Främst bör eftersträvas en ordning på frivillighetens grund så utformad att avtal mellan arbetsmarknadens parter främjas och samtidigt rätt till anslutning ges åt envar enskild som står utanför gruppvis anslutna organisationer.»

När detta uttalande utformades — som jag nämnde redigerades det av en kommitté på tre personer och jag råkade vara en av de tre — lade jag mycket starkt tonvikten på de tre första orden »Främst bör eftersträvas». Jag uppfattade det så att det var det första alternativet. Man skulle försöka gå denna väg, men om det inte visade sig vara möjligt, lämnade man den möjligheten öppen, att man skulle kunna slå in på en annan linje. Jag sade att det var tre personer som skrev ihop detta uttalande, och att jag inte är alldeles ensam om min tolkning av uttalandet, kanske man kan förstå av det förhållandet, att i varje fall en av de två andra är inne på samma linje som jag i dag. Två av de tre har således i varje fall uppfattat det på detta sätt.

Sedan kom folkomröstningen. Som jag ser det har ingenting varit så olyckligt för pensionsfrågans lösning som idén med folkomröstning. Denna tanke, att

man skulle ha folkomröstning i pensionsfrågan, var kanske det största politiska misstag som gjorts de senaste tio åren, om man inte skall sträcka sig ännu längre tillbaka i tiden. Det var folkomröstningen som låste ställningarna. Från det att man kom på tanken att ha folkomröstning var det enligt min uppfattning nästan ödesbestämt att folkpartiet skulle föras fram i den situation, i vilken man i dag befinner sig.

Sedan man i folkomröstningen hade gått på linje 3 och blivit medveten om att det behövdes någonting fastare, lade folkpartiet i 1-juni-valet fram ett förslag, som jag uppfattade som det andra alternativ, till vilket man lämnat dörren öppen i det uttalande som gjordes 1956. Men vi vet allesammans hur det gick i 1-juni-valet förra året. Jag för min del såg då situationen så, att i och med utgången av valet var egentligen pensionsfrågan bestämd. Jag har inte heller varit ensam om den uppfattningen, utan jag skulle kunna hänvisa till åtskilliga andra som betraktade situationen på samma sätt. Här vill jag bara läsa upp ett litet citat ur en så pass betydelsefull liberal tidning som Västerbottens-Kuriren, som i en ledare den 4 mars i år sade: »I realiteten är det inte herr Königson som skänker regeringen segern — avgörandet föll i verkligheten den 1 juni 1958.» Jag har därvidlag precis samma uppfattning som Västerbottens-Kurirens ledarskribent.

Det må kanske tillåtas mig att här försöka avliva en felaktig föreställning, som jag mer och mer har mött, nämligen att mitt ställningstagande i pensionsfrågan, att jag anser att jag inte kan ställa mig i vägen för en lösning av pensionsfrågan efter regeringsförslaget, skulle ha kommit nu i år. Jag hade den inställningen redan förra sommaren, och om jag inte förrän nu i vår hade kommit till denna uppfattning, skulle jag ju inte på folkpartiets partistyrelses sammanträde den 15 oktober förra året ha kunnat klargöra att jag inte en gång

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

till tänkte rösta nej och stjälpå regeringsförslaget i pensionsfrågan.

Man har också i detta sammanhang blandat in vad som inträffade på Göta-verken, där jag är anställd, och man har menat att jag skulle ha blivit skrämmd på något sätt. Den artikel, som åstadkom så stort rabalder, skrevs innan Götaverkens verkstadsklubb hade behandlat den situation som uppstått och innan jag hade kännedom om den. Den som vill ha möjligheter att skaffa sig uppgifter om detta, och man behöver därför inte komma med några påståenden om någonting annat, om man verkligen vill ta reda på hur det ligger till.

Jag ansåg alltså att ställningarna efter 1-juni-valet var definitivt låsta. Då var pensionsfrågan avgjord, och den var avgjord så att det inte fanns några möjligheter att realisera något annat förslag än regeringsförslaget.

Nu har man sagt att jag inte klargjort min syn på saken på ett tillräckligt tidigt stadium. Jag skulle då vilja hänvisa till en artikel, som jag skrev i tidningen Företagaren redan på sommaren före folkomröstningen. Denna tidning bad att jag skulle skriva någonting i pensionsfrågan, och jag mottog erbjudandet att få en artikel införd i denna tidning helt och hållet därför att jag ville försöka att för företagarna klargöra, att om de svek linje 3, fanns det inte längre något annat alternativ för lösning av pensionsfrågan än regeringsförslaget. Jag kan inte förstå att man kan klargöra detta i mera bestämda ordalag än vad jag där gjorde. Den som vill kan säkerligen få tag i den artikeln. Det finns ledamöter av denna kammare, som omedelbart efter folkomröstningen påminde mig om denna artikel och menade, att jag där hade sagt ifrån och nu fick ta konsekvenserna av detta.

Men folktoparförslaget i 1-juni-valet var ett ytterligare försök att klargöra, att om man inte ville samlas kring ett annat alternativ, som verkligen löste pensionsfrågan, då blev regeringsförsla-

get det enda alternativet. Den som vid folkomröstningen eller vid 1-juni-valet gick på linje 2 eller en ren nej-linje måste ha haft klart för sig att han i och med detta gav sin röst åt regeringsförslaget.

Det har talats om att jag genom mitt ställningstagande skulle förhindra att folktoparförslag nu ens kommer upp till omröstning. Det är givet att jag finner det beklagligt, att vi kanske inte får tillfälle att rösta om folktoparförslaget, men jag vill inte ta på mitt ansvar att ha försatt oss i den vöteringstekniska situation, där vi i dag befinner oss. Om man inom folktopartiet verkligen hade ansträngt sig att få fram ett lagförslag, betraktar jag det som sannolikt att vi inte kommit i denna vöteringstekniska situation. En helt annan sak är ju det förhållandet att talmannen inte röstar. Även om det inte har varit detta som avgjort mitt ställningstagande — det vill jag starkt betona — så är det mig motbjudande att man skall förvandla en majoritet i denna kammare till en minoritet bara på den grunden att talmannen inte röstar. Här har många gånger talats om vöteringstaktiska manövrer o. s. v., och man har utgjutit sig moraliserande om det ena och det andra i det avseendet. Jag tycker att det inte är så stor skillnad på vissa vöteringstaktiska manövrer och den omständigheten att man nu talar om att 115 står mot 115, när det egentligen är 116 mot 115, men det förhållandet att talmannen inte har någon rösträtt har medfört, att röstetalet kunde ha blivit lika och lotten fått avgöra. Man säger att man skräms av att lotten skall avgöra en sådan fråga som pensionsfrågan. Ja, om jag hade gått på en annan linje, hade det funnits den möjligheten att lotten fått avgöra, men det hade i så fall helt berott därpå, att talmannen inte röstar.

Vidare skulle jag vilja säga några ord om folktoparförslagets möjligheter. Anledningen till att jag tagit den ställning jag gjort är, att jag inte kunnat se nå-

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

gon väg som skulle kunna leda till att folkpartiförslaget verkligen blev realiserat. Jag är inte heller ensam om den uppfattningen. Jag vill återigen citera ett par tidningar och jag tar då först Västerbottens-Kuriren, där det i samma ledare jag förut citerat heter: »Det är högst tveklaktigt, om folkpartiet har något att vinna på att följa centerpartiet och högern i en nej-röstning i ett läge, där detta inte kan väntas leda till något praktiskt resultat.» Jag vill också göra ett litet citat ur en ledare i Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning, som jag tycker säger mer än något annat: »Det är rimligt att de borgerliga säger ett unisont nej till propositionen, men rena dårskapen att de inte har ett gemensamt alternativ. Hur skall de annars kunna övertyga folk om att de förmår lösa pensionsfrågan bättre än regeringen?» Även här kommer alltså till uttryck den tankegången, att när de borgerliga inte kunnat enas, finns det inte några möjligheter att de skulle kunna lösa pensionsfrågan.

Låt mig ta ett citat ur en annan stor och känd folktoppartitidning eller rättare sagt liberal tidning, Vestmanlands Läns Tidning, som i en ledare skriver bl. a.: »Folkpartiet har förlorat två val på pensionsfrågan. Att sålunda decimerat återvända till utgångsläget med frågan olöst — det vore ett tredje nederlag, och det svåraste.» När man inte kan finna någon verkligt påtaglig väg till en lösning av pensionsfrågan efter folkpartiets linje, hur skall man då kunna gå ut till svenska folket och säga att detta förslag är någonting positivt? Jag kan för min del inte göra det.

Sedan skulle jag vilja säga några ord som gäller mig personligen i allra högsta grad. Det göres gällande att jag genom mitt ställningstagande skulle ha svikit mina väljare och mina förpliktelser gentemot dem. Jag förstår inte riktigt detta tal. Vad är det egentligen man menar? När man säger att jag skulle ha svikit mina väljare, skulle jag först och

främst vilja ställa den frågan: hur vet man det? Ingen vet hur mina väljare reagerar i den situation, där vi i dag befinner oss. Man kan säga att de väljare, som vid det senaste valet stod bakom mig och folkpartiets andra riksdagsmän på göteborgsbänken, har genom sin röstning visat att de ville ha en lösning av pensionsfrågan enligt folkpartiets linje. Ingen har emellertid ställt denna fråga till dem: Vad anser ni att vi skall göra i den situation, där vi befinner oss i dag, när det inte synes finnas någon väg att realisera folkpartiets förslag? Fördenskull har ingen heller fått något svar. Frågar man hur folkpartiförslaget skall kunna genomföras, får man endast ett svar som innebär, att alla andra skall ändra sig. Det är på sitt sätt en vacker förhoppning, men jag tror inte att den är realistisk.

Man säger, att jag har svikit mina väljare. Ett sådant uttalande skulle kunna bygga på olika tänkta alternativ. För det första skulle man kunna mena, att det inte finns några pensionslösa folktoppartiväljare. Det skulle vara detsamma som att påstå, att det inte finns några arbetare som röstar på folkpartiet. Det tror jag är fel. Jag tror, att det finns sådana som röstat på folkpartiet även i det sista valet, fastän skaran nog då hade decimerats. Det var många som försvann den 1 juni och kanske flera i kommunalvalet. Trots detta tror jag, att det finns folk kvar bland folktoppartiväljarna, som inte har sin pensionsfråga ordnad och för vilka det är väsentligt att den löses.

För det andra skulle man naturligtvis kunna tänka sig, att de arbetare som röstar med folkpartiet enbart är sådana allmänna kverulanter, som klagar över fackföreningsrörelsen, ombudsmän, fackföreningsavgifter och allt mellan himmel och jord. Det är klart att det finns sådana — jag har fått brev från dem — men de är nog ytterst få. Även om jag inte vill påstå, att det är ett så stort antal arbetare, som har röstat på

Lag om försäkring för allmän tilläggs pension, m. m.

folkpartiet, är flertalet av dem präktigt folk, som vill vara fackligt medvetna, som intresserar sig för samhällsfrågor och inte är av den allmänna kverulant-typen. De har, skulle jag tro, i allmänhet ungefär samma uppfattning som jag i denna fråga. Jag har inte gjort någon undersökning, och jag vet inte om partiet har gjort det heller, men jag kanske får säga, att det inte finns så många liberala arbetare som har fackliga förtroendeuppdrag. Det är riktigare att säga att de är få, men de finns. Det finns fackföreningsordförande som är liberala och tillhör folkpartiet. De som jag känner av dem — och jag vet inte om det finns några som jag inte känner — är på samma linje som jag.

Jag förstår — som jag nämnde — inte detta tal om att jag skulle ha svikit mina väljare. Därom får väl väljarna avge en dom vid ett annat tillfälle, om nu folkpartisterna i Göteborg verkligen vill ge dem en chans att själva uttala sig i denna fråga.

Efter detta skulle det kanske vara onödigt, men jag vill ändå säga ett par ord om de olika förslag, som verkligen vill lösa pensionsfrågan. De två positiva förslag som föreligger är folkpartiets och regeringens.

Jag anser, att folkpartiförslaget bygger på en sundare ekonomisk bas än regeringsförslaget. Jag kan inte hjälpa, att jag finner det på något sätt riktigare ur ekonomisk synpunkt att man sparar de pengar, som skall användas till pension, i förväg, även om det drar med sig vissa svagheter. Utan att gå in på allt som kan anföras för och emot vill jag framhålla, att detta är min bestämda uppfattning.

Vad jag emellertid anser vara den kanske största fördelen med folkpartiförslaget är, att därför att det bygger på premiereservsystemet är det mer anpassningsbart än ett som bygger på fördelningssystemet. Det är en självklar sak, som alla borde erkänna, fast man

sedan kan diskutera vilka fördelarna och nackdelarna är.

Om jag sedan skall tala om regeringsförslaget vill jag bara som hastigast nämna vad som för mig framstår såsom en fördel hos regeringsförslaget. Det är naturligtvis att dess system så snabbt kommer i funktion. Jag skall inte gå in närmare på det tekniska. Vi har hört så mycket om alla detaljer. Men vi måste erkänna att det är en fördel, att det system regeringen föreslår kommer i gång snabbare än det som folkpartiet har förordat.

Men det finns i regeringsförslaget — också om man bortser från det principiella, där jag föredrar folkpartiförslaget — ett par saker som jag absolut inte kan smälta. Det har jag sagt tidigare och det skall jag säga om igen här.

Jag anser att regeringsförslaget på ett egendomligt sätt missgynnar arbetare till förmån för tjänstemän, eller jag kanske skall uttrycka det så, att förslaget missgynnar grupper med lång intjänandetid till förmån för sådana som har kort intjänandetid. Om jag nu inte skall säga att det med bestämmelsen om 30 års intjänandetid kommer att bli så, att man ingenting får för de sista tio åren, om man har betalat in avgifter i 40 år, kan jag säga, utan att någon kan bestrida det, att den som har betalat in avgifter i 40 år inte får ut någonting i pension för de första tio årens pensionsavgifter.

Därtill kommer att regeln om de 15 bästa åren ju uppenbart också gynnar grupper med brant stigande lönekurva. Jag har sagt det förut och jag säger det om igen: Jag förstår inte hur LO kan godkänna ett förslag som så missgynnar de grupper som har lång intjänandetid och flack lönekurva. Detta påpekade också försäkringsinspektionen i sitt remissyttrande; jag är således inte ensam om min uppfattning i detta avseende utan delar en uppfattning man har givit uttryck åt på så hög ort som försäkringsinspektionen.

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

Sedan vill jag också säga — och där kanske jag kommer något åt andra hållet — att jag inte riktigt tycker om sättet för fondering av de pengar som samlas in men som inte skall användas till pensioner. Jag är av den meningen, att den fond man här föreslår inte är annat än ett medel för tvångssparande. De som tvingas spara pengar till denna fond, de skall också ha garanterad rätt till pengarna. Det är varken statens eller arbetsgivarnas pengar, utan det är löntagarnas pengar. Därför hälsar jag naturligtvis med tillfredsställelse att statens inflytande över dessa pengar enligt reservationen har minskat. Jag anser att man har slagit in på rätt väg när man vill ge löntagarna större inflytande över fonderna.

Herr talman! Jag är nära slutet på det jag skulle säga. Det jag har kvar är egentligen bara några ord om hur jag ser på läget nu. Jag har deklarerat min syn tidigare; ingen behöver således sväva i tvivelsmål om hur jag ställer mig, men jag skall ändå ange min ståndpunkt. Eftersom jag inte kan se att folkpartiet har kunnat anvisa någon väg att lösa pensionsfrågan och jag inte vill vara med om någon ren demonstrationsröstning, vill jag inte ställa mig i vägen för lösningen av pensionsfrågan, men samtidigt vill jag inte ta något positivt ansvar för regeringsförslaget. Man kan säga att det är ett sätt att söka komma undan, men de som berörs har sagt, att de vill ha detta system, och då vill jag inte ställa mig i vägen för att pensionsfrågan löses i enlighet med regeringsförslaget.

Jag förstår att de som lagt ned mycket arbete på folkpartiförslaget kan känna det bittert att detta förslag nu av allt att döma satts ur spel, men detta har skett efter de demokratiska spelreglerna. En klar majoritet av svenska folket har förklarat sig vilja lösa pensionsfrågan, och en lika klar majoritet av denna majoritet har sagt sig föredra regeringsförslaget. Jag kan då inte för-

stå att det då finns annan väg att gå än att låta denna majoritet få en lösning enligt regeringsförslaget.

Så allra sist, herr talman, skulle jag med anledning av vad som har sagts om mig personligen vilja låta en fråga gå vidare. Det är en fråga som ställdes till mig i söndags kväll av en arbetare i Göteborg. Det är en arbetare som inte tillhör folkpartiet men som i flera val har röstat med folkpartiet. Han riktade frågan till mig, men eftersom jag inte kunde svara på den, låter jag den gå vidare till den som kanske kan och är mera skyldig än jag att svara på den. Han sade så här: »Jag har vid många av folkpartiets valmöten hört uppmaningen, att man skall rösta efter övertygelse och inte låta ovidkommande hänsyn spela in.» Nu frågar jag: Gäller detta endast den enkla valboskapen? Gäller det inte också partiets riksdagsmän?

Härefter anförde:

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Jag hade verkligen väntat att någon annan än jag skulle svara på den fråga som herr Königson slutade sitt anförande med. När så inte blivit fallet tar jag likväl till orda.

Jag föreställer mig att kammarens ledamöter i likhet med mig, haft en känsla av att vi upplevat en av höjdpunkterna i den debatt som vi har bakom oss och den som vi väl även har framför oss i denna stora och viktiga fråga. Det var väl ingen som kunde undgå att gripas av allvaret och intensiteten i talarens framställning.

Jag har ingen anledning att ingå i polemik på mer än en punkt. Herr Königson ansåg, att folkomröstningen har en väsentlig andel av skulden till att positionerna blivit så hopplöst fastlåsta som de blivit. Jag kan tala fullkomligt öppet här. Kammarens ledamöter vet, att jag var mycket betänksam emot att

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

använda folkomröstningsinstitutet i denna fråga. Jag gick högern och folkpartiet till mötes efter mycket energiska framställningar från dessa partier.

Min betänksamhet grundade sig på två ting. Jag trodde dels att det var en fråga som var så pass invecklad, att valmannen tyckte att det skulle bli för besvärligt att sätta sig in i den. På den punkten har jag fått erfara, att det fanns ett betydande intresse för att engagera sig i denna fråga, även bland folk som i vanliga fall inte brukar syssla med pensionsfrågan.

Jag tror inte heller att min andra farhåga nämligen att folkomröstningen skulle fastlåsa partiernas positioner var välgrundad. Jag tror nämligen att det var andra omständigheter än den av högern och folkpartiet framdrivna folkomröstningen som ledde fram till fastläsandet i positioner.

Om man lyssnade till det andra verkligt intressanta anförandet i dag på eftermiddagen, herr Ohlins, kunde man väl inte heller undgå att märka, att även här talade en man om en både för honom, för hans parti och enligt hans uppfattning också för landet ytterligt seriös situation. Jag måste säga att när jag lyssnade till det anförandet fick jag klarare för mig än jag haft förut det grundläggande dilemma, i vilket folktopiledaren befunnit sig i denna fråga. Jag har nämligen inte den ringaste anledning att betvivla riktigheten i hans deklaration, att han vände sig till politiken av de anledningar han uppgav. Han ville vara med om att uträtta någonting för att rasera det privilegesamhälle, som vi lever och levde i. Han ville emellertid samtidigt bygga upp en plattform, varigenom man skulle kunna skapa ett regimskifte i svensk politik.

Om man gått in i politiken därför att man ville ta upp en kamp mot privilegesamhället är det naturligt, att man ställer sig positiv till tanken att ta bort en av de alltför bestående klassgrän-

serna i samhället, nämligen den olika behandlingen i pensionshänseende. Jag har, som sagt, ingen anledning att betvivla att hans skildring varit riktig när han sade, att de nuvarande olikheterna vad gäller ålderstryggheten och familjetryggheten är en klassgräns och en orättfärdighet. Det måste kännas som en orättfärdighet för alla dem som vill slå vakt om människornas likvärdighet.

Att herr Ohlin även vill arbeta för ett regimskifte är i och för sig naturligt. Det är naturligt ur många synpunkter — framför allt för en oppositionsledare — att han vill åstadkomma en förändring i rikets styrelse. Men vad är förutsättningen för att man skulle kunna skapa ett regimskifte? Jo, att man skulle kunna skapa ett alternativ till regeringspolitiken, en möjlighet att svetsa samman en med regeringspartiet något så när jämförlig styrka bland folket och i parlamentet.

Låt oss nu se hur detta komplicerar situationen på ett sätt som jag fått klarare för mig i eftermiddag än jag haft tidigare. Om det gått att föra bort pensionsfrågan ur diskussionen genom en fyrpartiöverenskommelse — all right, det inverkar inte på strävandena att åstadkomma ett regimskifte. En fyrpartiöverenskommelse ligger därför helt i linje med herr Ohlins båda motiv. En trepartiöverenskommelse mellan de borgerliga partierna gör det i ännu högre grad. Då bildas just på pensionsfrågan det alternativ, som skall spränga sönder möjligheterna för den regim som sitter, att fortsätta att regera. Det enda alternativ som från hans utgångspunkter är omöjligt att acceptera är en vänstersamverkan, en samverkan med den regerande socialdemokratien. Det skulle visserligen betyda en lösning av pensionsfrågan, men det skulle konservera den sittande regimen. Här är det dilemma inför vilket herr Ohlin har ställts, och jag måste säga att det är nästan olösligt, såsom han öppet och

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

hederligt redovisade situationen för oss här under eftermiddagen.

Hur omöjligt att lösa detta dilemma i själva verket är, fick vi alla en klar uppfattning om när vi lyssnade till herr Hjalmarsons verkligt beklämmande anförande i eftermiddags. Där fanns icke ett spår av allvar, icke ett spår av intresse för den fråga som vi diskuterar, icke ett spår av känsla för att här finns en klassgräns som vi har anledning att försöka radera, icke ett spår av den positiva reformvilja som dock herr Ohlin ansåg ligga till grund för hans eget uppträdande.

Herr Hjalmarson! Är det ändå inte konstigt att man tycker det är så naturligt att *vi*, de högst avlönade i samhället, skall ha vår pensionsfråga ordnad? Vem skall betala pensionen åt oss? Den skall tas av de kommande produktionsresultaten, den får kommande generationer betala åt oss. Herr Hjalmarson tycker att det är någonting självklart att vi skall ha vår pensionsfråga ordnad, men om man försöker utsträcka det här till metallarbetare, då mobiliserar han ungdomens eventuella motvilja och ovilja att klara de äldres pension. Jag behöver kanske inte säga mer om detta — jag upprepar det än en gång — beklämmande anförande av högerledaren.

Högerns bristande reformvilja på denna punkt försvårar för folkpartiets ledare att skapa ett alternativ till regeringens förslag om pensionsfrågans lösning. Herr Ohlin kan ju icke ett ögonblick drömma om att få till stånd en överenskommelse med högern för att trygga pensionsfrågans lösning. Herr Ohlin har gång efter gång ställts inför ett tragiskt val. I det ögonblick som högern bryter sig ut ur gemenskapen står valet mellan en lösning av pensionsfrågan i samarbete med socialdemokratien och regeringsalternativet. Fyra gånger har herr Ohlin haft den valmöjligheten, och alla fyra gångerna har han valt regeringsalternativet.

Jag säger inte detta såsom klander. Båda frågorna kan ju ha lika vikt, men jag tror att det för den kommande historieskrivningen är nödvändigt att vi med utgångspunkt i eftermiddagens debatt klarar upp hur den politiska situationen ter sig.

Vi var på vår sida intresserade av att få en rejäl pensionsreform, och vi var givetvis intresserade av att få ett så brett underlag för denna pensionsreform som över huvud taget var möjligt. Det var därför som vi inbjöd folkpartiet till förhandlingar.

Det följer av vad jag här har sagt, att det kanske inte fanns stora möjligheter att nå fram till ett resultat, men vi var beredda att göra ganska långt gående eftergifter. Det har deklarerats både från regeringsbanken och från fackföreningsrörelsens sida, att vi var beredda att resonera om många av de frågor som var föremål för intensiv diskussion i den allmänna politiska debatten: fonden, fondens storlek, fondens förvaltning, pensionsåldern och kanske också variationer i andra avseenden. Men vi kunde ju inte, herr Ohlin, resonera om saker som skulle fullständigt bryta sönder det system, på vilket vi hade byggt upp strävandena att ge en rejäl pension åt alla svenska medborgare, att ge pensionen värdebeständighet och genomföra pensionsreformen inom rimlig tid. Så fort diskussionen kom att röra sig på dessa punkter, som är väsentliga när det gäller att göra reformen effektiv, måste vi säga, att vi inte kunde gå med på någon annan ordning utan att svika de löften som vi har givit väljarna.

Nu har en rad talare gjort gällande, att det skulle vara på något sätt odemokratiskt att försöka driva igenom denna fråga med en knapp majoritet eller kanske rent av med lottens hjälp, och man har talat om statsministerns ansvar för att undvika en sådan för demokratin olämplig utveckling. Jag delar, herr talman, helt den uppfattningen, att det

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

är djupt tragiskt att denna splittring har uppstått, men när man talar om vårt ansvar bör man också besinna, att vi har ett ansvar även emot dem som har satt sin lit till oss att deras trygghet skall bli ordnad. Det finns ingenting som är riskablare för en demokrati än att den sjunker ner i maktlöshet och oförmåga att handla. Vi vet hur det har gått i land efter land där demokratin icke har orkat med att lösa de för folket livsviktiga frågorna.

Vi har många, många hundra tusen människor som känner det nuvarande tillståndet som en djup orättfärdighet och som dessutom vet att vi har tagit den ena politiska striden efter den andra för att få trygghetsfrågan löst för dem och samtidigt få bort denna orättfärdighet. Tror inte herrarna som här talat om mitt ansvar, att jag har anledning att besinna mitt ansvar inför de 1 800 000 svenska medborgare som känner det så och av vilka huvudparten icke har sin pensionsfråga ordnad? Tror ni att det skulle vara så lyckat, om den svenska riksdagen efter, jag höll på att säga många decenniers utredningsarbete och efter alla dessa uppslitande strider skulle säga, att den inte orkar komma fram till en lösning? Jag tror att det hade varit äventyrligare för demokratiens anseende, om vi i denna situation hade givit vika för det här talet; det hade varit ansvarslösare handlat.

Ärade kammarledamöter! Det utskottsförslag som är dikterat av den ena halvan i pensionsutskottet innebär ett rent avslag på pensionsfrågans lösning. Det finns, såsom herr Königson mycket riktigt påpekat, icke en majoritet i denna kammare för avslagslinjen, men till följd av att talmannen icke röstar så skulle det före herr Königsons anförande likväl ha funnits en lottningsschans för minoriteten att förklara demokratiens handlingskraft på denna punkt. Har herrarna besinnat vad det hade betytt? Det hade betytt

att det nej som har samlat 30 procent av Sveriges röstberättigade medborgare — fler är det inte — hade fått diktera ett nej till de hundratusentals pensionslösa. Är det så svårt att förstå, att vi inte kan handla så, utan att vi måste lägga fram vårt förslag och arbeta för att få det realiserat. Att låta en tredjedel som har röstat nej bestämma utgången, kan icke vara i överensstämmelse med demokratiens spelregler.

Den svenska socialdemokratien har alltid varit benägen till samverkan; det är en felaktig historieskrivning när man försöker göra gällande någonting annat. Jag vågar påstå, att vi under socialdemokratisk ledning haft mindre uppslitande politiska strider i vårt land än i nästan alla andra demokratiska länder, och det har berott på den goda traditionen att vi kan sätta oss ned och resonera med varandra fram till förnuftiga lösningar.

Men, herr talman, det betyder icke att inte socialdemokratien även i det förflutna ibland har tvingats att ta strid. Per Albin Hansson och Ernst Wigforss var beredda till en stor och uppslitande strid när det gällde krispolitiken 1933. Per Albin Hansson och Gustav Möller tog strid på folkpensionshöjningen 1936. Hur skulle det ha sett ut i vårt land, om de som jag nu nämnde hade sagt 1933 och 1936 att det var olämpligt att ta strid och att svensk tradition bjuder att man undviker konflikter? Då hade demokratien visat sin oförmåga till handling i ett historiskt ögonblick, och vi vet inte hur demokratin skulle ha bestått den kritik som då kunde ha mobiliserats mot den. För eftervärlden har det väl visat sig att det vid båda tillfällena var Per Albin Hansson som bedömde situationen riktigt när han tog striden. Numera råder inga meningsskiljaktigheter om sysselsättningspolitiken, det som striden stod om 1933. Numera råder inga meningsskiljaktigheter om folkpensionerna, det som striden stod om 1936.

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

Det är klart att striderna 1933 och 1936 till en del hade ideologiska skäl — man talade om understödstagaranda, samhällets växande inflytande o. s. v., men vi får inte vara blinda för att det liksom i dag fanns en äkta oro hos många människor för att åtagandena både beträffande krispolitiken och beträffande folkpensionerna var för stora. »Vi orkar inte med dem, och vi kommer att digna under de bördorna», sades det, »de framtida generationerna kommer aldrig att klara den uppgift som vi nu tar på oss att skapa sysselsättning åt medborgarna och att ge hyggliga folkpensioner.»

Det socialdemokratiska partiet under den dåvarande ledningen trodde på framtiden. De sade att Sverige inte är ett så fattigt land, att vi inte hade råd att trygga sysselsättningen, att Sverige inte är ett så fattigt land, att vi inte kunde klara en rimlig höjning av folkpensionerna. Jag är övertygad om att vi går till mötes precis samma utveckling nu. När om några timmar andra kammaren, såsom jag hoppas, kommer att fatta ett positivt beslut i pensionsfrågan, har vi väl därmed inte löst alla framtida frågor, men jag tror att vi genom att rasera en av de få återstående klassgränserna i samhället har skapat förutsättningar för en lyckligare framtid för vårt folk. Det hade varit en större dag för Sveriges riksdag om det steget ut i framtiden hade tagits praktiskt taget enhälligt eller med större majoritet. Men vi tar det i fullt medvetande om vårt ansvar för vårt folk och för vår framtid.

I detta anförande instämde fru *Eken-dahl* (s), fru *Eriksson* i Stockholm (s), herr *Carbell* (s), herr *Johansson* i Norrköping (s) och fru *Johansson* (s).

Herr *OHLIN* (fp) kort genmäle:

Herr talman! Får jag som hastigast till vad statsministern sade om folkomröstningen säga, att det hade väl varit

naturligare — det visar erfarenheten — om denna liksom brukar ske i andra länder hade gått ut på ett ja eller nej till regeringens förslag. Jag tror att folkomröstningen i så fall skulle ha uppfattats som mera naturlig av väljarna och givit ett klarare utslag och att frågans behandling skulle ha vunnit därpå.

Jag är naturligtvis glad över att statsministern uppfattade vad jag sagt här tidigare på det sätt som han gjorde, nämligen att vissa tankegångar var för mig avgörande i det politiska arbetet. Men jag vill ändå göra en kommentar, ty jag tror att statsministern drog litet för djärva slutsatser. Han ville göra gällande, att man av dessa yttranden kunde få fram de verkliga, djupare ligande motiven till att jag inte kunde medverka till en uppgörelse med socialdemokraterna i pensionsfrågan.

Först och främst vill vi — och jag tror att jag kan säga att för folkpartiets riksdagsgrupp gäller detsamma som för mig själv — fortsätta arbetet på att få bort gamla privilegiepositioner. Vidare har vi den uppfattningen, att överdriven centralisering är farlig för framtidskridandet och friheten, och en dyrköpt erfarenhet har lärt oss att den nuvarande regeringen ser väsentligt annorlunda än vi på detta spörsmål. Regeringen ser nämligen med välbehag på en ökning av samhällets makt, när vi däri ser risker för både framtidskridandet och frihet. Det är denna skiljaktiga inställning som i sista hand utgör orsaken till att vi inte tror att man på det stora flertalet punkter kan komma fram till någon verklig samarbetspolitik, uppbyggen av alla de demokratiska partierna, utan att man först får ett regimskifte.

I pensionsfrågan ser man just detta exemplifierat. Regeringen väljer centralisering, statsmonopol, statlig fondbildning — konstruktioner som i själva verket måste ge staten en starkt ökad makt över kapitalmarknaden och inne-

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

bära risker för dess politisering. Det är väl häri man har att söka förklaringen till att de fyrpartiförhandlingar, som bedrevs vintern 1957—1958, inte ledde till något resultat, vilket jag beklagar. Att trepartiförhandlingarna senare inte heller ledde till något resultat bottnar i andra omständigheter, som jag inte här närmare skall kommentera. Jag tror emellertid, att det var ett historiskt misstag när dessa trepartiförhandlingar i sista stund inte ledde till en gemensam positiv linje.

Herr statsminister! Vår uppfattning att man måste eftersträva ett regimskifte för att kunna få en samförståndspolitik här i landet bottnar i vad vi vet om Er åskådning sådan den framträder i Edra handlingar. Men arbetet för regimskifte förutsätter inte — och detta tycker jag var det stora misstaget i statsministerns uppläggning — att man först bildar ett trepartiblock, som i varje fråga går fram efter en gemensam linje. Det kan vara önskvärt att man gör detta i vissa viktiga frågor, som t. ex. den här föreliggande — det erkänner jag — men att det skulle krävas en fullständig likriktning av de tre oppositionspartierna för att man alls skulle kunna verka för ett regimskifte, det är, tror jag, ett allvarligt misstag. Hur var förhållandet mellan centerpartiet och socialdemokratiska partiet före koalitionen 1951? Herr Sköld, som ofta är mycket värtalig, karakteriserade centerpartiet, som jag vid något tillfälle förut påpekat, på ett sätt, som var ännu mera nedgörande än herr Skölds klyschor om folkpartiet och högern — och det vill inte säga litet. Det hindrade inte att Ni ändå fick denna koalition. Jag tror därför att statsministern inte skall dra för långtgående slutsatser när det gäller förutsättningarna för att åstadkomma ett regimskifte.

Statsministern försvavar att man nu vill åstadkomma ett avgörande med lottens hjälp eller med en röst. Men statsministern förbigick alldeles, att man i

en sådan situation kan välja ett visst uppskov för att kunna få igenom en bättre lösning — och en bättre lösning är bl. a. en lösning som uppbäres inte av halva folket utan av en större del av folket. Många människor här i landet, även bland arbetargrupperna, föredrar ett uppskov. Jag är fast övertygad om, herr statsminister, att det skulle gå att åstadkomma pensioner för dem som blir pensionsmässiga 1961—1965, som skulle vara bättre än vad regeringsförslaget skulle ge, och att ett uppskov med frågans lösning i ett större sammanhang därför inte skulle behöva betyda någon försämring för de grupper, för vilka pensionering är aktuell.

Jag skulle här kunna hänvisa till historiska exempel, till hur exempelvis Hjalmar Branting sagt: »Vi röstar nej nu för att det är en dålig lösning. Vi tar hellre en god lösning längre fram.» Det må vara tillåtet för ett parti som vårt att också säga: »Vi röstar nej nu, ty vi vill hellre ha en bättre lösning längre fram.» Det är inte riktigt att beteckna detta som en negativ inställning.

Herr HJALMARSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Statsministerns betänksamhet inför folkomröstningen i pensionsfrågan har nu försvunnit. Gott och väl! Då hoppas jag också att statsministern och hans parti inte någon mera gång medverkar till ett sådant maktövertagande, till en sådan odemokratisk handling, som ni gjorde er skyldiga till när ni förhindrade minoriteten att formulera sitt eget yrkande. Då var det bra litet av den demokratiska samverkan, som statsministern med darr på rösten nyss talade om!

Mer än 50 procent av människorna i detta land har sagt nej till *regeringens* förslag. Det innebär mycket litet av demokratisk hänsyn att då trumfa igenom detta obligatorium. Jag förstår emellertid att statsministern efter herr

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

Königsons uttalande tydligen blev så säker på sin sak, att han inte ansåg sig behöva gå in på några som helst sakargument.

Statsministern sade, att mitt inlägg var beklämmande. Ja, jag skall försöka bära den anklagelsen, herr statsminister, men jag för min del tycker det är beklämmande att höra landets statsminister argumentera på det sättet. Den saken kan vi emellertid göra upp i annat sammanhang.

Jag vill emellertid rakt på sak göra statsministern en fråga, som många har haft anledning göra sig även under den tidigare debatten: Hur är det, herr statsminister, med centerpartiets ståndpunkt, som ju sammanfaller med vår? Är den också beklämmande? Vad är bakgrunden till den egendomliga tystnad, som herr statsministern och de tidigare socialdemokratiska talarna har iakttagit på denna punkt?

Statsministern återkom till det gamla resonemanget om att det är en klassorättvisa, som vi nu skall avlägsna. Får jag då ställa statsministern inför följande konkreta exempel: Två vanliga löneavtal här i Stockholm ger båda brutto 14 000 kronor om året. I ena fallet drages vissa procent för pension, i andra fallet tages hela lönen ut kontant och sedan går vissa procent t. ex. till avbetalningar på ett eget hem. Hur kan detta vara en klassorättvisa?

Tack vare den standardhöjning vi själva skapat genom egna arbetsinsatser har våra inkomster jämnats ut, så att det stora flertalet nu har ungefär samma nettointkomster att röra sig med. Vad är det regeringen vill nu? Jo, därför att vi nu har i stort sett samma inkomster att röra oss med, skall vi allesammans tvingas att använda dem på samma sätt. Det är ju raka motsatsen till demokrati! Demokrati är respekt för den enskilde, stigande rörelsefrihet för honom, växande möjligheter till en mer och mer personlig livsföring. Vad regeringen gör är att bygga nya klass-

gränser i framtiden. Den ungdom, som i dag är 15—16 år, får betala pensionsavgift under ett halvt sekel, medan den person som i dag är 40 år bara behöver betala under 20 år för att få exakt samma pension. Detta är skatt på ungdomen — och det tror man att ungdomen finner sig i! Det är att skapa nya klassgränser i det framtida samhället. Det blir ju mycket billigare för våra ungdomar att teckna samma försäkring i vilket privat försäkringsbolag som helst. Det är därför regeringen måste göra sitt mångbesjungna pensionssystem obligatoriskt. Det blir inga frivilliga prenumeranter i framtiden. Men de som får betala en för hög prenumerationsavgift blir rätt vad det är i majoritet — och då lär det nog också bli en ny majoritet i riksdagen.

Statsministern framhöll, att vi skall tänka på vår egen situation. Ja, låt oss göra det. Överkompensationen för dem som nu är mellan 40 och 60 år har motiverats med att de har på ett alldeles speciellt sätt gjort sig förtjänta av fosterlandets erkänsla. Låt oss då följa statsministerns uppmaning och se vad obligatoriet skulle ge, om det tillämpades på de demokratiska partiernas ordförande. Utöver folkpensionen och den betalda tilläggspensionen skulle då Bertil Ohlin få ett understöd på 3 000 kronor, Gunnar Hedlund på 3 500 kronor och Tage Erlander på 4 000 kronor om året. Jag för min ringa del skulle få 5 200 kronor om året. Jag klagar sålunda inte för egen del, och om skalan är ett uttryck för regeringens värdering av högerpartiets insatser i samhället, så skall jag inte heller opponera mig. Men kan någon förnuftig människa tro på en sådan anordning för framtiden, herr talman? Nej, aldrig i livet!

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Herr Hjalmarson var ju nästan smått krigisk när han lovade att

Lag om försäkring för allmän tilläggs pension, m. m.

han skulle göra upp det här med mig i något annat sammanhang. Jag hoppas att herr Hamrin i Jönköping håller en del upplysande föredrag för herr Hjalmarson om boxningssportens vådor först; annars klarar jag mig inte. Jag klarar mig däremot bra när jag får sitta och lyssna till vad herr Hjalmarson säger i talarstolen. Där är han mindre riskabel.

Herr Hjalmarson hade några resonemang om att jag skulle få 4 000 kronor, om detta förslag genomföres, medan herr Hjalmarson skulle få 5 200. Men det är inte dessa pensioner vi talar om. Vad får vi för pension utan obligatoriet, herr Hjalmarson? Det är dem jag talar om. Vi sitter några stycken med höga inkomster och med vår pensionsfråga ordnad. Är det så svårt att förstå, att de som inte har den ordnad kan tycka att vi befinner oss i ett privilegierat läge? Då talar jag inte om dessa pensioner på 3 000 och 4 000 kronor eller vad det var, utan det var våra andra pensioner jag tog upp till diskussion.

Att jag inte gick in på en saklig framställning av de olika pensionsförslagen berodde på att jag funnit att i debatten i kammaren i dag, i den mån jag kunnat lyssna till den — jag har lyssnat till socialministern, herr Gustafsson i Stockholm, herr Kellgren och något till fru Nancy Eriksson — så har sakargumenten redan framförts. Vad jag och de övriga partiledarna tillät oss göra var, om jag skall vara uppriktig och inte smickra herrar Ohlin, Hjalmarson och Hedlund, inte att framföra några sakliga argument, om vi med saklighet menar att vi skall diskutera pensionsfrågan. Herr Hjalmarson utstötte ju också en suck när diskussionen pågick en stund: Är det någon som kommer ihåg vad det är vi diskuterar? Det var från min sida ett försök till en politisk värdering, en politisk analys. Är det tillåtet för högerledaren att göra det, må det

väl också vara tillåtet för den socialdemokratiska partiordföranden.

Herr Ohlins anförande skall jag bara säga två saker om. Herr Ohlin säger att vad som gjort det omöjligt att komma överens med socialdemokratien är den olika grundsyn vi har på samhällets organisation. Vi arbetar för centralisering, herr Ohlin vill ha decentralisering och en mera demokratisk ordning för t. ex. förvaltningen av kapitalresurserna. Men, herr Ohlin, en av de saker, som vi uttryckligen många gånger förklarade oss villiga att lyssna med stor uppmärksamhet till i det som oppositionen hade att föreslå, gällde just denna fråga. Jag är inte så naiv, att jag inte förstår att det kan finnas en oro på extremt konservativt håll — jag trodde inte att jag skulle behöva räkna herr Ohlin dit — för att det kan bli en maktkoncentration hos samhället med dessa fonder. Det var just därför vi sade: Fonden är ett instrument för att trygga människornas försörjning på alderdomen och den har inget annat ändamål. Därför var vi villiga att just ta upp den fråga, som herr Ohlin i sin replik till mig framställde som det avgörande hindret för att det skulle kunna bli en överenskommelse. Jag tror att det ligger djupare. Jag tror att de slutsatser jag dragit av herr Ohlins tidigare anföranden dess värre täcker verkligheten.

Nu säger herr Ohlin: Varför kan vi inte vänta och göra ett nytt försök till resonemang och se om vi inte kan komma fram. Så fattade jag det. Men efter vad som hänt i denna debatt, där i varje fall högern förklarat att den icke kommer att medverka till en pensionsordning av denna typ, finns det då någon som helst förhoppning om att vi skulle komma ett enda tupp fjät närmare om jag greps av plötslig sinnesförvirring och sade: Jag skall gå över till den andra sidan och rösta nej för att se om vi inte nästa gång kan komma överens. Jag tror att det är en orimlig konstruktion. Vi har försökt så

LAG OM FÖRSÄKRING FÖR ALLMÄN TILLÄGGSPENSION, m. m.

många gånger och vi har i dagens debatt fått belägg för att det är omöjligt. — Jag menade naturligtvis »rösta ja». Pensionsfrågan är så komplicerad som vi vet, att man kan råka säga nej när man menar ja. Det är kanske det herr Ohlin råkat ut för tidigare.

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Herr statsminister! När vi talade om fondförvaltningen och möjligheten att undvika decentralisering, visade det sig, att ni inte var beredda att överväga några konstruktioner som skulle medföra hållbara garantier för en decentralisering.

En uppdelning av fonderna i två, tre eller fyra grupper, som man nästa år med ett penndrag kunde slå ihop igen, skapar verkligen ingen trygghet.

Det förekom vid förhandlingarna också andra frågor, där skillnaderna i vår grundsyn framträdde, t. ex. att vi på vår sida är ytterst angelägna att de enskilda människorna själva skall få bestämma hur de vill ordna sin ålderstrygghet. Men ni tycks betrakta det som en nackdel, att man ger människorna en sådan valfrihet. Ty det skulle då kunna hända, att de utnyttjade denna valfrihet, och det skulle trassla till det hela. Jag har ont om tid och måste fatta mig kort; det jag sagt är inte något försök till en karikatyr — det föreligger här en väsentlig skillnad.

En ny förhandling mellan de demokratiska partierna skulle förutsätta en väntetid på ett eller ett par år. Jag vill gärna intyga, att centerpartiet och högerpartiet kanske behöver litet tid på sig, innan de kommit till det tillståndet, att det lönar sig att resonera med dem på nytt.

Det är min tro, att man bäst avlägsnar klassgränserna här i landet, om man sörjer för ett snabbt ekonomiskt framåtskridande och ordnar det så, att framåtskridandets frukter procentuellt till större delen kommer de mindre be-

medlade till godo. Då blir det en verklig utjämning på det sättet, att alla får det bättre.

Jag tror ändå inte, herr statsminister, att vi skall förbise, att de som kommer att få pension i början eller mitten av 1960-talet får bättre pensioner enligt folkpartiförslaget än enligt regeringsförslaget. Det skulle inte ha medfört några risker, om ni hade sträckt er så långt, att vi hade kunnat ordna en provisorisk lösning, under vilken tid vi kunnat förhandla vidare. Jag tror att man genom åtgärder av en typ, där man verkligen beaktar att pensionsfrågans lösning inverkar på framåtskridandets snabbhet, bättre kan få bukt med klassgränserna än genom en lösning, som allvarligt skadar kapitalbildningen, vilket en lösning enligt regeringsförslaget kommer att göra.

Herr HJALMARSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Orden kan ibland halka i väg litet hastigt. Men, herr talman, jag skulle självfallet vara djupt ledsen, om herr statsministern hyste någon som helst oro för vad som skulle ske när vi träffas privat. Jag vill på den punkten, herr statsminister, redan från början avge en bindande och absolut lugnande förklaring.

Statsministern talade om våra egna förhållanden. Herr statsminister! Jag känner inte till några andra pensionsförsäkringar, som inte betalas med människornas egna arbetsförtjänster, än den typ av pensionsförsäkring, som regeringen vill att vi skall införa i framtiden och som vi inte vill vara med om.

Hur långt skall vi binda människornas rörelsefrihet? Får jag fästa statsministerns uppmärksamhet på en inte oväsentlig detalj. Centerpartiet och folkpartiet har velat göra ett uttalande om standardtillägg på folkpensionerna även efter 1968. Ingen av oss är principiellt i och för sig emot detta. Men vi — i detta fall socialdemokraternas och hö-

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

gerpartiets representanter i utskottet — har enats om ett uttalande till utskottets betänkande, där vi framhåller, att så oviss och vansklig som situationen är, kan det inte vara lämpligt att binda riksdagens framtida ställningstagande genom ett uttalande av den art motionärerna föreslår. Jag tycker att det är ett klokt och riktigt uttalande, och det tycker förmodligen också statsministern.

Det gällde alltså folkpensionen. Men när det gäller obligatoriet, då försvinner alla era hämningar, då skall vi göra uttalanden som binder vår handlingsfrihet 50 år framåt i tiden, ja ända in på nästa årtusende.

Om jag, herr talman, har några sekunder över, skulle jag vilja sluta med att säga följande.

Vad är det vi diskuterade? Jo, det är två alternativ att ordna den personliga livsföringen. En socialdemokratisk tidning angrep häromdagen ett uttalande från vårt håll, där vi visade att en vanlig ung familj under sin aktiva ålder vid tillämpning av högerpartiets skattesänkingsförslag får ut 100 000 kronor mera för egen räkning än vid tillämpning av regeringens politik. Vi anförde inte denna siffra för att påstå att man inte får ut något om man i stället betalar in dessa pengar till regeringen, utan vi anförde den för att visa hur mycket mer man kan få ut i form av personlig rörelsefrihet om man går högervägen. Sedan får var och en välja vilket han tycker är bäst: t. ex. ett eget hem och på gamla dar folkpension och en mindre tilläggspension *eller* t. ex. första barnbidraget och en statlig pension, mer personlig egendom *eller* mer regeringsegendom, mer av egendomsägande demokrati *eller* mer av socialdemokrati.

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Den socialdemokratiska regeringen har nu lagt fram ett förslag, som kommer att påverka samhällsut-

vecklingen och människornas försörjningsmöjligheter för generationer framåt. På regeringsbänken har man känt sig mycket illa berörd över att vi har påtalat det olämpliga i att utnyttja en enda rösts majoritet eller lotten för att genomföra detta. Jag förstår mycket väl att man blir irriterad, ty aldrig tidigare har det väl funnits en regering i detta land, som med så dåligt underlag hos svenska folket har försökt genomdriva en så genomgripande förändring av det svenska samhället.

Den obehagliga situationen har ju också nu inträffat, att i samma stund som detta förslag ligger på riksdagens bord kommer en proposition som visar att det statsfinansiella läget är nära nog katastrofalt, beroende inte minst på den politik som har förts under det senaste decenniet. Eller är det möjligen på det sättet, att det katastrofala budgetläget har gjort pensionspropositionen till en tvingande nödvändighet för regeringen?

De genomgripande verkningarna av pensionspropositionen måste också ses mot bakgrunden av att konjunkturutvecklingen icke för närvarande är den lyckligaste. De statliga åtgärderna hitintills har redan gjort det nödvändigt att från samhällets sida vidtaga långtgående åtgärder för sysselsättningens upprätthållande. Det allt hårdare klimatet för såväl vår exportindustri som vår hemmamarknad måste också observeras. Härtill kommer den häftiga strukturförändring som vårt näringsliv är utsatt för, dels genom sexmaktarnas överenskommelse om en gemensam marknad och dels genom den snabba tekniska utvecklingen. I den situationen är det angeläget, att det icke genom våra egna åtgärder uppstår onödiga rubbningar i vår produktionsapparat.

För finansiering av pensionsfonden skall avgifter uttagas på den pensionsgrundande inkomsten. Detta kommer att få olika verkningar för samhället. Samhällsekoniskt får det allvarliga verkningar genom det sparandebortfall som

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

kommer att bli följden. Detta bestyrkes också av uttalanden av 1957 års pensionskommitté, som hade till uppgift att utreda dessa verkningar. Utredningen framhåller, att pensionsreformen kommer att medföra »ett betydande sparande bortfall».

Det är också naturligt att så kommer att bli förhållandet, när ett så viktigt incitament för sparandet som tryggheten på ålderdomen till stor del försvinner. För kreditpolitiken blir verkningarna också allvarliga genom att det framtida sparandet koncentreras i en fond, där staten får ett så avgörande inflytande. Härigenom skapas förutsättningar för staten att tillfredsställa sitt kapitalbehov. Rent statsfinansiellt uppstår stora verkningar för staten, dels genom skattebortfall eftersom avgifterna blir avdragsgilla och dels genom att staten för sina anställda skall erlägga avgifter.

Alla dessa problem och deras verkningar är icke så utredda, att man kan få en klar bild av läget, varför enbart detta borde ha givit anledning till tveksamhet. Det lagförslag, som i dag lägges fram på riksdagens bord för att genomdrivas, är så illa uppbyggt, att det har föranlett yrkanden från dem som ställer sig bakom detsamma, att skyndsamma utredningar skall ske för att rätta till alla felaktigheter. Detta ger väl vid handen, att det är ett mycket ofullständigt förslag som har lagts fram.

Man vet i dag inte heller vilka kostnaderna kommer att bli. Endast för de närmaste fem åren har avgifterna kunnat fastslås i propositionen. När socialministern ger sig ut som försäkringsagent kan man med bästa vilja i världen inte påstå, att han är förtroendeingivande. Att begära att få teckna försäkringar utan att tala om vad de i längden kommer att kosta är inte rent spel. Även om avgifterna skall betalas in genom arbetsgivarnas försorg blir det dock av de anställdas avlöningar som avgifterna skall tagas. I den tidigare

debatten har detta också från alla håll erkänts. Att så är förhållandet bevisas väl också bäst av resultatet av årets avtalsuppgörelse, där full kompensation icke kunde erhållas för arbetstidsförkortningen, utan de anställda måste ta på sig en del av denna börda genom att få mindre pengar i avlöningspåsarna. Det är orealistiskt att tro, att det första årets avgifter om 3 procent jämte kompensation för nästa års arbetstidsförkortning skall täckas genom lönehöjningar. Först efter lönehöjningar på cirka 4,5 procent skulle någon reallöneförbättring åstadkommas. Om man dessutom också måste räkna med en omsättningsskatt på 3 å 4 procent, förstår var och en hur mycket mindre det måste bli för de anställda.

Resultatet av det föreliggande förslaget blir därför, att staten på ett genomgripande sätt beskär arbetsmarknadens frihet genom att bestämma, hur arbetsförtjänsterna skall disponeras. Därför är det ännu mera förvånansvärt att så många företrädare för arbetsmarknaden gjort sig till förespråkare för regeringsförslaget. Socialismens förverkligande är tydligen mera angeläget än arbetsmarknadens frihet.

Trots att man använder sig av fördelningssystemet, som innebär att man inte skall ta ut i avgifter mera än som erfordras för att betala ut de pensioner som under året skall utgå, skall en mycket stor fond under de närmaste årtiondena byggas upp. Visserligen säger man inte direkt hur stor denna fond skall bli, men vissa beräkningar visar dock att den år 1970 skall — om realinkomsterna stiger med 1½ procent — uppgå till 5 å 6 miljarder och 1990 till kanske 50 miljarder.

Man talar om den erforderliga fondbildningen men inte om vad dess realiserande innebär, vilket väl är detsamma som vad planhushållningsexpertisen anser vara nödvändigt. Är det då inte säkrare att låta de enskilda människorna själva avgöra vad som är erforderligt

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

för deras ålderdomsförsörjning? De borde väl själva begripa detta bra mycket bättre. Först river man ned ett frivilligt, mycket betydande målsparande genom att beröva det dess mål. Därefter inför man ett tvångssparande för att kompensera detta sparandebortfall! Nej, låt människorna ha kvar sina egna sparmål. Låt egnahemsägaren spara genom avbetalning på sin bostad. Låt jordbrukaren spara genom att förbättra sin gård, hantverkaren och verkstadsägaren genom att anskaffa bättre och modernare maskiner och redskap. Vi måste göra sparandet säkert för dem som föredrar att spara i bank eller genom försäkringar. Penningvärdet måste skyddas, så att olika pensionsinrättningar kan skapas. Den obligatoriska pensioneringen kommer att driva inflationen ytterligare framåt genom prishöjningar.

Den stora fonden har inget att göra med säkerheten för pensionernas utbetalande. Den egentliga avsikten är i stället att säkerställa det ständigt svällande lånebehov hos staten, som den socialistiska politiken medför. Inte minst med tanke på att folkpensionsreformen skall fullföljas är det angeläget att näringslivet ges ökad styrka. Effektiviteten ökar inte om sparandet skall gå till den stora pensionsfonden, ur vilken staten får mycket betydande möjligheter att fylla sitt lånebehov och där de statliga företagen kommer att få företräde till kapital. Man har all anledning befara, att det enskilda näringslivet ställes i stryckklass.

De återlånemöjligheter som föreslagits är också så snäva, att därav inte är mycket att hämta. Återlånerätten blir ju endast 50 procent av erlagda premier med amorteringsskyldighet inom tio år. Detta innebär, att den totala återbäringen av erlagda premier aldrig kan överstiga $2\frac{1}{2}$ gånger erlagd årspremie. Återlåning får dock inte ske med mindre än att någon kreditinrättning finner vederbörande lånesökande kreditvärdig.

Nej, låt i stället ett eventuellt pensionssparande stanna i företagen och därmed ge människorna möjlighet att använda moderna maskiner och redskap. Detta är förutsättningen för en produktionsökning, och en sådan är ju dock grunden för goda pensioner. Människorna litar säkert mera till sina egna händers verk än till planhushållarnas disposition över deras sparmedel.

För kommunerna uppstår många besvärliga problem genom pensionsreformen. Det är inte ovanligt att kommunerna gjort avsättningar enligt premiereservmetoden för de verkliga kostnaderna för gjorda pensionsåtaganden till de anställda. Dessa avsättningar har tillförts en pensionsfond och i sin helhet tagits i anspråk för kommunens egna investeringar. Härigenom har man fått tillgång till kapital för sina långtidsprojekt. Enligt det föreslagna systemet skall kommunerna givetvis liksom alla andra leverera in pensionsavgifterna till fonden. Sedan får de finna sig i den lilla återlånerätt som kan bli möjlig, när staten tagit sitt. De kommuner, som driver service och affärsdrivande verk, inräknar nu i allmänhet de verkliga pensionskostnaderna i priset på den tillhandahållna nyttigheten. Under övergångstiden, då avgifterna till pensionssystemet är låga, kan det fresta en beslutande församling att låta kommande generationer betala en viss del av det pris, som de nu levande rätteligen skulle ha betalat för nyttigheten i fråga. Pensionerna blir ju inte billigare för att man skjuter erläggandet av avgifterna på framtiden.

Kommunerna kan naturligtvis klara detta problem genom att göra sina vanliga avsättningar för pensionskostnader, men för det enskilda näringslivet blir problemet ett annat. Här är det för närvarande inte tillåtet att göra avsättningar för framtida avgifter. Då detta torde bli av mycket stor betydelse, om riksdagen skulle godkänna den föreliggande propositionen, vill jag ställa den

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

frågan till herr socialministern, om han är beredd att medverka till att sådana lagändringar göres, att avsättningar kan ske för de verkliga kostnaderna för de framtida pensionerna.

Herr talman! Det välstånd, som vi i vårt land kunnat glädja oss åt, har åstadkommits genom att det försakats och sparats för framtiden — genom människornas ansvar för sina efterkommande. Socialministern underströk också detta i förmiddags, men han glömde att då säga, att denna goda regel är man nu beredd att fullständigt frångå och göra tvärtom. Det förslag som lagts fram innebär nämligen, att den nuvarande generationen, de som i dag bestämmer, helt enkelt förklarar, att nu skall vi njuta förmåner som aldrig tidigare och så överlåter vi åt våra efterkommande att betala. Man tar på det viset i anspråk det som skapats av en tidigare generation, samtidigt som man är beredd att tillgodogöra sig förmåner av vad kommande generationer har möjlighet att skapa. Inom högerpartiet kan vi inte vara med om denna politik. En sådan belastning på ungdomen är orimlig.

Även om vi inom högerpartiet är motståndare till varje form av lagstiftning när det gäller tilläggspensioneringen, ställer vi oss inte negativa till människornas försörjning på ålderdomen — tvärtom. Utöver det solidariska ansvar vi vill ta genom en utbyggnad av folkpensioneringen måste människorna själva ha rätt att bestämma hur de skall spara för ålderdomen. Det är dock samhällets plikt att föra en ekonomisk politik och en skattepolitik, som ger människorna möjlighet att i de former, som de själva väljer, lägga upp personliga reserver. Åtgärder måste vidtagas som befrämjar egnahemssparande, olika former av försäkrings-, bank- och aktiesparande. Jordbrukare och andra företagare måste beredas möjlighet att avsätta medel för äldre dagar i den egna rörelsen. En värdesäkring av pensions-

medel är nödvändig. Penningvärdets bevarande måste alltid vara en central fråga för statsmakterna.

Vi vågar bestämt hävda, att avsikten med det i dag föreliggande förslaget är inte i första hand att söka lösa pensionsfrågan, utan det är att påskynda socialiseringen av vårt samhälle. Det skulle därför varit klädsamt, om herr socialministern deklarerat, att det är dit man syftar. Vi inom högerpartiet tror inte på socialisering och hävdar att socialisering kommer att förhindra en fortsatt framstegstakt. Vi måste komma ihåg, att det inte är lagparagraferna som sådana, som i framtiden kommer att ge människorna pensioner och en försörjning på äldre dagar. Nej, förutsättningen här för ligger i en ökad produktivitet. Den kan endast åstadkommas i ett samhällssystem, där de fria krafterna fritt får utvecklas och komma till sin rätt, där ett fritt på enskilt initiativ uppbyggt näringsliv kan verka. Det är grunden för en bättre försörjning av vårt folk.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag på samtliga punkter.

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! Tillåt mig uttrycka kommunistiska partiets tillfredsställelse över att den svenska tjänstepensionens långa tröttsamma vandring nu snart är avslutad. Jag behöver inte säga, eftersom vi redan klargjort det, att den grupp jag representerar kommer att stödja regeringens förslag, d. v. s. stödja reservationerna i huvudfrågorna vid den slutliga omröstningen.

Regeringen har modifierat de ursprungliga förslagen både i positiv och negativ riktning, men själva huvudpunkterna — och de är härvidlag avgörande — att alla löntagare skall ha tjänstepension, att pensionsreformen skall ge trygghet åt deras änkor och barn, att möjlighet skall ges för mindre företa-

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

gare, jordbrukare och andra att på relativt gynnsamma villkor komma med i tjänstepensioneringen, att pensionen skall göras värdebeständig, att den skall motsvara två tredjedelar av lönen under de 15 bästa inkomståren och att den skall betalas av företagaren, är så viktiga och avgörande, att alla eventuella invändningar i jämförelse med dem måste betraktas som mindre viktiga. Vi är glada över att vi har medverkat till att frågan har förts så långt, och vi är övertygade om att reformen nu kommer att definitivt genomföras.

Jag vill inte säga som statsministern för en stund sedan, att detta innebär, att en kvarstående klassgräns har bringats ur världen. Det finns många kvarstående klassgränser och skillnaderna kommer att bestå mellan rika och fattiga, mellan de mindre inkomsttagarna och de stora inkomsttagarna, även sedan denna reform har genomförts. Men det är å andra sidan obestriddligt, att reformen kommer att göra ålderdomen lättare för de flesta av det svenska folket, för alla dem som kommer att beröras av denna reform.

Jag vill också säga, att för min del betraktar jag detta regeringsförslag som det bästa förslag som denna regering någon gång har framlämnat, och jag är alldeles säker på att svenska folket kommer att hålla regeringen räkning för detta förslag, när väl reformen trätt ut i livet. Om detta också skulle ge regeringen en varning mot en regeringsutövning, som bara innebär att man förvaltar och icke för en aktiv politik, som tar upp och löser det arbetande folkets livsfrågor, så skulle ännu mera vara vunnet.

De borgerliga partierna representerar ju skilda meningar i denna fråga. På en punkt är de emellertid eniga, nämligen däri, att de vill stödja regeringsförslaget. Man kan också säga att de i stort sett är eniga i fråga om själva den grundläggande motiveringen, som innebär ett värdjukt till avundsjukan och en vakthållning kring dem, som

redan har denna fråga löst, ty så har ju propagandan förts. Det har varit till dem som redan känner sig vara på den säkra sidan i detta hänseende, som man främst har vänt sig när man mobiliserat stöttrupperna mot tjänstepensionsreformen. Vad bönderna beträffar har de ju spekulerat i den kungliga svenska avundsjukan: när inte vi bönder kan få tjänstepensioner, skall inte heller arbetarna få det. Tyvärr har detta tal gjort ett visst intryck.

Det kanske mest osmakliga har varit demagogien visavi folkpensionärerna. Man har försökt intala dessa, att de blir lidande på tjänstepensionsreformen, och säger att man i stället för tjänstepensionsreformen vill ha en verklig uppskrivning av folkpensionerna, alltså en förbättring av folkpensionärernas läge. Denna propaganda har varit osann, och den har varit cynisk, så mycket mera cynisk som man vet, att exempelvis centerpartiets linje i fråga om hur folkpensionen skall utformas innebär, att när den når sin maximala höjd i mitten av 1960-talet, så kommer två tredjedelar av folkpensionärerna att erhålla sämre folkpensioner än de för närvarande har, beroende på att man vill slopa bostadsbidragen.

Man har talat mycket om demokratien i detta sammanhang. Även om denna invändning har bemötts många gånger kan man väl få erinra om det enkla faktum, att 70 procent av svenska folket ändå har uttalat sig för en lagstadgad tjänstepension. Man har sagt, att det inte var fullt 50 procent av väljarna som röstade för regeringsförslaget i juni valet. Nej, men denna fråga spelade en lika stor roll i septembervalet, och då blev som bekant de borgerliga partierna i minoritet bland väljarna.

Men innebär å andra sidan inte detta åberopande av demokratien, att den ena hälften skall avstå från en reform, som för den är livsviktig, därför att den andra hälften redan råkat genomföra den?

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

Sedan har man sagt — det sades senast av herr Magnusson i Borås på högers vägnar — att det ju är arbetarna som får betala reformen. Jag vill tacka herrarna för detta erkännande. Det är verkligen arbetarna som får betala, det är ingen tvekan därom, och det vill vi inte bestrida. Men det är arbetarna som också får betala profiler och allt annat. Utan att på något sätt nedvärdera de insatser, som utföres av våra tekniker och av dem som arbetar i serviceyrken, i administrativa befattningar o. s. v., vill jag framhålla, att det dock är det fysiskt skapande arbetet i industrier och i jordbruket som ger landet de nyttigheter, av vilka alla människor är beroende. Men om arbetarna får betala, så betyder inte detta att de får mellanskillnaden därest reformen inte genomföres. I verkligheten kommer reformen att leda till att de får något mer av det de producerar — allt kommer de väl aldrig att få i det nuvarande klass-samhället.

Man säger också, att arbetarna inte får disponera sina egna inkomster, och det är ju obestriddligt att de inte får göra det annat än i begränsad mån. Den hårda beskattningen är bl. a. exempel därpå. Men vilka är det som säger detta? Jo, de vilka nu liksom högern vill genomföra en fullständig finansiering av folkpensionerna genom avgifter. Det betyder väl att uttaget för folkpensionerna kommer att öka till omkring 10 procent av lönen. Redan nu är det 4 procent, och det är mycket kännbart, då det innebär 480 kronor för den som har 12 000 kronors årsinkomst. Men de som nu beklagar sig över att arbetarna får behålla för litet, vill fördubbla och mer än fördubbla detta uttag för att på det sättet komma ifrån tjänstepensionsreformen.

Särskilt centerpartiet har, som om det skulle vara en grundläggande fråga, tryckt på att pensionerna blir olika för olika inkomstagare. Det är ju obestriddligt; alla får inte generaldirektörs-

eller professorspensioner. Vi lever tyvärr i ett sådant samhälle där detta är otänkbart. Men de, som nu går i spetsen för att fördöma en pensionsreform, därför att inte alla kan erhålla precis samma pension, har ingenting emot att själva ta emot generaldirektörspensioner medan övriga inte får några pensioner alls. Därför är dessa personer motståndare och vill förhindra pensioner åt flertalet löntagare här i landet.

Det har också sagts, att en del kanske hellre vill ha en bostad i stället för pension. Jag kan inte förstå att man kan ställa bostaden mot pensionen, så mycket mindre som i detta samhälle de, som har de bästa pensionerna, också har de bästa bostäderna och ofta egna bostäder. Jag är för min del övertygad om att denna pensionsreforms genomförande inte kommer att motverka strävandena att skaffa egna bostäder utan att den tvärtom kommer att befordra desamma.

Så har man sagt, att det här också föreligger en fara för att tjänstepensionsreformen kommer att framtvunga ett uppskjutande av andra reformer. Tvärtom, skulle jag vilja säga. Resonemanget utgår ifrån att detta är någonting som rör sig i en bestämd rytm, och bara man håller sig lugn och stilla blir det den ena reformen efter den andra. Men det förhåller sig visst inte på det sättet. Varje litet framsteg, som vunnits i detta samhälle, har vunnits efter mycket hård kamp. Inte minst tjänstepensionens historia illustrerar detta sakförhållande. Framgångar för någonting som legat det svenska folket varmt om hjärtat har inte lett till att folket pacifiserats i sin strävan på andra områden, utan det har tvärtom animerats till ytterligare ansträngningar. Därför betyder varje sådan framgång impulser till nya reformer, medan ett nederlag däremot skulle kunna bli ett hinder för fortsatt reformarbete.

Nu påstås det, att sparandet är dåligt. Det är ju löjligt, när man måste till-

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

gripa de mest omfattande krediterbjudanden för att bli av med det varuöverflöd, som tynger marknaden och bromsar upp produktionens hjul. I verkligheten kommer väl pensionsreformen att leda till ett annat slags sparande, nämligen ett sparande i de breda folklagrens intresse, som kommer att ske på bekostnad av den lilla minoritet i samhället, som tyvärr slagit under sig alla förmögenheter och som nu svarar för det s. k. sparandet.

Man har också uttryckt sina farhågor för att pensionsfonderna skall leda till en farlig ekonomisk maktkoncentration. I själva verket kommer de att åtminstone i någon mån begränsa den nuvarande ekonomiska maktkoncentrationen och — såvida inte folkpartiet och de andra borgerliga partierna får sin vilja fram — beröva storfinansen möjligheterna att i varje fall i denna del kontrollera kapitalbildningen. Raka motsatsen till vad man sagt på vissa håll är alltså vad som kommer att inträffa.

»Nu har vi inte så goda konjunkturer», har man också hävdad. Jag vill inte säga mera därom än att hela denna fråga har utsetts och stötts och blötts i tretton långa år under den bästa konjunktur som vårt land någonsin har genomlevat. De som nu gnäller över de dåliga konjunkturerna står nog inte främmande för den tanken, att dessa kommer att vända sig.

Vad högern beträffar kan jag inte låta bli att erinra om ett par av dess påståenden. Pensionsreformen kan leda till en minskad framstegstakt, påstår man. Vad finns det för bevis därför? Inga alls. För att försöka bevisa det skulle man kanske bygga på tidigare erfarenheter, men dessa bestyrker inte alls sådana profetior utan visar tvärtom, att viktiga reformer har givit impulser till en snabbare utveckling. Så kommer det säkert att gå också i detta fall.

Pensionsreformen innebär en ungdomsskatt, påstår man vidare. Det är

väl ingen hemlighet för någon ens utanför högern, att det är företagen, som skall få betala avgifterna; även om det ytterst är arbetarna, som får göra det genom sitt arbete. Sådan där demagogi om »ungdomsskatt» har inte något annat syfte än att dölja för svenska folket vilka det är som nu skall svara för att dessa avgifter kommer in, nämligen de svenska företagen.

Tillåt mig säga ett par ord även om folkpartiets ställning. Den har uppmärksamrats alldeles särskilt i denna debatt. Jag tänkte, att inte minst de, som lyssnade på herr Ohlins uttalanden, hade anledning att dra vissa slutsatser. Det är ju den stora lyckan, att en av folkpartiets medlemmar i denna kammarärenden ändå känner sig så pass befryddad med sina arbetskamrater, att han inte vill medverka till att denna fråga skjuts ytterligare på framtiden. I anledning därav berättade herr Ohlin, att i folkpartiet är det högt i taket och där får alla rösta efter sitt samvete, — men tillade han — man får inte rösta mot partiets beslut. Det var nämligen den sakliga innebörden i denna mycket högtidliga deklaration.

»Folkpartiet har misslyckats»; det är herr Ohlins egna ord. »Folkpartiet och främst Bertil Ohlin har begått allvarliga misstag i pensionsfrågan.» Det är också Bertil Ohlins ord. Nu kräver man från folkpartiets sida, att en linje, som inte har någon som helst möjlighet att vinna resonans bland löntagarna och deras organisationer ute i landet och som inte kan få något stöd ens av hela folkpartiet, verkligen skall tagas på allvar. Det kanske är tillräckligt att erinra om ett par av de principiella anmärkningar, som göres i folkpartiets långa motion — en av de längsta i den svenska riksdagens historia. Denna motion övertygar alla om att det har varit svårt att säga nej till tjänstepensionen och att man därför varit tvungen att dölja detta nej under högar av ord. Där sägs emellertid, att genomförandet av

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

en pensionsreform inte får leda till att andras läge försämrats. Med »andras läge» menar folkpartiet uppenbarligen i detta fall företagens läge.

Folkpartiet kan inte heller gå med på att de fonder som skapas skall förvaltas av samhällets och löntagarnas representanter; de skall ligga hos de enskilda försäkringsbolagen.

Det säger också ganska mycket om vad som ligger bakom denna aktivitet.

Folkpartiets förslag innebär ju att den, som har 10 000 kronor i årsinkomst under de 15 bästa åren, skulle om 40 år erhålla 6 000 kronor i pension. Det ställer alltså frågan om en lägre pension på en så avlägsen framtid att förslaget redan ur denna synpunkt är oacceptabelt.

Vi inom den kommunistiska gruppen har då det gäller tjänstepensionen väckt en motion, som inte berör huvudfrågorna, där vi är eniga med regeringen, utan som tar upp några detaljer. Vi har beträffande gruvarbetare och likställda, som är sysselsatta med hälsofarligt arbete, krävt att den utlovade undersökningen skall forceras, så att det snabbt skall kunna framläggas ett förslag om sänkt pensionsålder. Jag kan ansluta mig till reservanternas bestämda rekommendation i detta fall.

I motionen har vi vidare tagit upp frågan om den allmänna pensionsåldern. Denna är ju i Sverige osedvanligt hög. Jag känner bara till ett annat europeiskt land som har högre pensionsålder, nämligen Norge. Det stora flertalet länder har betydligt lägre pensionsålder än vi här i Sverige. Nu är för all del svenska folket ett friskt folk, men det finns särskilt bland dem, som har tungt arbete, många människor vilka är oförmögna att arbeta normalt redan när de uppnått 60 års ålder. Det är inte något tvivel om att pensionsåldern här i landet är för hög. Lika uppenbart är att Sverige står ganska ensamt bland jämförliga stater när det gäller kvinnornas pensionsålder. I Sverige är pen-

sionsåldern lika för män och kvinnor, men i de flesta länder, som genomfört en allmän pensionering, är pensionsåldern för kvinnor i regel 5 år lägre, något som är motiverat.

Vi har begärt en utredning av dessa spörsmål som berör pensionsåldern. Vi har inte inbillat oss och inte heller skrivit något sådant i motionen, att det här gäller en reform som skulle kunna genomföras från den ena dagen till den andra, men vi har ju pekat på dessa saker såsom en riktpunkt för det fortsatta reformarbetet på folkpensioneringens område.

Utskottet säger att frågan om en sänkning av pensionsåldern har så stora statsfinansiella och samhällsekonomiska konsekvenser att det måste avstyrka motionen. Detta argument har anförts många gånger tidigare. Jag glömmer inte när riksdagen för ungefär 15 år sedan avvisade en motion från vår sida om förbättring av folkpensionen under hänvisning till att ett förverkligande av motionen skulle kosta en miljard kronor. I dag finns det en folkpension som är betydligt bättre och dubbelt så dyr som den vi då vågade föreslå. Vi är därför ganska övertygade att även om frågan om en sänkt pensionsålder i dag faller, kommer den att falla framåt.

Vi har vidare tagit upp frågan om fondstyrelserna och hävdar den mening, att det här ändå gäller löntagarnas pengar och att det därför är orimligt att de kapitalistiska företagen skall ha lika många representanter i fondstyrelserna som löntagarna och att löntagarna skall vara i minoritet. I detta avseende sammanfaller vår mening i huvudsak med den som framförts av socialdemokratiska motionärer. De förändringar, som reservanternas härvidlag föreslagit, tillgodoser i ganska hög grad de önskemål vi framställt, utom när det gäller de anställda i statens och kommunernas tjänst. Man måste fråga sig, varför dessa skall ställas i en strykkläss. Är det inte också fråga om deras peng-

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

ar? Varför skall de inte då ha samma möjlighet att utöva ett bestämmande inflytande över sina egna pengar som övriga vilka pensioneras?

Slutligen har vi ansett att det sker en för stark begränsning då det gäller småföretagare, jordbrukare och andra, som vill utnyttja pensionsystemet för att skaffa sig en ålderspension, och att man alltså borde höja taket från 8 000 till 12 000 kronor. Reservanterna under p. A säger, att det kan finnas skäl både för detta förslag och för regeringens, men stannar för regeringens förslag på denna punkt.

Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till reservationerna nr 1, 2, 3, 6, 7, 8 och 9, till utskottets förslag under punkt D och till motionen nr 525 i denna kammare under punkt I, i den mån motionen inte redan tillstyrkts vid utskottsbehandlingen.

Låt mig sedan till slut göra en enda reflexion, när nu denna viktiga reform står inför sitt genomförande.

1950-talet kan väl sägas vara reaktionens årtionde. Nästan överallt i de kapitalistiska länderna drevs de demokratiska och progressiva krafterna tillbaka. Nästan överallt ryckte de reaktionära och ofta öppet fascistiska krafterna framåt. Det som hänt i Frankrike är ju kanske det mest alarmerande därvidlag.

I vårt land fann vi hur 1956 de borgerliga partierna för första gången på 20 år lyckades erövra majoritet i denna kammare. Det var en alarmerande signal. Till regeringens förtjänst måste jag säga att den väl förstod denna signal. Det hade en mycket stor betydelse att regeringen ställde fram denna tjänstepensionsreform i den svenska politikens centrum. Den gjorde det för att vända den politiska strömriktningen i vårt land. Jag måste också säga, att lika gärna och oförbehållsamt som jag ger regeringen och dess parti detta erkännande, lika gärna kan jag å det kommunistiska partiets vägnar uttrycka glädje och stolthet över att tjänstepen-

sionsfrågan kunde spela denna roll när det gällde att vända på den politiska strömriktningen i vårt land.

Jag är därför, herr talman, övertygad om att denna reform, när den väl genomförts, kommer att vara en anvisning för det svenska folket om nödvändigheten av att fullfölja reformarbetet. Högers signalerna har varit mycket tydliga. Högern vill radera denna reform. Det är ytterligare en uppfordran till det arbetande folket utanför riksdagen att inte förtrötta när det gäller vakthållningen kring tjänstepensionen och när det gäller kampen för att ytterligare förbättra det arbetande folkets läge i vårt land och begränsa storfinansens maktställning.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr ALMGREN (s):

Herr talman! När jag år 1953 kom till riksdagen kom jag direkt från produktionen som metallarbetare i verkstadsindustrin och aktiv fackföreningsman. Jag kände stämningarna bland industriens arbetare ganska väl och den irritation och det missnöje som rådde på arbetsplatserna på grund av den orättvisa som existerade i anställningen olika grupper emellan. Man kunde inte förstå att ett stort antal anställda skulle ha sin pensionsfråga ordnad, under det att arbetarna och en del andra grupper, som arbetade under samma betingelser, saknade den trygghet som en ordnad pension innebär. Man ansåg det vara ett rättvisekrav att denna klyfta olika grupper emellan överbryggades.

Detta missnöje med rådande förhållanden, som under åren tillväxt i styrka, ledde till att en del representanter för arbetarna i de stora industriorterna i södra västerbygden, Jönköping, Huskvarna och Norrahammar, gjorde ett flertal uppvaktningar inför myndighe-

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

terna här i Stockholm med krav på att pensionsfrågan genom lagstiftning skulle lösas.

För dem, som anser att frågan inte är nog utredd och att beslutet sker alldeles för brådstörtat, kanske det inte kan skada att påminna om, att frågan om en lagfäst pension väcktes av ledamoten av denna kammare socialdemokraten herr Åkerström så tidigt som år 1944. Motionens förslag om utredning bifölls av riksdagen, men först år 1947, alltså tre år senare, tillsattes den första utredningen, och sedan dess har frågan praktiskt taget hela tiden varit föremål för utredning. Alltså har frågan stötts och blöts i många kommittéer och under åtskilliga år och det är hög tid att gå från ord till handling.

Hur länge vi än utreder kommer det ändå att finnas detaljer som vi efter hand måste justera. Sålunda har vi i den socialdemokratiska reservationen förordat, att en del sådana frågor skall tas upp till övervägande. Så har ju skett beträffande alla de stora reformer som beslutats av riksdagen.

För mig, som tillhörde den allmänna pensionsberedningen, är det glädjande att allt väsentligt av vad som förordades av beredningen återfinnes i den nya proposition som framlagts av socialministern. Ett par av mina reservationer har också beaktats av departementschefen. Det gäller dels beslutet vid förra årets riksdag om de kommunala bostadstilläggen, dels sättet för beräkningen av tilläggspensionen, som återfinns i årets proposition och som i princip överensstämmer med vad jag förordat i mitt särskilda yttrande till pensionsbredningens betänkande.

En del förändringar i förhållande till förra årets proposition, som socialministern föreslagit och som jag i egenkap av utskottsledamot varit med om att tillstyrka, hälsar jag med tillfredsställelse. Jag tänker bl. a. på den generösare beräkningen av den pensionsgrundande inkomsten för de egna före-

tagarna, rörelseidkare och liknande förvärvsarbetare, men även på möjligheten att få välja pensionsålder. Det måste vara ett plus att kunna välja en tidigare pensionsålder än 67 år, även om tilläggspensionen reduceras med hänsyn härtill och folkpensionen är bunden till 67 år. Detta att ha en rörlig pensionsålder öppnar tillfälle till att genom kollektiva överenskommelser skapa sådana kompletteringar, att en utfyllnad sker från den lägre pensionsåldern fram till 67 års åldern, då folkpension utgår. Man kan dessutom tänka sig att deltidarbete i framtiden i större utsträckning än nu beredes de anställda och att den, som anser att han har svårt att hänga med i det ofta höga arbetstempot hela dagen eller av andra skäl finner det angeläget att ta det litet lugnare när han blir äldre, då kan begära att få ut tilläggspensionen exempelvis vid 63 års ålder. Tillsammans med sin deltidanställning kan han erhålla en rimlig inkomst för sitt uppehälle fram till 67 årsåldern, då folkpensionen tillkommer. Jag tror att detta är betydelsefullt även ur den synpunkten att det inte blir ett alltför tvärt avbrott mellan arbetet och sysslolösheten, som många gånger är ett problem. Genom att man, som jag här omnämnt, övergår till deltidarbete och väljer ett tidigare pensionsuttag, kan man få en mera successiv övergång från arbete till den ledighet, som pensionen avser att ge. Det är därför inte betydelselöst att en valfri pensionsålder kan erhållas. De socialdemokratiska reservanterna tillstyrker till fullo socialministerns förslag på denna punkt.

Angeläget är också att den utredning, som utskottet förordar beträffande möjligheterna för yrkesgrupper med tungt och hälsofarligt arbete att erhålla reducerad ålderspension före 67 års ålder, leder till önskvärt resultat.

Jag kan inte underlåta att slå fast, då vi står inför avgörandet i denna fråga, hur viktigt det är att den pension, som vi beslutar om, är en pension där för-

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

månerna i stort sett överensstämmer med vad som gäller för de bästa pensioner som vi har i landet. Som mönster har stått de stats- och kommunalanställdas pensioner. Om folkpartiets pensionsförslag, som ju redan är ur räkningen, inte bara därför att folket i val underkänt detsamma och ingen facklig sammanslutning velat ha dessa pensioner, utan även på grund av att också centerpartiet och högern i utskottet gått emot förslaget, skulle ha upphöjts till lag, så skulle det i likhet med Svenska arbetsgivareföreningens förslag till LO år 1954 om speciella arbetarepensioner inte ha gett mer än mycket små pensioner under överskådlig tid. Redan så långt fram som i mitten på 1970-talet kommer den, som då går i pension, enligt folkpartiförslaget att erhålla blott någon tusenlapp vid en vanlig arbetarinkomst. Det skulle ha betytt ett sämre slag av pension för framför allt de stora grupper av kroppsarbetare och med dem jämställda, som inte har sin pensionsfråga löst. Det skulle ha betytt en arbetarpension, som Arbetsgivareföreningen talade om. Vi betackar oss för en speciell arbetarpension, en pension av sämre kvalitet än vad som gäller för övriga grupper. Då skulle vi alltså haft kvar uppspaltningen i finare och mindre fina yrken. Vi skall ha pensioner som gäller för alla men med garantier för dem som har bättre förmåner att få behålla dessa. Var man än utför sin dagliga gärning skall det i stort sett vara pensioner, som är enhetligt uppbyggda.

Detta är inte bara en rättvisesak. Det är av allra största vikt att det finns enhetliga pensioner vid flyttning från en arbetsplats till en annan. Det betyder att arbetsmarknaden blir fri på ett helt annat sätt än nu. Den arbetssökande söker det arbete som bäst passar honom, och arbetsgivaren kan anställa den personal han bäst behöver utan att snegla på pensionen, då ju alla är för-

säkrade och pensionen följer med vart man än flyttar.

Regeringsförslaget fyller detta krav och eliminerar klassklyftorna på detta område.

På de olika arbetsplatserna ute i landet är uppmärksamheten i dessa dagar riktad på vad vi här i riksdagen kommer att besluta. Man förväntar med otålighet att frågan nu skall få sin lösning.

Visserligen kan en samlad borgerlig front även denna gång måhända avslå pensionsförslaget, men då kommer det tillbaka med ännu större styrka. Ty man skall inte tro att det i längden går att upprätthålla de orättvisor, som nu finns mellan dem som har sin pensionsfråga tillfredsställande löst och de pensionslösa. Gång på gång får man en påminnelse om hur illa det är ställt med tryggheten, inte bara när någon arbetskamrat kommer upp i pensionsåldern utan kanske i ännu högre grad när någon arbetskamrat ryckes bort från sina nära anförvanter och efterlämnar hustru och barn i svåra ekonomiska förhållanden.

Det är, som sagt, fel att tro att frågan är ur världen om man här i dag ånyo lyckas stjälpas den. Nästa år är det riksdagsmannaval och då kommer sannolikt striden kring pensionen att bli hetare och intensivare än någonsin tillförne. Men för varje år som pensionsfrågan uppskjutes betyder det att inemot hundratusen medborgare inte kommer med i pensionssystemet och ännu fler kommer att få mindre pensioner. Det är därför särskilt angeläget att frågan löses nu, och själv har jag förhoppningen, för att inte säga förvisningen, att pensionen nu föres i hamn.

Det har rätt strid kring pensionen, en hård strid, men de borgerliga har tydligen velat ha det så. Det är att beklaga, men viktigare än allt annat är att vi får ett beslut och att vi får ett

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

snabbt beslut. Denna reform, om den nu genomföres, kommer att sprida glädje bland hundratusende pensionslösa och betyder slopandet av en av våra kvardröjande klassbarriärer.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till de av herr Strand m. fl. till utskottets utlåtande fogade reservationerna.

Fröken HÖJER (fp):

Herr talman! När jag lyssnar till dagens diskussion och försöker få tag i själva sakfrågan, den som fru Eriksson i Stockholm har kallat tjänstepension och som andra i dagens diskussion har benämnt en social förmån och vars behandling hittills LO-ekonomen, herr Kellgren, betecknat som det sterila och hjärtlösa nej, undrar jag vad det är som vi egentligen diskuterar.

Som mångårig förhandlare för inkomsttagare kan jag inte underlåta att ställa den frågan, varför ett problem, som endast uppstår i samband med någon form av inkomst av arbete, blivit en högsta rangens riksdagsfråga. Svaret tycks vara att det beror på att endast en tolfedel av löntagarna lyckats skaffa sig denna förmån, och hur kommer det sig? Jo, i Organisations-Sverige lär det alltså finnas en sådan mängd av oorganiserade inkomsttagare, att förhandlingsvägen för dem just nu inte är framkomlig.

Men varför har inte de andra, som bl. a. är organiserade i vår kraftigaste förhandlingsorganisation, kunnat skaffa sig den här förmånen? Arbetsgivareföreningens bud av år 1954 är givetvis ur världen — så gamla bud står inte. Beror det på att man inte har velat väga just den här typen av förmåner mot andra? Alltså hellre högre inkomster, hellre mer betalt för övertid, hellre mer för beredskap etc. Hur mycket vi här i denna kammare och första kammaren än understryker, att de tilläggspensioner vi i dag talar om skall

betalas av arbetsgivaren, är jag ganska säker på att vi alla är överens om att tilläggspension utgår till följd av en persons arbete, alltså hör till vederbörandes inarbetade förmåner och betalas av den som arbetat in dem. Den sociala förmånen i det här sammanhanget är folkpensionen, som vi alla erhåller och vilken vi alla bygger våra tilläggspensioner på.

Det har emellertid gått trögt och varit svårt att få ut denna väsentliga del av förmånerna för fullgjort arbete — det är jag mycket medveten om. Först och främst har man under förhandlingarna kanske inte alltid varit böjd att pruta på någonting annat, men dessutom är det en fråga om hur den stora mängden av enstaka oorganiserade skall få sin pension.

Liksom herr Gustafsson i Stockholm håller jag styvt på frihet och rättvisa vid denna frågas lösning, men förgäves letar jag efter friheten i det av herr Gustafsson understödda förslaget, nämligen regeringspropositionen. Gäller det nivån? Nej, den är inte frivillig. Pensionsåldern skall dock bestämmas frivilligt, säger man. Ja, jag undrar det.

Tänk på gruvarbetarna som arbetar i gruvan sedan de är pojkar och till 63 års ålder. Fyra år innan de skulle ha fått full pension får de 71 procent av pensionen. Det är sannerligen en frivillighet som smakar beskt. Här finns inte något förslag om att de skulle kunna få betala högre avgifter och få full pension något tidigare. Här i debatten i dag hörde jag socialministern antyda, att man nog skulle kunna ordna det där, men varför är det i så fall inte ordnat nu? Denna fråga har ju diskuterats mycket i många år och borde väl nu vara klar.

Sedan säger man att det råder frivillighet i fråga om inträdet i pensionen, och man lockar med att de som nu kommer med får full pension redan efter 20 år. Emellertid är det väl inte troligt att någon vill avstå från en sådan

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

underbar förmån som att få full pension redan efter 20 år. Frivilligheten har kringgärdats med så många lockande förmåner, att man nog på det hela taget har fått bort den alldeles.

Sedan är det fråga, om man har möjlighet att infria alla de olika löften. Den saken har behandlats av andra talarfrån folketpartiet tidigare i dag.

Åtminstone herr Kellgren talade om tryggheten med fördelningssystemet. Men vad blir det med tryggheten, om man, som herr Kellgren, kunde behandla avgifterna nästan litet hur som helst. Jag undrar verkligen, vari den trygghet består som man vinner med ett sådant pensionssystem.

Förutom om friheten och tryggheten har man också talat om rättvisa i den här frågans lösning. Jag tror att en viss grad av frihet kan genomföras, nämligen vid förhandlingsbordet, och det är precis den frihet som vi i folketpartiet med vårt förslag vill värna om, t. ex. frihet att från början verkligen få bestämma gruppens pensionsålder, pensionsnivå m. m., och då vi inom folketpartiet har övertygats om svårigheten för vissa arbetstagare, som önskar tilläggspension, att få en sådan, menar vi att det blir nödvändigt att införa en dispositiv lag, vars bestämmelser är tillämpliga om och i den mån inte annat avtalats eller om individuellt utträde inte sker.

Jag återkommer till herr Gustafssons i Stockholm tal om rättvisan i det av regeringen föreslagna systemet. Här har alltså föreslagits, att pensionen skall stå i viss proportion till de inkomster som vederbörande haft. Hela systemet är givetvis helt beroende på vilka löneförmåner grupperna har. Den rättvisa man talar om ligger i att proportionen mellan pension och lön är lika, men någon djupare rättvisa blir det inte, om man inte — och det vore ganska fasansfullt — gäve sig ut på det sluttande planet och ville bestämma hur det skall ordnas med arbetsinkomsterna — — —.

Jag tar upp ytterligare en eller ett par detaljer i regeringsförslaget. Ett problem uppstår i samband med bestämmandet av den pensionsgrundande inkomst som det civilrättsliga arbetstagarbegreppet medför. Tillämpningen av detta begrepp vid fastställande av pensionsgrundande inkomst leder till att s. k. beroende uppdragstagare icke faller in under löntagarkategorien, och det innebär att arbetsgivaren inte behöver erlagga premier. Beroende uppdragstagare blir därför, om intet annat överenskommits, försäkrade som egna företagare och har att själva erlagga sina premier. I en reservation föreslås utredning av det här problemet, och jag får kraftigt understryka behovet av att en utredning äntligen sker angående denna löntagargrupp. Den har varit på tal många gånger.

Vi har också andra problem. Ett av de stora problem som inte är lösta i regeringspropositionen gäller samordningen mellan redan existerande pensioner och den som nu föreslås.

Från Tjänstemännens centralorganisation har vi på ett tidigt stadium påpekat att dessa stora problem finns. Det har dock inte gått att få den utredning, som haft frågan om hand, att framkomma med något förslag. Detta är en av de många frågor som bara är tangerade.

Utvecklingen av denna fråga har för tjänstemännens del starkt påverkats av att de fackliga organisationernas arbete har gått ut på att tillförsäkra medlemmarna såväl löner som pensioner. Då de fått pensioner, har det till stor del skett på bekostnad av löneutvecklingen, och det hade inte varit ur vägen att man företagit en närmare utredning av detta mycket besvärliga område, så att det hade blivit kartlagt, till dess den obligatoriska tjänstepensionen skulle genomföras. Ty i och med att en lagstiftning går igenom — vilket den i dag ser ut att göra — ändras naturligtvis utvecklingen på detta område för tjän-

Lag om försäkring för allmän tilläggs pension, m. m.

stemannagruppen. Det gäller då att säkerställa redan intjänat pensionskapital, och det gäller att utformningen av lämpliga kompletteringsanordningar till en allmän pensionsförsäkring verkligen blir av. Det gäller också vilka återverkningarna blir på lönenivån i samband med pensionsreformens genomförande.

Beträffande sådana utfästelser som t. ex. SPP-pensionerna har socialministern sagt ifrån att de kommer att säkerställas. Den frågan är alltså klar. Men det finns andra problem. Det finns t. ex. företag som bara har lovat vissa löntagare pension utan att göra någon avsättning av pengarna. Det finns pensionsstiftelser som det är mycket svårt att få in i detta sammanhang.

På ett mycket tidigt stadium — det var i samband med den allmänna pensionsberedningens förslag — påpekade vi från Tjänstemännens centralorganisation att dessa frågor behövde ordentligt utredas innan man gick till lagstiftning om en obligatorisk pension. Därav har man inte sett någonting i detta regeringsförslag. Jag kunde dra fram ytterligare en del sådana s. k. detaljer, som för individen är av mycket stor betydelse och som har diskuterats under flera års tid men som propositionen ändå bara i bästa fall tangerat.

Man undrar varför det har varit så bråttom med att framlägga detta ofullbordade aktstycke. Det har i denna kammare påpekats det enfaldiga i att hålla på ett förslag som folkpartiets, för vilket det inte finns någon majoritet. Ja, man behöver bara studera hur alla reformerna under 1920-, 1930- och 1940-talen genomfördes, trots att de var allt annat än väl genomtänkta från början. Men genom upprepade motioner har man så småningom uppnått en tillfredsställande utformning. Så kommer det också att gå med denna reform. För min personliga del hade jag givetvis hellre väntat ett år och fått fram ett bättre förslag. Som det nu är kom-

mer jag, herr talman, att rösta för avslag på regeringens förslag därför att det är så ofullständigt, innehåller så många halvdana saker och binder på väsentliga punkter så att det kommer att bli mycket svårt, ja helt enkelt omöjligt, att få fram ett verkligt tillfredsställande resultat.

Herr talmannen tog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr ELIASSON i Moholm (h):

Herr talman! Socialministern har i sin strävan att genomföra förslaget i proposition nr 100 ansett sig behöva använda både moroten och piskan. Detta är inte i och för sig på något sätt originellt, det ger måhända bara en omedelbar känsla av att förslaget ingalunda är så väl genomtänkt eller så starkt motiverat, som man på regeringssidan vill göra gällande.

Bland mycket annat finner man hur han fullföljer en gammal socialdemokratisk linje att vid behov hårdare beskatta vissa grupper i samhället. Jag vill här bara erinra om sambeskattningen eller beskattningen av den studerande ungdomen, för att ta några exempel. I här förevarande proposition föreslås helt enkelt en extra skatt på ungdomen, d. v. s. den ungdom som inte fått förmånen att födas före 1924, i många fall sålunda den del av vår ungdom, som i dag inte ens har rösträtt och alltså inte har kunnat påverka de omröstningar och val, som föregått det beslut vi nu skall fatta.

Låt mig i första hand erinra om avgifternas gradvisa stegring, där de som från början är med får samma pensionsrättigheter till avgifter som är avsevärt lägre än vad nästa generation kommer att få betala. Överkompensationen till alla dem som är födda 1924 eller tidigare understryker ytterligare pålagorna för nästa generation.

Redan i vår motion har vi givit några exempel på verkningarna av regering-

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

ens förslag. Vi har där antagit att en ung människa vid 20 års ålder inbegripes i pensionsobligatoriet, då detta är fullt utbyggt, och under hela den aktiva tiden har en konstant inkomst på t. ex. 10 000 kronor om året. De pensionsavgifter, som inbetalas för denne medborgares räkning och ur hans arbetsförtjänster, kan beräknas sammanlagt uppgå till ett belopp, som med 45 procent överstiger pensionsrättens värde. Genom att i stället teckna en försäkring med precis samma avgifter i en vanlig försäkringsinrättning skulle personen i fråga få en 45 procent högre pension.

En person däremot, som 1960 ingår i obligatoriet vid 45 års ålder och som har samma konstanta inkomst som den förut nämnde, får samma pensionsförmåner till en kostnad, som endast motsvarar 27 procent av pensionsförmånens värde. Priset blir således mindre än en femtedel av vad den unge under sin aktiva tid får betala.

I ett annat exempel har vi tänkt oss att den försäkrade har förvärvat pensionspoäng under tio år. Under ettvarvt av fem av dessa år har han förvärvat tre poäng, och under de övriga fem åren har han förvärvat två poäng om året. Tilläggspensionen skulle, om han var född 1910, bli 3 000 kronor. Var han född 1914, blir pensionen fortfarande 3 000 kronor, men sedan sätter bestraffningen in. Är han född 1915, så får han 2 850 kronor, och motsvarande siffror för 1918 blir 2 500 kronor, för 1921 bara 2 220 kronor och 1924 slutligen 2 000 kronor. Av dessa exempel framgår, hur olika valuta man får för sina premier, och samtidigt framgår hur det alltid är ungdomen som får de sämsta villkoren.

Uppenbart är att alla favörer som gives till någon eller några alltid måste betalas av andra, och med förslagets konstruktion blir det vår generation som får förmånerna, medan nästa generation får bära bördorna. Detta ter

sig ännu orimligare när som sagt de, som kommer att få betala, i dag många gånger inte ens har haft rösträtt.

Låt mig, innan jag avslutar detta avsnitt rörande överkompensationen, ta ännu ett exempel på tänkbara verkningar av propositionen. I det nya förslaget är alla med, som inte mäter sig ut. Låt mig antaga att någon av de många försäljare i gathörnen, som har kontoret på fickan och gatan som affärsplats — nasare kallas de visst ibland — och är födda det magiska året 1914, tar fram socialministerns förslag för att se vad det har att bjuda honom. Hans inkomster hittills har kanske inte räckt till någon beskattningsbar inkomst — om han över huvud taget har brytt sig om att deklarerar. Följaktligen har han aldrig haft och har aldrig räknat med några skatteproblem. Han blir säkerligen överraskad, när han konstaterar, att om han bara deklarerar för 30 000 kronors inkomst — för vilket belopp han aldrig har tänkt att betala skatt och för vilket indrivningsverket självklart kommer att misslyckas i sina försök att finna något indrivningsbart — så kan han ändå tack vare övergångsbestämmelserna om befrielse från premiebetalning bli berättigad till en pension på cirka 11 000 kronor om året. Han har ingenting betalat, men någon måste betala. Vem? Jo, det får ungdomen till stor del göra, och det är i sådana fall vi vill göra gällande att betalningen kan kallas för en ungdomsskatt.

Av socialministerns framställning i dag kan människorna lätt få den uppfattningen att dagens förslag skulle ge våra nuvarande åldringar avsevärda förbättringar. Detta är emellertid helt felaktigt. De får ingenting. I stället njuter vår generation lönen av deras möda och förbrukar kanske till och med en del av vad de skapat och sparat, och samtidigt begär vi ändå favörer av nästa generation.

Jag har här redovisat lockbeten för vår generations 40- och 50-åringar,

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

men dessa lockelser har man trots allt inte trott skulle räcka för att stimulera till en allmän uppslutning från dem, som har möjligheten att ställa sig utanför. Därför har man infört vissa bestraffningsåtgärder för de tredskande. Konstruktionen är helt enkelt sådan, att om man inte är med i försäkringssystemet för alla sina inkomster, så innebär detta inte bara att man blir utan pension för den del man icke betalat för, utan dessutom att värdet av den betalda försäkringen minskas. Detta innebär, att av två personer som betalat lika mycket för samma löneinkomst, får den som vid sidan skaffat sig annan inkomst en väsentligt reducerad pension. Några rättvisesynpunkter kan inte ha varit socialministerns motivering, utan konstruktionen är blott och bart ett påtryckningsmedel.

Vad sedan gäller enskilda företagare, så föreslogs redan i en tidigare utredning att dessa så att säga på försök skulle ställas utanför men beredas möjlighet att komma med, om de så önskade. Det framhölls ytterligare, att om inte denna möjlighet utnyttjades, så skulle man i framtiden överväga att inlänka även dem i obligatoriet. Enligt fjolårets förslag skulle de anmäla, om de ville vara med, enligt årets förslag måste de anmäla, om de inte vill vara med. Denna otvetydiga skärpning ger anledning att fråga socialministern, huruvida han ämnar garantera andra inkomsttagare än löntagare — jordbrukare m. fl. — att ha valfriheten kvar i framtiden. Skulle utvecklingen leda till ett obligatorium för alla, skulle det rasera många företagares och jordbrukares möjligheter att konsolidera sina företag.

Från högerpartiet har vi gång efter annan framhållit nödvändigheten av att effektivt utbygga grundskyddet, nämligen folkpensionen, för att skapa ett lika grundskydd för alla. Men vi har lika klart sagt ifrån att därutöver vill vi inte ha några statliga engagemang.

Statens uppgift bör vara att skapa försäkringar för den enskilde medborgaren att själv välja de vägar som passar honom bäst att ordna sitt åldersskydd. Vi har vid flera tillfällen lagt fram detaljerade förslag, inte minst åtgärder för främjande av sparande till eget hem, krävt utredning om lösande av värdebeständighetsfrågorna och möjligheten till pensionering i eget företag, bara för att nämna några exempel. Vi har inte haft anledning ändra vår uppfattning om vare sig folkpensionen eller annan pensionering, varvid den sistnämnda bör vara helt frivillig och i intet fall i någon form garanteras av skattemedel.

Mot det föreliggande förslaget har vi gång efter annan anmärkt att man inte bort ha så bråttom, utan när det presenterades på riksdagens bord borde det som alla andra viktiga frågor ha föregåtts av noggranna utredningar. Nog har här, som herr Gustafsson i Stockholm framhållit, utretts, men det oaktat finns många väsentliga frågor, för vilka regeringen saknat intresse eller vilja att belysa. Det räcker att erinra om de samhällsekonomiska konsekvenserna och värdesäkringsåtgärderna för att var och en skall förstå, att de utredningar som föregått det föreliggande förslaget är bristfälliga. Till och med utskottets reservanter hänvisar gång efter annan till pågående utredningar. Men dessa tycks ibland helt ha upphört att arbeta och ibland saknas tillräckliga direktiv.

Låt mig till sist, herr talman, ge en liten eloge åt regeringspartiets reservanter för att de i sin reservation framhåller: »Utskottet vill uttala sin tillfredsställelse över att proposition i den föreliggande frågan framlagts så fort över huvud taget varit möjligt med hänsyn till det arbete som erfordrats för nödiga undersökningar och utarbetande av erforderliga författningstexter.» Trots detta uttalande påkallar sedan emellertid reservanterna nya ut-

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

redningar i minst åtta punkter, och i fyra punkter begär man ett påskyndande av redan pågående utredningar. Hade de dragit de riktiga konsekvenserna av sitt första uttalande om värdet av »nödiga undersökningar», hade väl ärendet bort återförvisas till socialdepartementet.

Vi är inte okänsliga för strävandena att lösa pensionsfrågan för alla människor i detta land. Jag tror tvärtom att denna fråga förhandlingsvägen skulle ha lösts på ett för alla tillfredsställande sätt, om det inte gått politik i den. Vi tycker däremot att det framlagda förslaget är helt otillfredsställande.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan med avslag på proposition nr 100, som tydligen enligt allas vår uppfattning tarvar ytterligare omfattande utredningar.

Fru EKENDAHL (s):

Herr talman! Oron för ålderdomen, inte minst i en vikande konjunktur med risk för permitteringar för längre eller kortare tid, en risk som ibland synes drabba kvinnorna hårdare än männen, gör att kvinnorna och även männen ute på arbetsplatserna runt om i landet frågar sig och frågar oss: Är den fråga som diskuteras nu, frågan om tilläggs-pensionen, verkligen inte nog utredd och nog debatterad i kommittéer, utskott och riksdagsdebatter? Finns det verkligen några skäl att ytterligare skjuta på avgörandet?

De frågorna är berättigade, och vi svarar, liksom vi gjorde i föregående års debatt och liksom flerfaldiga talare gjort tidigare i dag, att det inte finns skäl att ytterligare skjuta på frågans lösning.

Jag har, herr talman, inte för avsikt att här gå in på detaljspörsmålen. Det som sades i fjolårets debatt, att det är en rättvisefråga att de pensionslösa löne-tagarna får sin pensionsfråga ordnad

utan ytterligare dröjsmål, har lika stor giltighet i dag och i dagens debatt. Det är därför som jag inte tänker förlänga debatten längre utan vill yrka bifall till regeringens förslag om tilläggs-pension såsom det utformas i de reservationer av herr Strand m. fl., som fogats till utskottets utlåtande.

Herr ANTONSSON (cp):

Herr talman! När jag suttit och lyssnat till debatten har jag fäst mig vid två ting, nämligen för det första den ganska irriterade ton, som vilat över argumentationen och som varit tillfinnandes inte minst mellan de borgerliga partierna, och för det andra den skillnad i principiell uppfattning som visat sig vid diskussionen av frågan om vad god demokrati anvisar för handlingslinje i det fifty-fifty-läge parlamentariskt som vi nu befinner oss i.

Herr statsministern sade att vi har en minoritet, som är minoritet enbart därför att talmannen inte har rösträtt. Om vi toge hänsyn till det, sade statsministern, och inte aktualiserade exempelvis frågan om tjänstepensionen, skulle det förlama demokratiens handlingskraft. Jag vill till detta endast säga, att statsministern bortser från ett mycket viktigt principiellt faktum, nämligen att mandatutfallet i riksdagen är ganska slumpartat. Det är ett utslag av den valmetod vi har. Jag vill stryka under, att vi i förstajuni valet hade en, låt vara svag, men dock majoritet för de borgerliga partierna. Jag menar att det i det läget är svårt att finna en mycket stark principiell stödgrund för någondera partens ståndpunkter när det gäller handlande.

Jag skall inte polemisera mot min vän herr Königson. Det fanns, tycker jag, ett stort antal logiska felslut i hans argumentation. Jag vill emellertid bara göra en reflexion i anledning av vad herr Königson sade. Han sade att valutslaget gav en klar majoritet för en lagfästad

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

pension och att det inom den majoriteten fanns en majoritet för regeringsförslaget. Argumenterar man på det sättet rent principiellt tror jag att det måste bygga på en missuppfattning av vad våra demokratiska partier egentligen har för uppgift. Jag frågar mig: Vad blir den logiska konsekvensen, om man resonerar som herr Königson gjorde? Det måste väl bli, att eftersom vi har ett majoritetsparti tjänar det mycket litet till att de andra åsiktsriktningarna arbetar för den åskådning de hyser.

Beträffande det jag sade om en irriterad stämning och en överdimensionerad argumentation skall jag endast ta ett exempel. Jag har i min hand dagens nummer av Expressen, där man säger att »högerledaren i första kammaren», herr Mannerskantz, har gått till angrepp mot centerpartiet och sagt att centerpartiet har manövrerat så att obligatoriet kommer att gå igenom. Han tillägger att det är svårt att veta om detta är gjort av *beräkning eller dumhet eller bådadera*. Samtidigt har herr Hjalmarson här i kammaren uttryckt önskemål om att de borgerliga partierna — han riktade sig till centerledaren herr Hedlund — *borde kunna samarbeta bättre*. Hur skall man kunna driva ett samarbete mellan de borgerliga partierna, om ledande högermän sänker sin argumentation på detta sätt och använder en sådan umgängeston som tydligen enligt Expressen herr Mannerskantz har gjort? Det är ett renlighetskrav att någon från högerpartiet går upp och tar avstånd från denna argumenteringskonst. Jag kan inte annat än säga att om detta avståndstagande uteblir, måste väl det tolkas så att herr Hjalmarson inte menar så mycket med sitt tal om samarbete.

När man talar om borgerlighetens dilemma när det gäller att skapa ett regeringsalternativ vill jag tillägga att jag tror att om den dagen kommer, då de borgerliga partierna ställs inför uppgiften att bilda regering, kommer motsättningarna att överbryggas mycket lättare

än man föreställer sig. Men jag vill samtidigt säga att det finns ett antal riksdagsmän inom vardera av de borgerliga partierna, som arbetar på målsättningen att vi skall försöka komma överens, så är det ju nedslående för vår tro på möjligheterna till samverkan, om man på detta sätt ständigt riktar angrepp från skilda håll inte minst mot vårt parti. Jag tycker att vi skall försöka skapa ett renhårigt alternativ till socialdemokratien. Det skall inte bygga på en fanatisk motvilja mot socialdemokratien eller den socialdemokratiska regeringen, utan det skall vara ett sportsmannamässigt alternativ, som är byggt på parlamentarismens grundläggande princip, nämligen att oppositionen skall presentera sin linje, föra ut den bland folket och be om folkets förtroende kring den.

De många angreppen mot centerpartiet ger mig anledning att försöka skissera den principiella målsättning som jag för min del menar ligger till grund för vårt ståndpunktstagande i pensionsfrågan. Man har ju för det första sagt att centerpartiet är principlöst och för det andra att vår linje är helt negativ. Jag måste, herr talman, även om jag frestar kammarens tålmod, få försöka göra en analys av vår principiella ståndpunkt. Jag menar för det första att det finns två grundläggande fel i den samhällsdebatt vi fört kring pensionsfrågan under många år. Man försöker konsekvent dra en skiljelinje mellan dem som man menar har en positiv åsikt i denna fråga och dem som man från samma håll kallar för den »negativa eller nejsägarlinjen». Den andra principiella felaktigheten är att man aldrig sökt se frågan om tilläggspensionen ur socialpolitisk framtidssynpunkt. Vi har saknat den grundläggande frågan: Kan tilläggspensionen till idé och praktik passas in i det socialpolitiska system vi menar att vi måste ha i framtidens samhälle?

Samhället har så radikalt förändrats

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

i fråga om framsteg och levnadsvillkor, att vi enligt min mening nu står just vid den tidpunkt, då vi måste fråga oss: Vilka praktiska uppgifter vill vi tilldela socialpolitiken i framtiden och vilka principiella värderingar vill vi lägga till grund för dessa uppgifter? Jag tycker att konsekvensen helt enkelt borde ha bjudit att man fastlagt dessa socialpolitiska framtidslinjer innan man tagit ståndpunkt till denna mycket viktiga fråga. Jag beklagar samtidigt att dessa två felaktigheter i långa stycken väglett den fleråriga pensionsdebatten.

Vårt svenska socialpolitiska system, som inom parentes sagt och såsom vi alla vet ofta väckt internationell beundran, bygger huvudsakligen på de samhällsförutsättningar som var rådande kring sekelskiftet och fram emot 1930-talet. Man tilldelade socialpolitiken dels dess välmotiverade humanitära uppgift, dels såg man i denna ett instrument, som vid sidan om de fackliga organisationernas insats när det gällde att åstadkomma en förbättring av jämnheten i inkomster skulle kunna arbeta mot samma mål.

Jag skulle tro att man med fog nu kan säga att värderingarna från 1920- och 30-talen icke i dag är tillämpliga på våra förhållanden och än mindre kommer att vara det i framtiden. Reformverket på detta område bygger alltså till stor del på de förutsättningar, som rådde i arbetslöshetskrisernas och den ojämna inkomstfördelningens samhälle. I dag har vi nått fram till ett högstandardsamhälle, där varje människa har en hygglig standard och inkomst. I ett högstandardsamhälle måste emellertid socialpolitiken avgränsas till vissa primära uppgifter.

Centerpartiet anser att dessa grundläggande uppgifter kan sammanfattas i tre huvudavsnitt.

1) En grundläggande trygghet vid starten i livet. Vi vill försöka ge alla en chans till lika start. Socialpolitiskt har vi där familjepolitiken, barnbidragen,

mödrahjälpen att peka på och på kulturområdet en demokratiserad skolpolitik.

2) Grundtrygghet vid oförvällat inkomstbortfall, vid arbetslöshet, vid sjukdom etc. Där har vi att peka på arbetslöshetsförsäkringen och sjukförsäkringen, låt vara med en del bristfälligheter hos bådadera.

3) Grundtrygghet på alderdomen efter avslutad arbetsinsats. Vi har där folkpensionen, allas pension, som den obestridliga trygghetsgarantien.

Detta är, herr talman, de tre tillfällen i livet då jag anser att vi har mänsklig plikt att solidariskt garantera, att ingen medborgare behöver lida nöd. Man kan kalla detta för en kristen uppfattning, man kan kalla den för humanistisk, allt efter den åskådning man hyllar. Men jag vill slå fast att utöver dessa primära uppgifter måste vi vara mycket försiktiga när det gäller att gå vidare på de generella bidragsreformernas väg, och staten bör inte heller gripa in i den enskildes hushållning genom tvingande åtgärder av det slag som tjänstepensionen utgör.

Denna åsikt baseras på det faktum, att sedan vi i högstandardsamhället solidariskt garanterat en grundtrygghet i de situationer jag nyss nämnt kommer människans frihetsbegrepp, hennes vilja och rätt till individuell inriktning av personliga önskemål på livet att träda allt starkare i förgrunden. I ett samhälle med låg standard är det naturligt att den primära strävan gäller trygghet för dagen, men i det högstandardsamhälle vi har och hoppas att än mer få i framtiden har vi däremot chansen att vidga sektorn och det personliga svängrummet för friheten och människans vilja att själv skapa sin framtid.

Måhända betraktas denna målsättning som konservativ i de kretsar, där man inte tillräckligt genomgripande diskuterat framtidssamhällets förutsättningar. Jag menar däremot att detta är en radikal framtidslinje utan negativa och konservativa drag. Viljan till ökad frihet,

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

möjligheter till utlopp för personliga ambitioner kan aldrig vara något negativt eller präglas av konservativt tänkande.

När jag personligen funderat igenom dessa problem har jag nått fram till den övertygelsen, att centerpartiets ståndpunkt i pensionsfrågan är medvetet förankrad i dessa tankegångar och sålunda även i den centerlinje, som kommer att bära upp våra politiska insatser i det framtida samhället. I centern har vi iakttagit hur socialdemokratien strävat efter att via kollektiva åtgärder garantera medborgarnas trygghet. Den liberala grundsynen bygger på ett samhälle med en medvetet utsagd individuell frihetslinje. När vi har försökt diskutera oss fram till en principiell samhällsuppfattning inom centern har vi sagt oss, att friheten och tryggheten är två likvärdiga mänskliga rättigheter. *Centerns uppfattning kan uttryckas så att vi vill försöka finna en syntes mellan frihet och trygghet!*

I pensionsfrågan vill vi skapa *trygghet* genom en solidariskt utbyggd folkpension, lika för alla. Vi vill uppnå *frihet* genom att avböja ett statligt eller kollektivistiskt ingrepp i den enskildes ekonomi. Vi vill tillgodose friheten för den enskilde att själv välja sparmål.

Från dessa utgångspunkter anser jag att vår linje bygger på realistiska antaganden om var vi kommer att stå här i landet om 10—20 år när det gäller inställningen till socialpolitiken. Samtidigt vill jag tillåta mig det konstaterandet, att det känts deprimerande att vår linje stämplat som konservativ och negativistisk. Man har inte betänkt, och man har kanske inte heller velat inse, att vi har en principiell utgångspunkt för vårt ståndpunktstagande i centerpartiet. Måhända bör jag tillägga, att vi på grund av bristande resurser för upplysning inte förmått att hos massan av medborgare klargöra denna ståndpunkt.

Centerpartiets insatser i det socialpolitiska reformarbetet har under, låt

mig säga de senaste tre decennierna, präglats av en klart positiv inställning. Vi har traditioner bakom oss, i det att vi medverkat i uppbyggandet av 30-talets välfärdssystem. Vi har varit pådrivande när det gällt de stora framstegen i fråga om folkpensionerna, vi har varit med om att ta initiativet till och gått i bräsch för familjetryggheten genom barnbidragen. Under de två senaste riksdagarna har vi varit en av de säkraste garanterna mot den socialpolitiska nedrustning som högern gått i bräsch för.

Jag vill när det gäller vår positiva inställning återropa en utanför centerpartiet stående iakttagare, dåvarande partisekreteraren i det socialdemokratiska partiet, nuvarande statsrådet Sven Andersson. I en bok med titeln »Vår politik», som utgivits av socialdemokratiska partistyrelsen, har Sven Andersson skrivit om »Kampen för social rättvisa». Han räknar upp en rad reformer: »Höjda folkpensioner, sociala bostadsförbättringar och subventioner, moderskapspenning och mödrahjälp, barnpensionering och bidragsförskott, lagstadgad tolvdagarssemester, arbetslöshetsförsäkring och blindhetsersättning, arbetstidsförkortning för lantarbetare och andra yrkesgrupper, — — —», och han slutar med att säga, att allt detta var resultatet av samverkan med det dåvarande bondeförbundet.

Det skulle väl te sig egendomligt om ett parti med dessa traditioner och ett parti, som representerar ett mycket stort antal mindre inkomsttagare på landsbygden och i småorterna, helt plötsligt inför en stor socialreform svängde om från en positiv till en negativ attityd — ty motståndarna kallar ju vår attityd negativ. Det är helt enkelt så att vårt ståndpunktstagande föregåtts av ett ingående principiellt resonemang om riktlinjerna för den framtida socialpolitiken och dess målsättning i enlighet med vad jag här sökt skissera.

Jag kan garantera kammarens leda-

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

möter, att om vi i systemet med tilläggspensioner sett en socialpolitisk framtidsuppgift, hade vi från början känt det som en hederssak att medverka till reformens genomförande.

Låt mig, herr talman, stanna vid dessa principiella reflexioner och så försöka en kort praktisk analys av vad som är en positiv och en negativ ståndpunkt i denna fråga.

Herr Kellgren sade i förmiddags — och han pekade då särskilt på centerpartiet — att hos de borgerliga partierna kvarstår endast »ett kallt och hjärtlöst nej till de många pensionslösa i detta samhälle». Herr Kellgren är i det fallet en ganska representativ företrädare för dem som från det hållet lagt upp debatten. Ja, det är riktigt att man i den allmänna diskussionen har sökt ge löntagarna den föreställningen, att här finns en partigruppering — socialdemokratien och folkpartiet — som vill ge löntagarna en väsentlig förmån i form av tilläggspensioner. Mot denna gruppering står en annan åsiktsriktning, främst företräd av centerpartiet, som vill förmena löntagarna denna förmån. Man har alltså lagt upp propagandan så att intrycket blivit, att här har löntagarna en förmån att inkassera, utan att detta kommer att avspegla sig i den direkta inkomstens storlek.

Enligt min mening är den logiska frågan till Sveriges löntagare: *Skall en lagfäst tilläggspensionering väljas, som innebär att löntagarna har att acceptera en mindre direkt löneinkomst och löneökning och i gengäld tillförsäkras ett belopp i tilläggspension, om de har turen att leva tills de blir 67 år? Mot detta står vår linje, som vill ge löntagarna största möjliga andel i produktionen inkomst- och lönevägen under de aktiva åren och en rejäl påbyggnad av folkpensionen med en väsentligt utökad familjetrygghet. Enligt min mening får löntagarna — i varje fall på lång sikt — i direkt lön och inkomst avstå lika*

stor andel som arbetsgivarna betalar in i pensionsavgifter för tilläggspensioner.

Går man en annan väg och söker driva fram både stora lönehöjningar och pensionsavgifter, som skall betalas av arbetsgivarna, riskerar man att företagen pressas alltför hårt. Man riskerar en uppskrivning av kostnadsnivån, försämrad internationell konkurrenskraft och en inhemsk penningvärdeförsämring, som i sista hand också går ut över löntagarna själva.

Jag tycker det hade varit renhårigare om man vid pensionsdebattens början ställt upp frågan på detta enkla och logiska sätt. Jag vill gärna vända mig till LO:s företrädare här i kammaren och fråga, om ni vill erkänna att mitt resonemang i detta stycke är riktigt. Bestriider ni att chansen till direkta löneökningar minskas, har ni därmed erkänt, att fackföreningsrörelsen hittills inte förmått ta ut den andel av produktionen i form av löneersättning, som rimligen bort tillkomma de anställda. Jag vill inte ta några överord i min mun, men jag kan inte undgå påståendet att löntagarna i debatten delvis blivit vilseledda av inkonsekventa klasskamp- och solidaritetsresonemang.

Resonerar man som jag här gjort, nämligen att det gäller en ökning av inkomsterna under den aktiva tiden och påbyggnad av familjetryggheten eller en mindre inkomst och i gengäld chansen till en tilläggspension, så reducerar man frågan om tjänstepensionen till dess realistiska proportioner. Jag tror att jag som kontenta av resonemanget om vår ståndpunkt i detta fall har rätt att säga, att vår linje ur löntagarsynpunkt är lika positiv som socialdemokratiens och folkpartiets linjer.

Hade frågeställningen i den allmänna debatten lagts upp så, och hade centerpartiet haft propagandamässiga förutsättningar att klargöra denna ståndpunkt på ett tydligare sätt, är jag övertygad om att löntagarnas uppslutning

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

kring den personliga frivilliglinjen skulle ha blivit mångdubbelt större.

Nu kanske någon säger, att det väl inte betyder så mycket i ett samhälle med stegrad produktion, som vi hoppas på i framtiden, att man avstår 10 procent av sin lön till en påbyggnad ovanpå folkpensionen. Låt oss då analysera vad detta innebär. Låt oss anta att en ung man går ut i produktionslivet vid 17 års ålder och arbetar till 67 år. I 50 år får alltså arbetsgivaren betala 10 procent av hans lön i premier. Kapitaliserar man värdet av detta, betyder det att en genomsnittslöntagare med ränta har avstått ett sparkapital om cirka 150 000 kronor. Hur blir då denne mans situation när han uppnår 67 år? Jo, han får en tilläggspension om cirka 5 000—6 000 kronor under de kvarvarande åren efter fyllda 67 år. Detta belopp, ärade kammarledamöter, motsvarar ungefärligen räntan på den kapitaliserade premie, som han betalat via sin arbetsgivare. Följaktligen menar jag att tjänstepensionsreformen innebär att den svenske löntagaren efter en livslång gärning i produktionen får ut räntan på pensionspremierna men att han och hans efterlevande går miste om det sparkapital, som det sammanlagda premiebeloppet utgör.

Om vi hade ställt följande enkla fråga till Sveriges löntagare: »Vill ni ha chansen att inkomst- och lönevägen under eget ansvar bygga upp ett sparkapital om cirka 150 000 kronor, eller föredrar ni att byta bort den chansen mot en tilläggspension om cirka 5 000—6 000 kronor efter fyllda 67 år?» — vad tror kammarens ledamöter att svaret då skulle ha blivit? Till detta måste man rättvisligen lägga — det är jag villig att erkänna — den förmån familjepensioneringen innebär. Man brukar genomsnittligt värdera familjeskyddet till hälften av tilläggspensionen.

Vi har sagt oss i centerpartiet, att det är under livets bästa år, då familjen skall bildas, då företaget skall startas,

då utbildningskostnaderna skall klaras av, som man är mest beroende av den kontanta löneersättningens storlek. Under de år då människorna har anspråk och förväntningar på livet, då man vill göra insatser i produktionen och skapa hyggliga förhållanden för sig och sin familj, är största möjliga löneersättning en mycket väsentlig faktor. Det är väl ändå så, att under åren efter 67 år tonar de materiella anspråken på livet ner. De gamla har inte så stora anspråk på konsumtionsstandard, och de flesta har sin lägenhet eller sitt egna hem. Vi tycker faktiskt att vår linje i detta avseende står i naturlig överensstämmelse med livets egna krav.

Får jag så, herr talman, knyta några reflexioner till de andra partiernas ståndpunktstagande. Det har sagts här i dag och vi vet förut, att socialdemokratien i tilläggspensionsfrågan ser ett fullföljande av de senaste decenniernas socialpolitiska reformarbete. Socialdemokraternas gruppledare i denna kammarare herr Gustafsson i Stockholm uttryckte det så, att det gäller »den sista stora byggstenen i det socialpolitiska reformverket». I konsekvens härmed har man — och det kan vara riktigt från de utgångspunkter man har — mobiliserat något av arbetarklassens sociala kampanda och vädjat till traditionella solidaritetsbegrepp. Temat har varit att löntagarna här står inför en avgörande samhällskris, där det nu som alltid gäller att mot de borgerligas negativism tillkämpa sig en rättvis förmån.

Folkpartiet, som man har diskuterat så mycket här i dag, har, såvitt jag förstår, sökt finna en historisk anknytning till de liberala traditionerna i den svenska demokratiseringsprocessen och det sociala reformarbetet — som man i detta parti kan vara stolt över — genom att inta vad man enligt traditionella värderingsgrunder menar vara en positiv, förhållandevis radikal och borgerligt vänsterorienterad linje. Vad har

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

man då gjort? Jo, man har, som jag uppfattat det, lagt in några liberala stänk i sitt förslag. Man har sagt, att vi skall ha en lagstiftning att falla tillbaka på, om fackorganisationerna inte träffar kollektiva pensionsuppgörelser. Man har decentraliserat fondförvaltningen till den existerande försäkringssektorn. Man har tänkt sig en viss rätt till individuellt utträde och en viss valfrihet i fråga om pensionsåldern.

Jag skulle kanske inom partentes vilja säga, att socialdemokratiens och folkpartiets båda ståndpunkter bygger på de traditionella värderingsgrunderna om socialpolitikens uppgift. Jag är angelägen att slå fast, att jag inte i dag vill mönstra ut några väsentliga delar av svensk socialpolitik, men jag har pekat på de tre stora huvudlinjer som framtidens högstandardsamhälle måste följa.

Högerpartiet, som ofta har mycket markerade för att inte säga extrema ståndpunkter, har i denna fråga inte haft någon egen klar linje. Såvitt jag förstår har partiet intagit fyra olika ståndpunkter. Den första var att man gick till folkomröstningen på kollektivavtalslinjen. När man där såg, att linje 3 inte lyckades så särskilt bra, intog man den andra ståndpunkten och gick till nyval på en linje, som mycket nära sammanföll med linje 2. Efter nyvalet — och det är den tredje ståndpunkten — har man tydligen varit beredd att acceptera folkpartiets linje. Jag drar den slutsatsen därav, att högern både här i dag och tidigare kritiserat centerpartiet för att det stått fast vid linje 2 och inte velat ansluta sig till något som väl närmast liknade herr Ohlins linje. Den fjärde högerståndpunkten är, att högern, när centerpartiet konsekvent höll fast vid sin linje, retirerat till den ståndpunkt, där åsikter och argumentation i långa stycken är ordnade som linje 2. Jag vill utan kommentarer slå fast, att högerpartiet på detta sätt vacklat mellan ståndpunkter — jag gör

det därför att man i dag från högerhåll velat framställa sig som den verkliga försvararen av den personliga frivilliglinjen. Men jag slår fast att centerpartiet hela tiden varit riktroten för högers ståndpunkter och att högerpartiet valt sina olika ståndpunkter av taktiska skäl.

Jag kan inte underlåta att ställa en fråga till folkpartiet. Man talar om att det skulle vara så mycket fördelaktigare att man öppnar vägarna för en kollektiv överenskommelse på arbetsmarknaden och sedan har den dispositiva lagstiftningen i bakgrunden. Detta skulle skapa så mycket större frihet. Jag måste därför fråga folkpartisterna och kammarens ledamöter: Om den enskilde individen ställs inför de två stora kollektiven, svensk fackföreningsrörelse å ena sidan och den parlamentariska samhällsmakten, företräd av riksdagen, å andra sidan, tror folkpartiet verkligen, att medborgaren då erfar en sådan känslomässig skillnad i sina reaktioner inför dessa två storheter, att han med övertygelse kan säga, att han känner sig som en fri och liberal medborgare, om det fackliga kollektivet beslutar om hans sparmedel, men bunden och ofri, om riksdagen ensam skall fatta detta beslut?

Nej, jag måste tyvärr säga, att från mina utgångspunkter förefaller detta vara ett välment men tämligen misslyckat försök att lägga en liberal touche över ett ingripande i den enskildes ekonomiska suveränitet som inte kan betecknas som liberal.

Jag har den största respekt för både liberalismens och arbetarrörelsens mycket hedersamma traditioner i svenskt framstegsarbete. Jag vill poängtera detta därför att jag i detta anförande är nödsakad att rikta en principiellt hård kritik mot både socialdemokratiens och folkpartiets ståndpunkter i denna fråga.

Arbetarrörelsen och liberalismen har hävdat att den innersta meningen med demokratiseringsprocessen på det poli-

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

tiska och kulturella området är att skapa fria och ansvarsmedvetna människor. Men här står vi nu, herr talman, inför en reform, som ytterst innebär ett förnekande av den enskildes förmåga att bära ansvar och själv förvalta sin inkomst. Från dessa utgångspunkter borde faktiskt det liberala partiet starkast ha hävdad den personliga frivilliglinje, som vi har företrätt.

Jag beklagar till sist, att vi här står inför den första stora reformen i vårt land, som innebär att samhället medvetet kommer att dirigera den sektor i den enskildes privata ekonomi som hittills alltid varit avsedd för olika former av sparande eller konsumtion. Det är också beklagligt att socialdemokratien frångått Gustav Möllers stora tanke som han uttryckte i orden: Jag hoppas den dag skall randas, då alla medborgare kan se fram emot en tryggad ålderdom på grundval av en höjd folkpension!

Man kan fråga sig varför detta har gjorts. Kanske det bästa svaret har givits av den förutvarande socialministern herr Ericsson i Kinna, när han här i kammaren under den förra pensionsdebatten slog fast, att om vi inte tar denna pensionsreform kommer man att från skilda håll undan för undan resa krav på en höjd folkpension. Herr Ericsson menade, att dessa kostnader förmår samhället inte bära. Valfärdssverige år 1959 har alltså inte råd att binda sig för en ålderstrygghet, som för framtiden via folkpensionen ger lika förutsättningar att leva på en hygglig standard. Signifikativt för ståndpunkten till det personliga ansvaret och rätten att förvalta sin inkomst är också den debatt, som fördes i pensionsberedningen, när man ifrågasatte om avgifterna inte borde direkt dras på lönen. Man kom fram till att det gällde så stora belopp, att detta inte ansågs lämpligt. Man ville alltså — såvitt jag förstår — undandra medborgarna klar insikt om reformens reella konsekven-

ser på det ekonomiska området för den enskilde, och detta gick lättare via arbetsgivareavgifter, som icke skulle vara ett avdrag på lönen.

Herr talman! Jag unnar för min del mer än väl Sveriges löntagare den förman, som tilläggspensionen skulle innebära, men jag är personligen så starkt engagerad i den övertygelsen, att vi nu nått fram till en punkt i samhällsutvecklingen, där den höga standarden så långt möjligt måste disponeras för ökad personlig frihet, och att man bör ge människorna rätt att själva disponera över sina privata sparmedel. Jag är också övertygad om att vi vid sidan av samhällets åtaganden på väsentliga områden — utbildning, sjukvård och kommunikationer — som jag visst erkänner, också måste arbeta för medborgarnas personliga ansvarstagande i detta samhälle med ökad frihet. Det är därför som jag beklagar, om man i framtiden skall behöva säga, att vi år 1959 hade chansen att välja det personliga ansvarets väg att lösa ålderdomssparandets problem men valde en kollektivistisk väg, som innebär ett statligt tvångssparande av jättelika mått och därmed öppnar möjligheter för samhället att dirigera investeringskapitalet och minska den enskildes utrymme för personlig frihet.

Herr SENANDER (k):

Herr talman! Den föregående talaren gjorde gällande, att vi nu har så hög standard här i samhället att de generella subventionerna kan slopas. Det skulle vara intressant att veta, om han också åsyftar jordbruket. I övrigt kan man konstatera, att hans anförande var en domedagspredikan, ett försök att framställa genomförandet av denna pensionsreform som en katastrof för det svenska samhället. I det sammanhanget vill jag bara erinra om att samma tongångar hördes, när man på sin tid genomförde åttatimmarsdagen. Den skulle

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

också leda till katastrof för det svenska näringslivet. Det visade sig sedan, att under den närmaste tioårsperioden efter genomförandet ökade produktionen med sammanlagt 40 procent. Någon katastrof inträffade alltså inte. Jag skall också senare i mitt anförande med statistiska siffror visa vad som är illusion och verklighet i fråga om det svenska välståndet.

Aldrig tidigare har frontställningen varit så klar i en betydelsefull social fråga som den är i tjänstepensionsfrågan. På ena sidan står arbetarklassen och med den jämställda samhällsgrupper med ett klart markerat intresse av att ålderdomsförsörjningen tryggas lagstiftningsvägen; på den andra befinner sig borgarklassen och de borgerliga partierna i en kompakt front på nejsägarlinjen. Inga manövrer från folkpartiet eller någon särslings fronderande kan dölja det faktum, att de borgerliga partierna företräder storfinansens och stora företagens krassa materiella intressen i denna fråga. Därmed har också de borgerliga partierna avklätt sig den skylande sociala förklädning, som de sökte anlägga under tiden närmast efter andra världskrigets slut. De framstår nu som sociala mörkmän, inte stort olika dem som uppträdde mot alla sociala reformkrav i seklets början. Deras upprepade attacker på sistone mot det sociala uppbyggnadsverket bär syn för saken. Det är endast att betrakta som en självklar konsekvens av denna deras antisociala inställning att de nu frenetiskt motsätter sig en vettig lösning av ålderdomsförsörjningens problem. I detta sammanhang bör deras tydligt antidemokratiska inställning observeras. Naturligtvis kommer denna till uttryck främst däri att de motsätter sig en lösning av dessa sociala frågor i enlighet med folkmajoritetens intresse, men i detta fall tillkommer att de klart nonchalerar folkviljan sådan denna kommit till uttryck i en folkomröstning och två pensionsval. Hur de än söker ma-

nipulera med omröstnings- och valsiffror för att framställa resultaten av folkviljan som tvivelaktiga, kvarstår ändå det ostridiga faktum att den överväldigande majoriteten av löntagarna och de pensionslösa i vårt land har röstat för en lagfäst tilläggspensionering.

Inte heller kan man bortförklara det förhållandet att de, som röstat mot förslaget om lagfäst tilläggspension, i stort sett består av folk som har sin pension ordnad eller som eljest inte behöver hysa bekymmer för sin ålderdomsförsörjning.

Jag ber om ursäkt, herr talman, men jag kan inte underlåta att såsom här tidigare skett uttala förtrytelse över att de borgerliga partiledarna och andra borgerliga talesmän frenetiskt motsätter sig att arbetare och andra löntagare får lagligen garanterade pensioner, medan de själva antingen redan har eller kan emotse rundligt tilltagna pensioner på inemot 30 000 kronor om året och mera. Inte desto mindre söker de kläda sitt motstånd i dygderika fraser om personlig frihet, omtanke om samhälls-ekonomien osv. Inför detta föga uppbyggliga skådespel rinner mig osökt i minnet en aforism av Bernard Shaw: »Det fordras en viss inkomst för att vara dygdig.» En arbetare, som slitit ut sig i produktionens och samhällets tjänst och som på ålderns dagar endast har en dålig folkpension att lita till, har inte råd att vara lika »dygdig» som de vilka kan räkna med pensioner på flera tiotusentals kronor.

Frontställningen i pensionsfrågan är klar och den följer i stort sett klasslinjer. Därmed har på ett träffsäkert sätt hela ihålligheten i talet om de fyra demokratiska partierna framträtt. Denna platthet har inte minst en del socialdemokratiska ledare sökt upphöja till ett axiom, och herr Sträng har till och med högst officiellt införlivat barnsligheten med riksdagstrycket.

Finns det någon socialdemokrat, som efter borgarnas uppträdande i pen-

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

sionsfrågan kan fortsätta med denna komedi? Kan det finnas någon som inte i dag ser, att de borgerliga partierna uppträder på en klart antidemokratisk linje i denna fråga, medan demokratin och respekten för folkviljan representeras av kommunister och socialdemokrater? Löjeväckande har det alltid varit att söka framställa herr Hjalmarson som demokrat, medan exempelvis den kommunistiske byggnadsarbetaren betecknats som antidemokrat. Efter vad som skett i pensionsfrågan bör tiden vara inne för socialdemokratien att förvisa denna löjlighet till historiens skräpkammare.

Det är frestande att till närmare skärskådande ta upp de borgerligas argument mot en lagstadgad pensionering. Men jag skall nu endast syssla med några av dessa argument och börjar med det med sådan förtjusning idisslade talet om den personliga friheten, som enligt de borgerligas påstående skulle vara utsatt för en djup kränkning genom regeringsförslaget.

Jag bortser därvidlag ifrån att de borgerliga med sitt tal om frihet i verkligheten endast åsyftar friheten för arbetsgivarna och bolagen att fritt förfoga över sina tillgångar utan hänsyn till annat än vinstintresset. I stället skall vi se vad talet om frihet i detta fall innebär för löntagarna.

Var och en vet, att om man över huvud taget skall kunna tala om frihet, måste det finnas ekonomisk frihet eller, om jag så får säga, ekonomisk trygghet. Existerar inte en sådan för människorna i ett samhälle, framstår talet om frihet närmast som en meningslös fras. De borgerliga hävdar emellertid att vi numera har att räkna med en så hög inkomststandard att, såsom det heter från herrar Hedlunds och Wahlunds sida, »praktiskt taget alla numera har möjligheter att under sina aktiva levnadsår klara sig på egen hand».

Denna förfalskning av verkligheten — nu bör herr Antonsson försöka följa

med — föres fram på fullt allvar. Men dess bättre kan förfalskningen lätt avslöjas i statistikens ljus. Enligt Svensk statistisk årsbok finns det cirka 4 miljoner inkomsttagare i vårt land. Av dessa har 2 105 990 inkomster om högst 8 000 kronor om året. 1 853 000 inkomsttagare har högst 7 000 kronor i årsinkomst och 1 378 340 har högst 5 000 kronor om året.

Där har vi det läge av »välstånd», som de borgerliga åberopar som grund för sitt tal om att medborgarna själva bör få bestämma över sina medel utan ingripande från statens sida, dvs. pensionera sig själva. Men är det någon som tror att de nära 1 400 000 inkomsttagare, som har högst 5 000 i årsinkomst, tycker att det är ett intrång i deras personliga frihet, om ålderdomspensioneringen för dem tryggas genom lagstiftning? Och menar de borgerliga talesmännen på fullt allvar att folk med inkomster under 5 000 om året skall kunna trygga sin ålderdom genom »frivilligt sparande» eller genom »frivilliga pensionsförsäkringar»?

De borgerligas frihetspatos kommer desslikes i en kuriös belysning i betraktande av att de numera såsom någonting naturligt accepterar, att det existerar en lagstadgad folkpensionering. Nu har man hittat på att folkpensionen är ett »grundskydd» och därför inte kolliderar med den personliga frihetens begrepp. Men jag frågar herrarna i det borgerliga lägret: När upphör folkpensionen att vara ett »grundskydd» och övergår till att bli av frihetskränkande karaktär?

Är det *benämningen* på de båda delarna av pensionsskyddet som bestämmer, huruvida man har att göra med frihetskränkning eller inte?

De borgerliga måste befinna sig i ett bedrövligt dilemma. De hävdar å ena sidan att medborgarna själva måste bestämma om de vill bli pensionerade eller ej. Å andra sidan accepterar de en lagstadgad — dvs. enligt deras begrepp

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

tvångsmässig — folkpensionering och kräver dessutom att avgifterna skall uttas tvångsvis av medborgarna. De påfordrar för övrigt i allt mera högröstade ordalag att hela kostnaden för folkpensioneringen skall uttas av medborgarna. De värjer sig dock med all makt mot tanken, att arbetsgivarna skall säkerställa sina egna anställdas pensionering på samma sätt som nu sker med de anställda hos staten och kommunerna. Folkpensioneringen är för dem acceptabel därför att medborgarna i gemen får bekosta den. Tjänstepensioneringen förkastas därför att arbetsgivarna skall betala avgifterna.

Detta är hela innebörden av de borgerligas ställningstagande i denna sak. Det är här fråga om en ren klassinställning och ingenting annat. Arbetsgivarna, de stora rika bolagen, har en självklar skyldighet att sörja för sina anställdas trygghet på ålderdomen. Den skyldigheten är lika självklar som skyldigheten att utbetala lön till de anställda för deras arbetsinsats.

Jag måste också säga några ord om de borgerligas dubbelspel i folkpensionsfrågan. De gör nu ett stort nummer av att de gått med på att höja folkpensionerna under en tioårsperiod upp till 3 600 och 5 400 kronor om året. Inför folkpensionärerna uppträder de numera med anspråk på att vara deras vänner och beskyddare framför alla andra.

Hur är det i verkligheten? Samtliga borgerliga partier med högern i spetsen har mer eller mindre öppet krävt, att de kommunala bostadstilläggen skall avskaffas. Folkpartiet har som vanligt sökt manövrera sig till en mindre utmanande position och talar om att frågan om inkomstprövningen inom folkpensioneringen bör avgöras snarast. I sak är partiet emellertid ense med högern och centerpartiet i fråga om avvecklingen av de kommunala bostadstilläggen.

Kravet på de kommunala bostadstill-

läggens avveckling kommer att medföra — såsom herr Hagberg nyligen framhöll — att många tusentals folkpensionärer kommer att få en mindre folkpension efter tio år än vad de kan få i dag på de större platserna. Detta förhållande ändras inte därav att man nu i en reservation av folkpartiet och centerpartiet kräver, att riksdagen skall uttala sig för att folkpensionärerna skall få del i den standardhöjning, som kan komma att ske efter tioårsperiodens slut. Denna i och för sig riktiga reservation, som vi för vår del kommer att ansluta oss till, kan emellertid inte på långt när förta verkan av kravet på en avveckling av de kommunala bostadstilläggen. Dessa är nämligen absolut oundgängliga för den stora massan folkpensionärer för att de över huvud taget skall kunna existera.

Nu vill jag fråga de borgerliga talesmännen: Vidhåller ni alltså kravet på att det stöd, som de kommunala bostadstilläggen utgör för de allra sämst ställda folkpensionärerna, skall berövas dem? Jag hoppas att inte den sedvanliga struntförnämheten från de tre s. k. demokratiska partiernas sida skall hindra dem från att lämna ett klart besked i denna viktiga fråga.

De borgerligas motstånd i tjänstepensionsfrågan kan inte karakteriseras med något annat ord än bakåtsträveri. Att det försiggår under högerns direkta eller indirekta ledning gör saken så mycket betänkligare.

Högern med herr Hjalmarson i spetsen uppträder numera allt djärvare i sina försök att bromsa utvecklingen. Det är ett lika farligt som fruktlöst tilltag. För att karakterisera högerns utvecklingshämmande politik skulle jag vilja med någon travestering använda en replik, som min partivän Nils Holmberg gav till en högerman i Göteborgs stadsfullmäktige, som ville ha ett skönhetsråd som en broms på utvecklingen: Tänk om våra förfäder stenåldersmänniskorna hade kommit på den befängda

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

iden att söka bromsa utvecklingen och verkligen lyckats med sitt försök! Då hade inte herr Hjalmarson suttit i sin relativt bekväma länstol här i kammaren utan — iklädd endast en djurhud och med en stenyx i stället för en atombomb i handen — på en kall sten i en domarring och frusit stjärten av sig.

Det är farligt att försöka bromsa utvecklingen och det är dessutom utsiktslöst. Kanske bör högerns medlöpare i de andra borgerliga partierna ta sig en tankeställare innan de engagerar sig för starkt i sin tävlan i bakåtsträveri med högern.

Herr talman! Med det sagda ber jag att få instämma i de yrkanden, som har framförts av herr Hagberg.

Herr STENBERG (fp):

Herr talman! Jag tillhör dem som önskar att pensionsfrågan får en positiv lösning. Med positiv lösning avser jag då en lösning som kan tillfredsställa det stora folkflertalet, både dem som ännu ej har sin ålderdomsförsörjning tryggad genom en pension över den grundpension som folkpensionen utgör och de grupper av vårt folk som anser att vi måste lösa denna fråga på sådant sätt, att den inte äventyrar vår produktionsförmåga, vårt näringsliv. Vi måste lösa pensionsfrågan på ett ekonomiskt förnuftigt sätt.

Vi måste eftersträva att frågans lösning inte bara klarar en viss trygghet på ålderns dar utan även gagnar sparandet och därigenom ger en förstärkning till näringslivets kapitalförsörjning. Det av regeringen framlagda förslaget tar icke tillräcklig hänsyn till detta.

Pensionssystemet måste vara så utformat att dess verkningar, direkt och indirekt, innebär en total ökning av sparandet och att det därigenom främjar kapitalbildningen. Det av regeringen framlagda förslaget innebär i stäl-

let ett visst statsmonopol över kapitalet. Regeringsförslagets inverkan på det totala sparandet blir till och med negativt. Pensionsfonderna bör, under för de anställda betryggande former, verka så att en direkt återlänning automatiskt kan ske till företagen, så att en betydande del av fondmedlen därigenom kan användas direkt i produktionens tjänst. Detta vill regeringen med sitt förslag inte medverka till.

Jag har, herr talman, begärt ordet för att påtala två speciella frågor.

Hittills har det varit och är alltså så att de företag som bedriver sin verksamhet i aktiebolagsform kunnat utnyttja pensionsstiftelseinstitutet för sina pensionsåtaganden och därigenom låta pensionsmedlen arbeta inom företaget intill dess medel behövts för utbetalning av pensioner. Detta synes inte bli tillämpligt i fortsättningen, och här vill jag ställa en fråga till regeringsförslagets företrädare. Socialministern berömde sig i sitt huvudanförande av det stora nit, med vilket han sökt i utskottets skrivning efter ett gemensamt borgerligt alternativ. Jag kan använda samma formulering i fråga om regeringspropositionen och utskottsreservationen, där jag sökt efter vad de har att säga om dessa pensionsförslag. Vad avser regeringen att göra med de i företagen befintliga och under betryggande kontroll arbetande pensionsstiftelserna? Inte ett ord har jag kunnat finna om dessa stiftelser i regeringsförslaget. Det är dock obestridligt att dessa pensionsstiftelser fyller ett mycket angeläget syfte, ja, ett dubbelt syfte, dels att åstadkomma pensioner och dels att förtjänstfullt bidra till kapitalförsörjningen för det egna företaget, vilket måste vara ett gemensamhetsintresse för arbetstagare och företagare.

Detta är den ena frågan. Den andra gäller återlänarätten. Med avseende på denna är de mindre företagen missgynnade i de nu föreslagna reglerna för fondförvaltningen. Enligt förslaget skall

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

ju metoden vara den, att fondmedlen skall komma till kapitalmarknaden via de traditionella kreditinrättningarna. Dessa skall sedan mot sedvanliga säkerheter låna ut pengar motsvarande högst hälften av inbetalda premier. Detta system måste innebära en onödig administrativ omgång, och för de mindre företagen innebär det också, att de med sina större svårigheter att ställa tillräckliga säkerheter obönhörligen kommer i stryckklass. En lånetid av 10 år, som regeringsförslaget föreslår, är i dagens läge ingen lång kredit. I USA är 20 år en mycket vanlig kredittid för s. k. långa krediter. Regeringen har, trots att positiva förslag framförts vid olika tillfällen, inte minst från vårt håll, icke velat beakta detta.

I det förslag som framförts från folkpartiet tar vi stor hänsyn till alla problem som sammanhänger med sparande, kapitalbildning, återlånerätt, och därmed eftersträvar vi att nå en sund ekonomisk lösning av denna stora fråga. Bortsett från regeringsförslagets oformligheter när det gäller fördelningssystemet och då framför allt den överkompensation som föreslås, har de av mig framförda synpunkterna beträffande kapitalförsörjningen varit avgörande för att jag anslutit mig till de avslagsyrkanden som innefattas i utskottsmajoritetens förslag, trots att detta innebär ett ytterligare uppskov.

Till sist, herr talman, när herr Antonsson talade med sådan känsla och patos över de insatser centerpartiet gjort för våra sociala reformers genomförande, trodde jag att herr Antonsson skulle komma till ungefärligen samma uppfattning som vi i folkpartiet, nämligen att detta är en angelägen reform som vi måste söka lösa. Vi har i vårt förslag velat ta hänsyn till olika folkgrupper, både arbetstagar och företagare, på ett sådant sätt att det med gemensamma krafter och intressen skulle gå att genomföra denna stora reform utan den uppsplitande strid som vi nu

får bevittna. Jag beklagar att vi har kommit i den situationen när vi nu står i begrepp att fatta beslut i denna viktiga fråga.

Fru WALLERIUS-GUNNE (h):

Herr talman! Herr Antonsson har på basis av ett citat i en eftermiddagstidning velat ställa någon talare i andra kammaren till räkenskap för ett yttrande som fällts i första kammaren. Det må vara mig ursäktat, om jag inte känner mig förpliktad att kommentera den debatt som förts i första kammaren. Det var mig omöjligt att följa resonemanget vid det tillfället i första kammaren. Jag avstår alltså från att lämna den garanti för herr Hjalmarsons pålitlighet, som herr Antonsson fordrade.

En sak vill jag mellertid säga. Resonemanget tycks ha rört sig om förhandlingarna mellan de tre borgerliga partierna beträffande pensionsfrågans lösning. Mig veterligt har sådana förhandlingar ägt rum vid två tillfällen. Det första tillfället var förra året. Grundvalen för en överenskommelse var, att samtliga de tre partierna skulle vara eniga. När inte enighet uppnåddes, skulle man gå var och en sin väg utan att någon förebråelse kunde riktas mot något parti. Så skedde, och det hela är alltså en klar historia. Jag har ingen anledning att där finna något att anklaga någon för.

Vad gäller årets förhandlingar i samband med utskottsbehandlingen, så är det ju ett faktum att vi nått en överenskommelse, och då tycker jag inte att det finns så mycket mer att resonera om.

Herr Antonsson kom så småningom in på högerns linje i pensionsfrågan. Han menade att vi vid skilda tillfällen företrätt olika ståndpunkter. Det första tillfället skulle ha varit när vi vid folkomröstningen sades sluta upp kring kollektivavtalets linje. Herr Antonsson

Lag om försäkring för allmän tilläggs pension, m. m.

vet så väl hur det hände sig, då linje 3 fick den formulering den fick och att linje 3 sålunda måste följas i folkomröstningskampanjen. Det har berörts tidigare i dag av bland andra herr Hjalmarson, och jag har ingen anledning att gå in på den saken.

Herr Antonsson menade vidare att vi skulle gått till nyval på en linje som sammanföll med linje 2. Jag ställer då frågan: Vad är linje 2? Skulle vi ha närmat oss den linje, som i sin ursprungliga formulering hade bestämmelsen, att möjlighet borde öppnas för alla löntagare eller företagare att individuellt eller kollektivt inbetala premier till en tilläggsförsäkring, för vilken staten skulle garantera värdebeständigheten. Det hette: »Därest kostnaderna för en i enlighet med ovanstående utformad försäkringsverksamhet visar sig medföra så höga premier, att de små inkomsttagarna endast med svårighet kan använda sig av den förmån, som samhället här föreslås ställa till förfogande, bör dock enligt min» — d. v. s. herr Carlssons i Arla — »mening möjligheterna att reducera den enskildes kostnader genom ett lämpligt utformat statsbidrag beaktas vid utarbetandet av förslagens detaljer.»

Vi har aldrig närmat oss centerpartiet på den punkten, att det skulle vara fråga om en av staten med skattemedel garanterad värdebeständighet. Vi har heller aldrig närmat oss linje 2 i det avseendet, att vi förordar att staten skulle stå för viss premieinbetalning.

Sedermera uppträder linje 2 i en något annorlunda skrud. Det är när man så att säga tar avstånd från resonemanget om möjligheten till kollektiv anslutning. Det är då man för in i bilden det fackföreningsrörelsens knä, där den enskilde medborgaren inte borde sitta.

I dagens debatt tycks man åter ha fått ett visst sinne för kollektivförsäkringens betydelse, eftersom man har ett resonemang i sitt yttrande om hur

arbetsmarknadens parter bör uppträda vid slutande av kollektivavtal. Det är alltså denna utvecklingslinje fram till centerpartiets nu aktuella motion och centerpartiets särskilda yttrande som herr Antonsson säger vara riktrotten för högerpartiets uppträdande. Jag har ingen anledning att ytterligare kommentera högerpartiets ställning i denna fråga. Det har gjorts tidigare under dagens lopp, och jag kan referera till de övriga högertalarna på den punkten.

Herr talman! Jag går så över till de synpunkter, för vilkas framförande jag egentligen har begärt ordet.

Det har ofta sagts, att den obligatoriska tilläggs pensioneringen är en rättfärdig reform, att den bygger på solidaritet och att dess motståndare för egoismens talan och i sin propaganda vädjar till människornas själviska intressen. Så sätter man in reformen i ett högre, ett etiskt sammanhang. Till ytterligare belysning av pensionsfrågans etik vill jag påminna om att en talare i dag låtit förstå, att den innersta bevekelsegrunden för dem som inte vill vara med om obligatoriet inte är de skäl som redovisats, utan »att de vill markera en skillnad mellan olika socialgrupper». Därmed är förstått att vi är ohederliga och medvetet hänsynslösa.

För egentlig socialpolitik är ordet »bären varandras bördor» ett inspirerande ord. Det förutsätter ömsesidighet. Det förutsätter min vilja att bära både min egen börda och min nästas. Här bestämmer vi, att vår ålderdoms börda skall bäras av andra, de nu unga, de ännu ej födda. Vore regeringsförslaget av den arten, att det band oss alla i dag vid att själva svara för vår egen och vår generations framtida trygghet genom samfälliga ansträngningar, då vore talet om solidaritet meningsfullt. Det är så i fråga om folkpensionen. Men här är det inte så, det är inte vår solidaritet mot kommande släkten, det är vår lag om deras solidaritet mot oss. De

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

skall under sina arbetsår, då livet är som bäst, då det är möda och arbete för dem, betala till mig och ett stigande antal pensionärer en ganska rundlig summa i form av inkomstgraderade ålderslöner. Hittills har det ansetts som en förtjänst att efterlämna något till sina barn, något verkligt som gör dem oberoende och raka i ryggen. Nu skall vi efterlämna en skuld att gäldas av dem.

Det tillkommer icke ett kortlivat släkte av nu levande att avgöra samhällets framtida behov och binda kommande generationers handlingsfrihet i den form som obligatoriet föreslår. Det är inte det slaget av prestation vi är skyldiga framtiden. Vi är skyldiga den våra händers verk, möda, arbete och sparsamhet, och många av oss finner livets vackraste mening i en insats för de sinas framtid. Men det beslut regeringen vill att Sveriges riksdag skall fatta innebär icke någon vår gåva, något vårt offer för framtiden. Det är beslutet om framtidens gåva till oss. Detta är, herr talman, min övertygelse och det främsta skälet till att jag inte kan acceptera regeringens förslag.

Så vill jag ta upp ett par frågor i anslutning till själva lagförslaget. Reservanterna har haft svårt att svälja den föreslagna lagtexten utuggad. Det är inte betydelselösa anmärkningar som göres i reservation nr 1, efter den lilla lovsången till socialministern för att han nu efter utredningar och utarbetandet av erforderlig lagtext lagt fram sitt förslag.

Regeringsförslagets § 43 är en orättvisa mot de förvärvsarbetande kvinnorna. Den innebär oftast att de pensionspoäng en gift kvinna förvärvat är ogiltiga. Om hennes inkomst härflyter från annat förvärvsarbete än anställning kan hon slippa att betala för pensionspoäng, som inte ger pensionsrätt. Har hon tidigare begärt undantagande och återkallat denna begäran, finns det icke någon möjlighet för henne att slippa

ifrån att betala avgifter, som inte ger någon förmån.

Ett exempel kan belysa detta. En kvinna som har 12 000 kronors årsinkomst av anställning har en pensionsgrundande inkomst på 8 000 kronor. Med uttagsprocenten 15 blir pensionsavgiften 1 200 kronor om året. Om denna pensionsavgift betalas i 15 år, alltså tillsammans 18 000 kronor, blir ålderspensionen $\frac{15}{30}$ av 60 procent av 8 000 kronor, eller 2 400 kronor. Om mannen hade en inkomst av anställning på 14 000 kronor och skulle kunnat få full pensionsrätt, skulle hans ålderspension ha blivit 60 procent av 10 000 kronor eller 6 000 kronor, och änkepensionen 40 procent därav eller 2 400 kronor. Den ifrågavarande änkan får ingen som helst glädje av de 18 000 kronor som inbetalats för henne och inte ett öre av de 2 400 kronor som var hennes intjänade pensionsrätt.

Reservanternas resonemang på denna punkt kan egentligen bara sägas bekräfta, att socialministern har skrivit en paragraf som bör ändras. Men så långt som till ett klart avståndstagande från denna stötande paragraf har reservanterna inte vågat sträcka sig.

Vad reservanterna inte givit sig in på är de rigorösa bestämmelser som knyts till undantag från försäkringen. De exempel jag skall nämna är på intet sätt extrema — de är i själva verket mycket belysande.

En person har utträtt ur systemet för en tid av tio år, då han skulle ha förvärvat 2 poäng inom systemet. Därefter tillhör han systemet och förvärvat under tio år 2 poäng och under 20 år 3 poäng. Med ett basbelopp på 4 000 kronor skulle han normalt ha fått 7 200 kronor i pension. Nu förlorar han 1 800 kronor om året, trots att han har tillhört systemet de föreskrivna 30 åren. Vad familjepensionen beträffar får hans hustru i bästa fall 25 procent lägre änkepension.

En sådan straffbestämmelse motver-

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

kar utträdet. Vad som i inledningsskedet också är ägnat att förhindra utträdet är den lockande överkompensationen. Man förstår att den som ser realistiskt till personliga fördelar väljer att stå i systemet för att komma i åtnjutande av denna överkompensation. Det kan också ha varit tanken bakom uppläggnen.

En annan person har tillhört systemet i 40 år. Under 20 år förvärvat han 3 poäng från anställningen, under 20 år får han 2 poäng men har då samtidigt en rörelse som ger honom 2 poäng men för vilken han har begärt undantagande. Pensionsavgifter har betalats för honom i 40 år, men han går miste om 2 880 kronor därför att han har varit företagsam nog att förtjäna pengar vid sidan om anställningen. Och när han avlider får hans änka en pension som är 40 procent lägre än som motsvarar beräknade inbetalningar. Detta är en straffbestämmelse som riktar sig mot initiativ och företagsamhet. De straffbestämmelser som över huvud taget kombineras med förslaget är ju för övrigt ett underkännande av förslaget i sig självt — om det hade varit ett bra förslag hade de varit onödiga.

Slutligen vill jag med några ord beröra förslaget om utredning om skattefrihet för dem som medverkar i öppen åldringsvård. Problemet om ålderstrygghet är inte bara en fråga om kontanta pengar. Den som sysslar närmare med frågor om åldringsvård vet — och får för varje år bekräftelse på — att det största problemet är vårdfrågan. Tendensen pekar klart på behovet av ökad vård i hemmet. Kommunerna ordnar också sådan vård i stigande utsträckning, väl oftast i socialnämndens regi.

Från den verksamhet jag har kunnat följa kan jag betyga att ansökningarna om öppen ålderdomsvård oavbrutet stiger och att behovet är svårt att tillgoda. Det kan nu inte fyllas, främst på grund av brist på arbetskraft. Det finns en dold reserv som vi vill mobilisera

genom den stimulans som kan ske skattevägen. Vi har begärt en utredning här om, och för min del vill jag helt ansluta mig till utskottets formulering med önskan om att likartade problem och inverkan omständigheter i övrigt undersökes.

Det kan sägas att denna fråga ligger på sidan om tilläggspensionen. Att den har väckts beror inte riktigt på vad en tidigare talare ansett, nämligen att man ville komma förbi pensionsfrågan. Det förhåller sig så att man vid behandling av frågor om pensionen inte kan komma förbi problemet om ålderstryggheten i dess helhet. Då får man en påminnelse om vårdens ökade och ökande betydelse, och det är inte alldeles oväsentligt i dessa resonemang om pekuniära ting.

Herr talman! Jag har inledningsvis givit uttryck för min principiella uppfattning i fråga om obligatoriet. Jag har bara följande att tillägga. Jag vill att de pensionslösa skall ha åtminstone samma rätt som jag själv har. De har i dag mycket större ekonomiska möjligheter än jag hade då jag som ung industritjänsteman trädde in i SPP. Inte få av mina LO-anslutna arbetskamrater hade redan då större ekonomiska möjligheter än jag. Det förändrade inkomstläget ger människorna flera valmöjligheter för framtidsplaneringen. Vilka valmöjligheter vår ungdom skulle kunna räkna med, anar vi inte i dag, men ett vet vi: de skall ha rätt att välja — och vår uppgift är att bygga det ekonomiska underlaget.

Därmed ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr KRISTENSON i Göteborg (s):

Herr talman! Den omröstning som skall företagas efter det att kammaren har färdigdiskuterat särskilda utskottets utlåtande i pensionsfrågan kommer att följas med ett oerhört stort intresse av alla i vårt land som saknar bindande utfästelser om pension utöver folkpensionen.

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

Sedan hösten 1957 har vårt lands väljare varit engagerade i pensionsfrågans lösning, först genom folkomröstningen, sedan genom det s. k. pensionsvalet våren 1958 och i viss mån även i kommunalvalet hösten samma år.

I de analyser som företagits efter respektive val har det klart kunnat utläsas, att majoriteten av landets löntagare har önskat en lösning av pensionsfrågan enligt de principförslag som då förelåg. Löntagarnas uttalade önskemål är väl tillgodosett i det lagförslag som regeringen nu framlagt.

Varför kan detta förslag då inte enhälligt godkännas av riksdagen? Ja, den frågan ställer sig naturligtvis alla de tjänstepensionslösa. Svaret från socialdemokraterna är helt positivt. Svaret från de tre borgerliga partierna är helt negativt ifrån skilda principiella och praktiska skäl, som det så vackert och enhetsfullt heter i utlåtandet från utskottet.

Den bro eller språngbräda, som förbinder dessa helt negativa synpunkter, är enligt utskottsmajoriteten att tjänstepensionen kan ordnas i en rad olika former. Som exempel nämns »pensionsanordningar och andra försäkringar, genom sparande i egen rörelse, i egen gård eller eget hem».

Som en kommentar till detta förslag framhålles bl. a. att ett stort antal anställda önskar en komplettering av folkpensionen genom pensionsförsäkring eller annat försäkringsmässigt sparande.

Inför detta uttalande kanske det kan vara berättigat att ställa den frågan, vilka löntagarorganisationer som uttalar en sådan önskan. Från såväl LO som TCO och SACO har inte höjts några röster för avslag på det nu framlagda lagförslaget. Det är endast i detaljfrågor som ändringar har påyrkats. Och det är från en TCO-ansluten organisation vi nu kan notera — en organisation som för resten under folkomröstningen ivrade för den s. k. avtalslinjen — att denna organisation tvivlar på avtals-

linjen nu, nämligen när det gäller problemen med samordning av de pensionsförmåner, som nu utgår till organisationens medlemmar, och den föreslagna lagpensionen. Denna organisation, som hösten 1957 trodde på och talade för att landets arbetsgivare var mycket positivt inställda till hyggliga avtalspensioner, har nu tydligen helt ändrat åsikt och sätter hela sin lit till ett ännu längre gående lagförslag än regeringens när det gäller att trygga redan intjänad pensionsrätt.

Min stilla och försynta tanke till detta är, att nu måste väl ändå folkpartiets anhängare förstå, att deras förslag till lösning av pensionsfrågan för löntagarna inte kommer att omfattas med någon större välvilja. Men även om inte löntagarnas ringa intresse för folkpartiets förslag kan vara en vägledare i voteringen, borde väl de två svidande och katastrofala valnederlag, som partiet utsatts för under 1958, vara det. Folkpartiet konstaterar också i sin reservation, att det vid andrakammarvalet 1958 endast var en tredjedel av väljarna som gav sin röst åt de politiska meningsriktningar, som tagit ställning emot ett positivt beslut i riksdagen beträffande tilläggspensioneringen. Naturligtvis kan icke en så utpräglad minoritet göra anspråk på att få diktera statsmakternas slutliga ställningstagande.

Nej, inte har denna minoritet dikterat regeringsbeslutet, men alla förstår väl att folkpartiet är helt dikterat av minoriteten — man kan fråga av vilka skäl.

I folkpartiets reservation finns givetvis flera uttalanden, som skulle kunna bemötas, jag skall göra några reflexioner omkring blott två av dessa. Det första är påståendet att »det försäkringsmässiga sparandet har haft och har alltså en stor betydelse för vårt näringslivs kapitalförsörjning». Jag vill inte bestrida att det har varit så, men kommer detta att bestå om folkpartiförslaget genomföres? I detta förslag inrymmer nämligen att företagen skall få återläna

Lag om försäkring för allmän tilläggs pension, m. m.

den större delen av de anställdas pensionsavgifter, och det betyder väl att den del av näringslivet som sysselsätter en mängd anställda men fordrar små kapitalkrävande insatser blir mer gynnad än den s. k. tunga industrien, vilken behöver mycket kapital men har få anställda. Jag tänker t. ex. här på kraftverk eller högrationaliserade järnbruk.

Den andra reflexionen gör jag i avslutning till följande sats i folktoppservationen: »Hållfastheten i regeringsförslagets pensionsutfästelser grundas icke på faktiska, genom sparande skapade tillgångar utan på en förhoppning om att de under kommande år yrkesverksamma skall vara villiga åtaga sig motsvarande förpliktelser.» Detta uttalande hade naturligtvis varit riktigt, om det gällt en till en viss tid begränsad förmån. Men nu är lagen utformad så, att samtidigt som kommande generationer fullgör en skyldighet enligt lagen, så förvärvar de en förmån, som består i en egen ålders-, förtids- eller familjeförsäkring i framtiden, och det är väl regel i all försäkring, att förpliktelserna är ömsesidiga.

I en av centerpartisterna avgiven reservation påstås, att om lagförslaget genomföres, så begränsas avtalsfriheten på arbetsmarknaden. Ja, begränsningen kommer väl att bestå däri, att vi löntagare i framtiden inte behöver träffa avtal om ålderstryggheten utan helt kan inrikta våra ansträngningar på den direkta ersättningen för vår arbetsinsats och då försöka få så goda avtalsuppgörelser som möjligt. Vi löntagare, framför allt inom LO, som är anhängare av en solidarisk lönepolitik, accepterar nämligen regeringsförslaget, att folkpensionen kompletteras med tilläggs pensioner, som är avpassade efter vars och ens tidigare inkomstförhållanden.

När den fackliga rörelsens främsta önskemål för pensionsfrågans lösning inte har kunnat förverkligas genom avtalsuppgörelser, som skulle givit oss större frihet till val av arbetsplats, stör-

re trygghet på ålderdomen och större trygghet för våra familjer vid för tidigt nedsatt arbetsförmåga, så finner vi i regeringsförslaget att alla dessa krav är uppfyllda.

Det har under debatten framhållits, att lagförslaget är en straffskatt på ungdomen och att kommande generationer belastas hårt. Jag vill då säga, att den tidigare generationen har givit oss skolor och arbetsplatser samt en produktionsapparat som ger oss en god levnadsstandard. Vi kommer att lämna efter oss något liknande till kommande generationer, och det kommer väl i framtiden att vara som nu, att man mäter graden av kultur i ett samhälle på det sätt, på vilket man där tar hand om åldringar och sjuka. Gör vi det på ett bra sätt nu, så tror jag att kommande generationer kommer att sträva efter att göra det ännu bättre, därför att de vill skapa en ännu högre kultur än den vi har för närvarande.

Våra erfarenheter av andra lagar, exempelvis semester-, arbetstids- och sjukförsäkringslagarna, som reglerar vissa sociala frågor på arbetsmarknaden, är enbart goda. Naturligtvis använder arbetsgivarna kostnaderna härför som ett argument i avtalsförhandlingarna för att slippa höja den kontanta ersättningen så mycket som den fackliga rörelsen vill, och samma förhållande kommer säkert att uppstå efter det att pensionslagen är genomförd. Men denna ökade kostnad kan måhända avräknas mot vissa lättnader för företagen på andra områden, exempelvis den sänkning av bolagsskatten som finansministern uttalat sig för, om pensionsreformen genomföres, eller genom höjd produktivitet.

Om denna pensionslag nu kan genomföras och de utredningar verkställas som vi har framfört önskemål om i den av herr Strand m. fl. avgivna reservationen, så har riksdagen fattat ett beslut, som kommer att hälsas med glädje och tillfredsställelse av landets samtliga löntagare.

Då tiden nu var långt framskriden och många talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta den fortsatta överläggningen till morgondagens sammanträde kl. 10.00.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 0.13 på natten.

In fidem

Sune K. Johansson

Torsdagen den 14 maj

Kl. 10.00

§ 1

Justerades protokollet för den 8 in-
nevarande maj.

§ 2

**Lag om försäkring för allmän tilläggs-
pension, m. m. (Forts.)**

Herr talmannen meddelade, att överläggningen rörande särskilda utskottets utlåtande nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om försäkring för allmän tilläggs-pension, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner, nu komme att fortsät-
tas; och lämnades enligt förut gjord an-
teckning ordet till

Herr CARBELL (s), som yttrade:

Herr talman! Om några timmar går denna kammare att votera i den utan tvekan viktigaste fråga som Sveriges riksdag haft att ta ställning till. Denna fråga har en oerhörd betydelse för den enskilde, och den kommer att få långtgående verkningar på samhällsekono-
mien. Det ligger långa förberedelser bakom densamma, mer än tio års utredningsarbete, förhandlingar mellan de politiska partierna, en folkomröstning och frågan har vidare spelat huvudrollen vid flera politiska val. Ur samhällssynpunkt är det endast att beklaga att enighet inte kunnat nås mellan de politiska partierna, när avgöran-
det nu ändå skall ske.

Till skillnad från andra förslag ger det socialdemokratiska förslaget garan-
ti för att ingen löntagare ställs utan skydd på sin ålderdom. Vårt förslag ger en i förhållande till lönen fast be-
stämd pensionsnivå. Pensionen blir ab-
solut värdebeständig. Enligt vårt för-
slag får löntagarna i förhållande till nu-
läget en starkt vidgad oberoende ställ-
ning och därmed ökade möjligheter till rörlighet mellan olika företag, vare sig vederbörande är anställd inom den of-
fentliga sektorn eller inom det enskilda näringslivet. Inte minst denna sista fråga har för löntagarna en utomor-
dentlig räckvidd. Hittillsvarande system har ofta inneburit att en löntagare re-
dan vid 35—40 års ålder ansetts för gammal att byta anställning, att söka sig fram inom områden där han med utgångspunkt från sina erfarenheter och sin bakgrund skulle kunna få ett rikare liv och möjligheter att bättre ut-
nyttja sin egen förmåga.

Det skall vidare understrykas att det socialdemokratiska systemet träder i kraft relativt snart. Jag vill också påpeka att det socialdemokratiska förslaget, till skillnad från de borgerliga förslagen, även innebär stöd åt alla grupper. Detta kommer utan tvivel att minska behovet av skattepengar för stöd åt åldringar, invalider och efterlevande. Vårt förslag kan sålunda be-
traktas som fördelaktigt även ur skat-
tebetalarens synpunkt.

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

Det är väl nu tämligen klart att det socialdemokratiska pensionsförslaget kommer att vinna vid voteringen. Detta innebär att vi får en socialt sett riktig lösning av denna fråga, en lösning vilken mot bakgrunden av den utveckling, som skett och sker, väl även kan bedömas som standardmässigt riktig. Om vi ser på den standardförbättring som undan för undan kommit människorna till del, om vi ser ut över landet, ser de många bevisen för att människorna genom sina egna ansträngningar skapat bättre förutsättningar att leva i detta land, måste vi väl också anse det tämligen rimligt att denna fråga löses på ett sådant sätt att även de äldre i nutid beredes större trygghet och större frihet.

I detta sammanhang skulle jag vilja till högerns och centerpartiets representanter säga att ni ser med andra ögon på detta problem än vi gör inom socialdemokratien. Jag förstår högerns sätt att argumentera och jag förstår högerns bevekelsegrunder; jag kan respektera dem med utgångspunkt från det syfte partiet har, men jag kan inte dela dem. Högern arbetar på ett annat sätt än vi gör. Solidaritet med människor i små förhållanden har aldrig varit högerpartiets melodi. Högerpartiets evangelium är något helt annat än vårt. Dess evangelium är den individuella egoismen. Under denna debatt har fru Wallerius-Gunne sagt att en av riktpunkterna borde vara att följa devisen: »Bären varandras bördor». Hon sade att enligt det socialdemokratiska förslaget komme till och med de ännu ej födda att få bära bördorna för de äldre.

För socialt kännande människor och för dem som ser optimistiskt över huvud taget på framtiden är det väl i första hand angeläget att ge trygghet åt änkor och invalider och att ge försörjning åt de gamla. Då kan man naturligtvis genast fråga: Har vi råd med detta och hur snabbt skall man genomföra det? Många borgerliga representan-

ter har vid förspelet till dagens debatt ställt dessa frågor, liksom fru Wallerius-Gunne nu gjort.

Jag vill påpeka att den socialdemokratiska linjen är en enhetlig lösning. Man kan, som motfråga till dem som frågar om vi har råd och som talar om överkompensation till dem som nu är äldre, säga: Vad menar ni med överkompensation? Det är väl att de som först går in i systemet kommer att få en större tjänstepension än som motsvarar avgifterna för dem. Men vad sker när vi beviljar folkpensioner och höjningar av folkpensionerna? Vilka av dagens folkpensionärer har betalat en avgift som motsvarar den pension de får? Knappast någon. Är det överkompensation när man höjer folkpensionerna? Det talar ingen om. Varför gör fru Wallerius-Gunne inte det? Det går helt enkelt inte, fru Wallerius-Gunne, att i denna fråga spela ut generationerna mot varandra. Ungdomen har sinne för solidaritet och rättvisa, och den kommer att acceptera en sådan lösning därför att den ser förslagets inneboende rättvisa. Om det är berättigat att ge folkpensionärerna, oavsett avgiftsfrågan, en höjning, är det lika rimligt då det gäller tjänstepensionen.

Regeringsförslaget bygger liksom folkpensioneringen på fördelningssystemet. Det är riktigt, rättvist och socialt rättfärdigt, att de som först går in i systemet får en pension som är större än som motsvaras av avgifterna för dem. De som går i pension om tio eller femton år har presterat något långt mer än dessa avgifter. De har byggt upp efterkrigstidens industri, de har åstadkommit långt mera av ekonomiskt framåtskridande än kanske någon annan generation gjort, de har skapat en plattform för de unga, för kommande generationer att bygga vidare på. Sannerligen, man blir förvånad när en industritjänsteman ser så snävt på denna fråga som i går kväll skedde i denna talarstol.

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

Beträffande centerpartiets hållning vill jag vända mig till herr Antonsson. Han försäkrade inledningsvis att centerpartiet inte följde en konservativ eller negativ linje. Han fortsatte med att framhålla att det strävade efter att nå en syntes mellan frihet och trygghet, och han försäkrade att det fanns en principiell grund för centerpartiets förslag. Herr Antonsson beklagade i det sammanhanget att centerpartiet inte haft resurser att göra detta klart för människorna. Han refererade vidare till 1930-talets samarbete mellan socialdemokratien och bondeförbundet och hänvisade särskilt till en artikel i Vårt politiska liv av Sven Andersson under rubriken Kampen för social rättvisa. Han nämnde de höjda folkpensionerna, den sociala bostadsförbättringen och subventionerna, moderskapspenningen, mödrahjälpen, arbetslöshetsförsäkringen, arbetstidsförkortningen för lantarbetare och en rad andra sociala reformer som genomfördes på 1930-talet, och han påpekade att Sven Andersson i denna artikel avslutningsvis hade sagt att allt detta var resultatet av samarbetet med bondeförbundet. Herr Antonsson ställde slutligen den logiska frågan, som han kallade den. Man hade att välja mellan å ena sidan lägre lön och högre pension för dem som hade turen att leva till 67 år, tillade han om jag minns rätt, och å andra sidan centerpartiets förslag, som innebure att man ställde det mesta möjliga av produktionsresultatet under den produktiva delen av människans liv till deras eget förfogande. Han ställde också frågan till LO-folket, om inte detta var en rimlig och riktig linje. Jag skall ta upp dessa frågor ur tjänstemannasympunkt.

Jag skall först erkänna att bondeförbundet på sin tid intog en positiv ställning till socialt viktiga frågor, och jag kan tillägga — det framgick också av herr Antonssons uppträdande här i talarstolen — att man får ett starkt intryck av att det är ett rejält parti, som

man vet var man har. Men när herr Antonsson vill göra gällande att centerpartiet inte intar en negativ ställning till lösningen av tilläggspensionsfrågan, så kan jag inte dela hans mening. Det är väl klart, även efter den beskrivning herr Antonsson gjort, att det är ett uttalat nej, ett avslag på pensionsfrågans lösning som man presterar.

Det är alldeles självklart att löntagare och bönder har haft och även nu och i framtiden borde ha vissa identiska intressen. Jag vill erinra om att det nu utan varje tvekan gäller den för löntagarna viktigaste frågan. Löntagarna känner sig med berättigande svikna av företrädarna för det parti som herr Antonsson tillhör. Det är alldeles klart att t. ex. tjänstemannasidan och den sida herr Antonsson företräder i denna fråga inte har identiska intressen.

Högre folkpension innebär en övervältring av kostnaderna på löntagarna, i all synnerhet som ju skatteprogressiviteten också sätter in. Ur finansieringssynpunkt har centerpartiet helt enkelt ett intresse av att få upp folkpensionsdelen så högt som möjligt, eftersom detta väsentligen innebär en belastning för löntagarna. En höjning av tjänstepensionsdelen är för centerpartiet inte alls så attraktiv, då en sådan höjning innebär att var och en får släppa till av sin lönedel vad som åtgår för hans pension. Tjänstemännen kan inte vara intresserade av att en allt större del av pensioneringen läggs på folkpensionsdelen, och detta har även klart och tydligt framhållits av löntagarorganisationerna. En sådan uppläggning av pensioneringen förvärrar en redan nu föreliggande snedvridning till nackdel för löntagargruppen.

Den senaste representanten för folket har i debatten, herr Stenberg, uppehöll sig i huvudsak vid fondfrågorna. Jag skall inte gå in på dem nu, ty jag vet att de kommer att tas upp från annat håll. Allenast på en punkt skall jag ställa en fråga.

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

Herr Stenberg ville tydligen att företagen skulle helt efter eget behov och gottfinnande förfoga över pensionsmedlen. Jag vill då fråga, med utgångspunkt från den diskussion som förts under folkomröstningskampanjen och under valrörelserna: Är det, herr Stenberg, företagarnas pengar det är fråga om, eller är det löntagarnas? Även herr Stenberg måste väl medge att löntagarna har ett självklart intresse av att det blir ett ur samhällets synpunkt rationellt och effektivt utnyttjande av pensionsmedlen. Det rör sig här om ett arbetande kapital för sysselsättning, standardökning och framsteg på det sociala och det kulturella området.

Herr Stenberg sade, om jag minns rätt, att det gällde att nå en positiv lösning, som kunde tillgodose folkflertalens intressen. Även på den punkten är en motfråga befogad. Kan herr Stenberg verkligen göra gällande att folkpartiets förslag anvisar en positiv lösning? Nej — när förslaget är genomfört någon gång in på nästa årtusende, så innebär det en dålig pension, som man från folkpartiets sida tydligen tycker duger åt de nu pensionslösa men som är oantagbar för andra. Det måste väl anses som en utmaning, att detta skulle vara folkpartiets svar på löntagarorganisationernas mångåriga kamp för ordentliga pensioner. Ingen nu yrkesverksam skulle få uppleva folkpartiförslaget i funktion, om det antoges. Bristen på värdebeständighet plus usel pension gör att inte någon vill byta sig till pensioner av folkpartimodell. Vid de SPP-anslutnas diskussioner kommer väl inga att ställa sig i kö för att tränga sig fram till en folkpartipension i stället för SPP-pensionen.

Jag kan tillägga att tjänstemännen haft anledning att känna sig oroliga med anledning av folkpartiförslaget. Man har pekat på risken att en lag, som ger dåliga pensioner, kan medföra en press nedåt även på tjänstemannapensionerna, eftersom lagen kan komma att ver-

ka normerande. Även om folkpartiförslaget nu inte antas, har det naturligtvis ur den synpunkten åstadkommit skada för tjänstemännen.

Man är alltså överallt missnöjd med folkpartiförslaget, och den enda ljuspunkten är väl att det inte finns någon risk att förslaget kommer att genomföras, vare sig nu eller i framtiden.

Den ene borgerlige talaren efter den andre har vänt sig mot regeringsförslaget. Jag tycker mig, herr talman, se våra efterlevande, om nu förslaget skulle komma att avslås, med den olikartade behandling de får på grund av de olika villkor som kommer att gälla. Kan de socialt kännande borgerliga ledamöterna verkligen ta något sådant på sitt ansvar? Jag kan det inte, herr talman, och därför yrkar jag bifall till reservationerna av herr Strand m. fl.

Härefter anförde:

Herr ANTONSSON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Med anledning av herr Carbells angrepp på den reflexion jag gjorde i går vill jag upprepa, att jag står fast vid att den reella frågeställningen för löntagarna är, att man har att välja mellan å ena sidan mindre kontantlön under den aktiva tiden och en tilläggs-pension samt å andra sidan chansen till en högre kontantlön under den aktiva tiden och en rejäl folkpension med ett familjeskydd, vilket senare är vår linje. Jag förstår inte hur man kan förneka detta faktum, såvida man inte söker att ur produktionen pressa ut såväl ökad kontantlön som pensionsavgifter. Den slutsats jag kom till i mitt anförande i går var, att om man inte erkänner det riktiga i dessa synpunkter har man sagt att fackföreningsrörelsen inte hittills lyckats ge löntagarna deras berättigade andel av produktionsresultatet, eftersom det ju då hos företagsamheten skulle finnas en reserv, som kan tas ut i form av pensionsavgifter.

Herr Carbell sade vidare att jag hade

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

åberopat de sociala traditioner som det dåvarande bondeförbundet byggde på, när det medverkade i 1930-talets reformarbete. Ja, jag gjorde detta för att konstatera, att vi genom decennierna intagit en positiv ståndpunkt till det socialpolitiska reformverket och aktivt medverkat i socialreformen, och framhöll att det väl då skulle vara egendomligt, om vi nu inför en stor socialreform plötsligt skulle inta vad man menar vara en negativ ståndpunkt. I sammanhanget försökte jag också förklara att vår inställning till tilläggspensionen bygger på den principiella uppfattningen, att detta icke är socialpolitik — vad det gäller är en lagstiftning om arbetsersättning som vi inte kan acceptera. Förslaget avser ett tvångssparande och utgör ett första ingrepp i den enskildes ekonomi inom den sektor, som hittills alltid varit förbehållen personligt sparande.

Herr Carbell påstår att det gäller ett intresse för speciellt jordbrukarna. Han säger att om man ökade folkpensionen skulle detta innebära en övervältring av kostnaden på löntagarna. På vilket sätt kan detta innebära en övervältring? Jag ber om ett svar på den frågan.

Beträffande synpunkterna på ungdomen är jag övertygad om att den skall visa solidaritet så långt det är möjligt, men det går inte att enbart hänvisa till solidariteten när exempelvis ett tjugoförårigt premieinbetalande ger lika mycket som ett femtioårigt. Alltså måste systemet innebära en betydande orättvisa för nuvarande ungdomsgeneration.

Herr STENBERG (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Carbell är förvånad över min inställning till de befintliga pensionsstiftelserna. Jag tillät mig i mitt anförande i natt att fråga: »Vad avser regeringen att göra med de i företagen befintliga och under betryggande kontroll arbetande pensionsstiftelserna?»

Nu frågar herr Carbell: Vems är peng-

arna? Är det inte de pensionsberättigade som äger dem? Jovisst, men lider de anställda i ett företag, hos vilket pengarna i samma företags pensionsstiftelse placerats, av att pengarna får arbeta i det företag de själva är beroende av och som de säkerligen önskar skall gå framåt och utvecklas? Det kan väl inte vara till någon nackdel för de anställda att pengarna får fortsätta att arbeta i det företaget?

Herr Carbell säger att om jag önskar en positiv lösning av pensionsfrågan, förstår han inte hur jag kan ansluta mig till folkpartiets förslag. I fråga om sparande och kapitalförsörjning förhåller det sig på det sättet, herr Carbell, att vårt förslag är mera positivt än regeringsförslaget och åstadkommer ett större totalt sparande och därmed bättre kapitalförsörjning för näringslivet, som dock utgör grunden för att vi skall ha möjlighet att kosta på oss denna socialreform. Både herr Carbell och jag är ju överens om att vi behöver den men inte om hur vi skall åstadkomma den.

Herr CARBELL (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Antonsson tog i sitt anförande, nu liksom tidigare, avstånd från tanken på försäkringsskydd under den tid vederbörande befinner sig i det produktiva livet. Han gjorde visserligen i sitt första anförande en liten parentes om vad familjeskyddet betydde, men han har intet till övers för vad ett sunt försäkringsskydd i övrigt innebär.

Herr Antonsson understryker ytterligare att bondeförbundet i sitt samarbete med socialdemokratien har intagit positiva ståndpunkter, här för en stund sedan omvittnat även av mig. Han vill vidare göra gällande att centerpartiet inte heller nu intar någon negativ ståndpunkt. Men jag kan, herr talman, inte komma till annat resultat än att centerpartilinjen klart och tydligt innebär ett avslag på en lösning av pensionsfrågan,

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

som löntagargrupperna anser rimlig och riktig. Och för min del ser jag faktiskt inte någon annan skillnad mellan bondeförbundet och centerpartiet — om det skulle finnas någon sådan — än att denna mera negativa inställning till sociala reformer framkommit i bilden ungefär vid samma tidpunkt som beteckningen bf ersattes med cp.

Herr Antonsson frågar vidare: Hur kan det bli fråga om den övervältring av kostnaderna som jag omnämnde i mitt anförande? Ja, jag ville ju vara litet fin och trodde att herr Antonsson skulle kunna uppfatta saken, utan att jag i detalj beskrev hela effekten av finansieringssystemet. Men jag kan gärna förklara, herr talman, att den övervältring av kostnaderna, som jag anser ligga i undan för undan höjda folkpensioner, vore till nackdel för tjänstemän och löntagare och till fördel för företagare och lantbrukare. Jag vet att det i löntagargrupperna som helhet förekommer en effektivare inbetalning av skatt i förhållande till deras inkomster — vilket är allmänt omvittnat — än inom andra yrkesgrupper. Utan tvivel kommer det att bli en nackdel för tjänstemännen, om man går den andra vägen.

Sedan skulle jag bara i all korthet vilja säga till herr Stenberg, att de pensionskassor som finns står enligt min mening inte under någon betryggande kontroll. Vad jag alldeles särskilt ville understryka i mitt anförande var, att löntagargrupperna självklart kan ha ett mycket bestämt intresse av ett planmässigt och ur samhällets synpunkt riktigt utnyttjande av de resurser som fonderna kan skapa. Det är ett löntagarintresse att fonderna användes för att trygga full sysselsättning och sociala och kulturella framsteg.

Herr Stenberg säger att ur hans synpunkter är folktoparförslaget fördelaktigare, trots att jag har påpekat, att den väsentligaste invändningen mot detta förslag är, att ingen nu yrkesverksam människa skulle uppleva det i full funk-

tion. Först en god bit in på nästa årtusende kommer det att vara i full funktion. Det är väl svårt att kunna göra gällande för nuvarande svenska medborgare i arbetslivet att detta är det fina med folktoparförslaget. Nej, herr Stenberg, även om herr Stenberg och många andra av talarna på talarlistan, som har sin pensionsfråga löst, kan ur sina egna synpunkter se saken såsom herr Stenberg utvecklat, anser de många, som inte har sin pensionsfråga löst, att folktoparförslaget är oantagbart.

Herr STENBERG (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara säga med anledning av herr Carbells uttalande, att det måste vara ett intresse för pensionslagarna att fonderna utnyttjas på ett effektivt och ur deras synpunkt acceptabelt sätt. Ja, herr Carbell, det är jag övertygad om är ett intresse för pensionslagarna, men jag trodde, att herr Carbell visste, att pensionslagarna har rätt att delta i bestämmandet av placeringen av pengarna i pensionsstiftelserna. När de i regel placeras i det egna företaget, måste det vara obestriddigt, att det är till fördel både för företaget och de anställda.

Herr ANTONSSON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag måste verkligen bekänna, att det överraskade mig, att herr Carbell byggde sitt ståndpunktstagande till pensionerna på det förhållandet, att det skulle vara en mera effektiv skatteinbetalning från löntagarnas sida och följaktligen en mindre effektiv från företagare- och jordbrukarsidan.

Innebär detta, herr Carbell — jag måste ställa den frågan — rakt på sak att herr Carbell här från talarstolen direkt säger ut, att det förekommer en skatteskolknings från jordbrukares och andra företagares sida som är större än från löntagarsidan? Jag tror det är skäl i att herr Carbell frågar herr Odhner vad han anser i denna fråga. Jag vet att han i detta fall intar en annan stånd-

Lag om försäkring för allmän tilläggs pension, m. m.

punkt än herr Carbell.

Om jordbrukarna inbetalar mindre i skatt, vill jag erinra herr Carbell om att vi just i dagarna för första gången har fått fastslaget att jordbrukarna har i medeltal 3 600 kronor lägre inkomst än vad genomsnittet av industriarbetarkåren har.

Får jag sedan av herr Carbells resonemang, när han talar om folkpensionen och dess påstådda orättvisor mot löntagarna vad beträffar premierna, dra den slutsatsen, att dessa orättvisor skall bort när tjänstepensionen blir genomförd, genom att man kommer att inta en mera negativ ståndpunkt till folkpensionens framtida utbyggnad från socialdemokratiens sida?

Sedan måste jag säga att det försök till en ganska ingående principiell motivering för vår ståndpunkt, som jag gjorde här, tycks ha undgått herr Carbell. Jag måste fråga: Är det negativt, om vår linje, som vi själva anser, innebär, att vi vill ge löntagarna chansen till större direkt inkomst under deras aktiva tid, förstärkt med den familjetrygghet, som vi menar ligger i det ökade familjeskyddet i anslutning till folkpensionen? Jag kan inte anse att detta är en negativ ståndpunkt. Vi har fortfarande som alternativ: mindre inkomst under den aktiva tiden om man genomför tilläggs pension.

Herr CARBELL (s) kort genmäle:

Herr talman! Till herr Stenberg vill jag säga att jag kan inte dela hans uppfattning, att en placering i det egna företaget alltid skulle vara det som man ur löntagarsynpunkt skulle kunna betrakta som det riktigaste. Det kan inte bestridas, att placeringen av pengar i det egna företaget kan råka vara en felaktig investering, ur den synpunkten att man önskar åstadkomma de fördelar, som jag uppehöll mig vid i mitt anförande.

När herr Antonsson här frågar mig

om jag är beredd att säga ut, att löntagargrupperna presterar mindre skattefusk än andra, så vill jag endast säga herr Antonsson att känd sak är så god som vittnad.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Först måste jag säga, att jag reagerar på det bestämdaste mot herr Carbells diskussionsmetoder. Då han står här och beskyller småföretagarna för att vara falskdeklaranter, erinrar jag mig ett uttryck som Fabian Månsson en gång fällde i Sveriges riksdag: »Vet hut, sjufalt hut!» Inte skall vi här i Sveriges riksdag söka karakterisera olika folkgrupper på detta sätt. Om herr Carbell, som ju lär ha något intresse för de exakta vetenskaperna, studerar den statistik som finns tillgänglig — jag kan ge herr Carbell anvisning — så kommer han nog att finna att småföretagarna icke återfinns bland de speciella falskdeklarantgrupperna. Jag deklarerar lika ärligt som jag hoppas herr Carbell gör, och jag tycker inte att man skall beskylla vare sig mig eller andra småföretagare för att vara något slags skattesmitare. På den punkten tycker jag att herr Carbell borde välja litet mildare uttryck.

Sedan är den logiska konsekvensen av herr Carbells yttrande — det bör ju folkpensionärerna i detta land observera — att om folkpensionen är så orättvis som nu herr Carbell skildrar, skall man slopa denna folkpensionering eller i varje fall inte bygga ut den ytterligare.

Det är ganska märkligt att herr Carbell, som talar så mycket om solidaritet, glömmer den solidaritet som ligger i att vi har ett grundskydd åt alla människor. Om småföretagarna kan ha ett särskilt intresse av folkpensionen jämfört med vissa högre befattningshavare, som har en mycket välordnad pension, herr Carbell, så skall man inte därför glömma att det finns stora låglönegrup-

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

per inom industrien — textil-, pappers- och andra industrier — för vilka en förbättring av folkpensionerna ter sig som ett bättre alternativ än tjänstepensioneringen utbyggd enligt det system som nu föreslås.

Jag kan hålla med herr Carbell så långt att det ju måste finnas en känsla av solidaritet mellan generationerna — det har väl ingen i denna kammare bestritt. Det är ju också den känslan av solidaritet som kommer till uttryck bland annat i vår socialpolitik. Man vill ju gärna på socialdemokratiskt håll elda upp sig med litet känsloladdade argument, och här står man och talar om att den yngre generationen måste vara med och sörja för de äldre, som har byggt upp vår industri och vårt näringsliv och som har gjort att vi har en så hög standard i dag. Javisst är det på det sättet. Men regeringens förslag, herr Carbell, ger inte ett rött öre åt dem som pensioneras i morgon dag — eller lämnar sina arbetsplatser, om vi skall välja det uttrycket. Och regeringsförslaget ger mycket litet åt dem som kommer att pensioneras under de första åren av pensionssystemet. Dessa människor kommer att leva under många år framöver utan att få någon nämnvärd förbättring.

Är det inte, herr Carbell, en underlig form av samhällssolidaritet, när man ger den största överkompensationen inte bara åt dem som har de största inkomsterna utan också till dem, som i likhet med mig råkar vara födda 1914 och bör ha åtminstone 20 år kvar att arbeta och spara ihop en slant, medan de som av åldersskäl lämnar arbetsplatsen i morgon inte får någonting? Om herr Carbell betraktar det som ett uttryck för socialistisk ideologi i fråga om solidaritet, måste jag säga mig att man har kommit långt från det gamla talesättet om jämlikhet och broderskap.

Vi är säkert ense om att denna fråga om tilläggspensionerna är av utomordentlig betydelse för den enskilde med-

borgaren och för samhällsekonomin under årtionden framåt. Det är väl ingen överdrift att säga, att det med hänsyn till de ekonomiska konsekvenserna är den största fråga som Sveriges riksdag någon gång har diskuterat. Man får väl då inte förvåna sig över att stora grupper inom svenska folket reagerar mot att regeringen söker genomtruffa ett beslut i denna fråga i förhoppning om hjälp av lotten eller av herr Königson.

Därtill kommer att tidpunkten för ett beslut väl knappast kunde vara mera illa vald. Oavsett om man anser att en sådan här pensionering bör genomföras eller inte måste det väl ändå vara en smula oriktigt att söka genomdriva ett beslut i ett läge när vi har en arbetslöshet, som i hög grad beror på skärpt konkurrens för vårt näringsliv.

Kostnadsläget i vårt land är obestridligen högt, och därtill kommer exempelvis tillskapandet av sexstatsmarknaden och andra omständigheter som gör att vi framöver kan få ytterligare svårigheter för vår export. Ett beslut i denna fråga kan endast komma att medföra flera problem. I en situation, när företagsamheten i detta land inte kan upprätthålla full sysselsättning på grund av försvagning av konjunkturen — inte minst internationellt sett — skall man förutom extra företagsbeskattning och hög ränta ställa den inför en reform, som kan leda till kostnadsökningar och en försvårad kapitalanskaffning. Man måste beklaga, att de vådanden som från centerpartiets sida riktats till både regeringen och folket att i varje fall icke i detta läge aktualisera denna reform har förklingat ohörda. Nästa år skall, om planerna fullföljs — som det redan sagts från denna talarstol — arbetstidsförkortningen genomföras i ytterligare en etapp. Det krävs en lönehöjning med drygt 2 procent, om man då skall undgå en minskning av de nominella inkomsterna. Om man genomför denna

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

tjänstepensionering skall arbetsgivarna betala in ett belopp, som motsvarar 1,9 procent av den totala lönesumman. Därtill räknar herr Sträng av allt att döma med att nästa år lägga på en omsättningsskatt med 3 procent. Det skulle vara synnerligen intressant att veta, hur man tror att vi i ett ungefär oförändrat konjunkturläge skall klara allt detta utan risk för försämring av penningvärdet och minskning av realinkomsterna.

Man måste i detta sammanhang också — vilket jag tycker att man har sysslat för litet med i denna debatt — peka på de verkningar, som regeringsförslaget kan få på våra för närvarande inte särskilt lysande statsfinanser. Om pensionspremier skall inbetalas, minskas möjligheterna till inkomstökningar, som skulle bli föremål för beskattning. Varje procents generell höjning av inkomstläget i vårt land betyder att staten får in ungefär 150 miljoner à 200 miljoner kronor i skatt. Dessutom blir staten tvungen att betala ett betydande belopp i arbetsgivareavgifter. Det är väl ändå, herr talman, märkligt, att regeringen icke ens har ansträngt sig så mycket att den har presterat en kalkyl över vad dessa statsfinansiella konsekvenser kan bli för de närmaste två budgetåren, för vilka budgetläget redan nu — det är vi på det klara med — ter sig ansträngt.

Lika litet vet man om konsekvenserna av regeringens pensionsförslag på löneområdet. Jag syftar här på att samordningsfrågan inte är löst. Så mycket är väl ändå klart för var och en i denna kammare i dag, att de grupper som har en god pension ordnad — närmast de stats- och kommunalanställda — kommer att kräva kompensation, om i stort sett alla lönegrupper i varje fall så småningom skall likställas i pensionshänseende. Eller är det någon som tror, att dessa löntagargrupper kommer att avstå från sådana krav? De privatanställda tjänstemännen kommer naturligtvis att kräva, att de pensionsavgifter som

arbetsgivarna i dag drar på lönen för att betala till SPP eller liknande inrättningar, skall de få ut i lön i fortsättningen. Därtill vill de ha åtminstone en skälig andel av de avgifter — vanligen 16 procent — som arbetsgivarna själva nu betalar in. Om dessa grupper kommer att få en betydande kontantlöneökning som resultat av detta och de stats- och kommunalanställda kommer att kräva motsvarande kompensation, är det någon av kammarens ledamöter som vill svära på att detta inte kommer att få återverkningar på löneområdet, kanske för flera år framåt? Från regeringens sida tycks man inte ens vilja närmare diskutera denna fråga, trots att 1957 års pensionskommitté hade gjort vissa beräkningar av vad det hela kunde röra sig om.

När vi nu från centerpartiets sida motsätter oss en lagfäst tilläggspensionering beror det inte enbart på ekonomiska bedömanden, utan det är också en principfråga. Jag vill för min del klart säga ifrån, att jag förstår att det finns många människor i blåblus — t. ex. människor i skiftarbete i ett järnverk — som tycker att det ter sig orimligt i längden att de inte skall ha någon pension; det är bara de som bär manschetter som har pension ordnad. Det är en sida av saken.

Vi har vår principiella uppfattning om personlig valfrihet, men om jag lämnar denna synpunkt ett ögonblick skulle jag vilja säga, att de förhållanden som nu råder ändå enligt vår mening inte kan vara något skäl för att man skall ge sig in på att lagstifta på ett område, där det egentligen är fråga om arbetsersättning och disposition av denna. Detta är en fråga om statens uppgift och den enskilde medborgarens frihet att själv disponera sina inkomster. Jag tror, att vi kommer att gå mot en tid, då den enskilde medborgaren — sedan vi har sört för ett bättre grundskydd — kommer att kräva större rörelsefrihet än som medges, om han i

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

hur stor utsträckning som helst skall vara bunden av obligatoriska avgifter, vilka begränsar hans ekonomiska dispositionsmöjligheter.

Det behövs ett ordentligt grundskydd, bättre än det som nu finns på det sociala området, men jag tror inte att utvecklingen går mot en tid, då man kommer att så att säga hissa flaggan i topp för varje gång riksdagen aktualiserar frågan om att man skall binda sig för sådana här och liknande åtaganden. Det är ju nu inte fråga om ett grundskydd, utan om disponerandet av arbetsersättning, om ett inkomstuppskov från den aktiva tiden till ålderdomen, och då föreligger enligt vår mening inte motiv för en lagstiftning, allra minst några socialpolitiska motiv, herr Carbell.

Det finns enligt vår åsikt icke någon som helst socialpolitisk motivering för att riksdagen fattar ett beslut, varigenom man lagstiftningsvägen garanterar dem, som har 30 000 kronor i årsinkomst, en pension på ålderns dagar, vilken är större än den inkomst som flertalet arbetare och bönder här i landet skall försörja sig och sina familjer på.

Både från socialdemokratiskt håll och från folkpartihåll försöker man framställa det som om vi inom centerpartiet intagit en negativ ståndpunkt i pensionsfrågan, ja, från folkpartiets sida vill man t. o. m. göra gällande — jag hänvisar till folkpartiets uttalande i reservationen inom särskilda utskottet — att centerpartiet intar en ytterlighetsbetonad ståndpunkt. Det sista får väl ändå betraktas såsom ett uttryck för den nervositet och krisstämning som råder inom folkpartiet efter alla tuvhopp som man där gjort. Annars vore det frestande att fråga, om det verkligen ur s. k. modernt socialliberalistiskt betraktelsesätt innebär någonting negativt att slå vakt om personlig frihet. Skulle detta numera vara en för-

legad och »ytterlighetsbetonad ståndpunkt»?

Jag vill understryka att från vår utgångspunkt gäller icke frågan, huruvida vi skall vägra eller inte vägra någon grupp i samhället eller någon medborgare, som arbetar inom lagarnas ram, att söka ta ut sin rättmätiga andel av den standardstegring som man framöver hoppas på. Frågan gäller i stället, om staten skall bestämma hur människorna skall disponera sina inkomster sedan skatten och avgifterna till grundskyddet har betalats. Det är från denna principiella utgångspunkt som vårt ställningstagande skall bedömas.

Det finns även andra skäl som gör att vi inte kan acceptera en lagstiftning. Jag syftar bl. a. på de jättelika fondbildningar, som inte behövs för pensionsutbetalningarna utan som är till för att kompensera ett minskat frivilligt sparande genom statligt tvångssparande — det sägs ju nästan direkt ut i den socialdemokratiska reservationen. Det är klart att nedgången av det personliga sparandet och kapitalkoncentrationen innebär risk för försämrad kapital- och kredittillgång särskilt för de mindre företagen och därmed risk för en minskning av framstegstakten.

Även ur andra synpunkter ger rege- ringsförslaget anledning till stark kritik. Såsom här sagts innebär förslaget en övervältring av bördorna på de yngre och orättvisor i många andra avseenden. När pensionssystemet fullt genomförts, skall pension utgå efter 30 intjänade år. Detta utgör en oerhörd orättvisa främst mot de kroppsarbetande grupperna och lägre tjänstemän, vilka under 45—50 år får vara med om att göra premieinbetalningar men inte erhåller ett dugg mer i pension än som skulle ha varit fallet, om premieinbetalningar bara gjorts i 30 år. Det betyder att dessa låglönegrupper, lägre tjänstemän och andra, vilka arbetar lång tid inom produktionen, mister förmåner av utomordentligt stort kapitalvärde.

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

Om vi tar en inkomsttagare i 12 000-kronorsklassen, som arbetar i 50 år, från 16 till 65 års ålder, och för vilken pensionsavgifter inbetalas av arbetsgivaren, så rör sig den verkliga förlusten för honom i vissa fall om bortåt 100 000 kronor, därest man räknar med avgifterna och ränta på ränta på pengarna.

Förslaget missgynnar också dem som har en jämn, flack inkomstkurva. Däremot gynnar det dem som under 10—15 år av den aktiva tiden får en mycket brant stegring av inkomsterna.

Vidare bör pekas på den överkompensation, som sker under pensions-systemets första 20 år och som jag hoppas att herr Carbell ägnat ett verkligt ingående studium. Ju större inkomsten är, desto större överkompensation får man, i kronor räknat. Ju lägre inkomst man har, desto mindre blir också överkompensationen. Här möter vi alltså den nya socialdemokratiska ideologien, att den som mycket haver, honom skall varda givet. Det är inskrivet i pensionsförslaget såsom det nya solidaritetsbegreppet på socialdemokratiskt håll.

Här säger man från socialdemokratiskt håll med darr på rösten att man vill avskaffa privilegierna. Men vad är det som sker? Jo, om man avskaffar något privilegium, inför man i varje fall helt nya privilegier, som vi nog under den fortsatta politiska debatten lär få höra talas om.

Att jag, som kommer från en jordbruks- och skogskommun, med arbetare inom sågverk och tegelbruk med lång intjänandetid och med relativt låga inkomster, skulle rösta för ett sådant förslag som detta, skulle jag betrakta som ett avsteg från vad som vore rimligt och demokratiskt.

Vi har ju riktat kritik mot de avgörande principiella punkterna, inte bara mot regeringens förslag utan också mot folkpartiets. Även där är det fråga om en inkomstgraderad pension och lag-

stadgat tvång för arbetsgivarna att betala in avgifterna. Även om folkpartiet i sin propaganda vill karakterisera denna linje som ett slags frivilliglinje, är den i varje fall inte den »frivilligaste» frivilliglinjen. Man kommer att tänka på fanjunkaren som sade till mannnarna i ledet: »Nu får ni anmäla er frivilligt. Gör ni inte det, så skall ni ta mig sjutton tvingas till det.»

Nu sade herr Ohlin i går, att det inte lönar sig att tala om vems fel det är att vi inte fått enighet i pensionsfrågan mellan t. ex. de tre borgerliga partierna. Men vad var det som skedde i går? Det började när herr Wedén talade. Han sade att icke något parti gjort sig så förtjänt av att regeringsförslaget går igenom som centerpartiet. Sedan sade herr Königson, att vårt parti — som dock lämnade regeringen på denna fråga — i själva verket inte hade så mycket emot regeringsförslaget. Jag skall inte kommentera herr Königsons yttrande eftersom det var just han som fällde det. Han avser ju att hjälpa detta förslag igenom. Men, som sagt, herr Ohlins yttrande i går stämde ganska dåligt med vad han senare sade om centerpartiet. Framför allt stämmer det dåligt med den kritik, som riktats mot oss.

Häromdagen ville folkpartiets förtroenderåd lägga ansvaret på centerpartiet för att det socialdemokratiska förslaget går igenom. Man tycks mena, att det är vi som har den största skulden. Det betyder att man menar, att högern skulle ha accepterat folkpartiets förslag om centerpartiet hade gjort det. Jag förstår att herr Hjalmarson svarade på dessa frågor i stället för herr Wedén. Det hade annars varit av värde att höra folkpartiets uppfattning om det läge som rådde vid förhandlingarna. Jag var själv med, så jag skall avstå. Den som gör ett sådant påstående i denna fråga borde emellertid också ta konsekvenserna och inte bara säga A utan också B.

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

Jag kan emellertid inte riktigt förstå hur folkpartiet kan underkänna väljarnas förmåga att bedöma denna fråga, när man nu menar, att det är centerpartiet som stjälpit det hela. Tror man verkligen inom folkpartiet, att ett förslag blir så mycket mera acceptabelt för människorna bara därför att det står flera bakom det? Om centerpartiet efter folkomröstningen skulle ha hoppat över på folkpartiets linje, hade vi inte då i nyvalet fått räkna med att praktiskt taget alla de som stödde linje 2 i folkomröstningen hade suttit hemma på valdagen? Därmed hade socialdemokraterna haft så mycket större möjligheter att genomföra sin linje. Jag säger detta alldeles oavsett de principiella skiljaktigheterna.

Jag måste bekänna, att det är väldigt svårt att vara folkpartiet till lags. Om vi ändrar oss på en punkt blir det stora rubriker i folkpartitidningarna att centerpartiet är på reträtt — även om man, så att säga, bara har hittat en knappnål. Om vi inte ändrar oss, är vi förtappade varelser. Det är således inte lätt att veta hur man skall uppträda.

Sedan vill jag vända mig emot talet från folkpartihåll att folkpartiets förslag inte bara är det bästa — var och en håller ju på sin vattvälling — utan även skulle vara »en samlande lösning». Det är ett uttryck jag fäst mig vid. Folkpartiet vann ju ingen framgång i fjol-årets val, tvärtom. Den nyligen publicerade SIFO-undersökningen, som var och en av kammarens ledamöter haft tillfälle att studera i tidningarna, visade ju, att av dem som i fjol röstade med folkpartiet var det endast 49 procent som nu anser att folkpartiets förslag var det bästa. Inte mindre än 26 procent av folkpartiets väljare i fjol anser centerpartiets förslag vara det klokaste.

Jag vill bara då, herr talman, i all ödmjukhet fråga, om det inte är en smula pretentiöst av folkpartiet att be-

gära, att vårt parti skall överge sin ståndpunkt och acceptera folkpartiets förslag, som inte ens hälften av folkpartiets egna väljare anser vara särskilt klokt. När man använder uttrycket »samlande lösning», borde man då inte fundera över det faktum, att det i dag inte finns någon linje i pensionsfrågan som har en så liten anslutning inom svenska folket som folkpartiets alternativ.

Herr talman! Vår linje i pensionsfrågan är känd. Vi vill ge en bättre grundtrygghet åt alla. Därutöver hävdar vi, att den enskilde själv skall få välja sina sparmål. Vi har också krävt skattelättnader för olika former av långsiktigt sparande, i varje fall till ett begränsat belopp per år för varje medborgare. Givetvis kan inte denna grundsyn förenas med det förslag om inkomstgraderade tilläggspensioner som här föreligger till avgörande.

Det står också klart, att sådana tilläggspensioner väsentligt kommer att försvaga intresset för en fortsatt förbättring av folkpensionerna. Det blir så, även om inte alla är lika öppenhjärtiga som herr Carbell var i dag. Framtiden får utvisa vem som har rätt. Jag är för min del övertygad om att det finns betydande och allvarliga risker för att ett genomförande av en lagfäst tilläggspensionering kommer att utgöra ett hot mot den fortsatta utbyggnaden av folkpensioneringen, som i varje fall vi inom centerpartiet betraktar som den viktigaste sociala reformen.

Herr CARBELL (s) kort genmäle:

Herr talman! Det skulle kanske om tiden hade medgett det ha varit anledning att ta upp en diskussion med herr Eliasson i Sundborn om t. ex. bönderna och samhället och om friheter och behov av samhällets stöd för olika befolkningsgrupper. Jag har inte nu tid att göra detta. Jag skall emellertid säga några ord till herr Eliasson, som

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

förklarade att mitt yttrande gav uttryck för en ny socialdemokratisk ideologi. I detta vill han inlägga att vår riktlinje nu är den, att den som mycket har, honom skall varda givet. När han karakteriserar mitt resonemang hänvisar han till statistiken över beskattningen och kommer med en hel rad annat. Ja, det är väldigt vad det skvalpar när man äter en tunn soppa. Det gäller inte minst herr Eliasson, som i sin påse inte har annat än ett sterilt och kallt avslag på förslaget till en social rättvisereform.

Det är helt enkelt så, herr Eliasson, att vi t. ex. vet, tack vare statistiken om vi nu skall hålla oss till den, att ett icke ringa antal bilägare här i landet har inkomster under 2 000 kronor om året. Det är uppenbart, att den sociala solidariteten som herr Eliasson talade om i icke så ringa utsträckning saknas på skattebetalningssidan. Skillnaden i finansieringshänseende mellan löntagare och företagare är förankrad bl. a. däri, att företagarna har vissa möjligheter, t. ex. den att utnyttja rätten till avskrivningar, som löntagarna inte har. Skattefinansiering verkar sålunda tekniskt olika för olika grupper i samhället. Det är obestridligt och kan inte heller av herr Eliasson bestridas.

Då invänder herr Eliasson, att han inte vill vara med om överkompensation för de högre inkomsttagarna och för dem som är födda före 1914. Ja, herr Eliasson, vem som helst kan ju sluta avtal med sin arbetsgivare om pensioner efter inkomst. Vad är det som säger att man inte kan lagstifta om samma sak, om pension efter inkomst? Var går för övrigt gränsen till de högre inkomster herr Eliasson här går till anfall mot? Går den vid 10 000, 15 000 eller 20 000 kronor?

Herr Eliasson har ju kännedom om att t. ex. jordbrukskorporationens föräningsrörelse inte väjt för att ge stora pensioner till höga inkomsttagare. Det förekommer i slakteriföreningar, i me-

jeriföreningar och på många andra håll. Herr Eliasson har inte på något sätt tagit avstånd från det. Det gäller helt enkelt att ge en pension, som står i visst förhållande till den inkomst som vederbörande har haft och som kan ge honom trygghet på alderdomen.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det var väl en ganska tunn soppa som herr Carbell själv hade. Jag vet inte om man ens kunde hitta någon spik i den.

Vad beträffar bilägare med under 2 000 kronor i inkomst kan vi gå igenom materialet, herr Carbell och jag, för att se om det finns flera småföretagare än andra människor med i den gruppen. Det finns väl en del raggare där också och jag vet inte precis om raggarkärorna hör hemma ute på landet.

Sedan anmärker herr Carbell, att vi inte har protesterat inom centerpartiet mot att man har olika stora pensioner. Nej, i så fall skulle herr Carbell nog ha fått höra av det tidigare. Men det är inte det som problemet gäller. Jag har inte vänt mig mot att det finns olika stora pensioner men mot att riksdagen skall lagstifta om inkomstgraderade pensioner. Om människor vill göra ett avtal om pensioner eller välja andra sparformer är en sak som vi menar att de skall ha personlig frihet att själva avgöra. De skall ha rätt att själva disponera över arbetsersättningen. Här är det däremot fråga om lagstiftning på området.

Sedan en sak till: om pensionen nu för många människor är större ju större inkomsten varit, så är väl detta likväl inte ett skäl att ge en överkompensation, som inte har ett dugg att göra med några avgifter, eller att lämna störst överkompensation till dem som minst behöver den. Det är, herr Carbell, det nya ideologiska evangelium som predikas. Den mycket har, honom skall varda

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

givet. En löntagare med mindre inkomst, textilarbetare, skogsarbetare eller pappersarbetare, får en liten överkompensation, men den som har 30 000 kronors inkomst får en bra hacka. Det är detta som gör, att jag inte kan finna någon social motivering för förslaget.

Herr ASP (s):

Herr talman! När jag nu får ordet efter centerpartiets förste eller andre vice partiledare, som har talat om småföretagare, vill jag också säga några ord om dem, eftersom jag gärna räknar mig till denna företagarkategori.

Jag vill då först och främst säga, att när jag här resonerar om småföretagare menar jag sådana företagare, som själva jobbar i sina företag, alltså inte sådana som kallar sig direktörer, utan sådana som huvudsakligen arbetar själva med hjälp av familjemedlemmar och någon eller några ytterligare medhjälpare. Det är en betydande företagargrupp, som oftast arbetar under mycket hårda ekonomiska betingelser. De har hård konkurrens och arbetar huvudsakligast som underleverantörer åt större företag. Här råder vanligen en köparens marknad, och småföretagarna står oftast i ekonomiskt beroende av de större företag till vilka de levererar, varav följer att de ekonomiska villkoren oftast är hårda.

Om man ser på inkomstförhållandena för den här företagargruppen, konstaterar man, att de i stort sett ligger i nivå med industriarbetarnas inkomster. Jag betraktar det därför som naturligt och riktigt, att denna företagargrupp får möjligheter till pensionering på ungefär enahanda villkor som de anställda.

Om man jämför det förslag som nu föreligger med fjolårsförslaget, måste man konstatera att propositionen i år innehåller en betydande förbättring på denna punkt, nämligen därigenom att basbeloppet har dubblerats, så att företagarinkomsterna skall överstiga 8 000 kronor innan reduceringsregeln sättes

in. Det innebär med andra ord, att i varje fall företagare med vanliga inkomster blir jämställda i pensionshänseende med de anställda.

Jag tycker det är ett positivt drag i förslaget, och jag är övertygad om att stora delar av företagarna här i landet kommer att acceptera det. De har samma behov av trygghet på ålderdomen som de anställda kan ha, och därför, herr talman, hälsar jag med tillfredsställelse det förslag som här föreligger. Jag kommer att rösta för reservationen av herr Strand m. fl.

Herr NIHLFORS (fp):

Herr talman! De här historiska debattdagarna har givit oss åtskilligt av spänning, trots att det största spänningsmomentet — frågan om lottning eller inte lottning — är uppklarat sedan i går. Det blir ingen lottning, och det finns egentligen inget behov av en ingående debatt med analys av de olika förslagen. Våra partilinjor är hårt slutna och fronterna är stelnade, så att vi skulle naturligtvis mycket väl kunna votera redan nu.

Emellertid har envar, som har varit engagerad mer eller mindre djupt sedan flera år i pågående debatt, ett behov av att i detta slutskede få dra fram vissa synpunkter. Jag kommer dock icke att göra någon jämförelse mellan de två pensionssystem som man allvarligt kan tala om: socialdemokratiens och folkpartiets.

Enligt min uppfattning har vi i folkpartiet faktiskt, fastän det kanske inte alltid så tydligt har lagts fram i korta ord, hållit fast vid avtalslinjen, vid linje 3 i folkomröstningen, men vi har där efter ansett att den behöver kompletteras. För dem som inte kan träffa avtal om pensionsrätt behövs det en dispositiv lagstiftning, som kan ge ett skydd i sådana lägen då det är erforderligt. Denna utveckling har naturligtvis förväntat åtskilliga, men jag vill påpeka,

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

att den inte på långt när är vad centerpartiet har velat göra gällande, då man jämfört utvecklingen med den utveckling som socialdemokratiens ställningstagande har undergått.

Herr Kellgren gjorde i går vissa antydningar om vad som skulle ha hänt om folkpartiets förslag till en dispositiv lagstiftning hade kommit fram på ett tidigare stadium under utredningsarbetet, antydningar som jag uppfattar så, att socialdemokraterna hade kunnat tänka sig någon möjlighet till kompromiss eller i alla händelser någon form av tillmötesgående. Jag tror det skulle vara av intresse att få de antydningarna mera preciserade. Det är möjligt att det får bli historieforskningens sak att undersöka i vad mån det vid något tillfälle under denna utveckling har förekommit diskussioner, som hade kunnat leda fram till en positiv kompromiss, där våra synpunkter på frivillighet och valfrihet hade kunnat förenas med andra synpunkter, exempelvis på snabbheten i genomförandet av pensionssystemet eller på omfattningen av detsamma.

Här kommer in i bilden frågan om premierreservsystemet och fördelningssystemet. Det har flera gånger sagts, att vi redan har ett fördelningssystem i den socialpolitiskt betingade folkpensioneringen och att vi därigenom har accepterat det. Den saken är emellertid ingenting att säga om, eftersom det där gäller en socialpolitisk grundtrygghet.

Framför allt från regeringssidan har det sagts, att fördelningssystemet i övrigt har accepterats även när det gäller det statliga pensionssystemet. Jag vill för min del icke karakterisera det statliga pensionssystemet i dess helhet som något fördelningssystem, eftersom det inte är hårt bundet utan mera är att betrakta som ett avtal om hur stor lön som skall utgå sedan vederbörande befattningshavare har uppnått pensionsåldern. Det knyter faktiskt an till urgamla principer om hur

statstjänstemännens inkomster skall vara beskaffade sedan de uppnått den ålder då de inte längre kan arbeta. Vi har mer eller mindre klart slagit fast, att det är fråga om uppskjuten lön i det fallet. Det visar sig också, att detta system icke på något sätt hindrar att det exempelvis förekommer skilda pensionsåldrar för olika grupper av löntagare. Däremot har det sagts, att det är svårt att med det fördelningssystem som regeringen har föreslagit åstadkomma skilda pensionsåldrar. Det vill man nu utreda, säges det i sista omgången i en reservation till utskottsutlåtandet — men det har man motsatt sig tidigare.

Jag tycker att detta är ett exempel på att det system, som vi har inom den statliga pensioneringen, inte alls är detsamma som regeringen önskar för den övriga tjänstepensioneringen.

Herr talman! Jag skulle kunna gå ytterligare in på problem av liknande slag. Jag anser emellertid att jag också något bör peka på en del partipolitiska situationer som har uppstått under debatten. Vi kunde i går icke konstatera någon nämnvärd motsättning eller några debattcluster mellan socialdemokratiens främsta företrädare och centerpartiets. Jag vet inte vad man skall intolka i ett sådant förhållande. Det finns naturligtvis de som kan säga, att vi här återigen har ett exempel på att de tidigare regeringskompanjonerna håller undan från varandra och undviker att åstadkomma några sammanstötningar i onödan — åtminstone på högsta nivå. Det vore tacknämligt att få reda på om denna tolkning av frågan av debatt mellan centerpartiledaren och den socialdemokratiske partiledaren i går är ett tecken på att man inte vill gå in i någon debatt. Det kan visserligen pekas på att herr Carbell genom sitt ettriga anförande åstadkom en debattunge med herr Eliasson i Sundborn och herr Antonsson, men jag tror inte att herr Carbell kan ersätta

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

statsministern när det gäller att representera socialdemokratien.

Herr Eliasson nämnde vid några tillfällen i sitt anförande folkpartiförslaget och ville — som han sade — i all ödmjukhet göra det påståendet, att folkpartiförslaget var väl pretentiöst framlagt. Ja, man kan fråga sig hur centerpartiets förslag till lösning av pensionsproblemet skall betraktas. Det har sagts att det är en linje, men jag har svårt att se, att det verkligen är en linje. Man kan också fråga vilken linje det är, eftersom den linje 2 man på den kanten en gång framförde inte är den linje man i dag för fram, ehuru man vid flera tillfällen gör gällande detta. Att kalla centerpartiets uppfattning i den här frågan för en linje är åtskilligt mer pretentiöst, men jag tror inte att vi kan räkna med att herr Eliasson vill medge detta — så ödmjuk är han inte.

I den diskussion som föregått debatten i dag har också debatterats sådant som inte berör frågan, om vi skall ta den ena eller den andra linjen, utan frågan om vad som händer sedan riksdagen eventuellt beslutat att acceptera regeringsförslaget.

Jag kanske i anslutning härtill får komma tillbaka till herr Kellgrens anförande. Vi fick nämligen där en liten vink om vad som kan hända med ett system av regeringens typ. Han förklarade — och det är en sak som vi redan vet men som man mera sällan hör uttalas från regeringssidan — att det inte finns något samband mellan avgifter och förmåner. Det finns stora möjligheter att från den ena riksdagen till den andra besluta om sådana ändringar än hit och än dit, som kan vara erforderliga. Med detta ganska korta inpass i sitt anförande visade han på just det vi har försökt klargöra för svenska folket, nämligen den bristande rättssäkerhet som ligger i det system regeringen nu vill genomföra. Denna bristande rättssäkerhet har också

påtalats av de grupper, som redan har sin pensionsfråga relativt hyggligt ordnad.

Efter frågans behandling den gångna våren har man anledning räkna med att regeringen får igenom sitt pensionsförslag. Vilka förändringar kan detta medföra för tjänstemännen? Ja, de har fribrevsrätt för sina SPP-pensioner, men de tycker inte att värdesäkerhetsfrågan är tillräckligt utredd för framtiden. De har också frågat sig, hur de praktiskt skall kunna använda sig av denna fribrevsrätt. Vidare tillkommer en del andra problem, som inte är så juridiskt bundna som rättigheterna i samband med SPP-pensioneringen. Jag syftar här på de pensionsförpliktelser som gjorts till många anställda, för vilka förpliktelser medel avsatts i särskilda pensionsstiftelser. Därvidlag har tjänstemannagrupperna under våren avgivit olika resolutioner, i vilka man uttryckt oro för den kommande utvecklingen. Tjänstemännen befarar nämligen, att de vid ett genomförande av obligatoriet kan komma i ett avsevärt sämre förhandlingsläge än förut gentemot arbetsgivarparten, en sak som regeringen har ägnat ett relativt svagt intresse. Man tycks i regeringen ha menat, att lagstiftningen på detta område berör de pensionslösa, och man har därför inte varit intresserad av att över huvud taget göra någonting för att klara ut de följsituationer, som på grund av denna lagstiftning kan uppstå beträffande de privatanställda tjänstemännens pensionsrätt, vilken dessa löntagare under många år har byggt upp genom att avstå från kontantlöneförbättringar som annars skulle ha kommit dem till del.

Socialministern framhöll för en tid sedan, att dessa tjänstemannagrupper endast utgör en tolfedel av samtliga löntagare och att man inte kunde ta upp en diskussion om ett sådant minoritetsproblem. De frågorna ville regeringen skjuta åt sidan. Jag tycker emel-

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

lertid att en sådan negativ inställning till tjänstemännens synpunkter är upprörande.

En annan sak, som jag också vill beröra i detta sammanhang och som jag tycker är skandalbetonad, är det förhållandet, att regeringen mer eller mindre har låtit förpuppa den utredning, som riksdagen efter en folktopp-motion 1953 begärde för att få pensionsstiftelsernas civilrättsliga ställning utredd. Vi begärde i nämnda motion, att bättre trygghet skulle skapas för de medel som är insatta i pensionsstiftelser. Utredningen tillsattes först 1955, och i dag kan vi konstatera att den inte har varit verksam under de senaste åren. I den sedvanliga berättelsen över vad sig i riket tilldragit, som vi får vid riksdagens öppnande, sades i år att de spörsmål som denna utredning skulle arbeta med i åtskilliga hänseenden sammanhänger med och är beroende av den lösning, som frågan om en allmän tjänstepensionering erhåller. Jag vill emellertid göra gällande, att just detta förhållande borde ha givit utredningen särskild anledning att fullfölja sitt uppdrag och framlägga förslag i så god tid, att det i dagens situation eventuellt kunnat bli föremål för åtgärder från statsmakternas sida.

De grupper det här gäller kommer efter den stundande voteringen med dess på förhand givna utgång att ställas inför uppgiften att före årsskiftet 1959/60 göra upp med sina arbetsgivarparter om bland annat pensionsstiftelserna och deras medel. Det kan nämligen tänkas, såsom Sveriges industritjänstemannaförbund framhållit, att genomförandet av en obligatorisk tjänstepensionering kan utnyttjas för att skapa en för tjänstemännen ogynnsam relationsförskjutning av den nuvarande inkomstnivån.

Herr talman! Med det anförda har jag velat understryka den anmärkningsvärda passivitet, som den social-

demokratiska regeringen lägger i dagen när det gäller tjänstemännens problem och den omständigheten, att tjänstemännen har sin pensionsrätt ordnad men genom obligatoriet kommer i ett speciellt läge, som borde ha blivit uppmärksammat av statsmakterna långt tidigare. Fröken Höjer sade redan i går kväll, att TCO upprepade gånger under flera år kört fram med problemet hur samordningsfrågorna skall lösas, men från de makt-havandes sida har man hela tiden skjutit dessa problem framför sig olösta, och i nuvarande situation är de fortfarande olösta.

Jag måste till slut, herr talman, säga någonting om den analys, som herr Antonsson sent i går kväll gjorde över sitt partis inställning till socialpolitiken. Jag fick den uppfattningen, att denna analys kanske till stor del var insprängd med herr Antonssons personliga synpunkter och att han hade ett behov av att i nuläget — med den negativism i pensionsfrågan som centerpartiet givit till känna — bygga upp åt sig och även åt andra inom hans parti, som har intresse för ett socialpolitiskt reformarbete, en ideologi att ty sig till i ett besvärligt läge. Han nämnde, att det fanns tre grundtryggheter för en människa som var erforderliga och som han vill acceptera: det var tryggheten för lika chanser i starten av människans liv; det var grundtryggheten vid inkomstbortfall under arbetsför tid, och där finns det redan lagstiftning genomförd, t. ex. yrkesförsäkringslagen, sjukförsäkringslagen och arbetslöshetsförsäkringen; och slutligen var det grundtryggheten vid ålderdomen, men där skall endast finnas folkpensioneringen. Jag kan inte förstå att man inte, när man accepterat en inkomstgraderad sjukförsäkring, en inkomstgraderad yrkesskadeförsäkring och arbetslöshetsförsäkring, även kan tänka sig någon form av lagstiftning, låt oss säga i enlighet med vårt förslag, som ett erforderligt tillägg till folkpen-

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

sioneringen. Det är också att märka, att bondeförbundet var i regeringsställning 1953, då vi här i riksdagen beslöt att genomföra den obligatoriska sjukpenningförsäkringen med dess inkomstgradering. Det förslag till tjänstepensionering, som nu föreligger från regeringens sida, är ju faktiskt i viss mån uppbyggt med hänsyn till sjukförsäkringen, och administrativt kommer det förmodligen att bli en sammankoppling. Detta skall jag emellertid inte gå in på, även om det vore mycket intressant att diskutera administrationsproblemen. Vad jag inte kan förstå är hur herr Antonsson — med den allmänna humanistiska inställning som han tydligen har och som präglade hans anförande — kan säga stopp när han kommer till frågan om ålderdomstryggheten. Har man den inställningen inom centerpartiet, borde man 1953 ha motsatt sig en inkomstgraderad sjukpenningförsäkring.

Jag har uppehållit mig vid vissa frågor av skilda slag, som jag funnit egenomliga. Jag har inte gått in på någon analys av den stora frågan, eftersom den redan analyserats och diskuterats upprepade gånger, men jag vill sluta mitt anförande med att yrka bifall till utskottets förslag under de punkter, som innebär avslag på regeringspropositionen.

Herr KELLGREN (s) kort genmäle:

Herr talman! Olika folkpartister och nu senast herr Nihlfors har påtalat vad jag i går omnämnde, nämligen att det pensionssystem som regeringen har föreslagit innebär, att man i riksdagen tid efter annan kan genomföra de olika förbättringar, som man kan finna nödvändiga. De har tagit detta uttalande till utgångspunkt för att göra gällande, att i det föreslagna systemet inte skulle finnas fullständig rättssäkerhet.

Jag kan inte förstå folkpartiets an-

grepp här. Det innebär att man miss tror vår svenska demokratis och vår riksdags förmåga att kunna väga de olika skäl, som talar för eller emot olika ändringar i vår sociallagstiftning, vare sig det gäller pensionssystemet eller något annat. Jag anser — och det måste väl alla göra — att det är en utomordentlig styrka att man har denna möjlighet att kunna göra undantag och kompletteringar på det sätt som man kan finna önskvärt. Om man går tillbaka till vår reform- och socialhistoria skall man finna, att i denna riksdag praktiskt taget aldrig gjorts några försämringar utan hela tiden förbättringar. Det är klart, att man försöker åstadkomma de olika kompletteringar i förbättrande riktning vilka kan framstå som önskvärda.

I anslutning härtill skulle jag vilja påpeka, att folkpensionerna och höjningarna därav fram till 1968 endast är en del av den stora reformen. Vi får inte lägga upp saken så, att vi betraktar folkpensionerna som någon isolerad del av det stora reformkomplex vi nu skall besluta om. I pensionsberedningen betraktade man tvärtom hela tiden en successiv höjning fram till 1968 av folkpensionerna som en integrerande del av hela frågan. Om centerpartiet vill så att säga skilja ut tilläggspensioneringen såsom varande någonting alldeles fristående, är detta i själva verket felaktigt. Jag vill betona, att kostnaderna för folkpensionerna i framtiden kommer att bli två tredjedelar av de totala pensionskostnaderna. Det är därför vi inom socialdemokratien håller fast vid folkpensionerna såsom grundskydd med den komplettering som åstadkommes genom tilläggspensioneringen.

Jag vill säga till centerpartiet att man om tjänstepensionssystemet kan säga, att det i själva verket är fråga om inkomstgraderade folkpensionsdelar. Man kan också kalla det tilläggs-pensionsdelar.

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Nihlfors har tydligen missuppfattat den lilla fråga som jag framförde i all ödmjukhet. Jag brukar kanske inte vara så ödmjuk annars. Jag frågade om det inte var en smula pretentiöst att göra gällande, att det alternativ som har den minsta anslutningen hos svenska folket skall betraktas som den verkligt samlande lösningen. Jag påpekade, att enligt den senaste SIFO-undersökningen inte ens hälften av folkpartiets väljare i fjol hade den uppfattningen att folkpartiets förslag var det bästa. Jag har velat upprepa vad jag sade för att inget missförstånd skall uppstå.

Jag förstår mycket väl herr Kellgrens senaste kommentar i pensionsavsnittet. Jag förstår att det efter herr Carbells öppen hjärtiga anförande fanns anledning att dämpa ned det intryck som eljest skulle ha kvarstått. Vi får väl se, herr Kellgren, hur det går.

Herr ANTONSSON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall fatta mig kort. Jag vill till herr Nihlfors säga, att han enligt min mening här gjort sig skyldig till en felaktig analogi. Det är alldeles riktigt, herr Nihlfors, att vi inom centerpartiet har accepterat en inkomstgraderad sjukpenning. Varför har vi gjort det? Jo, det har vi gjort därför att sjukpenningen är ersättning för ett kortvarigt inkomstbortfall. Tilläggspensioneringen däremot är lagstiftning om hur arbetsersättningen under hela den aktiva delen av en människas liv skall disponeras. Vi vill inte gripa in i den sektor som vi anser bör vara förbehållen den enskilde själv, nämligen hans personliga sparande. Detta är anledningen till att vi intagit den ståndpunkt vi gjort.

Herr Kellgren sade, att tjänstepensioneringen kommer att kosta bara en tred-

jedel av vad hela pensioneringen kostar. Jag skulle vilja fråga herr Kellgren: Borde vi inte då ha tagit denna tredjedel i form av ökad folkpension och för framtiden givit pengarna till dem som bäst behöver dem, till dem som har de lägsta inkomsterna, i stället för att som nu via inkomstgraderade tilläggspensioner ge en större andel åt de större inkomsttagarna?

Herr NIHLFORS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Kellgren sade att han med sitt uttalande syftade på att regeringens pensionssystem från gång till annan måste förbättras, vilket han tydligen räknar med skall behövas. Det har ju aldrig, sade han, varit fråga om försämringar i den sociala reformpolitiken i vårt land. Sådant kan man naturligtvis säga i ett startögonblick. Men det är dock fråga om att binda sig vid ett system på ett sådant sätt, att det är nästan ogörligt att komma ifrån det samma, sedan det en gång genomförs. Vi kommer naturligtvis sedermera att få se, som vid flera tillfällen här i kamraren har sagts, hur stora kostnaderna i själva verket blir när systemet uppnått fullfunktionsstadiet. Särskilt regeringen har tagit alltför lätt på kostnadsproblemet. Man kan befara det värsta för vår ungdom. Det är inte säkert, att de som kommer efter oss i riksdagen kommer att följa upp intentionerna från 1959 i fråga om exempelvis garantien om värdebeständighet, möjligheten att ändra på vissa maximigränser o. s. v. Man kan komma i ett sådant finansiellt läge, att man blir tvungen att nöja sig med att endast nominellt bibehålla förmånerna, liksom vi har måst acceptera en reell minskning av barnbidragen. Dessa har försämrats genom att vi inte har kunnat och inte heller ansett oss kunna efter omprövning av behovet helt och fullt lyfta upp barnbidragen till deras ursprungliga reella nivå.

Herr Eliasson i Sundborn erkänner,

Lag om försäkring för allmän tilläggs pension, m. m.

att han inte alltid är så ödmjuk, och det får man vara honom tacksam för. Han tycker sig inte kunna smälta, att vi gjort gällande att vårt alternativ var ett samlande alternativ. Man kan emellertid ha olika uppfattning i en förhandlingsomgång. Det är inte alltid säkert, att det som verkar vara det alternativ, som har så att säga den största anknytningen bakåt, i slutomgången blir det samlande. Vill man ha en samlande lösning kan man få tänka sig en rättning åt mitten, som innebär vissa jämkningar. Då kan även ett alternativ, som inte har så många bakom sig, bli det samlande. Jag tror däremot inte, att centerpartiets ståndpunkt i den nuvarande situationen kan bli en samlande ståndpunkt.

Till slut vill jag, herr talman, beträffande herr Antonssons påpekande, att det var tillfälliga inkomstbortfall som var det väsentliga i motivet för en obligatorisk sjukförsäkring och att man fördenskull där kunde acceptera en inkomstgradering i försäkringssystemet, erinra om att det i sjukförsäkringen ju kan bli fråga om inkomstgraderade ersättningar på två år. Det är alltså inte alltid så kortvariga inkomstbortfall. Man kan ju faktiskt säga, att det borde finnas större möjligheter för den enskilda människan i ett högstandardsamhälle, som herr Antonsson kallade vårt nutida Sverige, att klara sig över en kortvarig inkomstbortfallsperiod. Det har man emellertid inte ansett. Det framgick också under den långa period, då vi hade frivillig sjukförsäkring, att man inte fick den anslutning man önskat och de rätta sjukpenningbeloppen, som verkligen skulle betyda något vid inkomstbortfall.

I anslutning till vad herr Kellgren sade om folkpensionskostnaderna i förhållande till de totala kostnaderna efter genomförandet av tjänstepensionssystemet vill jag säga, att man kan ifrågasätta, om man verkligen som centerpartiet vill skall ha enbart folkpensio-

nering, byggd på det nuvarande systemet. Om man nöjer sig med folkpensioneringen och dess förbättring, kan många börja tänka: Skall man i fråga om sådana pensioner, som enligt centerpartiets synpunkt bör bli helt dominerande, alltfört gå på en sådan stor skattefinansiering som man kan acceptera, när det gäller ett grundskydd?

Herr KELLGREN (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Nihlfors kommer givetvis att finna socialdemokraterna på sin sida om det gäller att slå vakt om pensionsförmåner och pensionsrättigheter i denna kammare. Jag skulle väl också tro, att folkpartiet kommer att finna många bundsförvanter inom socialdemokratien i framtiden när det gäller att göra de olika modifikationer och förändringar man kan anse bli nödvändiga för att pensionssystemet skall bli alldeles komplett. Jag vill hänvisa till att man i reservationen har begärt en rad olika utredningar om kompletteringar.

Om centerpartiet och herr Antonsson hjälper till att tillse, att inkomstutjämningen t. ex. mellan större och mindre jordbrukare och mellan högre och lägre inkomsttagare blir mera fullständig än vad den är i dag, innebär detta att vi också kommer att få tilläggs pensioner som blir mera lika. Vi har inom socialdemokratien alltid sagt oss, att det måste vara fel att vänta med inkomstutjämningen till den tidpunkt då människorna går i pension. Det är ju under den aktiva tiden den inkomstutjämning skall äga rum, som man ur olika synpunkter kan anse vara önskvärd och nödvändig. Man kan inte vänta med den saken tills människorna lämnar den aktiva verksamheten. Men, som sagt, om herr Antonsson hjälper till, kommer de också att få lika pensioner vid det tillfälle då de skall gå i pension.

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

Herr ADAMSSON (s):

Herr talman! Efter herr Carbells anförande kan jag avstå från de flesta av de kommentarer jag hade tänkt göra till den föregående debatten. Det har emellertid sagts, att om det funnits en allvarlig vilja från fackföreningsrörelsens sida skulle pensionsfrågan kunnat vara löst utan samhällets medverkan. Även om vi bortser från att stora grupper då hade stått utanför en sådan lösning, så finns det ändå anledning konstatera, att det hittills icke varit möjligt att nå en lösning på den vägen. Till dem som vill bestrida detta skulle jag vilja ställa frågan: Varför har då stora grupper av tjänstemän icke sin pensionsfråga löst i dag? Jag har inte från något håll hört påståenden om att tjänstemännen skulle sakna intresse och vilja, och ändå får vi lov att konstatera, att frågan är olöst för stora grupper av de privatanställda tjänstemännen. I stor utsträckning gäller det i varje fall handelstjänstemän och handelsresande. Det är grupper som inget högre önskar än att få denna fråga löst.

Herr Christenson i Malmö kan givetvis vittna därom och kommer väl också att göra det i sitt anförande längre fram. Han kan kanske också ge förklaringen till varför denna fråga är olöst för dessa grupper. Vid ett möte för några månader sedan i Malmö för handelsresande, där för övrigt herr Christenson presiderade, redogjorde han enligt referat i pressen »för de kontakter han haft med SAF-generalen Bertil Kugelberg om ett socialt ramavtal och framhöll att dessa kontakter varit resultatlösa. Herr Kugelberg är en hård förhandlingspartner, ansåg herr Christenson, som också underströk att inte heller pensionsfrågan har lösts på ett tillfredsställande sätt. Men den saken kanske ordnar sig i den allmänna, stora pensionsuppgörelsen». Som synes är det inte endast de fackligt organi-

serade arbetarna, som ställer sitt hopp till riksdagen här i dag.

Jag ställer nu frågan till herr Christenson: På vilket sätt kommer herr Christenson att medverka till frågans lösning för de grupper av tjänstemän som han företräder? Det kan väl inte ske genom att han tillsammans med högern och centerpartiet röstar för avslag på regeringens förslag, det enda förslag som — efter vad som passerat i pensionsutskottet och i kammaren här i går — föreligger som en praktisk lösning.

Folkpartiet har haft ett alternativ, men det är som bekant redan på förhand ur räkningen. Inte kan herr Christenson rädda sig genom att hänvisa till sin motion, som han för övrigt kommer att medverka till att fälla, om han röstar för avslag på regeringsförslaget. I sin motion har nämligen herr Christenson hemställt att om propositionen bifalles riksdagen måtte besluta att vid tillämpning av lagen arbetstagare, som utan att anställningsförhållande föreligger utför arbete för annans räkning och därvid till denne intager en beroendeställning, skall anses som arbetstagare.

Den som tagit del av reservationen med yrkanden om bifall till regeringsförslaget finner, att enligt reservanternas mening bör denna fråga lösas trots att det är en synnerligen svårlöst fråga.

Jag skall inte här gå in på de möjligheter som föreligger i regeringsförslaget att lösa frågan för dessa grupper. Jag skall endast konstatera att reservanternas givit ett klart uttryck för sin uppfattning, att vägar skall sökas för att lagen skall omfatta jämväl dessa grupper på samma sätt som andra arbetstagare, d. v. s. att beroende uppdragstagare skall i civilrättslig mening jämföras med arbetstagare. En jämställdhet, som då kommer att medföra och gälla även andra sociallagar för det civilrättsliga arbetstagarbegreppet,

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

är grundläggande för lagarnas tillämpning.

Med detta har jag också anfört ett exempel på reservanternas vilja att tillmötesgå de berättigade önskemål om förbättringar av regeringsförslaget som framförts från olika håll. Flera andra sådana exempel skulle kunna anföras men jag skall avstå härifrån. Trots denna vilja till tillmötesgående från reservanternas sida får vi nog ändå uppleva, att ledamöter av denna kammare tillhörande fackliga organisationer, vilkas medlemmar inte har sin pensionsfråga löst, kommer att rösta för avslag på det föreliggande förslaget.

Utan att på nytt vilja uppkalla herrar Eliasson och Antonsson till nya repliker vill jag ändå fråga: Hur skall man karakterisera deras resonemang att det enda rättvisa är en folkpension lika för alla? Att resonera så är kanske lämpligt inom ett parti, som bygger på folkgrupper som har sin grundtrygghet säkrad genom egen gård eller ett eget företag. Men man borde väl ändå för skams skull inte upphöja dessa åsikter till högsta grad av rättvisa. Det skulle också finnas anledning för mig att citera Fabian Månsson — ett citat som vänder sig mot bönderna. Jag skall emellertid avstå härifrån, även om det vore mycket berättigat att anföra citatet med tanke på de krav på solidaritet från övriga folkgruppers sida som jordbrukarna framställer i dessa dagar.

Högern och centerpartiet yrkar avslag på regeringsförslaget utan något alternativ till lösning för dem som inte har pension. Till detta avslagsyrkande har folkpartiet i utskottsutlåtandet anslutit sig efter att ha talat om sitt tidigare alternativ. Det skall erkännas att folkpartiförslaget är det enda alternativa pensionsförslag som lagts fram för riksdagen. Jag skall inte närmare gå in på det. Jag vill endast slå fast att folkpartiförslaget tar 50 år att realisera. Det dröjer alltså 50 år innan en

metallarbetare kommer upp till samma pensionsförmåner som de statsanställda. Under hela denna tid skulle, om folkpartiförslaget hade kunnat genomföras, olikheterna i fråga om pensioner för olika arbetstagargrupper konserverats. Det bleve ett system med tre olika pensionsordningar på arbetsmarknaden: för det första de privatanställda tjänstemännen i den omfattning de har sin pensionsfråga löst, för det andra de stats- och kommunalanställda och för det tredje övriga arbetstagare.

Det finns då anledning uppmärksamma, att ingen facklig organisation framträtt för att stödja folkpartiförslaget. Säger inte detta de folkpartister, som tillhör fackliga organisationer vilkas medlemmar inte har sin pensionsfråga löst, någonting? Dessa ledamöter kan i varje fall inte göra sig till talesmän för de fackligt organiserade arbetarna och tjänstemännen. Den ende som hittills tagit konsekvenserna här är som bekant herr Königsön.

I regeringens förslag finns en omsorgsfullt utarbetad lagtext, utgörande det erforderliga underlaget för ett realiserande av rimliga trygghetskrav. Från den 1 januari 1960 tillförsäkras alla förvärvsarbetande genom lag tilläggspensioner, som under en tjugooårsperiod utbyggs successivt fram till en tillfredsställande storlek år 1981, d. v. s. det tar en tid av 20 år innan de privatanställda, som i dag inte har sin pensionsfråga löst, uppnår jämställdhet med de stats- och kommunalanställda i fråga om ålderspensionen. Familjeskyddet är enligt regeringens förslag fullt utbyggt redan från 1963 och pensionernas värdesäkring är garanterad, såsom kammarens ledamöter har sig bekant.

Herr talman! Jag ber med dessa ord att i samtliga punkter få yrka bifall till reservationen av herr Strand m. fl.

Herr andre vice talmannen tog nu ledningen av förhandlingarna.

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! När jag i går lyssnade till denna långa debatt konstaterade jag gång på gång att en del av kammarens ärade ledamöter tillåter sig ganska lätt-sinniga snedsprång med historiens gudinna. Jag fäste mig särskilt vid statsministerns historieskrivning rörande vad som hände 1936. Med stort patos försäkrade hans excellens att Per Albin Hansson och Gustav Möller tog strid på en höjning av folkpensionerna. Regeringen avgick och vi hade ordinarie andrakammarval på hösten.

Låt mig erinra om att det redan dessförinnan, nämligen 1935, rådde ganska stor enighet inom riksdagen om folkpensionsreformen. Riksdagen gjorde vissa ändringar i propositionen, bland annat i fråga om dyrortsgraderingen, men även Gustav Möller förklarade sig nöjd med detta »välsignelsebringande beslut», som han sade. Jag vill minnas att herr Möller även yttrade, att det var den största glädjedagen för folkpensionärerna här i landet.

Vad var den verkliga anledningen till att regeringen avgick och tog en strid? Inte berodde det på folkpensionshöjningen. Vad som hände var att riksdagsmajoriteten inte ville acceptera regeringens kompromissförslag i den då alltmåra brännande försvarsfrågan. Regeringen var medveten om att den skulle lida ett nederlag. Men det är klart att försvarsfrågan inte var särskilt lämplig att välja som ättestupa. Därför valde man den dyrortsgraderade folkpensionen.

Låt mig också med några ord erinra om hur det låg till med denna. Frågan berörde främst de högre dyrorterna. 70 procent av folkpensionärerna tillhörde den lägsta ortsgruppen, alltså huvudsakligen rena landsbygden, där man inte fick någonting med av den dyrortsgraderade folkpensionen. Men socialdemokraterna hade i denna valkampanj en mycket vacker affisch, det där strävsamma gamla paret, som partiet

inte är ensamt om att använda. På den affischen vill jag minnas att det stod: »Bättre pensioner åt de gamla!» Det generade inte socialdemokraterna att sätta upp denna affisch även ute i dessa lägsta ortsgrupper, där folkpensionärerna inte skulle få ett öre med av höjningen. Men försöket lyckades alldeles utmärkt. Det gav god utdelning; socialdemokraterna vann åtta mandat vid höstvalet 1936. Efter valet gick man i koalition med bondeförbundet, som till slut måste acceptera de dyrortsgraderade folkpensionerna. Det var vid följande riksdag, alltså 1937, som herr von Heland fällde det bekanta yttrandet: »Jag har icke ändrat åsikt, jag har bara ändrat mitt votum.»

Även andra ledamöter av kammaren har gjort sig skyldiga till en historieskrivning, som inte överensstämmer med det verkliga händelseförloppet. Anledningen är väl närmast den som Gustav Möller en gång talade om i en debatt om folkpensionerna: här råder en tävlan om folkpensionärernas gunst. Men skulle jag ta upp vad som sagts och gjorts under årens lopp, är jag rädd för att detta skulle leda till en ny historisk disputation. Jag får väl därför, med en lätt travestering av herr Hjalmarsons uttryck i går, säga, att vi får klara upp detta, inte i ett annat sammanhang, men inför ett annat forum för att inte förlänga debatten här.

Jag erinrar mig ett uttalande som statsministern fällde på ett möte i Lund för ganska länge sedan. Han sade ungefär så här: »Socialpolitiken har förvandlats från ett slagfält till en rännarbana, där de olika partierna bara söker rusa först i mål med reformerna.» Ingen tvekan synes längre behöva råda om att socialdemokraterna denna gång kommer att först bryta målsnöret — med kommunisterna som god tvåa — alla de övriga har brutit loppet.

Inget parti i riksdagen kan slå sig för sitt bröst och ensamt ta emot applåderna för vad som gjorts för folkpensionä-

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

rerna. Alla har varit med och dragit sitt strå till stacken — i regeringsställning både under högerregeringar, liberala regeringar och socialdemokratiska regeringar, i utredningar och i riksdagens utskott. Jag kanske får erinra om ett par namn i socialpolitikens historia just när det gäller folkpensionerna. Jag nämner socialdemokraten Bernhard Eriksson och generaldirektören i socialstyrelsen Karl Höjer. Låt oss inte heller glömma de insatser för lika, icke behovsprövade folkpensioner till alla som gjordes av vår ärade förste vice talman Martin Skoglund och den tidigare ledamoten av kammaren Alarik Hagård. Jag vill också erinra om högermannen Ernst Ahlbergs insats i den Åkessonska utredningen och i pensionsberedningen. Han förde, först ensam, fram tanken, att man först och främst skulle ordna ett ordentligt grundskydd; sedan blev han som bekant inte ensam. Jag erinrar vidare om Sigfrid Linnér i Uppsala, Gösta Bagge och Otto Järte. Det finns många namn också inom folkpartiet och bondeförbundet.

Ingen skugga behöver ju därför falla på socialminister Möller. Han var en drivande kraft och en skicklig administratör. Han fick bära fram till dopet många förslag, som utarbetats av andra. Vi skall således komma ihåg att sanningen är att alla varit med om detta arbete. Jag tror det vore bäst för demokratin och riksdagens anseende, att vi slutade med denna tävlan om folkpensionärernas gunst.

Jag vill även ta upp en annan sak, som socialministern talade om i går. Han nämnde den plan, som Arbetsgivareföreningen en gång framlagt, och han menade att det inte blev någonting av i alla fall. Jag förutsätter att socialministerns uppgifter var riktiga. Men han hoppade över väsentliga fakta. Han sade att i detta förslag fanns en bestämd högsta pensionsgräns vid 1 000 kronor för ensamstående och 1 500 kronor för gifta. Detta sammanhänger självfallet

med inkomstprövningen i folkpensioneringen. Det vet naturligtvis socialministern mycket väl, men han förbigår det. Jag vill erinra om att pensionsberedningen behandlade denna fråga och bl. a. yttrade: »Inkomstprövningen försvårar en påbyggnad av folkpensionen i form av frivillig pensionering eller sparande av olika slag. I vissa inkomstlägen hämmar den också lusten att utföra förvärvsarbete.» Denna inkomstprövning utgör det främsta hindret för en frivillig lösning av frågan om tilläggspensionering.

Jag skall ta ett exempel. Det gäller en ensamstående ålderspensionär i Stockholm med en årshyra av 1 600 kronor. En ökning av sidoinkomsten från 1 400 till 4 400 kronor, d. v. s. med 3 000 kronor, ökar den sammanlagda inkomsten med blott 1 000 kronor, noga räknat 1 008. »Spärren» vid tjänstepensionering omfattar i Stockholm pensioner mellan 1 400 och 4 400 kronor. Pensionshöjningar inom denna zon har en verkningsgrad av blott en tredjedel och blir oproportionerligt dyra. En folkpensionär, som med eget arbete ökar sin inkomst, får det inkomstprövade bostadstillägget minskat med två tredjedelar av inkomstökningen. Pensionsberedningen var ganska enig om att vi inte kunde ha det på detta sätt, utan man borde överväga att i samband med höjningen av folkpensionerna låta viss del av höjningen avräknas mot bostadstillägget. Men avvecklingen har tyvärr skjutits på framtiden genom förra årets riksdagsbeslut.

Herr talman! För någon vecka sedan träffade jag här i Stockholm en engelsk politiker, som är här för att studera våra förhållanden på socialpolitikens och arbetsmarknadens områden. En av hans första frågor var: »Har ni många strejker i Sverige? Jag har hört att det är ganska sällsynt.» Jag kunde bekräfta att så var fallet. Vi tar det som något så självfallet att undantagen väcker uppmärksamhet. Engelsmannen uttryck-

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

te sin förundran och beundran över det idylliska tillstånd vi lever i jämfört med många andra länder. Vi har anledning att känna oss tillfreds med att vi vuxit ifrån storkonflikternas och de starka motsättningarnas tid. Under en lång följd av år, kanske de senaste 30 åren, har utbildats en god tradition att frågor om arbetsvillkoren skall överlämnas åt arbetsmarknadens parter att lösa genom förhandlingar. Det kan vara segt och långdraget ibland, men till sist kommer man dock överens — i vetskap om att även en mager förlikning är bättre än en fet process. Ur demokratisk synpunkt har det varit en styrka. Partiernas möjligheter till partitaktiska bud och överbud har kringskurits. Visst yppas en del gny kring de flesta överenskommelser. Det är naturligt. De är kompromisser: ingen är helt nöjd, men överenskommelserna accepteras i medvetande om att har icke parterna under sina nattliga manglingar kunnat komma längre lär icke heller politikerna kunna göra det.

Ett och annat snedsteg från den raka vägen har väl förekommit. Det föreliggande förslaget om obligatorisk tjänstepensionering bryter emellertid den goda tradition som utvecklats i vårt land. Det innebär ett definitivt intrång på det område rörande arbetsersättningens utformning och fördelning, som hittills varit förbehållet parterna på arbetsmarknaden. Övertramp brukar medföra ogiltigförklaring. Hur det till sist blir denna gång kan ännu inte överblickas. Regeringen bäddar för skärpta motsättningar på arbetsmarknaden och eventuellt konflikter.

Jag skall be att få återge ett avsnitt ur en framställning, som Svenska industritjänstemannaförbundet gjort till socialministern: »Då motivet för lagstadgad tjänstepension varit att det ansetts omöjligt att parterna på arbetsmarknaden skulle kunna åstadkomma förhandlingsmässiga uppgörelser i pensionsfrågan, måste därav följa att detta

även gäller samordningsproblemen. Det måste därför antagas bli utomordentligt svårt och förenat med stora risker för förödande konflikter på arbetsmarknaden att förhandlingsvägen nå fram till en godtagbar lösning av samordningsproblemen, om statsmakterna genom lagstiftning på pensionsområdet indirekt fastslagit, att pensionsfrågan icke längre skall betraktas såsom en arbetsmarknadsparternas förhandlingsangelägenhet utan anses vara en lagstiftningsfråga.»

Vi vet att obligatoriets tillskyndare icke gärna vill acceptera uppfattningen att pensionen är en del av löneförmåner. Jag vill erinra om att denna princip för länge sedan accepterats av riksdagen.

I en proposition 1949 om ändring i tjänstepensionsreglementet sade dåvarande departementschefen Wigforss, att det ibland har gjorts gällande att pensionen utgjorde ett av staten utdelat ålderdomsunderstöd, ett slags gratifikation grundad på trogen tjänst. Gentemot detta hävdade herr Wigforss:

»I olika sammanhang har emellertid angivna uppfattning avisats av statsmakterna, senast vid 1947 års allmänna lönereglering, då det i samband med nettolönesystemets genomförande uttryckligen framhölls att pensionen utgjorde en förmån, till vilken tjänstemännen hade lika god rätt som till lönen.»

Det kan vara skäl att citera ännu ett uttalande av herr Wigforss i samma proposition:

»Själva utgångspunkten för detta resonemang, nämligen att den under tjänstetiden utgående lönen skulle varit högre, om pensionsrätt ej tillförsäkrats tjänstemännen, synes kunna godtagas.» Så långt i vad det gäller de statsanställda,

Beträffande de privatanställda har i ett uppmärksammat rättsfall för några år sedan samtliga domstolsinstanser varit eniga om att även den del som av

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

arbetsgivaren inbetalas för den anställdes pensionering är att betrakta som en del av den anställdes lön. I ett yttrande i målet till högsta domstolen uttalade försäkringsinspektionen bl. a.: »Det är summan av avgifterna till SPP och den enskildes lön minskad med förekommande pensionsavgiftsavgdrag som är vederlaget för den anställdes arbete, och det är denna summa som realekonomiskt sett är lön.»

Man bör inte förvåna sig över att hundratusentals tjänstemän känner oro inför obligatoriets genomförande. Under alla de år denna pensionsfråga ventilerats — den har vänts ut och in på ett otal möten, i valrörelser och i folkomröstningen samt i TV och radio — har frågan om samordningen med existerande pensionssystem varit ett av de bland tjänstemännen mest diskuterade. Tre pensionsutredningar har ventilerat problemet men ingen av dessa har klarlagt efter vilka grunder en samordning bör ske. För de statsanställdas del kan det i princip sägas vara löst med det nya pensionsreglementet som träder i kraft den 1 juli i år. Men här gällde det att samordna två fördelningssystem.

För de privatpensionerades del är frågan alltså olöst. Självfallet kan, som SIF anfört i sin förut nämnda skrivelse, denna grupp icke begränsas till dem som har sin pensionsrätt försäkringsmässigt garanterad. Hit måste också räknas alla enskilda tjänstemän och grupper av tjänstemän, vilka enligt sedvänja, direkta utfästelser, pensionsstiftelser, understödsföreningar etc. upparbetat pensionsrätt under sin anställningstid.

Det gäller omkring 250 000 anställda. Herr Kellgren nämnde i går 300 000, en litet högre siffra än min, möjligen beroende på att herr Kellgren räknar in även dem som redan gått i pension och är över 67 år. För dem existerar ju inte något samordningsproblem. Men det är alltså — låt oss acceptera herr Kellgrens siffra — 300 000 som är anslutna till SPP, bankernas och försäkringsbo-

lagens pensionskassor m. fl. Ändå kan socialministern med darr på rösten säga, att det inte har hänt något på förhandlingsområdet, trots att 300 000 på den privata sidan har lyckats klara upp dessa problem genom förhandlingar!

Jag blev litet förvånad när statsministern i går talade om de privilegierade, de som har pension. Han nämnde särskilt dem som har goda inkomster. Men vilka är det som är med i SPP? Det är bl. a. tusentals kvinnliga kontorsanställda, låt oss säga att de har cirka 10 000 kronor i årsinkomst. De betalar genom avdrag på lönen 600 kronor om året till pensionen. Låt oss göra en jämförelse. Vad betalar i dag exempelvis en byggnadsarbetare med 25 000—35 000 kronors inkomst i avgift till sin pension? Kan man säga att han inte har råd? Nej, det kan man inte. Det är i stället så att obligatoriet skapar privilegier. De som har brant lönekurva blir privilegierade i förhållande till dem som har flack lönekurva och skall betala avgifter under hela sin arbetsföra ålder, 16—66 år.

Tjänstemännen har givetvis tagit fasta på regeringens upprepade försäkringar att »ingen skall få det sämre genom obligatoriet». De skulle tvärtom få bättre, billigare och värdesäkra pensioner. Tjänstemännen har resultatet av den obligatoriska sjukförsäkringen i gott minne och vad som hänt i årets löneförhandlingar då det gäller arbetstidsförkortningen. De hyser berättigad oro för att obligatoriet kommer att medföra ännu ett steg på nivelleringens väg. De kanske erinrar sig prästen Laokoons varning, då trojanerna rusade ut till den trähäst som danaerna, dvs. grekerna, kvarlämnade, då de låtsades avsegla från Troja: »Vad det än må vara fruktar jag danaerna, även när de komma med gåvor.»

Regeringen kan inte ge någon garanti för att ingen försämring kommer att inträffa, lika litet som den kan garantera obligatoriets pensioner, avgif-

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

ter och värdebeständighet i framtiden. Lagrådet, som yttrat sig, synes ha hyst större oro för att arbetsgivarna vid en samordning skulle belastas med oskäliga kostnader än för själva samordningsproblemet. För exempelvis de SPP-försäkrade är pensionsåldern vanligen 65 år för män och 60 för kvinnor. Många har lägre pensionsålder. Tvingas man in i obligatoriet blir lägsta pensionsåldern 63 år. Men då reduceras pensionen med 28,8 procent. Går man i pension vid 65 år reduceras den med 14,4 procent.

Avgifterna till enskilda pensionskassor dras från lönen, och därigenom minskas den pensionsgrundande inkomsten i obligatoriet. Jag skall be att få exemplifiera hur det verkar i praktiken: En 45-årig anställd som har 15 000 kronor i lön och av denna betalar 1 000 kronor om året i avgift för en pension som skall börja utgå från 65 års ålder, skulle få tillgodoräkna sig överkompensation endast som om han hade 14 000 kronors inkomst. Om han däremot tar fribrev på sin pensionsförsäkring skall han få överkompensation beräknad efter en årslön på 15 000 kronor. En mera genomtänkt sparhindrande åtgärd torde inte någonsin ha förelagts den svenska riksdagen. Tanken synes vara att de anställda skall göras ointresserade av att få kompletteringspensioner, exempelvis mellan 66 och 67 eller 60 och 67. Företag som har många kvinnliga anställda med pensionsåldern 60 år blir ointresserade av att ordna pensioner för dem.

Jag fäste mig vid herr Kellgrens argumentering i går, då han sade, att SPP-pensionen är för dyr: avgiften uppgår vanligen till sammanlagt 24 procent av lönen. Socialministern sade att SPP är ett välskött företag — jag är inte säker om det var hans egen åsikt eller om han menade, att företaget *ansågs* vara välskött. Hur kan då obligatoriet klara pensionen med bara 10 procents avgift? Jag vill inskjuta att de pensionsgrun-

dande inkomsterna i SPP och obligatoriet icke är desamma. Men man kan likväl jämföra de bägge systemens avgifter. Vem betalar egentligen resten? Vi kan väl ändå inte komma ifrån att någon ytterst måste betala pensionen. Och hur kan regeringen lova pensioner för just inte mer än halva kostnaden flera år innan systemet ens prövats i praktiken?

Det verkar som om det gick troll i pengarna så fort de kommer i statens hand. De blir inte vanliga svenska kronor utan något slags kromosomkronor.

Regeringen tar lätt för att inte säga lättvindigt på dessa frågor; den ägnar ett närmast förstrött intresse åt hur de skall klaras upp. SIF och TCO har i en skrivelse till socialministern i höstas understrukt vikten av att en undersökning göres. I propositionen finns skrivelsen inte omnämnd med ett ord. Enligt departementschefens uppfattning torde det »i princip inte föreligga några frågor av annan art än sådana som redan funnits och vid behov bragts till olika lösningar... Mot bakgrunden av den trygghetsreform som nu förestår för vårt folk, får de för vissa grupper ännu kvardröjande samordningsfrågorna inte någon större räckvidd.»

Den något nonchalanta attityd som regeringen intagit när tusentals tjänstemän vid L. M. Ericsson och SAAB krävt klara och bindande besked kan inte förklaras med annat än att ett parti, som suttit så länge vid makten, gripes av självtillräcklighet och maktfullkomlighet. Oron över obligatoriets konsekvenser är icke begränsad till dessa privatanställda tjänstemän. Deras skrivelser är ett uttryck för den indignation, som allt fler känner inför regeringens brist på hänsyn till deras läge. Regeringens eget uppträdande har bidragit till att pensionsdebatten blivit så inflammerad. Om vi hade haft litet mer av det relativt soliga humör, som socialministern hade i går, skulle det ha sänkt tempe-

Lag om försäkring för allmän tilläggs pension, m. m.

raturen i denna heta debatt. Socialministern slår emellertid bort frågorna genom att i överlägsen ton tala om denna »tolftedel» av löntagarna, vars problem för honom av allt att döma är av underordnad betydelse.

Jag skall be att få citera en del av vad socialministern yttrade vid en distriktsstämma i Luleå den 13 april, om referatet i Norrländska Social-Demokraten är riktigt — man bör då också försöka höra den ton, som socialministern troligen använde: »Ett antal SPP-försäkrade tjänstemän hos L. M. Ericsson har under tvivel på sin fackliga organisations förmåga att föra förhandlingar vänt sig till statsministern med begäran om handledning.»

Har inte socialministern vänt sig åt fel håll? Borde inte adressen i stället vara Landsorganisationen, som uppenbarligen tvivlat på *sin* förmåga att föra förhandlingar och inte nöjt sig med att begära statsministerns handledning? Den föreliggande propositionen är ett uttryck för detta. Regeringen hänvisar till förhandlingar. Det är ett bekvämt sätt att komma ifrån problemen genom att helt enkelt vältra över dem på organisationerna. Regeringens mening är uppenbarligen den, att tjänstemännen skall förhandla en gång till om en arbetsställning, som de redan har förhandlat sig till!

Samordningen gäller inte enbart pensionen. Starka krav på lönehöjningar kommer att resas icke bara av de privatpensionerade utan även av stats- och kommunalanställda. Hur tänker civilministern och finansministern — och kommunalmännen ute i de beslutande församlingarna — möta dessa krav? Enligt uppfattningen i tjänstemannakretsar bör utgångsläget vara detsamma för alla löntagare, när obligatoriet börjar tillämpas. Det skall först bli en verklig nollställning.

Alla dessa tjänstemän har en känsla av att det varit skäligen meningslöst att de under årens lopp avstått en del

av kontantlönen för att säkra sitt ålderdomsskydd. Förtänksamhet och sparrande för ålderdomen lönar sig inte. Det är bättre att leva för dagen och ta ut mesta möjliga kontant.

Möjligen kan regeringen åberopa tjänstemännens rätt till utträde. Den är dock omgiven av så höga taggtrådsstängsel, att få torde reflektera på att klättra över.

Inte ens socialministern tror — det framgår av propositionen — att någon kommer att ge sig på detta försök. En del tjänstemän kommer naturligtvis att lockas av den mycket goda affär som överkompensationen innebär.

I detta sammanhang skulle jag vilja ställa en fråga. Socialministern är tyvärr inte närvarande, men någon annan kanske kan ge mig svar. Kan stats-tjänstemännen ställa sig utanför obligatoriet? Är exempelvis TCO:s statstjänstemannasektion en huvudorganisation som kan fatta beslut om att ställa sig utanför obligatoriet? Kan statstjänarnarkartellen inom LO, Statstjänstemännens riksförbund eller Statstjänstemannaförbundet, som herr Nihlfors representerar, såsom huvudorganisationer besluta att ställa sig utanför obligatoriet? Det är inte oväsentligt att detta klarlägges inför de förhandlingar som så småningom skall äga rum.

Såsom nämnts i högerpartiets motion i anledning av regeringens proposition pågår sju olika utredningar, vilkas resultat borde ha förelegat för att möjliggöra en mera fullständig bedömning av obligatoriets konsekvenser. Det förefaller som om även anhängarna av obligatoriet skulle finna propositionen ganska ofullgånge. I den reservation, som socialdemokraterna avgivit till utskottsutlåtandet, begäres fortsatta utredningar på icke mindre än nio olika punkter — måhända är det flera, men jag har fått dem till nio. Man vill sålunda ha utredning om s. k. beroende uppdragstagare, om 300-kronorsregeln, om att löneavdrag för avgifter till exem-

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

pelvis SPP icke blir pensionsgrundande, om möjlighet till lägre pensionsålder för vissa yrkesgrupper, om förtidspensionen, om pensionspoäng under sjukdom och arbetslöshet, om familjepensioneringen, om sammanträffande pensionsförmåner inom obligatoriet och om pensionsförsäkring för ålderspension under mindre än fem år som icke överstiger 3 000 kronor.

En del av dessa utredningar är redan i arbete — men åtskilliga andra bör tydligen nu sättas i gång. Det förefaller som om utskottsreservanterna finner propositionen om obligatoriet lika ofullbordad som finansministerns statsverksproposition och kompletteringsproposition.

Rättfärdighet är ett ord som obligatoriets anhängare flitigt har använt under denna debatt och många gånger tidigare vid diskussionen om pensionsfrågan — statsministern använde ordet minst tre gånger i sitt anförande under gårdagen. Det är märkligt att vi kan ha så olika meningar om vad ordet rättfärdighet egentligen innebär, trots att vi talar samma språk. Är det särskilt rättfärdigt att genom en lag ålägga människorna att avstå en med varje år stigande del av sina inkomster för att utöver folkpensionens grundskydd säkra ett tilläggsskydd på just det sätt regeringen anser vara det enda riktiga och det som skall gälla för alla? Är det särskilt rättfärdigt att överkompensera en del på andras bekostnad? Är det särskilt rättfärdigt att missgynna dem som tidigt får arbetsinkomster och gynna dem som sent går ut i förvärvslivet? Skall de, som nu betalar en del av sina egna pensioner, t. ex. genom avdrag på lönen, behöva ha en känsla av att de tillhör de orättfärdigas skara därför att de går emot obligatoriet? Vad som för den ene ter sig som högsta rättfärdighet är för den andre djup orättfärdighet.

Herr talman! För några år sedan var Bertrand Russell på besök i Stockholm

och han yttrade då i ett föredrag några ord, som vi borde ha i minnet och som jag skulle vilja sätta som motto över obligatoriet: »Med varje statligt ingrepp går ett stycke mänsklig frihet förlorad.» Det, herr talman, är skäl nog för mig att rösta mot förslaget.

Herr BENGTTSSON i Varberg (s):

Herr talman! Jag hade tänkt ägna min lilla föreläsning åt två ting. För det första ville jag sätta in pensionsfrågan i sitt socialpolitiska sammanhang, och för det andra ville jag ta upp talet om rättsosäkerheten i regeringens pensionsförslag.

Innan jag gör det vill jag emellertid gärna kommentera gårdagens övningar, då herr Eliasson i Möholm anförde ett exempel på hur regeringsförslaget kan komma att verka. Jag lyssnade speciellt till herr Eliasson, därför att han var dels en framstående ledamot av pensionsutskottet och dels är en mycket betrodd medarbetare i den Strandska kommittén. Hans exempel gick ut på att en gatuförsäljare — »nasare» uttryckte han sig — står och säljer sina apelsiner och blommor. Han deklarerar ingen inkomst och har ingen skatt, men så läser han regeringsförslaget — vi får bortse från att dess läsekrets är tämligen begränsad — och finner, att om han deklarerar för 30 000 kronor om året utan att betala avgift eller skatt får han en pension på 11 000 kronor. Tyvärr måste jag göra herr Eliassons gode vän ledsen; han får ingen pension, eftersom han inte betalar avgifter. Jag är medveten om att herr Eliasson är på det klara med detta och kommer att deklarera, att hans exempel var felaktigt.

Jag har inte haft tillfälle att kontrollera alla de sifferexempel, som har anförts av herr Björkman — tiden har varit något knapp — men jag föreställer mig, att många av dem är av den karaktären, att man, när man tittat li-

Lag om försäkring för allmän tillägspension, m. m.

tet närmare på dem, får be herrarna att läsa utskottsutlåtandet lite noggrannare.

Jag kommer så till de två huvuduppgifterna med mitt anförande.

I varje folkpartiinlägg och högeranförande har det talats om grundtrygghet och grundskydd. Ett genomgående tema har varit att samhället skall garantera ett grundskydd. Hur medborgarna i övrigt skall ordna för sig, får bli deras ensak. Då ställer jag den frågan: Hur långt är man nu ense i socialpolitiskt hänseende? Svaret tycks bli att man är ense om att när inkomsten uteblir på grund av sjukdom, arbetslöshet, moderskap eller invaliditet liksom på ålderdomen, skall samhället träda till. Det kan inte få bli tal om någon frivillighet för den enskilde. Ingen får måla sig ut ur kollektivet, utan alla måste vara med i samhällets olika sociala anordningar. Varför skall då inte medborgarna klara sig själva under dessa perioder? Ja, den frågan är i dag fullständigt meningslös, eftersom alla är ense om att medborgarna skall vara tillförsäkrade denna trygghet, därast inkomsten uteblir. Men om man litet närmare studerar socialpolitiken, skall man finna att frågan på fullt allvar ställts här i riksdagen för inte så länge sedan.

Den av samhället garanterade grundtryggheten är en tämligen modern företeelse.

Erfarenheten har visat oss att social trygghet inte kan grundas på frivilliga anordningar. Det var för övrigt detta som var vägledande för riksdagen år 1953 när den allmänna sjukförsäkringen genomfördes. Det skall erkännas att vi då gjorde ett misstag genom att låta företagen stå utanför den obligatoriska tilläggssjukpenningen. Men vi trodde ju att man genom propaganda och ekonomisk stimulans skulle kunna förmå gruppen att ordna sitt försäkringsskydd. Alla känner till vad resultatet blev. Riksdagen har ju för öv-

rigt härförleden enhälligt beslutat att man skall utreda frågan och inkomma med förslag om åtgärder för att förbättra sjukförsäkringen för denna grupp.

Min uppfattning när det gäller denna sak är fullständigt klar: den enda möjligheten är att låta den obligatoriska försäkringen även omfatta denna grupp. Jag tror att erfarenheterna från sjukförsäkringen redan har givit oss svaret på frågan, hur det skulle gå med en frivillig tillägspensionering.

Då är alltså alla överens om att inkomstlösa perioder skall täckas av samhället. Frågan blir då hur stor del av inkomsten som skall täckas och hur höga inkomster samhället skall täcka. Hela inkomsten skall inte täckas. Man skall tjäna på att arbeta. Kompensationsgraden bör vara 70—80 procent. *Hur höga inkomster skall då täckas?* Det är väl detta som dagens diskussion i själva verket rör sig om.

Den socialpolitiska målsättningen har förändrats och den förändras oavbrutet i vårt samhälle. Man kan ta 1920- och 1930-talen som exempel. Vilka krav ställde man då på samhället? Jo, man ville att samhället skulle se till, att svälten och nöden hölls borta. Men det infördes någonting nytt i socialpolitiken. Det nya var, att man automatiskt skulle få ersättning. Man skulle slippa ifrån fattigvårdens förödmjukande individuella behovsprövning. Samhället skulle garantera det som hörde till livets nödortft. Det var då grundtryggheten och minimistandarden kom till som sociala begrepp. Detta rönt emellertid motstånd och omfattades visst inte av alla meningsriktningar i denna församling på sin tid. Målsättningen accepterades dock av majoriteten.

Minimistandarden skulle vara i nivå med de allra lägsta inkomsterna. Den som hade en högre inkomst fick finna sig i att vid sjukdom eller annat inkomstbortfall inrätta sig efter den nya situationen.

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

Det var på sin tid en enorm framgång att man kom ifrån fattigvårdens behovsprövning och kom fram till automaten genom socialförsäkringen. Jämfört med vad man hade tidigare var det en stor framgång. Det skedde exempelvis en förbättring på 1940-talet på familjeskyddets område, hur ofullständig den än var. När en familjeförsörjare gick bort i slutet på 1930-talet kom det en representant för fattigvården med en liten slant. Numera utgår det automatisk ersättning, även om den är mycket ofullständig och bristfällig.

Nu har under allmän uppslutning målsättningen förändrats. Den har fått en annan innebörd. Man har övergett minimistandardresonemanget. Flera socialdemokratiska talare har sagt: Titta på sjukförsäkringen. Från denna försäkring utgår ersättning efter inkomstgradering. Ja, men sjukförsäkringen avser ett korttidsskydd. Titta då på yrkesskadeförsäkringen. Även från denna försäkring utgår ersättningen efter inkomstgradering — och utan begränsning i tiden.

Vi har alltså kommit överens om att vi genom socialpolitiken *inom rimliga gränser skall bevara den uppnådda levnadsnivån*. Naturligtvis kan man alltid diskutera var den rimliga gränsen skall anses gå. Vi har sagt, att för yrkesskadeförsäkringen och sjukförsäkringen skall maximigränserna vara 15 000 respektive 14 000 kronor. Jag anser nog att vi snart bör höja dessa gränser — detta vill jag varmt rekommendera socialministern att tänka på.

När det gäller pensionerna har man stannat vid gränsen 30 000 kronor. Man har diskuterat detta en hel del. Somliga har menat, att det är alldeles för högt att gå till 30 000 kronor. Får jag då göra två påpekanden. När det gäller pensionen får man se litet framåt i tiden! Och sedan — det väsentligaste: praktiskt taget alla löntagare med inkomster om 30 000 kronor har redan nu pensionsfrågan ordnad. Jag tror att kammarens

ledamöter får leta länge i sin bekant-skapskrets för att finna en person med 25 000—30 000 kronors inkomst som inte redan nu har pensionsfrågan ordnad. För oss är det fullt naturligt att låta denna målsättning inom socialpolitiken gälla även pensionerna. Det är alldeles tydligt, att folkpartiet menar precis samma sak, annars vore det ingen mening med deras tal om lagfäst tilläggspension med den utformning man tänkt sig.

Enligt min mening finns det inga som helst motiv att låta ersättningen vid sjukdom påverkas av sjukdomens namn! Det är dock vad som sker nu. Det finns inga som helst motiv för att låta ersättningen till efterlevande påverkas av försörjarens dödsorsak! Detta sker emellertid nu. Det finns inget motiv för att låta storleken av en ålderspension bli beroende av vilken arbetsgivare man haft! Så är det dock nu. Regeringsförslaget är alltså ett nytt steg framåt på en redan beträdd socialpolitisk väg.

Jag skall sedan fatta mig kort i den andra fråga jag tänkte ta upp. Den frågan har ganska ofta återkommit i pensionsdiskussionen. Jag tänker här på talet om rättsosäkerheten i regeringsförslaget. Man har från visst håll befarat, att man skulle riva upp det beslut riksdagen fattar. I denna vecka har detta tagits upp i tvenne publikationer. Det är RLF-bladet samt extra-numret av Sunt Förnuft, där man är litet bekymrad — inte för pensionsfrågan som sådan — utan för att beslutet rivs upp vid en ändrad politisk konstellation. Hur stora är nu dessa risker? I det politiska livet skall man väl, liksom annars, tillmäta människorna ärliga avsikter. Naturligtvis även här — herr talman — inom rimliga gränser.

Nu säger centerpartiet och högern att de inte vill ha någon tilläggspension. De tävlar för övrigt om vem som är den värsta motståndaren till tilläggspensionen. Vi får väl då tro på dem att de inte vill ha någon sådan pen-

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

sion. Däremot vill folkpartiet ha en tilläggspensionering. De folkpartister som har yttrat sig måste bli trodda när de säger att de vill att pensionsfrågan skall ordnas. Inte bara herr Königson har den uppfattningen; det finns många andra som önskar en lösning. Högern har låtit förstå att den kommer att försöka få beslutet upprivet liksom högern har försökt för sjukförsäkringens vidkommande. Min fråga är nu: Hur kommer folkpartiet att ställa sig till ett förslag att riva upp pensionsbeslutet? Jag hade tänkt ställa frågan till herr Ohlin, även om det är förmätet av en backbencher, men oss utskottsuppleanter emellan kan det kanske vara tillåtet. Han är inte här och jag låter därför frågan gå vidare till någon annan. Hur kommer folkpartiet att ställa sig till ett sådant förslag från högern? Blir svaret på denna fråga, det jag tror, nämligen att man inte kommer att medverka till att beslutet rivs upp utan tar det nederlag man kommer att lida för att i fortsättningen slå vakt om den reform vi i dag genomför, då kan talet om rättsosäkerhet definitivt avföras från diskussionen.

Herr talman! Det var dessa två saker jag ville beröra i mitt lilla anförande. Sedan vi dryftade pensionsfrågan förra gången har ju ingenting hänt som föranleder någon tveksamhet från min sida. Jag yrkar därför bifall till reservationen vid alla de punkter där herr Strand har reserverat sig.

Häri instämde fru *Svensson* (s).

Herr **ELIASSON** i Moholm (h) kort genmäle:

Herr talman! Mitt av herr Bengtson påtalade exempel tycks ha varit olyckligt valt. Jag åsyftade övergångsbestämmelserna i 57 §, där undantag görs från vad som stadgas i tredje stycket i 12 § för dem som är födda före år 1915. Detta fattade jag som om man gav dispens från 9:e paragrafens be-

stämmelser angående avgiftsbetalning. Nu är jag inte jurist och jag tycks ha misstolkat bestämmelserna på denna punkt. Lagtexten är inte så kristallklar och inte lätt att tolka. Exemplet blir emellertid fullt hållbart, om min »nasare» gör upp med en uppdragsgivare, en kollega t. ex., så att han deklarerar beloppet som inkomst av anställning och om han tar upp inkomsten till 30 000 kronor. Myndigheterna tvingas sålunda i en mängd fall att försöka se till, att det inte deklarerats för hög inkomst.

Kvar står vidare alla mina andra exempel på orimligheter som är oemotsagda, och de ger tillräckligt belägg för min uppfattning.

Herr **CHRISTENSON** i Malmö (fp):

Herr talman! Socialministern beklagade under gårdagens debatt, att pensionsfrågan kommer att avgöras i splittningens tecken. Det är också ett dramatiskt politiskt spel, som rullas upp på Helgeandsholmen, när man skall spela krona och klave om en livsviktig fråga.

Under fjolårets pensionsdebatt i denna kammare ifrågasatte jag en återremiss av de föreliggande tilläggspensionsförslagen. Det hade säkerligen varit en politiskt klok åtgärd att följa denna hänvisning i stället för att genomföra en riksdagsupplösning. En remissprövning av pensionskomplexet hade sakligt sett inneburit en realistisk linje — i stället blev det en partipolitisk fråga av stora mått. Genom upplösningen av andra kammaren och den därpå följande valrörelsen blev läget i stället det, att partierna till höger och vänster bundit sig och en demokratisk samförståndslösning har spolierats.

Upplösningen av andra kammaren löste inte pensionsfrågan parlamentariskt, tvärtom. Halva nationen är för och andra hälften emot obligatorisk tilläggspension. I riksdagen avgöres frågan av allt att döma genom slumpens

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

skickelse eller den mänskliga faktorn t. ex. olyckshändelse eller tryck på fel knapp. Det nya lagförslaget har blivit föremål för allvarlig kritik, speciellt från tjänstemannaorganisationernas sida. De privatanställdas samordningsproblem har inte klarats upp, arbetstagarbegreppet är fortfarande olöst, och den statliga fondbildningen kommer att verka oförmånligt på sparandet.

När det gäller arbetstagarbegreppet har regeringen försummat att påskynda den av riksdagen enhälligt begärda utredningen. Det av regeringen föreslagna obligatoriska tilläggspensions-systemet bygger därför i detta hänseende på det civilrättsliga arbetstagarbegreppet. Socialministerns försummelse är så mycket mera anmärkningsvärd som fjolårets riksdag i anledning av en i ämnet väckt motion uttryckligen uttalade att berörda spörsmål skulle behandlas i det fortsatta utredningsarbetet. Det är med tillfredsställelse jag noterar att folkpartiet och socialdemokraterna i sina reservationer påyrkat att arbetstagarbegreppet bör utredas. Till pensionsutskottet har framställningar gjorts — som syftar på min motion — om frågans lösning av bland andra TCO, Bensinhandlarnas riksförbund och Försäkringsfunktionärernas förbund.

I arbetsfredslagstiftningen har arbetstagarbegreppet vidgats, och beroende uppdragstagare jämställas med arbetstagare i civilrättslig mening. I riksdagen har påyrkats, att liknande definition skulle inskrivas i semesterlagen, lagen om allmän sjukförsäkring samt lagen om ersättning för yrkesskada.

Arbetstagarbegreppet har stor betydelse för hela vår sociallagstiftning. Byråchef C. Wredmark i riksförsäkringsanstalten skildrar i Svensk Sjuk-kassetidning den obligatoriska sjukförsäkringslagens besvärshänsyn, som är mycket stor, men han framhåller att de största svårigheterna gäller tolkningen av arbetstagarbegreppet.

Sjukförsäkringslagen bygger, skriver

herr Wredmark, som bekant liksom yrkesskadeförsäkringslagen på det s. k. civilrättsliga arbetstagarbegreppet. Stor oklarhet råder emellertid för närvarande angående innebörden av detta begrepp. Gränsdragningssvårigheterna är därför betydande, och tolkningstvister har visat sig lätt uppstå. Den försvårade tillämpningen av arbetstagarbegreppet har visat sig medföra att sjuk-kassorna — vilka givetvis saknar erforderlig expertis och möjlighet att följa med rättsutvecklingen och förekommande facklitteratur på området — inte kan bemästra de ofta uppkommande tolkningssvårigheterna. Att det under sådana förhållanden föreligger allvarliga risker för oenhetliga avgöranden med därav följande rättsosäkerhet, är uppenbart. Icke desto mindre, fortsätter herr Wredmark, vill jag dock för min del ej sluta att hoppas på att rättsutvecklingen på området kommer att gå i sådan riktning, att det blir möjligt för sjuk-kassorna själva att i praktiken bemästra tillämpningen av arbetstagarbegreppet. I annat fall kan försäkringen inte fungera på ett tillfredsställande sätt, konstaterar byråchefen.

Samma problem kommer att uppstå, om det nu föreliggande förslaget till obligatorisk pensionering genomdrives. Det blir orättvisor och svårigheter med tolkningen av denna lag, och framför allt kommer det att bli en mängd av processer.

Herr Adamsson citerade ett anförande av mig förra året där jag berörde pensionsfrågan, och han frågade efter min inställning till regeringsförslaget. Jag anser, herr Adamsson, att pensionsfrågan bör lösas etappvis. Först borde man t. ex. klara upp arbetstagarbegreppet, som jag nu har redogjort för — det är en mycket viktig detalj i lagstiftningen. Det är också viktigt att samordningssvårigheterna, som herr Björkman i Stockholm ingående berörde, klaras upp innan lagstiftningen genomföres. Jag kan nämna för herr Adams-

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

son, att jag så tidigt som 1951 motionerat om en utredning av arbetstagarbegreppet.

Det föreliggande lagförslaget har inte remissbehandlats — endast lagrådet har formellt granskat förslaget. Vi är ju inte vana här i riksdagen vid att viktiga lagstiftningsfrågor behandlas på detta vis, utan de bör sändas ut på remiss innan riksdagen tar ställning till så vidlyftiga lagstiftningskomplex som i detta fall.

Jag skall, herr talman, inte uppehålla debatten med detaljspörsmål, utan nöjer mig med några reflexioner.

Från centerpartihåll har man varnat för den dispositiva lagstiftning som folkpartiet har föreslagit, men detta är ingen lagstiftningsnyhet. Herr Hedlund, som är jurist, känner säkerligen till kommissionslagen, vilken fungerat sedan 1914 och reglerar viktiga avtalsförhållanden inom ett vidsträckt område. Jag har inte hört att företagen i vårt land har protesterat mot lagen eller anser den vara en belastning för företagen från avtalssynpunkt.

På företagarhåll är stämningen dysster inför nya bördor, vare sig det gäller livsmedels- eller pensionskatter. Näringslivet befinner sig i en konkurrenshård och oviss internationell affärsmarknad. Det värsta som kan hända de anställda och sysselsättningen är, att olust och pessimism tränger in i leden bland näringslivets folk. Pensionsfrågans lösning i obligatorisk riktning kan ur trivsel- och initiativandans synvinkel få psykologiska aspekter.

Enligt regeringsförslaget skall pensionsavgifterna tas ut med 3 procent av basbeloppet redan under 1960. Därtill kommer av allt att döma under samma år omsättningsskatt. Man kan också befara, att folkpensionsavgifterna blir höjda. Genom höjda skatter och pensionsavgifter framkallas prisstegringar, vilka främst drabbar löntagarna. Hur skall det gå för löntagarna, om kompensation inte kan fås ut i form av

lönehöjningar. Konjunkturinstitutets chef, professor Hansen, har varit inne på tankegångar om sänkta löner. Jag tror att en rätt stor oro förekommer bland de enskilda LO-medlemmarna inför år 1960.

Till sist vill jag apostrofera ålderspresidenten Halléns hälsningstal i denna kammare den 10 januari 1958. Herr Hallén antydde att förr i tiden lyste där ofta en storsint och generös anda, när stora samhällsproblem stod på dagordningen. Så var fallet, sade herr Hallén, vid den stora författningsuppgörelsen, så var det när grunden lades till folkpensionen. Han gav en rörande skildring av hur det var när folkpensionen år 1913 genomfördes, hur han och hans kamrater betedde sig efter detta beslut. De tog enligt herr Hallén upp en tacksamhetens sång på altanerna mot Norrbro i glädjen över reformens fastställande. Tänk om socialministern år 1959 efter denna debatts slut kunde samla herrar Ohlin, Hjalmarson och Hedlund till en gemensam allsång i samförståndets och glädjens tecken.

Herr ADAMSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Efter att ha kritiserat att socialministern inte beaktat herr Christensons motion i fjol, förklarade sig herr Christenson nu tillfredsställd med reservanternas ställningstagande. Min fråga till herr Christenson var, hur herr Christenson kan rösta emot en lösning av en fråga, om vilken han har motionerat. Den frågan gav herr Christenson icke något svar på, och det är värtaligt nog.

Herr CHRISTENSON i Malmö (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill till herr Adamsson säga, att jag i mitt anförande har skisserat den lämpligaste vägen att klara pensionsfrågan, nämligen att successivt och etappvis genomföra olika förslag. Hade man gått den vägen, kanske ställningen och stämningen i denna

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

kammare hade varit annorlunda än i dag.

Herr GUSTAFSSON i Uddevalla (s):

Herr talman! Jag vill börja med ett par reflexioner i anslutning till herr Björkmans anförande.

Herr Björkman ställde en fråga om statstjänstemännen kan ställa sig utanför det system som vi nu diskuterar. Svaret på den frågan kom enligt min mening till synes på ett utomordentligt effektivt sätt under höstriksdagen, när vi hade att behandla en motion från centerpartiet. Den motionen hade ganska eftertryckligt avstyrkts av alla remissinstanser, och såvitt jag kan erinra mig anslöt sig även högern och folkpartiet till detta avslagsyrkande.

Att statstjänstemännen har förhandlat sig till sina pensioner är väl sanning i vissa stycken, men det är nog ändå en sanning med modifikationer. Det var väl ändå från början arbetsgivarna som tog initiativet till pensionsförsäkring för tjänstemännen. — SPP bildades ju på sin tid av arbetsgivarna.

Jag vill så med några ord kommentera ett yrkande i en av högermotionerna, där det föreslås en utredning som skulle syfta till skattefrihet för inkomster upp till 1 500 kronor, i den mån de intjänats för vård av äldre människor i deras hem. Utskottets borgerliga hälft har tillstyrkt motionen.

Jag tror att det skulle vara farligt att ge sig in på denna väg. Visserligen är det önskvärt att få så många frivilliga krafter som möjligt att ägna sig åt vården av gamla, även om det för närvarande inte tycks råda någon överhängande brist på arbetskraft på detta område, men varför skall man begränsa sig till just detta speciella arbetsfält? Här finns säkerligen andra områden som är fullt jämförbara och lika behjärtansvärda som åldringsvården och där svårigheterna att få arbetskraft-behovet tillgodosett är minst lika stora.

Ett genomförande av det ifrågasatta systemet med skattefrihet för en viss del av inkomster skulle leda till konsekvenser, som säkerligen skulle visa sig vara allt annat än önskvärda. Skall samhället lämna subventioner — något annat är det inte fråga om — bör dessa lämnas i direkt form efter samma principer som numera tillämpas av ett flertal landsting beträffande vården av kroniskt sjuka. Då det gäller undantag från beskattning är det enligt min mening nödvändigt att vara mycket restriktiv och framför allt att inte göra åtskillnad mellan olika slag av förvärvskälla.

Vad beträffar det föreliggande utskottsutlåtandet, som avser ställningstagandet till principerna i propositionen, så är detta så knapphändigt det gärna kan vara. Man har enat sig om en sak, nämligen att säga nej till regeringens förslag till pensionsfrågans lösning. Folkpartiet har emellertid tillfogat en brasklapp genom att man i en reservation till en annan punkt i utskottsutlåtandet presenterat sitt förslag. Det är en rätt underlig inställning, som jag förmodar måste bli svår att helhjärtat omfatta för många av partiets ledamöter, alltså även för andra än herr Königson. Å ena sidan säger man sig vilja lösa pensionsfrågan, och i de senaste valrörelserna har det inte rätt någon tvekan om ambitionen på den punkten. Å andra sidan har man förenat sig med högern och centerpartiet genom att i likhet med deras ställningstagande vid den avgörande voteringen förra året säga nej till frågans lösning. Visserligen envisas man med att hänvisa till sitt eget förslag. Men utan att ingå på dess innehåll kan man konstatera att såväl de stora intresseorganisationerna som folket i val så klart underkänt detta, att det väl knappast kan råda någon tvekan om den saken. Då det dessutom inte går att vinna någon anslutning till folkpartiets förslag från något av de övriga partierna, innebär ett kvarhållande vid

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

folkpartiets linje oförändrad enbart en demonstration.

Det har av flera talare såväl här i kammaren som i den allmänna debatten i övrigt ansetts lämpligt att skjuta på frågans avgörande, dels eftersom den inte skulle vara tillräckligt utredd och mogen för ett genomförande och dels eftersom man anser, att tider, då produktionsbetingelserna är bättre, bör avvaktas.

Jag måste erkänna att jag har svårt att förstå dessa tankegångar. En fråga som i olika sammanhang och av olika organ har utretts sedan 1947 kan man väl knappast påstå vara dåligt utredd. Visserligen kan man, som ju också har gjorts, säga att en hel del punkter står öppna och hänvisa till utredning. Detta är sant, men de flesta av dessa punkter är sådana som har sitt samband med samordningen till folkpensioneringen och som av denna orsak redan håller på att utredas. I övrigt måste man nog konstatera att detta är ett stort lagstiftningskomplex. Och hur bra det än synes vara utformat, vinner man säkerligen ändå vid den praktiska tillämpningen erfarenheter, som inte kan förutses och som motiverar att en eller annan punkt framdeles måste omprövas. Detta kommer man inte ifrån vid vilken tidpunkt man än fattar beslut.

Det andra motivet, det ekonomiska, verkar inte heller övertygande på mig. Det är väl ingenting som allvarligt tyder på att näringslivets blomstrande utveckling just nu skulle stagnera och att utrymme inte skulle finnas för en ordnad trygghet åt medborgarna. Vi har hört de där tongångarna förr när det gällt att genomföra reformer. Men trots alla dystra spådomar har utvecklingen ändå varit gynnsam.

I samband med pensionsfrågans genomförande nästa år avses att ta ut en avgift, som på hela lönesumman uppskattas till 1,9 procent. Herr Eliasson i Sundborn ansåg i sitt anförande för en stund sedan att detta tillsammans med

andra avgifter skulle bli en alltför hård belastning för näringslivet. Han pekade bland annat på den arbetstidsförkortning som genomföres även nästa år. Vidare pekade han på en ifrågasatt omsättningsskatt och i ett annat sammanhang också på den extra företagsbeskattningen. Han frågade hur man från dessa utgångspunkter skall kunna undgå en standardsänkning. Jag vill starkt ifrågasätta om det behöver bli någon standardsänkning. Standarden kan ju inte mätas enbart i materiella ting. En arbetstidsförkortning, som beräknas motsvara cirka 2 procent av inkomsten, är väl uttryck för en standardhöjning. Ingen kan väl heller göra gällande att det skydd mot inkomstbortfall vid ålderdom, invaliditet och dödsfall, som förslaget till tilläggspensionering innebär, medför en standardsänkning. Inte heller ett eventuellt genomförande av en skattehöjning vill jag påstå innebär en standardsänkning. I stället finansierar våra skatter kollektiva anordningar såsom sjukvård, hälsovård, skolväsende, sysselsättningsskapande åtgärder och mycket annat, som herr Eliasson i Sundborn och jag i allmänhet är fullständigt överens om. Om vi inte hade dem, skulle det innebära en verklig standardsänkning för stora folkgrupper.

Man hör understundom att vi inte har råd att genomföra denna reform. Visst kan man väl konstatera att det ekonomiska läget är ansträngt på åtskilliga områden och att våra resurser ter sig knappa i förhållande till våra behov och önsknings. Men trots detta vill jag påstå att vi lever i ett rikt land. Vårt näringslivs produktionskraft står på toppen och undergår en gynnsam utveckling. Vårt folks levnadsstandard är bland de högsta i världen.

Viljan att värna om människornas trygghet är numera djupt rotad inom vårt folk. På ett område är denna trygghetsfråga hittills inte tillfredsställande löst för alla grupper. Det gäller

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

skyddet mot ålderdom, mot invaliditet och för familjen i händelse av familjeförsörjarens fränfalle. Detta är löst för en begränsad del av folket. Nu gäller det att ge alla förvärvsarbetsande samma skydd mot det inkomstbortfall, som uppstår på grund av de anförda omständigheterna. När nu fackföreningsrörelsen så helhjärtat givit uttryck åt sin vilja att bygga ut detta sociala reformverk, så att tryggheten också omfattar de pensionslösa grupperna och därmed visat sin beredvillighet att ta de ekonomiska konsekvenserna härav, är det beklagligt att inte detta trygghetskrav kan vinna resonans hos andra demokratiska partier än det socialdemokratiska när det gäller att fatta det verkligt avgörande beslutet.

Det är angeläget att frågan avgöres nu, vilket jag är förvissad om kommer att ske, när vi om några timmar går till votering, så att den inte ytterligare skjuts på en oviss framtid. De ekonomiska betingelserna kommer då liksom nu att vara lika goda eller lika ogynnsamma, beroende på hur man ser det. Det för mig avgörande är att varje års uppskov innebär att hundratusen medborgare går miste om en pension, som anses berättigad och välmotiverad för vissa medborgargrupper i vårt land. Detta kan i varje fall inte jag ta ansvaret för, och därför, herr talman, ber jag att få instämma i de yrkanden om bifall till samtliga reservationer av herr Strand m. fl., som tidigare har gjorts i denna kammare.

Herr BJÖRKMAN (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Gustafsson i Uddevalla sökte ge ett slags svar på den fråga jag ställt, om statstjänstemännen kunde ställa sig utanför obligatoriet. Herr Gustafsson hänvisade därvid till en motion av centerpartiet i höstas. Den gällde att man skulle undersöka om statstjänstemännen kunde få välja att ta ut antingen allt i kontantlön eller en del i form av pension. Den gällde

däremot inte alls frågan om huruvida de skulle kunna ställa sig utanför obligatoriet. Statsutskottet avstyrkte denna motion, men jag vill erinra herr Gustafsson om att högerledamöterna i utskottet hade en särskild reservation, där de förklarade att det vore av intresse att få ett närmare klargörande av frågan.

Vidare sade herr Gustafsson att påståendet, att tjänstemännen fört förhandlingar för att få pensionsrätt, var en sanning med modifikation. Om herr Gustafsson frågar t. ex. arbetsledareförbundet och industritjänstemannaförbundet, tror jag att herr Gustafsson kommer att bli övertygad om att inte har pensionerna kommit som manna från himlen till tjänstemännen. Det har varit ganska hårda förhandlingar därom.

Herr GUSTAFSSON i Uddevalla (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är riktigt att den motion, som herr Björkman här åberopar och även jag åsyftade, gick ut på valfrihet. Men remissinstanserna, alltså organisationerna själva, var fullständigt entydiga i sina svar, och det är därför uppenbart att de väljer pensionen. Om de emellertid mot förmodan skulle vilja utträda ur obligatoriet, så finns det ju en utträdesrätt i enlighet med den bestämmelse om undantag som förutsättes i propositionen.

Vad sedan gäller påpekandet, att tjänstemännen har fått förhandla om sina pensioner, så bestrider jag inte detta. Det har de säkert fått göra i åtskilliga fall. Men å andra sidan är det felaktigt att påstå, att de alltid har fått kämpa sig till pensionerna. I många fall har det nämligen också varit ett arbetsgivarintresse att ge tjänstemännen goda pensioner.

Herr BJÖRKMAN (h) kort genmäle:

Herr talman! Det var en intressant upplysning herr Gustafsson i Uddevalla

Lag om försäkring för allmän tilläggs pension, m. m.

kom med, när han sade att statstjänstemännen skulle kunna ställa sig utanför obligatoriet. Det var den saken min fråga gällde. Jag vet inte om vi kan ta fasta på detta uttalande eller hur pass vittnesgill herr Gustafsson i detta fall är. Om statstjänstemännen kan ställa sig utanför obligatoriet, så behöver de inte erlägga några avgifter till obligatoriet utan kan i stället ta ut dem i form av kontantlön.

Herr NIHLFORS (fp) kort genmäle:

Herr talman! I denna debatt mellan herr Björkman och herr Gustafsson i Uddevalla rörande möjligheterna för tjänstemännen att utträda ur obligatoriet vill jag erinra särskilt herr Björkman om att vi med bl. a. hans medverkan har accepterat en uppgörelse om ett statligt pensionssystem, som faktiskt ligger vid sidan om obligatoriet. I det systemet har man andra pensionsåldrar, och även i många andra detaljer avviker det från obligatoriet, som regeringen här vill genomföra. Det finns sålunda ett system vid sidan om.

Avsikten med den i detta system införda s. k. bruttometoden är, att man vid uppnådd pensionsålder skall kunna räkna ut vilken pension som är den bästa för vederbörande. Om en tjänsteman haft olika anställningsformer, t. ex. både statlig och privat tjänst, så skall han enligt denna metod kunna erhålla den pensionsnivå som är den bästa.

Jag fick den uppfattningen att herr Gustafsson ansåg att tjänstemännen i privat tjänst har fått sina pensioner lättvindigt, nästan gratis, därför att arbetsgivarna har haft intresse av att ge dem pension. Om det är ett intresse från arbetsgivar sidan, så ligger ju där bakom en situation som väl innebär att man resonerat så här: Vi kan möta krav på kontantlönehöjningar genom att kanske i vissa fall utan någon avtalsuppgörelse erbjuda en förbättrad pensionsrätt eller ge löften om framtida

pension. Just dessa mera patronagebetonade pensionsförpliktelser som en gång i världen kom till framför allt vid bruken har ju varit ursprunget till de pensionssträvanden som förekommit inom tjänstemannarörelsen. Arbetsgivar sidans intresse för pension är naturligtvis hopkopplat med ett intresse att hålla tillbaka kontantlöneförmånernas stegring och att också behålla duktiga tjänstemän hos sig genom löften om pension.

Herr NORDGREN (h):

Herr talman! Under gårdagens och dagens debatt här i kammaren har ofta orden hantverkare och småföretagare nämnts. Flera av talarna har visat dessa grupper ett visst om än i en del fall ganska tvivelaktigt intresse. Må det tillåtas mig, som kanske kan anses representera en del av dem, att göra några reflexioner kring pensionsfrågan, sedd ur en hantverkares, en småföretagares synpunkt.

Släktled efter släktled av idoga män och kvinnor har byggt upp det svenska hantverket och den mindre industrien till en kulturell och ekonomisk faktor i vårt samhälle. Den betydelse hantverket och den mindre industrien har i vårt moderna samhälle har ofta understrukits såväl från denna talarstol som från många andra talarstolar runt om i vårt land både av regeringsledamöter och av representanter från samtliga politiska partier. Vi har som bekant inom hantverket och småindustrien cirka 113 000 företag, av vilkas verksamhet omkring 1,2 miljoner av vårt lands invånare får sin bärning. Läger vi till dessa alla andra småföretagare inom jordbruk, handel, fiske o. s. v. får vi en imponerande siffra av människor som är beroende av den mindre företagsamheten. Flertalet av dessa gör väl i den alltmera hårdnade konkurrensen inga stora insatser, inga stora inkomster, men tack vare en smidig anpassning har de ändå haft förmåga och kraft att klara

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

sig, och de har på sitt sätt dragit sitt strå till den svenska standardökningen.

Det är emellertid inte bara den hårdnande konkurrensen som skapar svårigheter för hantverket och småföretagen. En mängd av åtgärder från statens sida — regleringar och olika sociala pålagor — har visat sig verka särskilt hårt för de mindre företagen, kanske främst ur ekonomisk synpunkt. Om vi nu till detta lägger de bekymmer en tilläggspensionering kommer att föra med sig för den gren av näringslivet som jag talar om, riskerar vi enligt min uppfattning att många kommer att anse det för betungande, för meningslöst att fortsätta, för svårt att konkurrera.

Även om vi från småföretagarhåll kan notera, att den kritik, som riktats från Sveriges hantverks- och småindustriorganisation eller småföretagarna över huvud taget mot tidigare pensionsförslag, medfört vissa justeringar i det nuvarande förslaget, så måste vi konstatera att även det nuvarande förslaget sätter oss i viss särklass, i viss stryk-klass. Jag tänker då närmast på sättet att beräkna de pensionsgrundande beloppen. Det är ju inte bara det, att inkomst över 8 000 kronor skall medräknas bara till två tredjedelar när det gäller företagare, utan det är också ordnat så, att den maximala pensionsgrundande inkomsten skall fastställas till 18 600 kronor för företagaren men till 26 000 kronor för anställda inom samma företag. Ändå är det inte egentligen utformningen av den tilläggspension vi småföretagare eventuellt kan skatta oss, om vi får råd därtill och om förslaget med herr Königsons hjälp eventuellt går igenom, som bekymrar oss allra mest, utan det är i första hand den inverkan obligatoriet får på vår näringsverksamhet. Det heter visserligen nu i det här förslaget inte, att vi skall betala utan inbetala avgifterna. Däri ligger onekligen en viss skillnad mot det tidigare förslaget. Men alltså skall det åvila företagaren att se till att pengarna

betalas in, var han nu skall ta dem; detta i en tid då konkurrensen hårdnar och då vi alla är eniga om att det är nödvändigt med ett näringsvänligt, för att inte säga näringsvänligare klimat. I en sådan tid skall vi tvingas att inleverera belopp som motsvarar upp till 10—15 procent, kanske mer, av de utbetalade lönebeloppen. Det är risk att detta för mindre företagare i många fall bli för betungande och i stället för att höja den sociala standarden kan det medföra att företagarna måste minska antalet anställda, i vissa fall kanske t. o. m. avveckla sin rörelse med tytföljande arbetslöshet.

Jag kan inte förstå annat än att ett genomförande av pensionsförslaget innebär ett direkt slag mot hantverket och den mindre industrien. Det slaget drabbar så mycket hårdare som vi vet att de inbetalade beloppen skall samlas i stora fonder, vilkas nödvändighet för pensionssystemet vi inte fått någon saklig motivering för. I bästa fall kan en mindre del av de inbetalade beloppen komma företagen till godo i form av lån mot bankmässiga säkerheter. Fonderna kan också användas till att helt omdana samhället och den företagsamhet som vi under många generationer byggt upp. Det är fråga om fonder som kan komma att utgöra ett direkt hot mot den mindre företagsamheten, fonder som i tider av besvärligt statsfinansiellt läge rentav skulle kunna användas till helt andra ändamål än de avsedda.

Så sent som i tisdags hörde vi i radio en socialdemokratisk debattör, nämligen Gösta Rehn. Han citerades för övrigt i går i denna talarstol. I sitt radioanförande talade han om att tjänstepensionsavgifterna skulle kunna användas till en välbehövlig finansiering av vad han kallade oumbärliga offentliga investeringar.

Vi hantverkare och småföretagare vill inte vara med om att bygga upp ett vapen, som kan vändas mot oss själva. Vi vill inte vara med om en sådan in-

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

direkt socialisering. Detta vill väl för övrigt inte heller majoriteten av svenska folket. Låt oss i stället bygga ut vår folkpension i föreslagen takt och se till att den betalas ut i pengar som behåller sitt värde, i motsats till vad sannolikt blir fallet om vi accepterar tilläggspensioneringen med de kompensationskrav den kan föra med sig och de risker för fortsatt inflation som vi måste räkna med.

Ett skydd behöver vi på gamla dar; inte minst den grupp jag representerar. Låt oss få ett sådant skydd i form av en ordentlig och för alla medborgare lika stor folkpension, vilken vi alla solidariskt är ansvariga för. Skapa i övrigt förutsättningar för var och en att frivilligt ordna sitt ålderdomsskydd så som det bäst passar honom eller henne. Låt oss småföretagare få samma möjligheter att skattefritt avsätta medel för vår egen ålderdom som de anställda redan nu har utan att avsätta medel dras bort ur rörelserna. Detta är inte bara ett personligt intresse. Det är av betydelse för att vi skall kunna driva och utveckla våra företag och därigenom medverka till att öka arbetstillfällena och att öka produktionen. Detta vill vi göra, och jag tror också att vi kan göra det och däri ligger vår samhällsinsats.

Herr talman! Jag ber att få instämma i de tidigare gjorda avslagsyrkandena beträffande förslaget om tilläggsspension och yrkar bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar *Darlin* (h), *Magnusson* i Borås (h), *Nilsson* i Bästekille (h) och *Stiernstedt* (h).

Herr **ANDERSSON** i Ronneby (s):

Herr talman! Sedan vi nu debatterat i snart två dagar, är det kanske inte möjligt att avvinna detta stora problem några nya synpunkter. Jag har dock, när jag suttit här och lyssnat, reagerat emot en sak. Jag tycker nämligen att det är ganska underligt att högern och fram-

för allt centerpartiet här försöker intala människorna att folkpensionen skulle utgöra en mera slutgiltig lösning av de äldre människornas försörjningsproblem och även skänka trygghet åt de unga familjerna. Är det verkligen möjligt att fastslå en sådan negativ linje efter alla utredningar vi haft, där vi sedan 1947 anlitat rikets främsta experter. Jag förstår folkpartiets dilemma i ett sådant här sällskap. De frostiga högervindar som nu sveper fram måste självklart gå folkpartiet genom märm och ben.

Det går dock en vattendelare mellan socialdemokrati och folkparti i detta hänseende och mellan center och höger. Folkpartiet tror i alla fall inte på att det är möjligt att ordna ett rimligt pensionssystem här i riket utan statens medverkan. Och tror någon att vi skall kunna ordna ett effektivt pensionssystem med hundratals, för att inte säga tusentals olika utformningar? Tror ni att det svenska kultursamhället i längden kan upprätthålla en sådan skillnad mellan medborgarna i pensionshänseende? Räcker det inte att vi hela vårt liv tvistar om löner och förmåner? Är det nödvändigt att när arbetstiden är slut vi också skall tvista om efter vilken procent dessa förmåner skall utgå på den livsinsats alla människor har gjort? Jag tycker att de frågorna bör få ett svar.

Jag skall inte gå närmare in på herr Nordgrens anföranden här och nu i sin kammare, herr Nordgren, och överväga några problemen, huruvida småindustriens ställning i konkurrensen med storindustrin om människornas arbetskraft befrämjas av det resonemang som herr Nordgren här förde.

Vi står inför ett historiskt avgörande. Det är kanske inte på det sättet, att under behandlingen av denna tekniska fråga historiens vingslag går igenom kammaren, men de har svept flera gånger förut här, och det är ganska förunderligt hur argumenteringarna,

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

hur tongångarna är sig exakt lika. Jag har roat mig med att se efter hur det gick till när riksdagen beslutade om folkpensionen 1913. Pensionernas storlek var då ingenting att tala om, men det var ett viktigt principbeslut som fattades. Det är klart att en pension på 5:87 för kvinna och 6:25 för man i månaden var inga pengar, men det var en princip, varigenom staten fastställde att pensioner skulle skapas åt människorna. Socialdemokratien instämde, även om man protesterade mot förslagets utformning.

Men vad hade man då för tiden att invända? Jo, man sade att pensionerna komme att ställa samhällsekonomin och den samhällsekonomiska balansen inför utomordentliga påfrestningar. Vi känner igen det där talet, och nog tyckte jag att herr Björkmans historieskrivning här i dag, liksom den ton hans anförande framfördes i, passade utomordentligt väl samman med vad herrar Cassel och Hjalmarson haft att säga. Allt var gamla kända högertoner som framfördes i ett hårt tempo för att man lättare skulle kunna glida förbi sakfrågorna.

Herr Björkman sade att man inom alla partier verksamt bidragit till folkpensioneringen och framställde vad som hände 1936 på det sättet, att socialdemokratien och våra främsta företrädare på detta område — exempelvis dåvarande statsministern Per Albin Hansson och socialministern Gustav Möller — inte alls skulle haft en avgörande betydelse, utan att man faktiskt var ganska enig om saken. Ja, 1935—1936 var inte folkpensionen så hög heller. Den var ungefär 25 kronor i månaden. Och då, herr Björkman, var det endast 30 procent av människorna som dyrortstilläggen berörde i städerna. Kanske detta för herr Björkman intedde sig som så mycket, men av de människor det gällde fick dock huvuddelen gå till fattigvården, som det het-

te förr, för att över huvud taget kunna bo kvar i sina bostäder.

Jag skulle tro att vi har all anledning vara stolta över den fortsättning som sedan följt: 1946 års folkpensionsreform och 1953 års standardförbättring för folkpensionärerna och den nödvändiga komplettering som skett genom de kommunala bostadstilläggen. Men detta kunde ändå inte få bli någon slutgiltig lösning i ett progressivt samhälle som det svenska, som i hög grad velat visa vägen till det solidariska samhället, och ingen har väl heller velat att vi i dag skulle ha stannat kvar där. Utan de kommunala bostadstilläggen skulle folkpensionen te sig än mer torftig än den i dag är, och inte heller vårt beslut om pensionerna fram till 1968 ger vad äldre människor har rätt att göra anspråk på.

Jag förstår inte centern riktigt härvidlag. Det blir inte så lätt att avskaffa de kommunala bostadstilläggen, de är behovsprövade. Skillnaden mellan den minst bärkraftiga kommunen i dag, kanske också den minst generösa, och Stockholm uppgår till cirka 2 000 kronor för folkpensionärerna. Dessa har nära 2 000 kronor mer i Stockholm än ute i en landsbygdskommun med små resurser. Ändå får kommunerna i Sverige i dag till folkpensionsändamål betala mellan en och tre skattekronor till folkpensionen.

Är detta ett så strålande resultat att vi skulle kunna sätta oss ned och vara nöjda? Nej, jag tror det är skäl att säga att det inte förhåller sig så. Tilläggs-pensioneringen kommer att lösa en rad av dessa problem, och utan tilläggs-pensionen är folkpensionen inte tillräcklig — de är två delar av samma system. Säger man nej till den ena delen, säger man också nej till den rimliga utveckling som bör ske på området.

Vi har många äldre människor i vårt land, och vi får allt fler för varje år

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

som går. Vi får nya folkpensionärer varje år, en ökning med 15 000 för vart år som går. Frammot 1990 har vi 1 239 000 folkpensionärer — minst, skulle jag vilja säga. Alla beräkningar vi tidigare gjort i sammanhanget har i regel överskridits med 10 procent.

Dessa människor har gjort sina insatser och har rätt att få del av den stigande levnadsstandarden här i landet, men också alla de andra har samma rätt till trygghet för sig och sina familjer under de produktiva åren. Det finns praktiskt taget ingen möjlighet för någon människa att själv ordna detta. I varje fall är det endast utomordentligt privilegierade människor som i livets alla skiften kan sörja för sig och sin familj. Det duger vi inte till ensamma, men gemensamt kan vi ordna förhållandena på detta område i vårt samhälle.

Jag tror att det sköljer fram en bred våg av tacksamhet från de äldre människorna ute i landet för vad riksdagen gjort hittills. Men tacksamheten blir ännu större, om vi söker ordna ett pensionssystem, där de gamla klassgränserna inte upprätthålles. För övrigt torde det inte vara möjligt att i längden bibehålla en ordning, där huvuddelen av landets löntagare inte har rimlig trygghet för sin familj och för sin ålderdom. Löntagarna är helt ense om detta.

De utomordentligt goda möjligheter vi under åren haft att lösa denna fråga i bättre samförstånd har av flera skäl inte kunnat tillvaratagas, utan vi har misslyckats med att nå en lösning i enighet. Det framstår egentligen inte som så underligt, när man följer frågan.

Jag erinrar mig hur herr Ohlin, då vi skulle gå ut till folkomröstningen, sökte testa de övriga borgerliga partiledarna. Han frågade herr Hjalmarson, vad herr Hjalmarson tänkt att de äldre människorna skulle ha 1968. Herr Hjalmarson svarade, att han tänkt sig 5 400 kronor. Och när herr Ohlin frågade herr Hedlund, vad denne tänkt

sig, fick han svaret: »Cirka 6 000 kronor.» Herr Ohlin, som är en framstående frågare, fortsatte: »Gäller detta ensamstående eller äkta makar?» »Det har vi inte tagit ställning till», sade herr Hedlund. Mycket av det spel som bedrivits i pensionsfrågan är inte särskilt uppbyggligt.

Det är alldeles uppenbart att sådana uttalanden inte gjort det lättare att för människorna förklara den utomordentligt komplicerade lagstiftning som reglerna för folkpensioner, bostadstillägg och tilläggspensioner utgör. Men uppenbart är att arbetet under dessa 10—15 år inte varit bortkastat. Människorna i vårt land kan nu pensionerna. De känner till konsekvenserna härvidlag och är beredda att ta dem, men de är inte beredda att avstå från den trygghet, som alla har rätt att fordra i vårt svenska samhälle.

Vi brukar säga att kultursamhället i hög grad präglas av hur vi sköter barnen och de äldre människorna. Jag tror trots allt att det finns en sådan solidaritetskänsla i det svenska samhället, att när vi nu står inför ett beslut i denna fråga, kommer det beslutet att utgöra en mera slutgiltig lösning på problemet om de äldre människornas försörjning och familjernas trygghet. Att härvidlag spela ut generationerna mot varandra synes mig föga uppbyggligt. Det är väl ingen som i dag gör gällande, att de äldre människorna har för mycket, och det är väl heller ingen som påstår, att de yngre inte skulle vilja sörja för folkpensionerna till en äldre generation. Det är väl tvärtom så att många — jag tror flertalet — av de yngre människorna säger, att det tyvärr tycks vara omöjligt att med folkpensioneringssystemet ge de äldre människorna vad de skall ha och att vi följaktligen bör bygga upp ett nytt system. Det skulle vara felaktigt att stanna på halva vägen. Ett genomförande av förslaget om tilläggspensioner kommer inte att påverka samhälls-

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

ekonomin så, att det kan sägas att vi överansträngt våra resurser. Skulle svensk socialdemokrati i dag vika för dem som vill säga nej, skulle den beträda en väg som den aldrig förut varit inne på, när det gällt att värna medborgarnas rätt i samhället. Vi ser detta, om vi vandrar vägen tillbaka över åttatimmarsdagen, semesterlagen, sjukförsäkringen och arbetslöshetsförsäkringen. Vi kan erinra högern om den bittra strid som föregick beslutet om sjukförsäkringen. Ingen hävdar väl i dag att vi skall upphäva sjukförsäkringen. Högern vill visserligen nagga den i kanten genom att försämra dess förmåner och höja avgifterna, men alla anser att systemet med sjukförsäkring är riktigt.

Varje gång man gått emot ett reformförslag har motiveringen varit exakt densamma, och det är alltså inga nyheter vi i dag ställs inför. Detta har dock inte hindrat oss att skapa det trygghetssamhälle, som i hög grad utgör grunden för det svenska samhällets stabilitet.

Att efter allt som förevarit och efter dessa långa utredningar säga nej till de stora pensionslösa grupperna i landet är en utmaning. Det kan aldrig leda till något gott resultat för ett samhälle, som vi alla söker göra starkare och bättre, och det skulle komma att skärpa de politiska motsättningarna i en grad som ingalunda är önskvärd i det samarbete som vi på många plan haft och har med de borgerliga partierna.

Jag har, herr talman, velat framföra dessa synpunkter, då jag tror att det är väsentligt att inte skapa motsättningar mellan generationerna. Att säga att de yngre människorna inte vill vara med här, är att säga till dem, att de inte vill ta hand om sina fäder som skapat en utmärkt produktionsapparat och ett samhälle i full sysselsättning. Jag tror på pensionsreformen och är övertygad om att motsättningarna kommer att minska, så att vi efter något år inte alls skulle vilja vända tillbaka till det system vi i dag har med påfallande orättvisor.

Därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till de av herr Strand m. fl. avgivna reservationerna.

I detta anförande instämde fröken Olsson (s), fru Lewén-Eliasson (s), herr Gustafsson i Bogla (s), fru Lindberg (s), fru Thunvall (s), herrar Blidfors (s), Bengtsson i Landskrona (s), Henningsson (s), Svenning (s), Landgren (s), Arweson (s), Fredriksson (s), Jacobsson i Sala (s) och Johansson i Torp (s).

Herr NELANDER (fp):

Herr talman! Säkerligen menar många, att denna riksdagsdebatt i tilläggspensionsfrågan är tämligen onödig, eftersom positionerna är så fastlåsta. Jag tycker dock att åtskilliga av de deklarationer som har gjorts under dessa dagar har varit av ett visst värde. Vidare har debatten i tidningspressen inte minst under den sista tiden varit ganska häftig. Den kommer säkerligen också att fortsätta under en lång tid framöver.

Bland mycket stora grupper i vårt folk beklagas djupt, och det har gjorts också i denna debatt, att denna för alla medborgare så betydelsefulla fråga skall avgöras efter en upprivande strid och med någon rösts övervikt. Här skall inte några dömande ord riktas åt något håll. Jag tror det finns anledning till rannsakan inom alla partier.

Från vårt håll har hela tiden deklarerats, att denna stora fråga borde ha lösts i enighetens och naturligtvis ytterst också i kompromissens tecken. Att så inte kunnat ske måste bottna i ovilighet att ge avkall på några av de egna ståndpunkterna. Den ärlige och opartiske bedömare kan väl inte gärna förneka, att folkpartiets positiva förslag vore ägnat att bli en diskussionsbas för en samförståndslösning. Den hade kunnat bli det också, om inte ytterlighetssändpunkterna så starkt förfäktats. För att nå ett sådant samförstånd har

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

vi gjort uppoffringar, och vi har också måst vidkännas stora röstförluster. Orimligt vore det väl dock att begära, att vi skulle ge avkall på de viktigaste grundprinciperna i vårt förslag, som vi två gånger har gått ut med till folket i val.

De sista veckornas pressdebatt har också dragit in Gud och kristendomen i denna fråga. Har nu detta med pensionsfrågan att göra?

Tillåt mig då först att härvidlag få göra en rent personlig deklaration: jag förmenar att en personlig kristen tro måste alltid influera på hela vår handel ochandel. Medvetet eller omedvetet kommer säkerligen också ett sant kristenliv att vara vägledande för ståndpunkter och beslut.

När den socialdemokratiska broderskapsrörelsen i en resolution betecknar lösandet av frågan om ålderstryggheten som ett kristet motiverat rättfärdighetskrav, så ligger det åtskilligt häri. Allt beror på vad man lägger in just i detta ord ålderstrygghet. Jag skulle vilja gå ett stycke längre och säga, att hela vår sociala omvårdnad om människan har enligt min mening inspirerats och påverkats av det kristna evangeliet och budet om kärleken till nästan. Glädjande har — inte minst ur denna synpunkt — varit den enighet, med vilken de stora sociala reformerna har genomförts i vårt land, då också exempelvis grundtryggheten för ålderdomen, vår folkpension, om vilken ingen oenighet har rått. Jag hoppas att denna enighet skall bestå också i fortsättningen.

När det sedan gäller att bygga vidare på denna grundtrygghet, så kommer emellertid de stora meningsskiljaktigheterna. Folkpartiet har framlagt ett klart positivt förslag i frågan. Herr Carbell och andra har en annan mening, men till och med socialministern erkände ju under gårdagsdebatten tydligt och klart detta. Vi kunde väl ändå vara överens om att om en påbyggnad

skall göras på grundtryggheten, på folkpensionen, måste man gå avgiftsvägen. Annars kommer man faktiskt ingen vart. Möjligheter bör enligt vår mening skapas för ett system, i vilket alla som så önskar skall kunna — enskilt eller kollektivt — gå med. Även om man från olika håll gjort allt för att slå ner det och även om det för närvarande inte gått att få uppslutning kring det, så tror jag att den dag kommer, då man skall erkänna det riktiga och rättvisa i detsamma.

Varför vi anser obligatoriet vara en oriktig och dålig lösning har utförligt motiverats av tidigare talare från vårt håll. Bl. a. kommer ju här in den viktiga frågan, vem det är som skall betala denna nya förmån. Eftersom det till syvende og sist är pensionstagaren själv, så bör han enligt vår mening också själv i görligaste mån få bestämma om utformningen av sin pension.

Att som tidningen Broderskap låta det kristna rättfärdighetskravet representeras av just den av socialdemokraterna drivna linjen i tilläggspensionsfrågan och nonchalera eller utdöma exempelvis vårt klart utformade förslag såsom något mindre kristligt, det är inte bara absurt — det är också sårande. Vi må akta oss för att döma varandra. Vi ser bara endels — och framför allt ser vi inte det inre motivet.

Vi i folkpartiet menar, att vårt förslag bäst gagnar hela folket, att det skulle kunna bli grunden för en lycklig utveckling av vårt näringsliv och att det slår vakt om den enskildes frihet och ansvar. Majoritetspartiet har här en annan åsikt. Det må så vara. Men jag frågar: Är vårt förslag sämre därför att andra partier av olika åsikter inte vill gå med på det? Tillåt mig blott få framhålla, att vi bland våra 6—700 000 väljare också har en mycket stor skara aktivt engagerade kristna personer — kanske fler än i något annat parti, som sluter upp kring vårt förslag. Låt oss alltså också i denna sak akta oss för att

Lag om försäkring för allmän tilläggs pension, m. m.

använda moraliska slagträn mot varandra!

När det i övrigt gäller stämningen ute i landet, så är den senast publicerade SIFO-undersökningen, som också apostroferats av någon tidigare talare, intressant ur flera synpunkter. Även om man inte kan vara säker på att en sådan är så exakt rättvisande, så kan dock en viss tendens skönjas. Enligt denna undersökning var det knapp mer än var tredje svensk, som förklarade sig vilja ha obligatoriet. Och av de tillfrågade arbetarna var det bara 54 procent som gjorde samma val. Folkpartiets frivilliglinje, garanterad i en dispositiv lag, samlade 22 procent. Jag skulle tro, att när avgifterna skall betalas och kanske t. o. m. en reallönesminskning inträder, kommer än fler att få upp ögonen för svagheten i obligatoriet.

Åtskilligt kunde naturligtvis tilläggas. Men det sagda må vara nog. Jag ber att få yrka bifall till folkpartiförslaget enligt reservation 4) och till utskottsmajoritetens förslag i vad det gäller avslag på obligatoriet.

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Vid denna tid skall jag inskränka mig till några kommentarer till vissa uttalanden, som gjorts tidigare i debatten.

Efter herr Königsons anförande i går är väl utgången i denna fråga nära nog så klar som den kan vara, och sannolikt kommer väl den tilläggsförsäkring, som han därigenom tryggar, att också bestå för framtiden. Genom detta herr Königsons ställningstagande räddas ju även folkpartiet från risken att behöva uppleva ett val 1960 med denna fråga som huvudämne. Därigenom räddas partiet från en sannolikt ännu större katastrof än vad man hittills varit utsatt för. Därför kommer det framöver sannolikt att finnas så många röster från folkpartiet, att det räcker för att trygga en en gång införd

tilläggsförsäkring. Vi har förmodligen att utgå från detta som ett faktum.

Efter herr Königsons deklaration skulle vi kanhända ha kunnat använda tiden på ett bättre sätt genom att diskutera de problem, som kommer att anmäla sig när tilläggsförsäkringens genomförande är ett faktum. Jag skall för min del försöka knyta några tankar till sådana framtidsperspektiv i anslutning till ett uttalande av socialministern. Han gjorde nämligen i går en jämförelse mellan stats- och kommunaltjänstemännens rätt till pension och den avsaknad av pension, som råder bland privatanställda. Det är ju en mycket ofta använd jämförelse, och jag skall inte bestrida att man ur vissa synpunkter kan göra en sådan. Men det beror i viss mån på hur man ser problemet. Man kan nämligen inte utan vidare utgå ifrån en sådan jämförelse, eftersom såväl staten som kommunerna genom sin beskattningsrätt har möjligheter att själva bestämma sina inkomster så, att de i alla tidslägen kan medge utrymme för pensionskostnaderna utan att detta behöver inskränka på andra önskvärda utgifter. Denna förmån har inte de företag, som skall erlägga premierna till obligatoriet. För att en jämförelse mellan statsanställdas och privatanställdas pensioner skall vara relevant måste man samtidigt förklara sig beredd att ge näringslivet helst lika stora möjligheter som staten och kommunen att bära dessa utgifter.

Nu vet jag, att det är praktiskt omöjligt att göra detta. Men när man beslutar en så genomgripande reform som denna bör man i varje fall sträcka sig så långt, att man ser till att näringslivets möjligheter att bära såväl denna som andra pålagor göres så stora som det med politiska medel är möjligt.

Därför måste till kravet på genomförande av en så genomgripande reform som den det här är fråga om samtidigt knytas ett sådant ansvar inför näringslivet.

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

Man kan inte med bästa vilja i världen säga, att tidpunkten just nu är idealisk eller ens försvarbar för införandet av ytterligare bördor på produktionslivet. Det går ju inte att förneka, att de närmaste åren sannolikt kommer att innebära väsentliga påfrestningar på samhällsekonomin, inte minst därigenom att vi står inför en handelspolitisk omläggning i Europa, som — hur den än utfaller — inte kommer att gå oss spårlöst förbi. Antingen vi kommer med eller inte torde den åstadkomma ganska ovissa förhållanden — i varje fall under några år framåt — för det svenska näringslivet. Det går inte att blunda för den saken. Som jag ser det innebär det därför en viss risk att under sådana omständigheter försvaga vår konkurrenskraft gentemot utlandet.

Enligt vår uppfattning inom centerpartiet tar man genom denna pålaga på näringslivet ett slags inteckning i framtiden, för vilken säkerheten åtminstone i dagens läge tycks vara något vacklande, lindrigt sagt. När vi har bestämt fasthållit vid avslagslinjen har det varit inte bara därför att vi har velat försvara den individuella friheten utan också och inte minst emedan vi ser på denna osäkerhet i det ekonomiska underlaget med ett visst bekymmer.

Ansvar för denna reform bör emellertid bäras av dem, som är beredda att ta detsamma. Framtiden får utvisa, om våra resurser kommer att räcka eller inte. Skulle en regering — vilken som helst — försumma att underbygga grundvalarna för ett starkt näringsliv och i stället frestas att finansiera en tilläggspension genom sänkt penningvärde — vilket egentligen betyder en ändrad fördelning av sparande och kapital — då har den underlåtit att upprätthålla förutsättningarna för det beslut, som sannolikt här kommer att föras igenom. En sådan regering måste i framtiden finna sig i justering av ett beslut, som kanske sträcker sig längre

än de dåvarande resurserna kan medge. Jag förutsätter, att initiativtagarna är beredda på en sådan utveckling.

Skulle alltså regeringsförslaget vinna i dag — vilket ju tycks vara klart genom folkpartiets oförmåga att hålla ihop — bör vi, som är betänksamma mot det, med samma energi som när vi har bekämpat det kräva en sådan näringspolitik, som gör det möjligt att bära upp reformen utan att — som jag nämnde — den skall tänga penningvärdet. Det räcker inte med det lockbete, som man nu har fört fram, nämligen att slopa den extra företagsbeskattningen. Det vill nog till väsentligt mera än så. Jag tror, att vi allesammans — vilken uppfattning vi än har om näringslivet och dess problem — tvingas att se denna fråga gemensamt ur de stora aspekterna.

Vi får nog dessutom göra en annan fördelning av de tillgängliga kapitalresurserna, som nu — åtminstone enligt centerpartiets mening — i alltför stor utsträckning ledes från de produktiva investeringarna till de konsumtionsbetonade. Den prioritet, som nu t. ex. krediterna till bostadsbyggande har, får vi troligen inte råd att bibehålla i framtiden; i varje fall bör vi inte göra det, utan skall det förekomma någon prioritet tror jag att den får ges åt investeringarna i det produktiva näringslivet. Vi måste se till, att alla kategorier av företag får möjlighet att hållas på toppen när det gäller produktion och sysselsättning.

Vi har i år från vårt håll fört fram frågan om långtidsplanering. Jag tror, att det är nödvändigt att gå in för en sådan. Om vi hade haft en dylik sedan några år tillbaka och i god tid åtminstone kunnat skönja tendenserna mot det finansiella läge vi har i dag, är det möjligt att pensionsfrågan inte hade varit aktuell just nu. Jag tror, att vi framöver får ha litet bättre klart för oss vad vi har tagit på oss, innan vi sträcker oss till ännu mera av konsumtions-

Lag om försäkring för allmän tilläggs pension, m. m.

betonade utgifter inom samhällsekonomin.

Såsom jag ser det måste en seger för obligatoriet föra med sig en mera näringsvänlig politik i fråga om både effektiviteten och omfattningen. Vi får enligt min mening inte väja för att företa mera av produktiva investeringar, även om det skulle komma att innebära minskat utrymme för konsumtionen i det ena eller andra avseendet. Från centerpartiets sida kommer vi inte att förtrötta då det gäller att noga bevaka näringslivets möjligheter att bära såväl denna som andra pålagor. Vi kommer att göra påminnelser, därest en bristande förmåga i detta avseende skulle visa sig.

För min del anser jag centerpartiets främsta uppgift på pensionsområdet — därest nu en tilläggs pensionering genomföres — vara att i fortsättningen med all makt hävda folkpensionärernas rätt och folkpensionens ställning som en grundtrygghet för alla medborgare. Vi kommer bestämt att kräva, att folkpensionen inte får eftersättas därför att de ekonomiska resurserna tas i anspråk för en särskild tilläggs pension åt vissa medborgare. Jag säger detta, eftersom herr Carbell här tidigare i dag gjorde ett uttalande, som kunde inge vissa farhågor för att det finns ganska många som gärna skulle se, att det blir tilläggs pensionen som växer och folkpensionen som står stilla. Jag vill deklarera, att vi inom centerpartiet har den motsatta uppfattningen. Enligt vår mening är folkpensionen den fasta delen av ålderstryggheten, medan en eventuell tilläggs pension bör utgöra den rörliga delen, som får anpassas efter de ekonomiska betingelser som föreligger sedan grundtryggheten har säkrats.

Jag vill minnas, att herr Kellgren gjorde ett uttalande av ungefär samma innebörd. Jag hoppas att detta uttalande var ärligt menat och att herr Kellgren kommer att ha en sådan ställning inom sitt parti, att det blir dessa linjer som i framtiden följes. För vår del har vi

rätt att hävda uppfattningen om folkpensionen såsom den fasta grunden just därför att vi — hur det än går med tilläggs pensionen — kommer att behålla vår åsikt om den individuella frihetens företräden.

Herr talman! Till sist vill jag bara beröra ytterligare en sak. Den debatt, som här förts efter den tidsgräns jag tidigare nämnt har haft ganska liten betydelse för pensionsfrågans lösning — jag lämnar därhän, om den tidigare delen av debatten haft någon betydelse för den saken — men i ett annat avseende har inte debatten varit betydelselös, särskilt inte för oss inom centerpartiet. Under denna debatt har dock klarlagts sanningshalten och den verkliga innebörden i de uttalanden, som av de båda övriga oppositionspartierna gjorts beträffande centerpartiet. Man har i flera versioner påstått, att centerpartiets hållning skulle vara orsaken till att obligatoriet nu skulle vinna. Det positiva med denna debatt för vår del är att när man nu inför öppen ridå skulle svara för dessa påståenden, så har ingen vågat vidhålla beskyllningarna utan man har måst tillstå, att avsikten med dem varit att söka locka centerpartiet att acceptera folkpartiets lagförslag. Den talande tystnad, som man i detta avseende visat, kan kanske vara av ett visst värde för forskare, som i en framtid eventuellt ger sig på uppgiften att försöka klarlägga, på vilken nivå debatten i pensionsfrågan har förts.

Nu skiljer sig ju inte denna debatt så mycket från den politiska debatten i övrigt här i vårt land. Jag vill för min del gärna beklaga den dekadens som präglar den allmänna politiska debatten. I ett land med fri debatt är det en naturlig sak att man bekämpar varandra från talarstolar och i tidningsspalter, men det måste ovillkorligen krävas att kampen föres med blanka vapen och på öppna fältet. Om den svenska politiska debatten i framtiden kan i ökad utsträckning ske inför öppen

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

ridå, i radio och TV, så hoppas jag att det därigenom skall komma till stånd en behövlig sanering av denna debatt.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr HAGNELL (s):

Herr talman! Frågan om den allmänna tjänstepensionen har nu diskuterats länge och ur många olika synpunkter. Jag skall inte försöka göra någon översikt över hela fältet men vill ta upp några ekonomiska frågor i anslutning till förslaget om tilläggspension.

Ett intressant förhållande som man har anledning att hålla i minnet är, hur tjänstepensionen betalas i jämförelse med folkpensionen. Vi vet, att folkpensionen betalas genom en folkpensionsavgift, som tas ut på skattsedeln. Den motsvarar en tredjedel av kostnaderna för folkpensionen. Resten av folkpensionskostnaderna betalas med andra skatter — direkt på skattsedeln eller i annan form. Slutresultatet är emellertid, att folkpensionen helt betalas av skattemedel.

När man därför beslutar en höjning av folkpensionerna med ungefär 2 000 miljoner kronor om året innebär det att skatterna skall höjas med 2 000 miljoner kronor om året. Man kan ha uppfattningen, att skatterna bör höjas med ett sådant belopp, men man bör inte förena ett beslut i den riktningen med löften om några väsentliga skattesänkningar, särskilt som det finns andra utgiftshöjningar som också pockar på sin lösning.

Man har när det gäller folkpensioneringen bestämt hur pengar skall användas i framtiden. Herr Hjalmarson i högerpartiet säger, att det är fråga om bördor på nästa generation, men låter det begreppet gälla enbart tilläggspensioneringen. Det är en alltför snäv tolkning av realiteterna. All pensionering, även det tidigare folkpensionsbeslutet, innebär bördor på nästa generation

eller, om man vill se det från en annan utgångspunkt, en omfördelning av inkomsten under en människas liv, från de aktiva till de icke aktiva åren. Hur dessa bördor skall bäras — vare sig man beslutar om tjänstepension eller folkpension — kan diskuteras. Herr Hjalmarson nämnde att man kan behöva lita till sedelpressarnas produktion. Härmed avsåg han kanske den pension som han mest ogillade. Men när man skall betala avgifter på 2 000 miljoner kronor om året och inte är pigg på skattehöjningar, så kan det leda till att sedelpressarnas produktion får betala detta i första omgången. Resultatet blir emellertid ett annat i nästa omgång.

Tilläggspensionen kommer inte på skattsedeln. Den betalas på samma sätt som semesterersättningen. Vem betalar semesterersättningen? Det gör arbetsgivaren, säger man. Men gör han det? Varifrån tar han de pengarna? Han har dem inte någonstans. Han får dem när han säljer de produkter som löntagaren är med om att tillverka. Med dessa pengar betalas semesterersättningen. På samma sätt är det när det blir fråga om livets semesterersättning. Den betalas — när det gäller tilläggspensioneringen — av löntagaren i det arbete han utför under sin aktiva del.

Det är intressant att observera också en sak när det gäller den ekonomiska sidan av tjänstepensioneringen. Intresset för fonderna och för inflytandet över fonderna är på många håll större än intresset för själva pensionerna. Man har ingenting emot att kombinera ett negativt intresse för tjänstepensionen med ett markant positivt intresse för inflytandet över tjänstepensioneringens fonder. Man vill lägga hinder i vägen för pensionssystemet, men sedan det väl har trätt i kraft vill man gärna ha makt över de fonder som skapas.

Mot den bakgrunden är det intressant att se på den motion, som högerpartiet

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

med tio namn, med herr Hjalmarson i spetsen, lade fram vid årets riksdag. Det är motion nr 30 i andra kammaren, där man tar upp ett förslag om att de pensionsförpliktelser, som staten redan har gentemot sina anställda, bör betalas via ett system av pensionsfonder. Högerpartiet räknar i sin gruppmotion med att de pensionsförpliktelser, som redan finns, uppgår till tio miljarder kronor. Dessa medel bör finnas i särskilda fonder så att man kan beräkna räntan och belasta de statliga affärsverken och statsförvaltningen i övrigt med de verkliga kostnaderna. I det sammanhanget sägs det från högergruppens sida, att pensionspengarna är löntagarnas pengar, att pension är uppskjuten lön och pensionsfordringar är lönefordringar. Man är alltså på det klara med, numera åtminstone, att pensionspengarna är löntagarnas pengar.

Vem skall ha makten och inflytandet över löntagarnas pengar? Det svar som ligger närmast till hands är väl det, som framförts i en socialdemokratisk motion i både första och andra kammaren och som folkpartisten Königson instämde i när han i går betonade att pensionspengarna är löntagarnas pengar. Om dels högern i motion nr 30, dels herr Königson och dels vi på socialdemokratiskt håll har uttalat att pensionspengarna är löntagarnas, borde slutsatsen att makten över dessa medel bör ligga hos löntagarna kunna dragas under enhällighet.

Den Åsbrinkska kommittén, som hade en ganska underlig sammansättning från löntagarsynpunkt sett, kom till resultatet, att pensionspengarna skulle vara fördelade på tre fonder. Den första skulle avse stats- och kommunalanställda, den andra övriga anställda och den tredje fristående yrkesutövare. Regeringspropositionen innehöll en hel del ändringar i detta förslag, framför allt rörande den andra och den tredje fonden. En ny bestämmelse infördes som innebär att cirka trekvarts miljon lön-

tagares avgifter skall överföras till den tredje fonden, som avser fristående företagare. Den ändringen medför en förstärkning av den fonden med cirka 10 miljarder kronor när systemet är utbyggt. Den tycks också innebära, så långt man vågar bedöma, att löntagarna kommer att utgöra majoriteten i den fonden och deras pengar utgöra den övervägande delen av behållningen i fonden. Men ändå skulle enligt regeringspropositionen bara två av de tio styrelseplatserna komma på löntagarnas lott. Därför ser man med intresse reservanternas förslag, att löntagarna skall få en starkare ställning och få antalet företrädare i styrelsen ökat till fyra. Reservationen innebär också att utöver statens representant i den andra fondens styrelse fyra skall komma från löntagarhåll och fyra från arbetsgivarhåll. Av representanterna från arbetsgivarna skall en komma från kooperativtationen.

Det finns sålunda goda förutsättningar för ett markant löntagarinflytande i den andra fondens framtida förvaltning. Något sämre ligger det till beträffande den tredje fonden, där löntagarna inte kan komma i majoritetsställning trots att det mesta av de medel som finns i fonden härrör från löntagarna. Men man kanske inte skall begära för mycket. Man får väl vara tillfreds på löntagarhåll med reservationsförslaget och knyta an till vad som står i propositionen och som framhölls av den Åsbrinkska kommittén, nämligen att fondförvaltningen bör tas upp till förnyad prövning senast under slutet av 1960-talet.

Dessa fonder har nog varit en av stötestenarna i pensionsfrågan. Jag skulle tro, att de är den direkta orsaken till att pensionsfrågan blivit en så hård politisk fråga. Folkpartiet och högern liksom Arbetsgivarförbundet och representanter för industrien har talat om att fonderna innebär en statlig maktkoncentration. Jag antar att

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

man i de kretsarna med tillfredsställelse sett den socialdemokratiska reservationen i särskilda utskottet. Om den bifalles har beskyllningarna ännu mindre grund än tidigare. Med endast en representant för staten i styrelsen blir det inte fråga om några statliga fonder.

På fackligt håll sades det vid flera tillfällen att man var villig att förhandla om dessa fonder. Detsamma framhöll också herr Königson i en artikel i Göteborgs Handels- och Sjöfarts-Tidning den 22 januari i år, där han framhöll att man på socialdemokratiskt håll var beredd att göra stora eftergifter. De förhandlingar som pågick i höstas ledde inte någonstans trots att socialdemokraterna var villiga att förhandla. Det förefaller därför som om folkpartiet och högern har nöjt sig med att kritisera det först framlagda förslaget och anmärka på den stora statliga maktkoncentrationen, men när man har fått erbjudanden att förhandla härom har man inte varit intresserad på allvar att ta upp frågan vid förhandlingar.

Reservationsförslaget innebär sålunda, att arbetsgivarna erbjuds inflytande i dessa fonders styrelse. Man kan jämföra detta med löntagarnas representation på andra håll där pengarna brukar betecknas såsom arbetsgivarnas. Man upptäcker då en väsentlig skillnad. Först efter omfattande politiska strider blev det möjligt med en representation i försäkringsbolagens styrelser. Där har löntagarna fått in en man, en av nio, inte tre av nio. Man är på högerhåll enligt motion nr 30 medveten om att det i fråga om pensionsfonden är fråga om löntagarnas pengar. Detta öppnar perspektiv till en parallell behandling av löntagarna i försäkringsbolagens och bankernas styrelser. Om arbetsgivarna accepterar regeringens inbjudan att ha med tre man i styrelsen för fonden, som enligt vad man själv är medveten om inte består av ens egna pengar, borde det kunna leda till att löntagarna får samma proportio-

nella inflytande i försäkringsbolagens och bankernas styrelser. Det vore att ställa parterna på lika grund, särskilt som vi har anledning räkna med att det kapital som samlas i pensionsfonden blir av samma storlek som det kapital, som vid samma tidpunkt kommer att finnas i försäkringsbolagen och affärsbankerna. På lika grunder skulle man därför kunna byta styrelseplatser de två grupperna emellan och icke låta den ena gruppen sitta exklusivt vid makten på ena stället och dessutom ha inflytande på det andra, medan den andra gruppen bara får sitta med en svag minoritet eller obetydlig majoritet på ett håll.

Om Arbetsgivareföreningen accepterat det här förslaget att sätta folk i dessa fondstyrelser hoppas jag man är medveten om att man därigenom skapar ett intressant prejudikat för framtiden, som jag antar att löntagarna inte kommer att underlåta att återopa i den framtida politiska debatten.

Många av talarna har varit inne på fondens betydelse för näringslivets utbyggnad, och det finns ingen anledning för mig att gå närmare in på den saken. Jag vill bara understryka det angelägna i att vi med hjälp av fonden kan investera i de mest produktiva delarna av näringslivet, så att näringslivet blir ännu effektivare, och kan ge mer varor till dem som är i aktiv ålder och mera varor till dem som icke längre är i aktiv ålder. Detta är fondens mening och betydelse i det här sammanhanget.

Därför blir fondplaceringsfrågorna också av väsentligt intresse. Det finns i lagen om förvaltning av den allmänna pensionsfonden en bestämmelse i 12 § om hur pengarna skall placeras: till övervägande del i obligationer, till viss del i några andra värdepapper. Det är möjligt att en något friare placering än den som 12 § ger möjlighet till skulle vara angelägen, men den saken får väl bli föremål för erfarenhetsmässig prövning och sedermera revision i samband

Lag om försäkring för allmän tilläggs pension, m. m.

med den revision i övrigt, som är utlovad senast under 1960-talets senare del.

Om vi på det här sättet får en fondbildning som löntagarna har ett visst inflytande över, får vi en intressant uppbyggnad av det svenska samhället. Om vi ser på den ekonomiska makten i det samhälle som vi i dag lägger grunden till, finner vi först, att det redan på förhand förekommer en koncentration av ekonomisk makt till banker, försäkringsbolag, industri- och handelsföretag. Den gruppen är i vissa sammanhang ganska väl sammanhållen. En annan del av den ekonomiska makten ligger i statsapparaten, vem som än behärskar denna. När vi genomfört det förslag som vi diskuterar i dag, skulle en tredje makt — visserligen inte lika stark som någon av de andra — skapas i löntagarnas händer. Det betyder att vi får tre maktcentra i samhället, även om löntagarna fortfarande kommer att vara i underläge, ehuru inte i lika hög grad som de för närvarande är. En sådan spridning av makten på tre centra i stället för två är ett led i utveckling av samhället och innebär en ökning av det demokratiska inflytandet på det ekonomiska området. Vi får ett samhälle som inte är dominerat av staten. Vi får ett samhälle som inte är dominerat av enskilda större grupper inom näringslivet. Vi får ett samhälle som består av såväl de grupperna som löntagargruppen. Det är ett intressant samhälle, som gör skäl för beteckningen »Sweden — the middle way», ett studieobjekt också för folk i andra länder som har intresse för det svenska ekonomiska systemets utveckling.

Att man med en tredelning på detta sätt kan uppnå en vidare bedömning av olika frågor är väl uppenbart. Om vi t. ex. skulle få en konservativ regim som vill driva en arbetslöshetspolitik, kan det vara nyttigt att löntagarna har inflytande åtminstone över en del av den ekonomiska makten i samhället, även om de har förlorat den ekono-

miska makten inom statsmaskineriet och inte har inflytande inom näringslivet.

Jag tror, herr talman, att vi gott kan se de ekonomiska problemen i samband med tilläggs pensionen också från denna vidare synpunkt. Det förslag som här är framlagt innebär en ökad ekonomisk demokrati i samhället, och det ligger i löntagarnas eget intresse att använda resurserna till att bygga ut näringslivet så, att det ger bättre levnadsförhållanden både för de aktiva och för de icke längre aktiva grupperna. Jag tror det är en god ställning som framtidens löntagare kommer att sättas i när de får ett väsentligt större medinflytande över näringslivets utbyggnad än de i dag har.

Herr **BOIJA** (fp):

Herr talman! Det nya förslag, som nu föreligger från regeringens sida i pensionsfrågan, är ju som vi hört i debatten likt sina föregångare. De gjorda förändringarna har varit för små för att förslaget skulle kunna skapa någon större samling kring pensionsfrågan. Jag vill djupt beklaga, att regeringen icke har måktat företaga sådana modifikationer, att förslaget kunnat accepteras ens av något av oppositionspartierna. Jag vill här, herr talman, beröra tre frågor i det sammanhanget.

Utgår man från att regeringsförslaget blir lag, är det bl. a. för dem som har sin pensionsfråga ordnad anledning att noga studera konsekvenserna och då närmast de förändringar som får betydelse för de framtida pensionsförhållandena.

Såsom framgått av pressen har inom stora tjänstemannagrupper en rätt stor oro förmärkts bl. a. när det gäller samordningsproblemen, och jag tror att det är med all rätt som denna oro har kommit till uttryck. Jag vet att socialministern inte har så stort intresse för denna grupp i samhället, eftersom den

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

relativt sett är liten. Jag tillåter mig ändå att ett ögonblick beröra den här frågan.

Från TCO:s sida har framställning gjorts till socialministern att beakta de besvärliga samordningsproblem som uppstår om obligatoriet genomföres. Gruppen är som sagt liten, och socialministerns intresse står tydligen i relation därtill. Någon hänsyn till TCO:s framställning har, såvitt jag vet, inte tagits.

De olika problem som aktualiserats i TCO:s skrivelse var:

1) Säkerställande av redan intjänt pensionskapital;

2) Utformningen av lämpliga kompletteringsanordningar till en allmän pensionsförsäkring; och

3) Återverkningarna på lönenivån i samband med pensionsreformens genomförande.

Det torde vara fullt klart, att medel som samlats upp i försäkringsanstalter av SPP-typ är de försäkrades egendom, som alltså i form av fribrev eller på annat sätt kan komma de försäkrade till godo. Hur det däremot kommer att gå med pensionsanordningar, som icke är försäkringsmässigt säkerställda eller saknar klar civilrättslig grund, är ovisst.

I den allmänna diskussionen har värdebeständighetsproblemet tilldragit sig stor uppmärksamhet. Frågan om värdesäkring av den frivilliga tjänstepensionen har länge diskuterats. Det skulle vara intressant att höra om socialministern är beredd att medverka till att denna fråga snarast löses på ett för försäkringstagarna tillfredsställande sätt.

Hittills har intresset varit ganska svalt, kanhända av orsaker som herr Ohlin berörde under gårdagens debatt. Att man i andra länder icke heller har ägnat detta problem någon större uppmärksamhet — detta enligt vad socialministern yttrade i går — är ingen anledning till att vi här i Sverige inte skulle söka komma till rätta med frå-

gan så långt som det nu kan vara möjligt. Inte heller regeringens värdesäkring av den obligatoriska försäkringen torde ge full trygghet under alla förhållanden, om man får tro vad pensionsberedningen säger i sitt betänkande. Jag ber att få citera några rader:

»Det statliga pensionssystemet innehåller inte någon rättsligt bindande utfästelse om pensionernas värdebeständighet men anses likväl vara mycket tillfredsställande. I själva verket torde redan den omständigheten, att ett pensionssystem i lag är utformat så att förmånerna satts i relation till tidigare inkomster och så att systemet därtill blir värdebeständigt, utgöra en ur rätts-säkerhetssynpunkt stark garanti. Givetvis förstärkes denna garanti genom att de kategorier, som tillförsäkrats förmåner genom lagstiftningen, haft att vidkännas mera betydande uppoffringar härför. Om de ekonomiska förhållandena i landet skulle bli sådana, att det inte är möjligt att bära pensioner av avsedd storlek och värde, torde pensionsrätten få begränsas vilket finansieringssystem som än kommit till användning.»

Beträffande kompletteringsförsäkringarna förutsätter TCO, att även vid införande av lagstadgad tjänstepension möjligheter bibehålles att genom skattefria avsättningar bygga upp kompletteringsförsäkringar.

Ett genomförande av obligatorisk tjänstepensionering måste komma att medföra väsentliga förändringar i gällande pensionssystem och naturligtvis få återverkningar på gällande löneförhållanden. Eftersom statsmakterna här nu vill införa ett tvingande pensionssystem, bör statsmakterna också medverka till att undanröja de övergångssvårigheter som här kan komma att uppstå.

Från regeringens sida har man som sagt icke tagit upp TCO:s synpunkter utan i likhet med pensionsberedningen

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

hänvisat till förhandlingar mellan arbetsmarknadens parter. Detta tror jag i och för sig kan vara riktigt. Jag tror också, att det skall gå att förhandla om dessa problem. Jag tror dessutom, att vi skulle ha kunnat förhandla om hela pensionsfrågan och kunnat nå fram till hyggliga resultat såväl för grupper av anställda som för enskilda människor. Denna tvingande lagstiftning kommer i många sammanhang att visa sig synnerligen olycklig. Det är dock inkonsekvent av regeringen att i ett fall kräva lagstiftning men i andra fall hänvisa till förhandlingar.

Värdefullt skulle det vara att i denna debatt från regeringsbänken få ett klart och bindande besked om att för det första gällande pensionsrätter inte kommer att beröras av det nya pensions-systemet; för det andra att befintliga fonder och tillgodohavanden i enskilda försäkringsbolag inte kommer att konfiskeras av staten; för det tredje att snabba åtgärder vidtages för att så långt som möjligt kunna trygga värdebeständigheten av enskilda pensioner.

För det andra skulle jag vilja beröra ett annat problem, nämligen frågan om anpassning av den äldre arbetskraften till de nya förhållanden som har inträtt inom näringslivet i och med teknikens snabba utveckling, en utveckling som kommer att gå allt snabbare i den s. k. automationens tidsålder. De äldre har av olika skäl inte möjlighet att följa med i det allt hastigare tempo som den nya tekniken kräver. Här har uppstått ett problem som är brännande aktuellt. Inom näringslivet gör vi ofta den erfarenheten att många människor, som kommit upp i 55—60-års åldern, inte längre stoppar för det ökade tempo. De kan som regel inte heller omskolas och kommer därför att i jämförelse med sina yngre och snabbare arbetskamrater göra en betydligt mindre arbetsprestation. Det finns i dag många exempel på att där normalinsatsen är låt oss säga 1 000 enheter

inom en viss produktion kommer den äldre arbetskraften endast upp till hälften eller däromkring — det varierar givetvis. Vad detta innebär ur kostnads- och produktionssynpunkt torde vara fullt klart.

Det är alltså ett mänskligt och ekonomiskt problem, som i framtiden kan komma att få helt andra proportioner än det har i dag, och det kan utvecklas till en besvärlig sysselsättningsfråga.

Näringslivet måste naturligtvis överväga i vad mån det kan vara lämpligt och ekonomiskt försvarbart att behålla sådan arbetskraft, hur positivt inställd man än är till människan i produktionen. Jag hoppas att det inte skall bli nödvändigt att, som nu tycks ha genomförts inom byggnadsarbetarkåren, fastställa en maximal anställningsålder av 45 år. Denna tendens på arbetsmarknaden kan kanske vad det lider komma att kompletteras med en bestämd ålder, då vederbörande måste lämna sitt arbete, därför att han inte orkar följa med längre. Personligen tycker jag att detta pekar mot en utveckling som öppnar kusliga perspektiv för oss alla.

Konkret uttryckt kan man i dag konstatera att av orsaker som jag här i någon mån berört går i dag en stor grupp människor arbetslösa. Att detta är påfrestande för den enskilda människan är alldeles uppenbart. Det medför också mycket stora kostnader för stat och kommun. Och det värsta är — så vitt jag kan se — att om inte lämpliga åtgärder vidtages i samarbete mellan näringslivet och de statliga och kommunala myndigheterna, kommer denna skara att öka väsentligt.

Man frågar sig kanske vad detta problem har med dagens stora pensionsfråga att göra. Allt eftersom jag under senaste tiden konfronterats med detta spörsmål har det stått klart för mig att en väg bland många andra för lösande av de äldres sysselsättningsproblem kanske skulle kunna vara en

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

kombination av arbete och pension. Härigenom skulle denna arbetskraft, vars antal, som jag nyss nämnt, alldeles säkert kommer att stiga, kunna få känna glädjen av att utföra ett visst arbete och känna tillfredsställelse av att deltaga i den gemensamma produktionen för land och folk. Näringslivet skulle få ett visst arbetskrafttillskott, och kostnaden för det allmänna i form av arbetslöshetsersättning och sociala utgifter skulle kunna minska.

Jag är medveten om att här uppstår många frågor som måste lösas i sammanhanget, bland annat frågan om pensionsåldern, som ju i regeringens förslag är ganska fastlåst. Skulle det vara så, som herr Kellgren i går sade, att alla tänkbara möjligheter skulle finnas till elasticitet i regeringens system, skulle jag hälsa det med glädje. Såvitt jag nu kan se finns i regeringens förslag ingen möjlighet till en sådan kombination, och det är beklagligt. Skulle någon av någon anledning behöva begära förtidspension, kommer pensionsbeloppet enligt regeringens förslag att för all framtid nedskäras så väsentligt att jag föreställer mig att man knappast annat än i yttersta nödfall kommer att utnyttja denna möjlighet.

Enligt folkpartiets förslag skulle en smidig anpassning till ett system av arbete och pension mycket väl kunna genomföras. Hela premiereservmetoden är ju av den art, att den gör en sådan anordning möjlig — för att inte tala om den smidiga anpassningen till andra önskemål, som den enskilda människan eller gruppen av människor gärna skulle vilja se förverkligade.

Socialministern tycker kanske att detta är ett litet problem, att det rör en minoritet av människor som han anser sig inte behöva ta så stor hänsyn till. Men jag kan försäkra att vi, som arbetar inom näringslivet och har hand om personalfrågor och därmed sysselsättningsproblemen, är allvarligt be-

kymrade över hur denna fråga slutgiltigt skall kunna lösas.

Om jag inte är fel underrättad, har en kommitté inom Ingenjörsvetenskapsakademien (IVA) tagit upp dessa spörsmål, och det är möjligt att man från statsmakternas sida skulle kunna ta kontakt med den kommittén. Jag har velat beröra detta problem i dag, för att det om möjligt skulle kunna beaktas, om det går, som man nu allmänt förutsätter, att regeringen med en rösts majoritet vinner voteringen i denna fråga och sedan skall föra ut sitt förslag i praktiken.

För det tredje vill jag säga några ord i den sak, som herr Nelander tidigare var inne på, nämligen den att man från visst håll betraktat pensionsfrågan som en rättfärdighetsfråga. Det påståendet har vi mött från socialdemokratiskt håll under folkomröstningen, vid juni-valet och under denna debatt. Jag tror att till och med statsministern antydde något liknande under sitt anförande här i går. Man har för övrigt gått ännu ett steg längre och påstått att endast regeringens förslag skulle vara rättfärdigt ur kristen synpunkt. Jag har personligen reagerat mot detta påstående. Man kan knappast tala om att detta är en rättvisefråga, än mindre en rättfärdighetsfråga. Vad är för övrigt kristen rättfärdighet? Det kan väl inte vara det att hälften av svenska folket skall tvinga på den andra hälften ett pensionsförslag av t. ex. regeringsförslaget typ? Var finns där den kristna friheten och hänsynen till nästan? Den är obefintlig.

Såvitt jag vet står det heller ingenskrivet att pensionsfrågan skall lösas just på det sätt regeringen föreslagit, för att uppfylla någon sorts rättfärdighet. Vi måste komma ihåg att frihetsbegreppet är något mycket — för att inte säga helt — dominerande i den kristna gemenskapen. Tvång förekommer inte i det sammanhanget. Jo, det skall medges att det kanske finns något

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

av tvång t. ex. i uttrycket »Kristi kärlek tvingar oss» — men det förutsätter då att den enskilda människan frivilligt ställer sig under denna kärleks tvång, ett förhållande som icke torde föreligga, när det gäller regeringens eller något annat pensionsförslag. Kristen rättfärdighet är, som jag har uppfattat den, ett förhållande mellan Gud och en enskild människa, och det skall inte blandas ihop med pensionsförslag eller något annat. Klart är emellertid — som herr Nelander tidigare understrukt — att det finns samhällsfrågor, där skäl talar för att de starka i samhället hjälper de svaga. Där måste samhällssolidariteten och den kristna kärleken träda till — men det är ju inte en sådan fråga vi i dag behandlar. Jag menar sålunda att det är orätt, när man från Broderskapsrörelsen söker framhålla att det ena pensionsförslaget är mer »rättfärdigt» än det andra eller att vissa människor och även medlemmar av denna riksdag är mer eller mindre kristna därför att de stöder det ena eller det andra pensionsförslaget.

Jag vill också understryka vad herr Nelander sade om att det torde vara välbetänkt att inte döma människorna i en sådan här fråga. Det kan också ifrågasättas, om regeringens förslag är särskilt rättvist eller »rättfärdigt». Är det rättvist att halva svenska folket skall tvinga på den andra hälften en pensionslagstiftning av viss typ, eller att en överkompensation exempelvis till mig personligen skall innebära 10 000 å 11 000 kronor, som utgår alldeles gratis och betalas av kommande generationer? Det är ju nästan genant med en sådan lagstiftning.

Det finns här i Sveriges riksdag en stor majoritet, som vill ha en positiv lösning av denna viktiga fråga. Det är då beklagligt att regeringen inte haft vilja eller förmåga att manövrera så, att denna majoritet kunnat säkras för en god och effektiv lösning i samförståndets tecken. Om jag fattade herr Kell-

gren rätt i går, så förfäktade han den meningen att om folkpartiförslaget hade framförts tidigare, så skulle vi ha kunnat uppnå en samförståndslösning och därmed undvikit uppslitande strider. Ja, men vårt förslag har ju varit tillgängligt i många månader. Är det nu uteslutande av prestigehänsyn som man inte vill ändra på någonting för att uppnå samförstånd? Om samförstånd hade kunnat uppnås, så hade vi givetvis undgått de strider, som i varje fall inte har gagnat frågan som sådan, utan som gjort att svenska folket i stor utsträckning förlorat aktningen för riksdagen och många av dess ledamöter samt för den svenska demokratiens funktionsduglighet.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationen av herr Aastrup m. fl.

Herr *Rimmerfors* (fp) instämde i detta anförande.

Herr **FREDRIKSSON** (s):

Herr talman! När nu så många talare framsagt sin mening om denna fråga skall jag inskränka mig till att beröra endast en liten detalj i det väldiga komplex som ju pensionsfrågan utgör. En förutsättning för att detaljerna skall kunna lösas är helt naturligt att huvudfrågan, den stora principfrågan, kan föras i hamn. Om så kan ske, kan säkerligen också detaljerna så småningom få en tillfredsställande lösning.

Pensionsreformen är lika viktig och betydelsefull för alla yrkesgrupper som nu saknar tilläggspension, men det finns ju också grupper av arbetstagare för vilka förslagets detaljutformning är mycket väsentlig. En viktig detalj är bland annat möjligheten till ett tidigare pensionsuttag med oreducerad pension för yrkesgrupper som har behov därav. En sådan yrkesgrupp är utan tvivel gruvarbetare under jord. I en socialdemokratisk motion som väckts både i första och andra kammaren har

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

vi föreslagit att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa att förslag till lag om sänkt pensionsålder för gruvarbetare förelägges riksdagen snarast möjligt samt att pensionsåldern därvid fastställas till 63 år efter 30 års arbete under jord eller vid dagbrott norr om polcirkeln. Den ena hälften av utskottets ledamöter, den som fru Fortuna gjort till reservanter, har tillstyrkt denna motion så till vida att de uttalat sin förståelse för de i motionen framförda synpunkterna samt tillstyrkt en utredning som skall omfatta alla yrkesgrupper med tungt och pressande arbete. Helt naturligt skulle jag helst ha sett att reservanterna i utskottet hade gått på motionen och beställt ett lagförslag, men jag känner mig tacksam och vill ge uttryck för denna min känsla, för att reservanterna i motiveringen visat så stor förståelse för de framförda önskemålen och i sin hemställan uttalat att utredningen bör ske skyndsamt. Jag kommer sålunda icke, herr talman, att yrka bifall till motionen.

Anledningen till att vi motionärer ansett att förslag till lägre pensionsålder för gruvarbetare bort kunna framläggas utan utredning är att behovet därav tidigare är så väl dokumenterat. De problem som hänger samman med gruvarbetet har grundligt penetrerats av två tidigare utredningar, för det första 1942 års semesterkommitté, som föreslog att gruvarbetarna skulle få tre veckors semester — tidigare än andra arbetstagare fick den — och för det andra 1947 års arbetstidsutredning, som fann gruvarbetet vara så pressande att den föreslog att dess utövare borde tillförsäkras 40 timmars arbetsvecka. Nu har det visserligen förflutit åtskilliga år sedan dessa båda utredningar redovisat sina synpunkter, och man träffar ibland folk som menar att förhållandena i våra gruvor på grund av den tekniska utvecklingen så i grunden förändrats, att de motiv som fram-

förts för att gruvarbetarna borde gå i spetsen vad gäller sociala reformer inte längre existerar. Till dessa synpunkter skulle jag vilja säga att den, som liksom jag har tillfälle att någorlunda regelbundet komma i kontakt med dessa problem och så att säga uppleva gruvarbetarnas vardag, kan konstatera att så ingalunda är förhållandet. Arbetet är fortfarande tungt och pressande, och det måste alltjämt — det kan inte ändras — fortgå under jord, ofta i mörker, damm och fukt.

67 år är ju en relativt hög pensionsålder. Långt dessförinnan börjar det naturliga avtagandet av krafterna. De verkningar som följer av att krafterna tryter blir helt naturligt hårdare för dem som har tungt arbete, arbete som kräver goda krafter, god kondition och bra fysik. Det är därför med tillfredsställelse jag noterar att reservanterna i utskottet föreslagit att utredningen skall utsträckas till att omfatta alla grupper av arbetstagare som har pressande arbete. Sådana grupper finns naturligtvis på många områden inom vårt näringsliv.

Låt mig, herr talman, också anföra några synpunkter beträffande vårt förslag om att gruvarbetare med 30 års arbete under jord bör få en oreducerad pension från och med 63 års ålder. Det gamla kravet har varit pension vid 60 år. Som stöd härför har bland annat åberopats förhållandena i andra länder, där gruvarbetarna i regel åtnjuter pension avsevärt tidigare. I enstaka länder som Belgien och Frankrike är pensionsåldern så låg som 50 år efter 15 respektive 20 års arbete under jord. Enligt pensionsförslaget har nu en rörlig pensionsålder införts. Det innebär att pension kan uttas vid 63 års ålder, men beloppet utgår reducerat med hänsyn till det tidigare uttaget. Vi har inte envist velat hålla fast vid 60-årsgränsen och har i varje fall i första omgången ansett oss kunna acceptera den föreslagna åldersgränsen 63 år. Vi

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

har däremot inte kunnat acceptera ett reducerat pensionsbelopp för gruvarbetarnas del. Vi tycker att den som arbetar 30 år under jord borde ha rätt till full pension vid 63 års ålder. Det får anses vara ett mycket rimligt krav.

Jag vill till slut, herr talman, liksom så många andra under denna debatt uttrycka den förhoppningen att förslaget skall godtas även i denna kammare. Även gruvarbetarna, fröken Höjer, hoppas på detta. Fröken Höjer frågade i går vad gruvarbetarna tyckte om förslaget och om att de skall behöva arbeta till 67 års ålder. Vi tycker inte alls om det. Vårt missnöje har tagit sig uttryck i upprepade framställningar och ett stort antal förhandlingar dels om sänkt pensionsålder och dels om bättre pensioner, men vi har inte lyckats. Det är ju fortfarande på det sättet att vi får arbeta till 67 år vid många gruvor. Vid vissa gruvor är pensionsåldern satt till 65 år. Men oavsett om pensionsåldern är 65 eller 67 år har vi ändå icke en tillfredsställande pension, utan vi hoppas att en utredning så småningom kommer att resultera i ett förslag om sänkt pensionsålder för dessa grupper med oreducerad pension. Förslaget kommer väl att gå till andra lagutskottet, och det är med tillfredsställelse jag noterar att fröken Höjer är intresserad av saken. Hon kan säkert göra ett gott arbete när den kommer till utskottet.

De pensionslösa väntar med spänning på att denna fråga skall kunna lösas. Det skulle säkerligen vara till stort gagn för land och folk om dessa förhoppningar nu kan uppfyllas. Det skulle vara till stor skada om de skamligt skulle grusas. Denna fråga har ju varit föremål för utredningar ett tiotal år, en folkomröstning, en dramatisk riksdagsupplösning och ett uppslitande extraval. Det är på tiden att den löses.

Herr talman! Med den positiva inställning till förslaget om tidigare pen-

sionsuttag för vissa grupper, som socialministern har givit uttryck åt i propositionen, är det väl en överloppsgärning att försöka skynda på honom. Jag är i motsats till vad herr Boijanyss anförde säker på att han visar intresse för denna grupp, även om den är liten, och att intresset alltså inte står i relation till gruppens storlek. Jag är övertygad om att den utredning kommer att tillsättas — som reservanterna i utskottet hemställt om — snarast.

I detta anförande instämde herr *Lasinan* (s), fru *Jäderberg* (s) och herr *Bark* (s).

Herr *DARLIN* (h):

Herr talman! Först vill jag tacka herr Hagnell för den uppriktighet han visade i slutet av sitt anförande. Han framhöll där, att om pensionsreformen går igenom, så får socialdemokratien större inflytande över näringslivet än vad tidigare varit fallet. Det har vi från borgerligt håll förstått länge, men det har tidigare inte direkt uttalats från socialdemokratiskt håll.

Många socialdemokratiska talare har framhållit det stora ansvar de har mot 1 800 000 väljare. Det har talats om demokrati och demokrati. Jag anser att det största måttet av demokrati vore att låta de mer än 1 800 000 personer, som utgör det borgerliga väljarunderlaget här i landet, själva sköta om sin ålderdomstrygghet — om de så önskar genom att spara till ett eget hem, genom att själva ta en försäkring eller genom banksparande. Jag anser inte att det är demokrati att en minoritet påtvingar majoriteten ett tvångssparande, som går under namnet obligatorisk tjänstepension.

Herr Andersson i Ronneby hoppade från det förkättrade 30-talet, som socialdemokratiska talare vid politiska valmöten annars alltid brukar använda i sin argumentering mot borgerlighe-

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

ten, till 1913. Han säger, att högern då som nu försökte gå emot de sociala reformerna. Tongångarna känns igen, sade herr Andersson. Han ansåg att socialdemokraterna var de som så att säga hade »monopol på att värna medborgarnas rätt i samhället». Herr Andersson hävdade, att vi nu har råd att genomföra tilläggspensioneringen och att folkpensionen inte var till fyllest. Det står i bjärt kontrast mot vad en socialdemokratisk tidning skrev för en tid sedan, nämligen att vi för närvarande inte har resurser att utbygga folkpensioneringen i den takt som redan är bestämd.

I sitt anförande i går yttrade herr Kellgren bl. a.: »Det är ett företagares intresse för tiotusentals handlare, hantverkare och andra småföretagare att obligatoriet blir en realitet, ty därmed har en fråga lösts som företagen ej själva har kunnat gå i land med. Detta enhetliga system gynnar de mindre företagen, när de nu har möjlighet att erbjuda samma sociala förmåner som de stora, väl konsoliderade företagen vid anställning av arbetstagare. Småföretagen har också ett ansvar mot sina familjers ålderstrygghet.»

Allt detta skulle enligt herr Kellgren bli ett Sesam öppna dig! för en halv miljon företagare, som enligt herr Kellgren nu saknar pension. Vidare pekade herr Kellgren på rätten att återlåna 50 procent av de under föregående år inbetalade premierna.

Känner inte herr Kellgren till småföretagarnas svårigheter: det höga skattetrycket, det höga kostnadsläget och en desorienterad kreditmarknad? Känner inte herr Kellgren till att så gott som alla företag oavsett storlek — men kanske framför allt de mindre — brottas med svåra kapitalproblem? På exportmarknaden är konkurrensen allt hårdare. Är det då en vettig politik att mot en majoritet hos folket genomtrumfa en pensionsreform, som kommer att belasta näringslivet i allmänhet

och småföretagsamheten i synnerhet? Visserligen har socialministern framhållit, att den extra bolagsskatten kommer att slopas från och med den 1 januari 1960 och att detta för många företag kommer att innebära en avsevärd lättnad. Men varför blandar han in denna tillfälliga skatt i diskussionen om införandet av en permanent kostnad för företagen i gemen? Man har ju tidigare på socialdemokratiskt håll framhållit, att lageravskrivningar och bolagsskatten inte har någon inverkan för de mindre företagen. Hur skall då borttagandet av den extra bolagsskatten kunna bli någon lättnad för småföretagen?

Granskar man lagförslaget ur de mindre företagens synpunkt, framstår det som i högsta grad orättvist. Herr Kellgren pekar, liksom departementschefen i propositionen, på återlåningsrätten. Men vad kommer denna att betyda i praktiken för företagare med tre eller färre anställda och med lönekostnader understigande 50 000 kronor per år? Först efter tre år har denna kategori någon som helst möjlighet att få återlåningsrätt. Och den kategori, som har en lönesumma av 40 000—30 000 kronor per år, får återlåningsmöjligheter först efter fyra respektive fem år. Det betyder att cirka 500 000 småföretagare och jordbrukare de närmaste åren ställs helt utanför varje möjlighet att återlåna något av de inbetalda premierna. Men det undviker herr Kellgren att säga någonting om.

Nej, herr talman, vad herr Kellgren i går yttrade inför kammaren i denna fråga bygger inte på realiteter. Det är inte så att man löser småföretagarnas ålderstrygghet genom att införa obligatoriet. Varje småföretagare vill själv lösa sin och sina anställdas pensionsfråga, och det kan han och kommer också att göra, om vi får en mera företagsvänlig politik i vårt land.

Det borde kanske räcka med de nyssnämnda siffrorna för att klargöra för-

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

slagets orimliga konsekvenser. Men jag skall be att få anföra ytterligare några synpunkter. Under 1960 kommer den grupp av företagare, som jag tidigare nämnt, att få betala in 90 miljoner kronor, som de inte har någon möjlighet att återlåna. Lägges härtil de företagare, som har mellan tre och fem anställda, betyder det att ytterligare 25 miljoner kronor tas ifrån småföretagarna. Mot dessa siffror kan ställas det belopp, som riksdagen i annat sammanhang anvisat som stöd åt småföretagssamheten. Det framgår då att staten de närmaste åren kommer att ta ifrån småföretagarna ett ungefär tre gånger så stort belopp som de nu i olika former genom statlig eller annan allmän förmedling har tillgång till.

Ingen bör med dessa siffror som bakgrund förvåna sig över den förbittring de mindre företagarna känner inför det beslut, som regeringspartiet nu med hjälp av kommunisterna och herr Köningson är beslutet att genomföra. På tal om kommunisterna måste jag säga, att det skulle väl ha varit en heder för svensk socialdemokrati, om pensionsreformen kunnat genomföras utan hjälp av representanter för det parti, som är demokratiens fiende nummer ett.

Jag vill så, herr talman, något beröra de påståenden, som socialministern har gjort i propositionen. Han säger nämligen att verkningarna på företagens kostnadssida kommer att te sig relativt små i jämförelse med de årliga »kostnads- och produktivitetsändringar som normalt inträffar». Detta är ju en helt felaktig förutsättning, eftersom den bygger på tidigare normala produktionsökningar. Att dessa inte längre föreligger borde ha varit bekant för socialministern, när propositionen skrevs.

Det är emellertid en punkt i socialministerns yttrande som jag vill ställa mig bakom, nämligen hans uttalande att det är av »väsentlig betydelse för framtiden och därmed också för pensionsreformens genomförande, att vi

får en fortsatt snabb tillväxt av den produktionsapparat, som utgör grunden till dagens och morgondagens välstånd, och en ökning av den produktion som ytterst bär kostnaderna för våra pensioner». När departementschefen är i stånd att yttra så kloka ord förefaller det mig minst sagt underligt, att han genom införandet av tilläggspensioneringen vill belasta företagen så hårt, att grunden för dagens och morgondagens välstånd ryckes undan.

Varken socialministern eller herr Kellgren har i sina anföranden berört de kostnadsstegringar, som företagarna måste räkna med nästa år. Dessa är bl. a. kravet på kompensation för arbetstidsförkortningen med cirka 2 procent, till obligatoriet cirka 2 procent, ökade folkpensionsavgifter och slutligen den av herr Sträng bebadade omsättningsskatten med 3 å 4 procent. Jag frågar: Är det regeringens avsikt att arbetare och tjänstemän år 1960 skall finna sig i en reallöneminskning med 7 å 8 procent för att täcka dessa obligatoriska merutgifter? Eller är det meningen att arbetstagarna med LO:s hjälp skall tilltvinga sig en löneökning på 7 å 8 procent? Det gäller en lönesumma på 32 miljarder kronor, och med 7 å 8 procents ökning blir det i realiteten över 2 miljarder kronor i löneförhöjningar som företagarna nästa år skall punga ut med.

Om det senare blir fallet kommer detta att betyda kraftigt ökade varupriser, minskade exportmöjligheter, ökad arbetslöshet och en ytterligare åderlätning av vår redan svaga valutareserv. Då kan man inte säga som herr Sträng under remissdebatten 1958, att »vi har valt att höja vår standard framför att skaffa oss ekonomiska reserver».

Det regeringen nu tänker genomföra kan helt enkelt bli att man offrar medborgarnas trygghet till inkomst under den aktiva tiden för att på papperet ge dem trygghet på ålderdomen. Är det

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

regeringens avsikt att vi nästa år skall få vidkännas så enorma löneökningar som jag nu anført — ja, då blir det ett verkligt dråpslag mot landets redan nu hårt trängda småföretagare. Varför denna brådska med att genomtrumfa obligatoriet? Är det månne så som en socialdemokrat för en tid sedan yttrade till mig: »Vi vill hellre att den svenska industrien skall bestå av ett mindre antal storföretag än av en massa småföretag»? Detta yttrande är lättförståeligt, ty var och en är väl på det klara med att det är lättare att förstatliga och socialisera några stora koncerner än hundratusentals småföretag.

Vidare, herr talman, bör väl regeringen öppet erkänna, att obligatoriet innebär ett tvångssparande och är en av de sista utvägarna för regeringen att hålla sig kvar vid taburetterna. En riksdagsman erkände nyligen öppet för mig följande: »Kalla du obligatoriet tvångssparande eller vad som helst, men du vill väl att folkpensionärerna skall få sina pensioner utbetalade i den takt som vi redan beslutat? Jag ser ingen möjlighet till detta, utan att använda de pengar som influtit till tilläggspensionsfonden.» Är detta verkligen den allmänna uppfattningen inom det socialdemokratiska partiet? Det skulle vara intressant att få veta.

Jag framställde efter detta yttrande en stilla undran: »Var skall vi då ta pengar för utbetalningarna av tilläggspensionerna?» Svaret på den frågan blev: »Ja — den dagen den sorgen!»

Till sist vill jag till herr Königson säga: Ni bör besinna att Ert ställningstagande kommer att betyda enorma svårigheter för hundratusentals småföretagare, för deras familjer och anställda. Er röst till förmån för obligatoriet kommer att medföra ökad arbetslöshet, ökad socialisering och fortsatt centraldirigering. Det kommer också att utlösa en bitterhet hos majoriteten av

det svenska väljarunderlaget som sent kommer att glömmas.

Jag anser att tilläggspensioneringen borde ha lösts vid förhandlingsbordet mellan arbetsmarknadens parter och i den takt, som den svenska produktionsapparaten kan orka med.

Herr KELLGREN (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag måste beklaga småföretagarna och småindustriidkarna i detta land, om de anser sig ha herr Darlin som sin talesman i sociala och ekonomiska frågor, framför allt i pensionsfrågan. Herr Darlins inlägg nyss förrådde ju knappast några egentliga kunskaper i själva pensionsfrågan, och minst av allt ådagalade herr Darlin någon vilja att tillvarata småföretagarnas intressen. Han gjorde sig bland annat skyldig till det påståendet, att småföretagarna inte hade någon nytta av återlånerätten. Återlånerättens undre gräns är satt vid 500 kronor, vilket innebär att om pensionspremierna inte uppgår till 500 kronor har man inte rätt att återlåna någonting. Detta har ju endast rent administrativa orsaker, d. v. s. att bankerna eller de olika förvaltningarna inte skall behöva ha alltför mycket besvär med olika slags smälån.

Hade herr Darlin verkligen velat inverka på frågan, skulle han ha ställt sig positiv och sökt se till att gränsen kunnat sättas vid ett lägre belopp än 500 kronor. Jag vill dock framhålla, att många anser att redan gränsen vid 500 kronor är satt för lågt.

Det väsentliga är dock herr Darlins uppfattning om småföretagens ställning i vårt land. Det sämsta som kunde hända småföretagen vore att de inte fick med de större företagen likvärdiga konkurrensförhållanden. Skulle det bli en splittring i pensionshänseende mellan små och stora företag, så att de stora kunde erbjuda en mycket god och kvalitativt bättre pension än de små, skulle

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

detta ganska snart leda till att småföretagen inte fick möjlighet att konkurrera om kvalificerad arbetskraft, och småföretagen skulle efter hand råka i en mycket ogynnsam ställning i den allmänna konkurrensen om arbetskraft. Det är sålunda bland annat med tanke på att småföretagen skall ha möjlighet att konkurrera helt och fullt med de större företagen om arbetskraften som denna lagstiftning kommer till.

Man skall också ha klart för sig att småföretagarna just vid förhandlingsbordet på åtskilliga områden kommer att befinna sig i ett mycket starkt underläge. Om de ensamma skulle vid förhandlingsbordet söka klara pensionsfrågan, skulle de nå mycket sämre resultat än om de kan lita till en lagstiftning, som löser pensionsfrågan också för deras del.

Allra sist, herr talman, måste jag konstatera, att herr Darlin var ganska cynisk när han på sitt sätt ville rekommendera hantverkarna, handlarna, småföretagarna och småjordbrukarna att icke ansluta sig till regeringsförslaget om tilläggspensionerna även för företagen och deras familjer. När vi alla vet vad det kostar att teckna försäkringar i privata försäkringsbolag och hur svårt det i själva verket är för många företagare att komma ut med dessa dryga försäkringspremier, måste jag säga att herr Darlin är en ovanligt dålig talesman för de grupper han här vill företräda.

Herr ANDERSSON i Ronneby (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Darlin sade att jag hade en annan uppfattning än en socialdemokratisk tidning, som han refererade till. Jag behöver inte yttra mig om den saken, men jag skulle vilja säga till herr Darlin att det uppenbarligen inte skulle skada om han klagade för sig skillnaden mellan folkpensionen, som i huvudsak betalas över skatt-

sedlarna, och en tilläggspension uppbyggd med avgifter som skall börja tagas ut 1960. De tre första åren utbetalas inga pensioner. Hur det skulle belasta samhällsekonomin är svårt att förstå.

För övrigt tycker jag det är ganska underligt att höra ordföranden i Företagarnas riksförbund med sådan pessimism se på småföretagens ställning i vårt land. Jag tycker att herr Darlins inställning på den punkten påminner om den som var rådande på den tiden när storföretagen bröt igenom. Då sade man att det var slut med småföretagen, men dessa har blivit flera och starkare under årens lopp. Jag tror att det i många hänseenden är en utmärkt företagsform, som väl kommer att hävda sig i det svenska samhället. När jag efter herr Nordgrens anförande bad honom gå in i sin kammare och tänka igenom dessa problem och vad det innebär för småföretagen om de inte kan konkurrera och hävda sig bredvid storindustrin, vilket de gjort utomordentligt väl i vårt samhälle, hade jag alltså en viss anledning.

Genom tilläggspensionen är det också många småföretagare som kan ordna det tillfredsställande för sig och sina familjer. Icke sällan står de i ungefär samma ställning som de anställda, många gånger med hårt arbete och lång arbetstid och ungefär samma otrygghet. Jag tror alltså inte att vi behöver se på småföretagarna ur dessa destruktiva synpunkter, utan vi bör snarare betrakta dem som en livgivande del av det svenska samhället, inte minst i fråga om sysselsättningen. Detta pensionsförslag är alltså inte på något sätt fientligt mot småföretagsamheten. Man får ha utomordentligt snäva synvinklar för att komma till ett sådant resultat.

Herr DARLIN (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Andersson i Ronneby anser att ju större bördor vi las-

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

tar på småföretagarna, desto bättre är det. På annat sätt kan jag ej tolka hans anförande. Det är dock självklart att om småföretagarna skall betala 7 å 8 procent i löneökning blir det minskade möjligheter för dem att utveckla sin rörelse.

Herr Kellgren gör gällande att de privata försäkringsbolagens premier är för dyra. Vem betalar premierna i det statliga försäkringsbolaget? Kostar inte premierna lika mycket i vilken välskött försäkringsanstalt som helst, statlig, kooperativ eller privat? Det är bara en demagogisk propaganda att påstå motsatsen.

Det talas om företagarnas möjlighet att trygga de efterkommande med försäkringar i det statliga bolaget. Där har ju företagarna satts i stryckklass i jämförelse med tjänstemännen, vilket herr Kellgren känner till. De får mindre möjligheter, och som herr Hedlund påpekade i går får många småföretagare kanske i första hand betala ut så höga löner och pensionspremier till de anställda, att de inte har råd att pensionera sig själva.

Beträffande återlån vill jag säga, att jag inte är så skicklig läskarl som herr Kellgren, men jag har ändå läst så mycket att jag sett vad som står i betänkan det, att man får låna högst 50 procent av föregående års inbetalda premier. Om lönesumman understiger 50 000 kronor, får man inte låna förrän efter tre år. Vid 40 000 tar det längre tid, och vid 30 000 ännu längre tid. Vad jag har uppgivit beträffande återlånemöjligheterna de första åren är riktigt, herr Kellgren.

Så säger herr Kellgren att småföretagen kan konkurrera på likvärdiga villkor med de stora företagen under förutsättning att pensionsreformen går igenom. Anser ni att småföretagarna befinner sig i ett bättre läge och att de kan erbjuda större konkurrenskraft när de får större kostnader och mindre möjlighet att hävda sig och mindre

möjlighet att sälja sina varor? Anser herr Kellgren att småföretagarna får större konkurrenskraft genom att staten tar hand om tiotals och åter tiotals miljarder av företagarnas pengar?

Herr KELLGREN (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Darlin talade om att det blir så litet för småföretagarna att återlåna. Han tar även ett exempel på företagare med lönekostnader understigande 50 000 kronor och säger att de inte får återlåna något. Märker inte herr Darlin, hur han slår ihjäl sin egen argumentation? Det är ju bevis för att många småföretagare eller medelstora företagare inte blir nämnvärt belastade av pensionssystemet, därför att den procentuella avgiften är så låg. Man kan inte föra detta resonemang, att företagarna blir väldigt pressade och samtidigt att de inte får någonting att återlåna. Det går inte ihop.

Anledningen till att de privata försäkringsbolagen måste ta ut så dryga pensionsavgifter av företagare och andra är ju, att man oftast först när man kommit upp i jämförelsevis hög ålder börjar intressera sig för pensionsproblemet och av familjeskäl känner sig tvingad att skaffa sig en försäkring. Det är just på grund av åldersfaktorn som premierna blir så dryga, speciellt dryga av naturliga skäl för en familjeförsörjare, som vill skaffa sig ett tillräckligt högt skydd. Enligt regeringens pensionssystem, herr Darlin, sker en absolut åldersutjämning mellan de olika åldersgrupperna, omfattande hela svenska folket. Därför har man möjlighet att väsentligt sätta ned pensionspremierna. Tack vare att riksdagen tidigare har beslutat höja folkpensionen så kraftigt, kan man också begränsa omfattningen av och därmed kostnader och avgifter för tilläggspensioneringen, så att de inte blir så stora som de eljest skulle ha blivit.

Det finns ytterligare en faktor som

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

påverkar avgifternas storlek, nämligen administrationskostnaderna. I privata försäkringsbolag har man i dag administrationskostnader och anskaffningskostnader, som sammanlagt uppgår till 15 å 20 procent av de premier som inbetalas till försäkringsbolagen. I det system, som riksdagen nu, hoppas jag, kommer att anta, blir administrationskostnaderna väsentligt lägre.

Att administrationskostnaderna är så mycket lägre i den allmänna pensioneringen är ytterligare en förklaring till att premierna kan hållas så låga till förmån för alla, icke minst företagare. Jag vill starkt understryka detta pensionsystems företagervänlighet. Om det är några som skall uppmärksamma, att detta pensionssystem är till fördel för dem själva som företagare, personligen och i egenskap av ledare för sina företag, så är det just alla hantverkare, handlande och industriidkare. Denna reform kommer ganska snart att visa sig vara till verkligt stor fördel för dem.

Herr DARLIN (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag tackar herr Kellgren för att han erkände, att de företagare som vill pensionera sig vid en ganska hög ålder får en billigare pensionspremie och att ungdomen skall betala pensionerna för dessa företagare. Det har vi fått klarlagt.

Sedan sades det att det statliga pensionsbolaget har betydligt billigare premier än de privata försäkringsbolagen. Och om så är fallet är det ungdomen som måste betala mellanskillnaden. Hur mycket billigare är i de kooperativa försäkringsbolagen premierna då det gäller pensions- och livförsäkringar än i de privata försäkringsbolagen och vilka omkostnader har de kooperativa försäkringsbolagen?

Herr Kellgren sade att premierna var en bagatell för en småföretagare med 50 000 kronor i arbetslöner. Det har sagts i propositionen, att vi i varje fall

måste betala 10 procent av den utbetalda arbetslönen i premier. I realiteten kan det bli 18 till 24 procent. Småföretagarna anser inte att dessa belopp är småpotatis, herr Kellgren.

Till slut vill jag säga att en kostnadsökning av 7 å 8 procent för den företagare som har en lönesumma på 50 000 kronor kan bli droppen som kommer bägaren att rinna över.

Herr LUNDKVIST i Eskilstuna (s):

Herr talman! Det kan väl sägas att denna diskussion pågått länge nog och att kammaren nu kunde vara redo att gå till beslut. Men jag har känt ett behov av att dessförinnan få säga några ord i anledning av att så många, som redan har sin egen pensionsfråga tillfredsställt, varit så aggressiva i uppgiften att försvåra för andra att komma i samma förmånliga ställning.

Vad som särskilt förvånar mig är att man just från deras håll påtar sig uppdraget att göra värderingar åt den pensionslöse om hur han eller hon bör betrakta rätten till pension ur frihets- och trygghetssynpunkt. När man efter den kraftiga uppslutning, som skett av de pensionslösas organisationer bakom kravet på att denna fråga måste lösas nu, envisas med att tro sig kämpa för de pensionslösas frihet, när man motarbetar den lösning de själva önskar, ja då påtar man sig ett ansvar gentemot dessa människor som man — så förefaller det mig — inte tycks fatta innebörden av. Det måste såvitt jag kan förstå bero på bristande kontakt med de grupper det här gäller, brist på insikt om hur starkt detta krav just ur trygghets- och frihetssynpunkt är underbyggt bland dem. Man har inte lyckats tänka sig in i hur exempelvis den löntagare, som inte har familjen trygga i händelse av sin bortgång eller som inte kan se fram emot en någorlunda bevarad standard på ålderns dagar, ser på sin situation. Man har inte lyckats

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

tränga in i hans eller hennes föreställningar om vad som i detta sammanhang menas med frihet och trygghet.

Man har också i varje fall enligt min uppfattning, grundad på det faktum att jag själv har pensionsfrågan ordnad för mig och min familj, ett ganska underligt perspektiv på vad den trygghet man själv åtnjuter är värd för den egna personliga friheten. Eller är det verkligen så illa ställt att man uppfattar sin egen pensionsförmån som ett tvång, som man helst skulle önska sig bli löst ifrån? Varför går man i så fall inte till aktion för att bereda sig själv den frihet, som man nu så generöst vill erbjuda andra?

Det skulle ha varit ytterligt beklämmande om alla löntagare med pensionsfrågan löst för egen räkning skulle ha haft samma negativa inställning till en lösning för alla medborgare av denna fråga som den, som kommit till uttryck från flera i pensionshänseende välförsedda riksdagsmän i denna debatt.

Dess bättre har stora grupper tjänstepensionsberättigade löntagare helhjärtat slutit upp bakom regeringens förslag. Så har exempelvis alla de LO-organiserade stats- och kommunalanställda gjort. De har också insett värdet ur deras egen synpunkt av att denna fråga löses för alla. Den ökade friheten på arbetsmarknaden, som skapas genom möjligheten att kunna ta intjänata pensionsförmåner med sig från en anställning till en annan oavsett vem som är arbetsgivare, är en fördel med regeringens förslag, som inte minst de samhällsanställda understrukt vikten av. Många återstående pensionsproblem på det statliga området kan också lösas inom ramen för samordningen mellan den statliga tjänstepensionen och en allmän tilläggspension.

På en punkt, herr talman, skulle jag emellertid ha önskat en ändring i utskottsreservanternas förslag, nämligen i fråga om sammansättningen av fondstyrelserna. Antalet löntagarrepresen-

tanter har ju av utskottsreservanternas föreslagits till fyra i såväl den andra som den tredje fonden. Jag har självfallet ingenting emot att löntagarrepresentationen har stärkts i dessa bägge fonder, men jag har den uppfattningen att löntagarrepresentationen även i den första fonden, den som har att förvalta de samhällsanställdas pensionspengar, borde vara lika stark, alltså utökas från tre till fyra ledamöter. Jag ser inte något skäl att i avseende på löntagarrepresentationen göra någon skillnad mellan fondstyrelserna. Då jag emellertid, herr talman, inte vill ta risken av att försvåra ett positivt beslut i denna fråga skall jag inte ställa något yrkande på denna punkt vid detta tillfälle, men jag vill redan nu ha sagt, att om — som jag livligt hoppas — de socialdemokratiska utskottsreservationerna vinner kammarens bifall, avser jag att på punkten rörande löntagarrepresentationen i första fondstyrelsen återkomma motionsvägen. Jag yrkar sålunda bifall till de av herr Strand m. fl. avgivna reservationerna.

I detta anförande instämde herrar *Carbell* (s), *Fredriksson* (s), *Andreasson* (s) och *Mellqvist* (s).

Fröken **BERGEGREN** (s):

Herr talman! På sidorna 27—28 i särskilda utskottets utlåtande redovisas den långa rad av utredningar m. m., som föregått den proposition kammaren nu har att ta ställning till.

Det dröjsmål med pensionsfrågans slutliga lösning, som orsakades av att andra kammaren förra året fällde regeringens principförslag, har icke hindrat att under tiden arbetet fortskridit med att ytterligare förbättra det tidigare förslaget.

Bland de förbättringar som skett jämfört med det förslag i pensionsberedningens betänkande, som blev linje 1 i folkomröstningen, kan nämnas de förmanligare villkoren för egenföretagarna

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

och de fria yrkesutövarna. Hur förmanliga dessa villkor är har herr Kellgren nyss omtalat. Årets lagförslag utgör därvidlag en ytterligare förbättring. Det är också tillfredsställande att det i årets lagförslag har öppnats möjligheter till att ta ut pension tidigare eller också uppskjuta uttaget till efter 67 års ålder. Det är naturligtvis ofrånkomligt att ett förtidsuttag även måste föra med sig en sänkt pensionsnivå. En annan sak är att det — såsom också i reservationen nr 1 av herr Strand m. fl. påpekas — skulle vara önskvärt med en utredning rörande möjligheterna att bereda vissa, hårt pressade yrkesgrupper rätt till ålderspension vid lägre ålder utan reducering av pensionen.

En ytterligare förbättring jämfört med pensionsberedningens och linje 1:s förslag skulle jag särskilt vilja understryka, nämligen att den s. k. 40-årsregeln borttagits. Enligt denna regel skulle som bekant för rätt till full ålderspension krävas inte bara en 30-årig intjänandetid, utan 15 av dessa år skulle ligga efter den tid då pensionstagaren fyllt 40 år. Denna regel skulle speciellt komma att drabba de gifta, förvärvsarbetande kvinnorna, som under längre eller kortare tid ansåge sig böra eller nödsakades lämna sitt yrkesarbete för att ägna sig åt uppgiften som vårdare och fostrare av sina barn. De förmenades genom denna bestämmelse komma att få svårt att intjäna full pensionsrätt. Det är intressant att notera, att denna bestämmelse under folkomröstningsdebatten hårt kritiserades speciellt från folkpartihåll, där man gjorde sig till de förvärvsarbetande gifta kvinnornas speciella ridhare. När så regeringen fann kritiken i viss mån berättigad och vidtog denna mycket förmånliga ändring, finner man till sin häpnad, att folkpartiet i sitt alternativa förslag till lösning av frågan om tilläggspensioneringen såväl förra året som i år tänkt sig som villkor för erhållande av full pension en intjänandetid av 40 år. Därigenom omöjliggöres

praktiskt taget för den, som någon tid lämnar sitt förvärvsarbete, att någonsin intjäna full pension.

Men, säges det, intet hindrar givetvis, att man skaffar sig rätt till full pension på en kortare intjänandetid, t. ex. 30 eller 25 år. Nej, naturligtvis inte om man accepterar det resonemang, som föres i reservationen nr 4 av herr Aastrup m. fl., där det säges: »Förutsättningarna är då givetvis att de är beredda bära de ökade kostnaderna härför.» Vad kostnaderna kan bli torde vara svårare att tala om, och lika svårt är det att säga vad pensionen kan komma att bli.

Man frågar sig onekligen inför detta: Om kritiken mot 40-årsregeln var allvarligt menad, hur kan folkpartiet nu framlägga ett förslag, som är så mycket oförmånligare än pensionsberedningens ursprungliga förslag?

Detta, herr talman, är ett av de många exempel, som skulle kunna visa varför det varit så omöjligt att finna en väg till kompromiss mellan regeringens och folkpartiets linjer.

I detta skede av debatten finns det icke någon anledning för mig att ytterligare redogöra för varför jag ansluter mig till de vid utskottets utlåtande fogade reservationerna av herr Strand m. fl. Dock skulle jag vilja göra den lilla anmärkningen, att jag finner de av fröken Sandell i motion nr 518 i denna kammare anförda synpunkterna värda att beaktas, men jag har icke nu något yrkande.

Fröken SANDELL (s):

Herr talman! Fröken Höjer satte i går kväll åtskilliga frågetecken inför det faktum att den största delen av de inom LO fackligt organiserade löntagarna inte har kunnat ordna sin pensionsfråga, och hon insinuerade att orsaken härtill bl. a. skulle vara att dessa löntagare i första hand hade velat ha högre lön, bättre övertidsersättning m. m.

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

När man hör detta, ställer man sig onekliga frågan: vid vilken tidpunkt började statstjänstemännen intressera sig för lönehöjningar? Vi vet ju att man på det hållet inte i dag håller igen beträffande löneanspråken. Att man nu kräver lönehöjningar i takt med löneökningarna på andra områden inom samhällslivet, är kanske ett bevis för att när pensionen en gång är säkrad vill löntagarna ta ut sin del av den produktionsökning som uppkommer. Det är precis vad vi tror skall hända beträffande övriga löntagare, när pensionsobligatoriet har genomförts.

Fru Wallerius-Gunne förklarade att hennes avståndstagande från regeringens pensionsförslag var grundat på egna erfarenheter, när hon såsom ung industritjänsteman säkrade sin egen pension genom att offra en hel del av en lön som var mindre än vad industriarbetarungdomen nu i många fall förfogar över. Hon ville ge dagens ungdom frihet att göra på samma sätt. Det är kanske tillåtet att även jag deklarerar mitt ställningstagande till pensionsfrågan utifrån de erfarenheter som jag har från den yrkesgrupp jag tidigare tillhört, nämligen hembiträdeskåren, en av de minoriteter på arbetsmarknaden vilken aldrig har haft och aldrig kommer att få en chans att avtalsvägen skapa trygghet för ålderdomen. Vi vet mycket väl att utan ett kollektiv kan icke pensionsfrågan lösas för större delen av löntagarna, och ju större kollektivet är, desto enklare blir administrationen och desto mindre påfrestningar för den enskilde individen. Hembiträden och andra, som arbetar inom små enheter, skulle aldrig få sin pensionsfråga löst, om riksdagen nu skulle avslå proposition nr 100.

En annan grupp människor, som vet att de aldrig skulle kunna få någon trygghet på ålderdomen, om inte deras pensionsfråga i dag blir ordnad, är skogsarbetarna, en ganska betydande grupp löntagare som arbetar inom ett

område av näringslivet med stor betydelse både för vår export och inhemska försörjning. Det är en arbetarkår som sliter hårt under besvärliga förhållanden och som för sin utkomst är oerhört beroende av konjunkturerna. Skogsarbetarna hör liksom gruvarbetarna till dem som behöver en lägre pensionsålder än 67 år och som har så riskfyllt arbete, att inte bara egenpensionen utan kanske ännu mer familjepensionen är för dem av oerhört stort värde.

Den skrivelse, som Nordvärmlands distrikt av skogs- och flottningsarbetarförbundet — ett distrikt som omfattar 2 300 fackligt organiserade skogsarbetare — inför denna omröstning har tillställt Värmlands folkvalda ombud, borde enligt min mening ligga som glödande kol på herr Cassels huvud, när han här deklarerat att han går emot vad han kallar tvångspensioner. Skogsarbetarna i Värmland ser det inte som ett tvång att bli tillförsäkrade trygghet för sig och sina familjer.

I anledning av herr Cassels resonemang om att det skulle vara så odemokratiskt att en minoritet här framtvingar beslut om en lagstiftning, så vill jag påminna herr Cassel och andra om att i Värmland röstade vid junivalet 1958 mer än hälften av väljarna med socialdemokraterna. När vi socialdemokrater på Värmlandsbanken går att votera för regeringens pensionsförslag, har vi alltså mer än hälften av väljarkåren bakom oss.

Det är sålunda med stöd av en stark väljaropinion och med erfarenheter både från minoriteter med socialt handikapp och från min nuvarande trygghet som statstjänsteman med s. k. tvångspension som jag nu yrkar bifall till de reservationer som i denna fråga avgivits av herr Strand m. fl.

Därutöver vill jag bara beklaga den negativa hållning som både utskottet och reservanterna intagit till min motion nr 518 i denna kammare angående borttagande av 60-årsgränsen i bestäm-

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

melserna om rätt till änkepension. Fru Eriksson i Stockholm sade i går någonting om att gammal kärlek, som blir ny efter 60-årsåldern, ingenting ger. Det var ju ett tvetydigt uttalande, och om fru Eriksson menade att den inte ger pension, så beklagar jag att hon är nöjd därmed.

Men om hon avser den rent känslomässiga aspekten, vill jag bara säga att den har inte vi i riksdagen anledning att uttala oss om. Det vare den resandes ensak. Det rent sakliga argument som fru Eriksson anförde, nämligen att bifall till min motion skulle ha medfört förbättring med endast två år i änkors möjlighet att få pension tycker jag lika väl kan användas för ett bifall till motionen.

Eftersom jag, kanske redan om några dagar, i samband med behandlingen av statstjänstemännens pensionsreglemente, får tillfälle att återkomma till frågan om 60-årsgränsen, anser jag mig i dag inte ha anledning att på denna punkt ställa något yrkande.

Herr *Hallén* (s) instämde häri.

Herr **ZETTERBERG** i Stockholm (s):

Herr talman! Broderskapsrörelsen har nämnts vid ett par tillfällen under denna debatt. Vår rörelse har också tidigare under de sista 14 dagarna varit invecklad i en tidningspolemik, som gått genom hela den svenska pressen. Denna polemik innehåller många intressanta inlägg. Jag skall därför börja med ett par ord av historik. Man har nämligen gjort gällande att broderskapsrörelsen rent av i efterhand skulle ha bidragit med ideologiskt material som stöd för regeringspropositionen.

Redan 1941 förelåg vid en kongress i Jönköping en motion, vari yrkades framställning till partistyrelsen i denna fråga. Denna motion var inte så klart utformad, men det hävdades dock att arbetarna borde få en pension av samma slag som utgår till stats- och kom-

munalanställda. Kongressen ställde sig positiv till detta förslag. Såvitt jag vet var detta första gången en politisk riksorganisation så tydligt engagerade sig för en utformning av ålderstryggheten i den riktning som det nu föreligger förslag om. Vid samma tid hade en av motionärerna, som också var medlem i Missionsförbundets församling på platsen, gjutaren Hugo Blomquist i Norrahammar, börjat arbeta för samma sak inom Gjuteriförbundet. Från 1944 ställdes yrkanden mer preciserat. Detta år krävdes nämligen en sådan form av avgiftsbetalning som nu föreslagits. Sedan dess har vid nästan varje kongress och i en rad uttalanden broderskapsrörelsen ställt sig bakom strävandena att nå fram till en tjänstepensionering — naturligtvis inte från början i den form som nu föreslås men av samma typ. I Sandviken beslöt man 1948 att försöka få pensionsinbetalningar av obligatorisk karaktär.

Det torde alltså vara tillåtet att fastslå att i den mån motiveringar anförts, dessa just understrukit reformens innebörd av likställighet mellan pensionsförsedda och pensionslösa. I vår rörelse, som består av kristet engagerade människor, har detta anknutits till ett krav på rättfärdighet i samhället och fotats på kristna principer. Jag ber här få understryka att detta självklart icke innebär att någon medlem av denna kammare eller någon annan i samhället skulle vara förhindrad att vid läsning av samma bok som vi läser till äventyrs komma till annat resultat. I grund och botten är det här fråga om ett samvetsavgörande, där ingen av oss kan vara domare över den andre. Jag tycker att många av de egendomliga vändningar som förekom i t. ex. herr Boijas anförande verkligen kunde ha förblivit uttalade utan att de lämnat någon större lucka.

I våra tidningar har en rad arbetare, som är engagerade i kristet arbete i församlingarna, skrivit insändare och

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

sagt att de inte kan förstå att deras likaledes kristet engagerade vänner i folkpartiet inte vill medverka vid lösningen av den här frågan. Jag tycker inte att det är så svårt att sätta sig in i att frågor av denna innebörd ställts i en arbetarstad som t. ex. Huskvarna där — om jag är riktigt underrättad — majoriteten av medlemmarna i Svenska missionsförbundets församling på platsen torde vara för regeringsförslaget. Vad Broderskapsrörelsen har velat understryka är att för den har den kristna tanken verkligen blivit ett incitament och en inspiration i denna fråga. Så har varit fallet i många reformrörelser världen runt alltsedan kristendomens tillkomst. Den som intresserar sig för kyrkohistoria kan av en rad kyrkohistoriker lära sig att de första kristna församlingarnas snabba tillväxt i icke ringa grad sammanhängde med just den sociala organisation och den tonvikt på omsorg om medmänniskor som fanns i dessa församlingar. Detta är nu inte något som kommer till uttryck bara i vår rörelse, utan många andra har kommit till liknande slutsatser. Den intervju, som herr Königson gav i tidningen Broderskap för 14 dagar sedan och som gav upphov till denna debatt, innehöll detsamma som jag här, låt vara något utförligare, har försökt utveckla.

Det skall inte fördöljas att det inom Broderskapsrörelsen funnits menings-skiljaktigheter rörande hur en tjänstepensionering skall utformas för att motsvara de uppställda principerna. Det är uppenbart att dessa meningsmotsättningar och debatter, som ofta krävt lång tid på våra sammankomster och kongresser, har gällt även ganska många förslag och variationer. En av de meningar som man ofta gav uttryck för har sålunda varit den, att den övre gränsen borde sänkas från 30 000 till 20 000 kronor. Man har anfört starka motiv härför, bl. a. att man därmed finge en starkare utjämnings effekt, men vi har likväl kommit att acceptera den gräns som nu är föreslagen. Det är enligt min

mening två fullgoda skäl som talar härför.

För det första måste man säga sig, även om man som vi är inställd på en utjämning, att denna inte bör vidtagas när människor är i 67-årsåldern eller där omkring. Den bör inträffa tidigare och därmed kommer den att avspegla sig också i jämnare pensioner. Vi har ansett det vara ett drag av billighet av motsvarande typ som i sjukförsäkringen, att en människa som har haft en viss standard inte skall få en alltför häftig standardförändring, när hon inträder i pensionsåldern.

Det andra skälet som har medverkat till vårt ställningstagande är att vi har önskat ett så allmänt tjänstepensionssystem som möjligt. Genom att väsentligt sänka gränsen skulle stora tjänstemannagrupper ställas utanför systemet. Det är intressant att iaktta hur det gamla ordet »arbetarpension», som förr var den gängse beteckningen på denna reform, har kommit att utbytas mot ordet »tjänstepension». Därmed har man velat ge uttryck åt en önskan att reformen skall komma så stora grupper som möjligt till godo.

Så ytterligare ett par ord om vad några talare har sagt om den s. k. kristna motiveringen.

Om vi i dag diskuterar huruvida folkpartiets förslag gav uttryck för idéer som hade med utjämning och likstälthet att göra, skulle läget vara ett helt annat. I dag står vi inför det faktum att i första kammaren, om jag räknat rätt, en femtedel av ledamöterna är folkpartister och i denna kammare en sjätte-del. Såvitt jag är underrättad har inga fackliga organisationer givit sitt bifall till folkpartiets förslag. Detta har visserligen icke varit ute på remiss, men organisationerna har haft rikliga tillfällen att under mellantiden ila fram och förklara att detta förslag är just det de vill ha. Under sådana förhållanden finns inte någon möjlighet så långt vi kan överblicka att förverkliga folkpartiets förslag. Därför har många av oss

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

ställt frågan: Vore det inte i det nu uppkomna läget motiverat att folkpartiets representanter övervägde om de inte nu skulle kunna ta sin ståndpunkt under omprövning?

Det har beklagats att det blivit så hårda tag i debatten, och det har onekligen gått hett till i denna överläggning, vars första och avgörande skede väl ligger bakom oss. Jag tror att den fridsamme ordföranden i den kristna gruppen här i riksdagen, herr Nelander, skulle ha velat medverka till en mildring. Men är sådana saker avgörande för det som sker här? När väsentliga ting är på tal, kommer starka känslor in. Att däri se någonting som det vore värt att offra många funderingar på kan jag inte finna skäl till. Här är det en väldig reform som vi står inför. Personligen hör jag till dem som tror att när vågorna har lagt sig, och det sker väl i varje fall efter 1960 års val, så kommer vårt folk att inräkna denna reform bland de förändringar som uppfattas som mycket naturliga. Jag är övertygad om att förbättringar i lagen redan under de närmaste åren kommer att föreslås och även vinna bifall, men i sina stora huvuddrag torde pensionssystemet komma att ligga fast. Metoden har tidigare prövats beträffande stora grupper medborgare.

Jag skulle till sist bara vilja uttrycka en önskan, om den skall kallas from eller inte vet jag ej, nämligen att i varje fall inte våra kristna bröder inom folkpartiet om tio år skall försäkra att det i själva verket var folkpartiet som genomförde denna utmärkta reform till svenska folkets gagn.

I detta anförande instämde herr *Svensson* i Kungälv (s) och fru *Lindskog* (s).

Herr DICKSON (h):

Herr talman! Den här debatten har väl inte bjudit på några nya argument, och den har väl egentligen bara tjänat partipolitiska och personliga syften och intressen. Tyvärr har den bidragit till

att ytterligare förbittra atmosfären här i landet. Det hade varit ganska skönt om vi hade sluppit den; jag tror inte den har varit till nytta för landet.

Skulle det inte vara en utmärkt sak om man kunde anslå 100 miljoner — ursäkt mig, herr finansminister — som pris åt den människa som uppfann ett spel eller någon annan sorts sysselsättning som är lika spännande som de här riksdagsdebatterna och som ledamöterna kunde avreagera sig på, ett spel där insatsen inte var landets väl? Då skulle man kanske sedan i lugn och ro kunna koncentrera sig på det som verkligen är landets väl, och jag tror vi skulle finna, att ståndpunkterna då skulle komma varandra betydligt mycket närmare. Som det nu är får partierna i stor utsträckning vara självändamål, och så har ju den här frågan låst fast sig så ohjälpligt i prestigehänsyn och sådant.

Jag hörde en gång helt nyligen talas om ett statsråd — jag minns inte längre vem det var — som hade sagt: »Jag har aldrig tid att tänka.» Det har slagit mig, att de här båda dagarna hade kunnat användas för ett sådant ändamål. Det är nog så med många av oss, att vi inte har tid att tänka, och det är ofta skada — man blir till slut så jäktad att det tar på humöret och generositeten, och så blir man fastlåst i prestigehänsyn.

Jag skulle så vilja säga en sak om herr Königson. Jag vet inte om han har handlat riktigt, och det gör detsamma i detta sammanhang, men jag tror att han själv tror att han har gjort det, och jag vill ge honom en eloge för det civilkurage han har visat. Det är sällan vi träffar på modiga män. Han må sedan kritiseras från många håll, men det är svårare att vara modig på det här sättet än i krig och slagsmål.

När det gäller pensioner vill jag säga, att jag inte har någonting emot att alla människor får sådana, men såsom har framhållits av andra talare många gånger förut här i dag anser jag att frågan inte bör lösas på det här sättet.

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

Ändå tycker jag det är skönt att den kommer ur världen. Den är nu så hopp-löst fastlåst, att det vore bra om det nu äntligen stacks hål på blåsan. Vi får väl så småningom justera det resultat, som kommer fram, på det sätt som vi sedermera finner vara riktigt; ingen kan ju komma med ett fullödigt förslag från början.

Slutligen vill jag ta upp ett litet ytt-rande av herr Carbell som gjorde mig bekymrad. Han sade att högerns melodi är den privata egoismens evangelium. Jag förstår att herr Carbell känner det så, och jag är rädd att det finns många som känner det på detta sätt. Jag är själv litet illa berörd av detta. Det är klart att jag har mycken egoism i mig, fastän jag försöker bekämpa den, och jag känner många av mina partikamra-ter, som naturligtvis inte heller är fria från egoism, men jag känner också många ur andra partier, och jag tror skillnaden inte är så stor. Det är nog inte sådana motiv, herr Carbell, som ligger bakom ställningstagandet, utan det är andra överväganden. Jag vet själv hur lätt det är att se andras fel och kanske släta över sina egna, och det gör vi ganska gärna även i det politiska spelet.

När jag nu kommer att rösta för ut-skottets förslag, är det i känslan av att frågan inte är mogen att lösas. Jag ser sålunda detta såsom ett försök — som jag vet inte kommer att lyckas — att få ett uppskov, så att vi i en annan atmosfär och i större enighet kan lösa den här frågan, som jag förstår är av stor betydelse för många människor. Jag har själv känt här, att jag helst skulle ha velat vara av med mina egna pensionsförmåner för att kunna stå rik-tigt objektiv i den här frågan utan att känna denna belastning, men jag tror att jag även om jag inte kunnat falla till-baka på någon pensionsrätt ändå skulle ha intagit samma ståndpunkt som jag nu gör.

Herr talman! Jag yrkar bifall till ut-skottets förslag.

Herr CARBELL (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber allenast att till herr Dickson få säga, att jag självfallet icke i mitt uttalande identifierade herr Dickson med högerpartiet.

Herr LUNDQVIST i Trollhättan (s):

Herr talman! Det har varit en viss fränhet över debatten, men det är alltid så när stora avgöranden träffas. Vi be-finner oss nu ett sådant läge, att vi kan anse oss passera en milstolpe när vi löst den föreliggande frågan.

Att jag har begärt ordet beror på att jag har undertecknat en motion som rör konsumentkooperationens ställning i det här sammanhanget. Vår rörelse bygger ju på självfinansieringsprincipen. Vi anlitar inte hjälp från stat eller kom-mun, och vi försöker att i möjligaste mån undvika att ordna våra kreditfrågor utom rörelsen.

Vår rörelse är ganska betydande. Vi har ett medlemsantal i föreningarna på 1 132 000. Inom föreningarna försäljer man varor för tre miljarder kronor. Vi har dessutom inom KF en egen pen-sionskassa, varur vi bl. a. kan låna pengar för att driva vår företagsamhet. I kassan har vi en kapitalbehållning på 260 miljoner, och i kassan finns i öv-rigt värden för 133 miljoner, samman-lagt alltså 393 miljoner kronor.

Vår pensionskassa arbetar enligt pre-miereservsystemet. När den här förelig-gande frågan har behandlats på Koope-rativa förbundets kongresser ute i di-strikten och på rikskongressen, då har man utan att tveka ansett sig kunna ställa sig bakom det förslag som här föreligger till en lösning av pensions-frågan, och naturligtvis kommer också vår kassa att så småningom omfattas av den obligatoriska lösning av pensions-frågan som vi hoppas här skall bli an-tagen.

Men våra bekymmer gäller att det en-ligt vår mening skulle vara orättvist att vi, som företräder en stor folkrörelse

Lag om försäkring för allmän tilläggs pension, m. m.

som har gjort goda samhällsinsatser, skulle vara uteslagna från representation i pensionsfonder. Jag hälsar därför med tillfredsställelse att utskottets reservanter har visat förståelse för vår motion i detta stycke och att vi för den händelse förslaget blir bifallet får representation i andra fonden och kanhända också i tredje fonden. Från den synpunkten är jag belåten med det föreliggande förslaget och har alltså ingen anledning att ställa något annat yrkande än om bifall till reservationen av herr Strand m. fl.

Men det må förlåtas mig om jag också gör en annan liten reflexion i dag. Man har försökt spetsa till debatten genom att säga att ungdomen skulle anse det vara orättvist att de äldre får sin pensionsfråga löst. Är det nu riktigt att pensionsfrågan bara angår de äldre? Är det inte lika mycket en trygghetsfråga för de yngre? Om jag tar en livförsäkring eller en brandförsäkring, räknar jag väl inte ut hur mycket jag får när försäkringstiden är slut. När det gäller brandförsäkringen hoppas jag att jag inte får någonting för premierna och när det gäller livförsäkring vill jag få ut det som är utlovat. Jag värdesätter helt naturligt tryggheten under mellantiden.

Det här förslaget gäller icke enbart ålderspensionen, utan även en familjeförsäkring, som jag vågar påstå kan innebära större trygghet och större välsignelse i många fall för familjer som av vissa orsaker under sin aktiva levnadsålder kan råka illa ut. I det statliga pensionssystemet inträder många i tjänst vid 18 eller 20-årsåldern. Många kanske då får intjäna 35—37 tjänsteår, medan en och annan kanske inte får mer än 30 år, men jag har dock aldrig funnit att dessa s. k. tvångspensionerade befattningshavare gör upp ett sådant räkneexempel som andra talare anfört och anser sig orättvist behandlade. Här har man med andra ord försökt skapa en motsättning mellan ungdomen och de äldre, men jag anser att ungdomen

har lika stor anledning som de äldre att hälsa pensionsfrågans lösning med tillfredsställelse.

Jag vill ta bara ett enda exempel. Jag känner till en reparatör vid statens vattenfallsverk som råkade förolyckas i unga år. Han efterlämnade familj, hustru och tre barn. Med ledning av de bestämmelser som gäller för den statliga pensionsregleringen utgår pension för den efterlämnade familjen, och det har beräknats inom vattenfallsstyrelsen att denna pension motsvarar en kapitalutgift på 250 000 kronor. Detta är någonting som jag anser vi bör tala om för ungdomen. Vi bör alltså inte försöka skapa en motsättning mellan de äldre och de yngre, utan tvärtom visa att ungdomen har lika stor anledning att med tillfredsställelse hälsa den lösning av pensionsfrågan som vi skall besluta om i dag.

I övrigt bör vi beakta att våra pensionärer under alla förhållanden måste existera även nu, hur det än sen skall klaras. För närvarande klaras detta i många fall med hjälp av socialvården. Ute i primärkommunerna försöker vi ordna hjälp genom hemvårdarinnor, och i landstingen försöker vi med ekonomisk hjälp bereda vederbörande möjlighet att få bo kvar i sina hem, men då skall ärendena gå via tjänstemännen inom socialvårdsbyrån, som prövar huruvida vederbörande åldring kan få hjälp att få vistas kvar i sitt hem. Om vi nu genom ett beslut kan lösa familjepensions- och ålderspensionsfrågan för de människor i landet som f. n. inte har den saken klarad, då får dessa själva möjligheter att avlöna en hemhjälp, och samhället kommer helt naturligt också ifrån en del av de kostnader som nu måste betalas på ett eller annat sätt vid behovsprövning, exempelvis genom socialvården.

Det finns alltså ingen anledning att i denna fråga måla med så mörka färger som man gjort här i dag. Det var samma resonemang när arbetstidslagen och de

Interpellation ang. riksdagens möjligheter att deltaga i beredning och beslut beträffande vissa frågor

övriga sociallagarna genomfördes. På 1930-talet måste vi bl. a. gå omkring i husen och samla in namn för att genom en opinion bland folket skapa en möjlighet att kunna genomföra en förbättring av folkpensionerna, men i dag slåss alla partier om äran att ha löst problemen genom denna grundförsäkring eller vad man nu vill kalla den. Det går alltså numera inte att duperas svenska folket med tal om att det var en olämplig lösning vi den gången kom fram till beträffande folkpensionerna. Jag har den bestämda uppfattningen — och den har framförts även av andra talare i dag — att när vi har tillämpat pensionsreformen några år, så kommer alla att slåss om äran att ha varit med om att genomföra densamma. Herr Ohlin brukar ibland berömma sig av att han på 1930-talet var med om att lösa frågan om den fulla sysselsättningen. Jag hoppas och tror att den dagen kommer, då folktopartisterna kommer att hävda, att det var tack vare herr Königson som vi nu kunde lösa denna stora sociala reformfråga.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationen av herr Strand m. fl.

Häri instämde herr *Alemyr* (s).

Som tiden nu var långt framskriden och många talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren på förslag av herr andre vice talmannen att uppskjuta den fortsatta överläggningen till kl. 19.30, då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 3**Interpellation ang. riksdagens möjligheter att deltaga i beredning och beslut beträffande vissa frågor**

Ordet lämnades på begäran till

Herr ANTONSSON (cp), som yttrade:
Herr talman! Den starka ställning

riksdagen vunnit i den politiska beslutsprocessen är en hörnsten i vårt demokratiska styrelsesätt. På grundval av regeringsform och praxis har riksdagens beslut blivit avgörande i alla frågor av vikt för medborgarna och rikets allmänna hushållning. Det starka riksdagsinflytandet har även kommit till uttryck vid regeringens beredning av ärendena och här funnit sin form i skrivelser från riksdagen till regeringen och i parlamentariska utredningar. Det har blivit praxis, att regeringen inte bör lägga fram förslag för riksdagen i en viktig fråga, innan ärendet beretts genom en sådan utredning. Det har också blivit en grundval i vår parlamentariska demokrati, att riksdagsbeslut inte får upphävas eller ändras i annan ordning än den i vilken de tillkommit. Det synes angeläget att denna riksdagens ställning i beslutsprocessen värnas.

Riksdagsbeslutet 1947 om riktlinjerna för jordbrukspolitiken tillkom på här nämnt sätt efter en grundlig parlamentarisk utredning av 1942 års jordbrukskommitté. Beslutet gällde såväl inkomstlikställigheten för den i jordbruket arbetande befolkningen som stödet till jordbrukets rationalisering. När vid 1955 års riksdag ett nytt prissättnings-system för jordbruket antogs och härvid jordbruksprisavvägningen särskilt anknöts till förhållandena i storleksgruppen 10—20 hektar inom slättbygdsområdena, skedde det på samma sätt efter ingående prövning av jordbruksprisutredningen.

Då riktlinjerna för jordbrukspolitiken fastställdes i gemensamma beslut av regeringen och riksdagen, är det angeläget för statsmakterna att medverka till målsättningens förverkligande. Detta måste sålunda vara en riktpunkt för regeringen och det statliga förhandlingsorganet vid förhandlingar med jordbrukets förhandlingsdelegation. Det är mot bakgrunden härav anmärkningsvärt, att i den uppgörelse som i år träf-

Interpellation ang. riksdagens möjligheter att deltaga i beredning och beslut beträffande vissa frågor

fats mellan jordbruksnämnden och jordbrukets förhandlingsdelegation om jordbruksprissättningen m. m. under den framförliggande sexårsperioden beslut intagits om att efter nämnda period övergång skall ske till storleksgruppen 20—30 hektar i slättbygdsområdena som underlag för den allmänna avvägningen av jordbrukspriserna, innan konsekvenserna härav utretts i fråga om såväl inkomstlikställigheten för den i jordbruket arbetande befolkningen som utvecklingen ur de beredskapspolitiska, närings- och befolkningspolitiska samt sociala synpunkter, som vid principbeslutet 1947 även lades till grund för jordbrukspolitikerna.

Det beslut som riksdagen 1947 efter utredning av 1942 års jordbrukskommitté fattade om att storleksgruppen 10—20 hektar skulle vara jämförelsegrupp inom jordbruket, måste sägas utgöra en väsentlig del av de riktlinjer som då fastställdes. Vid 1947 års riksdag diskuterades visserligen att den pågående strukturrationaliseringen inom produktionen i allmänhet syntes leda till större företagsenheter. Varken departementschefen eller riksdagen tog emellertid ståndpunkt i denna fråga, utan den ställdes öppen för ett framtida parlamentariskt avgörande. Då vår parlamentariska praxis synes kräva, att beslut inte ändras i annan ordning än den i vilken de tillkommit, följer härav, att frågan om en ny arealgräns vid jordbruksprisavvägningen är en fråga, där riksdagen bör äga deltaga i beslutsprocessen, särskilt vid det faktiska avgörandet. Frågan synes sålunda icke böra avgöras de facto genom avtal. Det förslag om ny arealgräns för jordbruksprisavvägningen som nu förelagts riksdagen på grundval av uppgörelsen mellan jordbruksnämnden och jordbrukets förhandlingsdelegation har inte beretts genom någon sådan utredning, som föregick exempelvis de här nämnda riksdagsbesluten 1947 och 1955. Då praxis

utvecklats därhän att riksdagen anses böra acceptera vad jordbruksnämnden och jordbrukets förhandlingsdelegation avtalat, synes riksdagen ha satts i efterhand i en fråga, där den tidigare i beredning och beslut tillsammans med regeringen dragit upp riktlinjerna.

Det i en annan proposition framlagda förslaget att rationaliseringsorganen på jordbrukets område skall åläggas att verka för bildande av tvåfamiljsjordbruk inom storleksgruppen 25—45 hektar har inte berörts i jordbruksuppgörelsen. Desto anmärkningsvärdare synes det då vara, att även detta förslag, som innebär en väsentlig förändring av jordbruksrationaliseringens målsättning, förelagts riksdagen utan att konsekvenserna av detsamma ur sociala, näringspolitiska och andra synpunkter prövats av någon utredning. När målsättningen för jordbrukets rationalisering fastställdes 1947, skedde det på grundval av 1942 års jordbrukskommittés utredning av frågan.

Handläggningen av de här berörda jordbruks- och jordpolitiska frågorna, i vilka förslag nu förelagts riksdagen, synes inte vara tillfredsställande ur parlamentarisk synpunkt. Riksdagens rätt att på ett avgörande sätt deltaga i beslutsprocessen synes icke ha tillgodosetts i tillbörlig utsträckning. Liknande utvecklingstendenser kan sägas ha framträtt även inom andra områden, särskilt där gränsdragningen mellan å ena sidan parlamentariskt beslut och å andra sidan avtal mellan staten och organisationer inom näringslivet eller på arbetsmarknaden utgör ett svårbemästrat problem. Dessa organisationer spelar inte minst genom sin avtalsfunktion en betydelsefull roll i vårt moderna samhälle. Det är därför angeläget att avtalsfriheten på arbetsmarknaden och inom näringslivet i övrigt värnas. Men vi har genom den ställning, som näringslivs- och arbetsmarknadsorganisationerna vunnit i vårt samhälle, kommit därhän,

att det synes angeläget att principiellt klargöra gränslinjen mellan riksdagens befogenheter och de uppgifter, som kan lösas genom avtal mellan staten och organisationerna. Det framstår som angeläget, att utvecklingen följes med uppmärksamhet i det syftet, att riksdagen skall beredas möjligheter att deltaga i beslutsprocessen på det sätt vårt parlamentariska styrelseskick kräver.

Med anledning av vad jag här anfört anhåller jag om kammarens tillstånd att till hans excellens statsministern rikta följande fråga:

Är regeringen villig att vid handläggningen av sådana frågor som här be-

rörts, särskilt där gränsdragningen mellan parlamentariskt beslut å ena sidan och avtal mellan staten och näringslivs- eller arbetsmarknadsorganisationer å andra sidan utvecklats till en fråga av principiell vikt, för framtiden söka medverka till att riksdagens möjligheter att deltaga i beredning och beslut tillgodoses på ur parlamentarisk synpunkt mera tillfredsställande sätt?

Denna anhållan bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 16.49.

In fidem
Sune K. Johansson

Torsdagen den 14 maj

Kl. 19.30

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1

Lag om försäkring för allmän tilläggs- pension, m. m. (Forts.)

Herr andre vice talmannen meddelade, att överläggningen rörande särskilda utskottets utlåtande nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om försäkring för allmän tilläggs-pension, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner, nu komme att fortsättas; och lämnades därvid ordet, enligt förut gjord anteckning, till

Herr FÄLLDIN (cp), som yttrade:

Herr talman! Det kan synas som om tilläggs-pensionsfrågan vore diskuterad ur alla synvinklar. Det råder också en utbredd uppfattning om hur beslutet kommer att falla. Emellertid vill jag som

denna kammares yngste ledamot, innan vi skrider till beslut, sammanfatta hur betydande grupper av dagens ungdom ser på denna fråga.

Under de två åren av intensiv debatt kring pensionsfrågan har jag inte någon gång bland de unga mött negativism mot en förbättrad pensionering. Hur skulle för övrigt ungdomen kunna vara negativ i det avseendet? Det är ju deras egna föräldrar, far- och morföräldrar det gäller. Att ungdomen skulle vara negativ till de äldres försörjning är en tankekonstruktion som saknar all naturlig grund.

Det är lika orimligt att de äldre i själ och hjärta vill skaffa sig orättmätiga fördelar eller favörer. Det är de egna barnen och barnbarnen man i så fall ställer ut kraven på. En förvillande propaganda har emellertid lagt dimridåer kring de verkliga frågeställningarna. Det finns ingen grund för antagandet, att det inte skulle gå att nå en avvägning som kan få mycket stor tillslut-

Lag om försäkring för allmän tilläggs pension, m. m.

ning. Ty det är inte fråga om annat än en avvägning. Det är en avvägning mellan generationerna, mellan de aktiva och de som inte längre är och kan vara aktiva. Det är också en fråga om avvägning mellan individer, mellan olika enskilda inom samma generation.

I varje skede har vi vissa tillgängliga resurser att fördela. De gamla och andra som är oförmögna till egen försörjning skall ha sin del, de aktiva och de barn de skall försörja skall ha sin del. För mig som ungdom framstår det inte som en huvudfråga i denna debatt hur stor del de gamla skall ha. Personligen är jag liksom centerpartiet i sin helhet beredd att gå mycket långt när det gäller folkpensionen. Vad som för mig blivit en väsentlig fråga är frågan om hur de resurser som vi tillerkänner de gamla skall fördelas mellan olika individer, mellan olika människor som uppnått eller kommer att uppnå pensionsåldern.

Det är självklart att det man personligen sparar för ålderdomen — det må ha skett genom pensionsförsäkring eller på annat sätt — det skall man få behålla på gamla dagar. Men det räcker inte. Varje generation har gjort insatser som vi yngre njuter frukterna av. Då är det inte mer än rätt att de yngre och aktiva ser till, att de gamla får sin del av den allmänna standardhöjningen. För min del anser jag att detta är en självklar plikt för varje ungdomsgeneration. Jag vågar också säga att ett absolut överväldigande flertal av svensk ungdom ser saken på samma sätt.

Men så kommer vi till fördelningsfrågan. Den fördelning av bidragen från de yngre som föreslås i det socialdemokratiska förslaget är orättvis. Den bygger inte på en *sund* solidaritetsprincip. Den s. k. överkompensationen gäller inte en enda av dem som är födda 1896 eller tidigare. Vid det födelseåret går tydligen en skarp gräns för solidariteten. Är man född 1914 däremot, får man med av överkompensationen i rikt

mått. För halv avgift får man full pension eller med andra ord: halva tilläggs pensionen utgör ett rent bidrag från de yngre generationerna. Den som haft en medelinkomst på 30 000 kronor får ett bidrag på cirka 7 800 kronor. Den däremot som haft en medelinkomst på 12 000 kronor får nöja sig med cirka 2 400 kronor i bidrag. Hög inkomst = stort bidrag, liten inkomst = litet bidrag.

Här reagerar ungdomen. Man får förstå om en ung människa vars föräldrar haft relativt blygsamma inkomster börjar fundera över varför föräldrarna skall ha ett så litet bidrag till pensionen. Grannen, som kanske haft mycket goda inkomster, får ju ett kraftigt, ett rikligt bidrag till sin pension. Han borde ju rimligen haft större förutsättningar att klara sig med ett mindre bidrag.

För min del tror jag inte att det går att få en god lösning på detta problem, om man inte lägger bidragsgivningen generationerna emellan på folkpensionen. När folkpensionen utgår frågar man inte efter hög eller låg, frågar man inte efter stora eller små inkomster. Den utgår lika till alla. För den ungdom jag känner framstår den som den absolut mest rättvisa och mest solidariska av alla de diskuterade pensionssystemen. Genom den är ungdomen villig att göra sin insats.

Hela den trygghetsgaranti som innefattas i det socialdemokratiska förslaget framstår för mig som ungdom som oportionell. En ensam inkomsttagare som haft höga inkomster kan garanteras — märk det, garanteras — en inkomst av tilläggs pensionen på 15 600 kronor årligen. Men familjeförsörjaren med en vanlig sysselsättning som har hustru och tre barn att försörja finner att levnadsnivån i hans familj utgör mindre än 3 000 kronor per konsumtionsenhet och år. Kanske är den mannen kroppsarbetande. Efter 50 års intjänandetid får han tilläggs pension, men hans tilläggs-

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

pension blir mindre än tilläggspensionen för den som haft 30 års intjänandetid men en hög inkomsttopp. Låt mig åberopa några kalla siffror. 1 000 kronor årligen avsätta under 50 år utgör vid periodens slut med ränta på ränta efter 4 procent cirka 158 000 kronor. 1 000 kronor årligen under 30 år och på samma villkor utgör vid den periodens slut cirka 58 000 kronor. Av dessa siffror kan man bara dra en slutsats: de som har lång intjänandetid och flack lönekurva — och det är de kroppsarbetande — missgynnas av det socialdemokratiska systemet. Går man efter sådana linjer, är den sociala motiveringen borta. *Den omständigheten, att en person gjort sin insats som kroppsarbetare och i en låglönegrupp, får inte medföra att han hela sin levnad ut skall betraktas ha gjort en mindervärdig insats och ha betytt mindre för vår välfärdsutveckling.*

Ålderdom, invaliditet och liknande är inte de enda tillfällen då samhället måste lämna trygghetsgarantier. Dit hör också arbetslöshet, sjukdom och liknande, dit hör vidare uppväxtåren och utbildningen, dit hör barnfamiljerna. Om man jämför situationen och levnadsstandarden vid dessa tillfällen med de ekonomiska garantier man nu vill ge höga inkomsttagare på ålderdomen, blir man som ungdom fundersam. Det är ju ändå samma resurser, samma givna resurser som skall fördelas. För min del kan jag inte med öppna ögon acceptera ett system som direkt favoriserar vissa grupper. Om det är yrkesgrupper, åldersgrupper eller andra kan vi lämna därhän. Men borde man inte ställa detta, som vi alla tycks kunna sammanfatta i ordet grundtrygghet, främst? Borde det inte vara angeläget att i första hand förbättra grundtryggheten vid olika tillfällen?

Herr talman! Detta är för mig till avsevärd del en etisk fråga. Alltsedan min första ungdomsår har jag varit verksam inom vårt lands största politiska

ungdomsorganisation. Där har vi om och om igen diskuterat dessa problem. Vi har inte kunnat finna någon annan lösning på jämlikhetens och trygghetens problem än att söka förbättra grundtryggheten. En standardbeständig grundtrygghet vid olika tillfällen i livet har vi satt som vårt mål. Vårt samhälle är sådant, att skillnader i inkomster inte kan eller bör undvikas, *men vi kan undvika att samhällets förmåner och garantier graderas efter inkomst.*

Det är naturligt för ungdomen att sträva efter ideal. Den lösning av ålderstrygghet som för mig framstår som den bästa vill jag sammanfatta i följande: kraftiga bidrag från de yngre, likvärdigt och rättvist fördelade genom folkpensionen, samma trygghetsgaranti till alla, oavsett yrke, ålder och samhällsställning, ett bruttolönesystem och frihet för envar personligen att avsätta medel för en ytterligare trygghet på ålderdomen, stimulans och sparfrämjande åtgärder från samhällets sida för att underlätta en sådan strävan. Då en utveckling i den riktningen är helt utesluten med regeringsförslaget, kommer jag att följa min personliga övertygelse och rösta mot regeringens förslag.

Vidare anförde:

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Herr Hjalmarson sade i sitt anförande, att obligatoriet är en reform utan rötter i rimlighet och rättfärdighet. Ja, herr talman, livets nyckfullhet har jag alldeles nyss erinrats om. När herr Hjalmarson kallar en av de största sociala reformerna i vårt land för en orimlighet och ett uttryck för brist på rättfärdighet, är det en farlig lek med ord.

Jag skulle i detta sammanhang vilja framföra ett varmt tack till regeringen från alla pensionslösa i det här landet. Till de herrar som här har talat om att

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

pensionen skulle vara en tung börda i det ena eller andra avseendet — även den senaste talaren var inne på den saken — skulle jag vilja säga: Varför har inte herrarna resonerat på samma sätt när det gällt stats- och kommunalanställda, när det gällt direktörer i mejeriföreningar och andra jordbrukskooperativa föreningar m. m.? Där har det ansetts vara rätt och rimligt att införa pension.

De pensionslösa väntar på att riksdagen i dag skall säga ifrån på ett tydligt sätt vad den anser i den här frågan. Jag vill också beklaga, att denna stora reform inte kan genomföras i enighetens tecken. Speciellt tråkigt har det varit att se, att svensk industri och övrig företagsamhet icke har slutit upp kring regeringens för landet och dess befolkning så viktiga reformförslag. Jag beklagar att även industrien har följt oppositionens politiska taktik och intagit en ställning som inte alls bygger på verkligheten.

För industrien och dess kapitalförsörjning är denna reform av allra största betydelse. Här har sagts att reformen kommer att innebära att lönerna skall sänkas. Innebär den då att industrien skall behöva få ökade pålagor? Låt mig här tala som styrelseledamot i ett företag, låt vara ett litet företag, med cirka 43 miljoner kronor i omsättning. För ett år sedan beslutade det företaget att göra vissa prissänkningar, lönerna för de anställda har genom ett nytt lönesystem stigit med ända upp till 10—15 procent i jämförelse med kollektivavtalslönerna. Inom det företaget tillämpar man priser som ligger två enheter lägre än år 1956. De ligger tio enheter under socialstyrelsens index och, mina damer och herrar, hurudant är bokslutet efter denna affärsmässiga transaktion? I företaget har vi principiellt genomfört pensionerna, men i avvaktan på dagens beslut har vi avsatt en mycket stor summa för att kunna betala de avgifter som skulle följa med obligatoriet.

Bokslutet visar ett mycket gott resultat och att lönekontot inte alls stigit; det har tvärtom sjunkit, med ca 1,4 procent! Detta bör väl ändå visa hur ihåligt resonemanget är om att en pensionsreform, som innebär att arbetarna får trygghet, skulle behöva medföra en real-lönesänkning.

Sedan skulle jag till dem som talar om ungdomen vilja säga, att det tal om skattläggning av ungdomen, som herr Hjalmarson fört till torgs, är av den art att det endast torde vara herr Hjalmarson som kan prestera något sådant. Ty om vi skall vara ärliga är det väl på det sättet, att dagens ungdom kan dra nytta av en gången generations fattigdom och uppoffringar i olika avseenden. Det är då rimligt att den ungdom, som industriellt kan dra nytta av en ökad produktivitet, också kan vara med om att ge de gamla ökad trygghet i form av en lagfäst rätt på detta område. Alla de som talat om den lagfästa rättens farlighet vet, att detta är ord utan täckning. Och när man talar om sparande skall man ha klart för sig att vi väl i framtiden kommer att vara hänvisade till att utforma de sociala reformerna så att de dels är inkomstutjämnande och skapar trygghet, dels även skapar möjligheter för ett sparande, som kommer alla inom svensk företagsamhet till del.

Jag tror att denna reform, när den blir genomförd, för vår industri och för hela vårt land kommer att få den allra största positiva betydelse. Jag beklagar att vi nu inte kan nå enighet, och alldeles särskilt beklagar jag att svensk industri, som ändå kan föra ekonomiska resonemang och göra ekonomiska beräkningar, har låtit sig engageras på ett ensidigt sätt i det politiska spel, som de s. k. oppositionspartierna bedriver.

Herr talman! Jag vill sluta med att än en gång framföra ett tack till regeringen, samtidigt som jag uttalar förhoppningen, att vi i dag skall kunna fatta ett av de största sociala beslut som

Lag om försäkring för allmän tilläggs pension, m. m.

svensk riksdag har fattat. Gör vi det stärker vi demokratien, känslan för gemenskap och känslan för att Sverige är till för alla och inte bara för en privilegierad klass.

Herr GANSMOE (h):

Herr talman! När regeringen i dag tar på sitt ansvar att söka genomföra en reform, för vilken det inte finnes vad man i allmänhet brukar mena med en betryggande majoritet i andra kammaren, väcker detta steg mycken förvåning landet över, men åtgärden är naturligtvis fullt i linje med samma ambition som inte tillät linje 3 att bestämma sin egen förslagsformulering.

Inte minst bland den generation som kommer och som får betala de höga avgifter våra förmåner kommer att betinga är meningarna synnerligen delade, huruvida detta steg verkligen skall bli en förmån för *alla* eller en ytterligare börda för *somliga*. Skulle denna generation haft tillfälle att säga sin mening här i dag, skulle det inte blivit några erkännssamma ord vi hade fått höra. Dessa som skall bära den verkliga bördan av denna reform har ju inte heller något tillfälle att valmansvägen säga sitt hjärtas mening om vad vi i riksdagen nu håller på att ställa till med.

Jag har därför, herr talman, för riksdagens egen skull i min motion II: 526 velat säga ut, att om obligatoriet dock skulle genomföras, bör enligt vår mening i varje fall en sådan ändring vidtagas i förslaget till lag om försäkring för allmän tilläggs pension, att det inte med fog kan sägas, att riksdagens ledamöter beviljar sig själva otillbörliga förmåner. I varje fall synes det böra vara en angelägen skyldighet för riksdagsledamöterna att för egen del begränsa överkompensationen.

För den kommande historieskrivningens skull och med hänsyn till möjligheten, att kammaren kommer att besluta genomföra en lagstadgad försäkring för

allmän tilläggs pension samt då 12 § i Kungl. Maj:ts förslag till lag i vart fall icke bör genomföras oförändrad, yrkar jag, med framhållande av att jag motsätter mig obligatoriet, beträffande 12 § att denna måtte erhålla den lydelse som angivits i min motion II: 526.

Herr LARSSON i Stockholm (fp):

Herr talman! Det är klart att det är otacksamt att komma upp i denna fråga så här i debattens elfte timme. Man kan ju inte tillföra den några nya argument, i varje fall inga som kan påverka voteringen. Men, herr talman, jag har begärt ordet bara för att få ge till känna min egen syn på denna fråga och för att framföra de motiv som ligger till grund för min uppfattning. Jag anser detta vara lämpligt också med hänsyn till allt som skrivits om folkpartiets arbetarriksdagsmän och deras inställning till denna fråga och som kommit fram både i pressen och på annat sätt — senast i dag i Aftonbladet. Jag vill emellertid understryka att vad jag kommer att säga naturligtvis står helt för min egen räkning; jag har inget uppdrag att tala för någon av mina riksdagskamrater.

Jag vill då börja med att uppriktigt beklaga att det gått så mycket partipolitik i en fråga av detta slag, som det borde ha varit riksdagens självklara plikt att lösa med bredast möjliga röstunderlag. Det länder riksdagen till föga heder, att den ansett denna fråga lämplig för partitaktiska finter. Man har spekulerat i sjukdom, i frånvaro och annat. Jag har även ett minne av förra årets motsvarande debatt, då man kom hit till riksdagen trots sjukdom och svåra kroppsskador. Det vilar förvisso ingen heroism över detta, men jag beklagar som sagt att man skall behöva genomföra denna fråga med så svagt röstunderlag.

Det må tillåtas mig, herr talman, att göra en liten utvikning från själva äm-

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

net. En äldre ledamot av denna kammare uttryckte för något år sedan under kammarens avmarsch till riksdagen vid riksdagens öppnande sin förvåning över det ringa intresse, som medborgarna numera visade för riksdagen och dess förehavanden. När han på sin tid gjorde sitt inträde i riksdagen var det helt annorlunda. Då var det massor av folk ute för att titta på riksdagsmännen.

Förändringen kan naturligtvis tolkas som ett uttryck för vår tids mindre vördnad för överheten, och ur den synpunkten har jag ingen anledning att i det här sammanhanget klaga över bristande aktning. Men om riksdagens minskade anseende beror på dess eget uppträdande och dess handlingar, då ser jag ytterst allvarligt på utvecklingen. Då är nämligen demokratin i fara. Tyvärr måste jag säga att riksdagen även i andra angelägenheter än i pensionsfrågan ibland har en viss benägenhet att vilja avgöra frågor på sådana bedömningsgrunder, att beslutet kan få allvarliga följdverkningar av icke avsett slag. Det är kanske en parlamentarismens belastning, att den medfört en total sammansmältning av riksdagspartierna och deras valorganisationer, såsom skett under det senaste halvseket i vårt land. Därigenom har den taktiska valpropagandan förts in i riksdagen, vilket är illa nog. Men värre är att frågor som riksdagen bör avgöra på helt sakliga bedömningsgrunder förs ut till folket genom partiernas propagandaorganisationer på ett sådant sätt att det försvårar eller rent av förhindrar denna sakliga bedömning.

För att inte detta påstående skall stå helt utan exemplifiering vill jag nämna kärnvapenfrågan, som just nu är aktuell. Den har på ett ganska hämningslöst sätt förts ut till folket genom politiska organisationer och gjorts till föremål för känslomättade reaktioner av en art som inte främjar frågans fortsatta handläggning. Även försvarsfrågan i dess större sammanhang har på detta sätt genom

partitaktiska aktioner gjorts överkänslig.

Det finns även frågor av för landet ringa betydelse som man gärna vill spela ut valtaktiskt i den mån det går. Jag har här i tankarna en fråga som under den närmaste tiden skall avgöras och där enighet visserligen nu uppnåtts, enligt vad som förspotts, men först efter diverse krumbukter, trots att frågan närmast är av för riksdagsledamöterna intern betydelse.

Herr talman! Det historiska förloppet visar, att när ett parlament i alltför stor utsträckning hemfaller åt partitaktiska ställningstaganden, innebär detta en försvagning av demokratien, som i värsta fall kan leda till katastrof. Jag skall med hänsyn till den långt framskridna tiden inte gå närmare in på frågan. Den är så intressant, att det skulle föra för långt att ta upp detaljer. Jag vill bara föra tanken till vad som hände, när frihetstidens riksdag lät sig influeras av alltför mycket partitaktiskt tänkande och då man i alltför stor utsträckning såg till förhållanden utanför riksdagen och meningsyttringar, som där kunde ge sig till känna. Jag kan också nämna Weimarrepubliken och vart det dåvarande systemet med Tysklands omkring 30 olika partier och meningsyttringar ledde. Och det färskaste exemplet är ju Frankrike.

Jag tror inte vi behöver frukta en sådan utveckling i Sverige, men jag vill uppmana riksdagens ledamöter att tänka litet på dessa saker i fortsättningen och inte låta partitaktiken få alltför fritt spelrum vid frågornas behandling. Det kan medföra allvarliga konsekvenser. Det kan bli en rad olyckor för landet, om man låter intressegrupper få alltför stort spelrum vid sidan av parlamentet.

Det lärer inte heller partierna till någon framtida berömmelse att man nu under flera valrörelser har vädjat till egoismen hos skilda samhällsgrupper för att därigenom skaffa sig tillfälliga

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

framgångar — mer än tillfälliga lär de väl knappast kunna bli. Sedan känslösvallet lagt sig kvarstår de praktiska konsekvenserna, och dem kommer man inte ifrån genom affektbetonade ord och handlingar. De meningsriktningar, som tror att pensionsfrågan kan förbli olöst, kommer att inse sitt misstag och med dem de medborgargrupper, som i känslan av sin egen ekonomiska trygghet valt att stödja denna mot majoriteten av landets löntagare riktade negativism. Jag ber om ursäkt, herr talman, om jag tar i min mun detta ord, som användes så mycket under gårdagen. När jag gör det slår mig en annan tanke.

Det har deklarerats från regeringens sida, främst av hans excellens statsministern men även av socialministern, att det var negativismen som hade styrt högerpartiet. Även folkpartiet fick sin beskärda del, trots att vi har framlagt ett positivt förslag. Däremot nämndes inte centerpartiet. Med hänsyn till att centerpartiet skördat en del framgångar politiskt på sin negativism kan jag knappast tro, att anledningen till att regeringen glömt bort att kritisera centerpartiet skulle vara, att man från regeringens sida ansett detta parti vara politiskt betydelselöst. Eftersom jag ser, att herr statsministern befinner sig i kammaren, skulle jag vilja rikta en fråga till honom: Varför fick inte också centerpartiet sin beskärda del av den kritik, som i övrigt ströts med så generös hand över folkpartiet och högerpartiet?

Lika motbjudande som negativism är det att den andra ytterlighetsriktningen begagnat frågan om tjänstepensionen som ett medel att blåsa liv i en döende klasskamp, som i dagens läge vill mana till en politisk uppdelning efter linjer som ännu för ett kvartssekel sedan var vanliga och kanske berättigade, men som i dagens läge är inte bara oberättigade utan även för utvecklingen direkt skadliga. I ett modernt, progressivt samhälle måste man nämligen räkna med ett djupgående samarbete mellan före-

tagare och anställda, och därför är alla försök att skapa motsättningar eller skärpa ännu bestående motsättningar ett bakåtsträveri.

Parterna på arbetsmarknaden har beaktat dessa ändrade förhållanden och vidgat möjligheterna att genom avtalsuppgörelser undvika konflikter. Motsättningar, som i ett tidigare skede har lett till konflikter med vittgående politiska verkningar, avgörs numera på ett smidigt sätt av organisationerna. Saltsjöbadsavtalen är ett bevis för att det verkligen finns samarbetsvilja hos parterna. Det är därför närmast förbluffande att regeringen och det socialdemokratiska partiet, som alltid framhåller sin nära samhörighet med arbetarrörelsen, helt saknar tilltro till dess förmåga att avtalsvägen ordna ålderstryggheten för sina medlemmar. Efter decenniernas kamp för föreningsrätt och avtalsrätt och efter att ha uppnått en position i samhället som inger allmän respekt förklaras nu fackföreningsrörelsen ur stånd att tillvarata sina egna intressen när det gäller tjänstepension, som ju i alla fall utgör en del av den totala livslönen. En lönefråga alltså — ingenting annat.

Gentemot detta framhålls det att löneavtalen trots allt inte ännu omfattar alla löntagare, att långt ifrån alla är organiserade, men att det är av största vikt inte bara för den enskilde individen utan för hela samhället, att alla har en någorlunda jämförbar ålderstrygghet. Det är riktigt. Jag tror därför att det inte går att undkomma en lagstiftning om tjänstepension, även om det ur andra synpunkter kanske varit bättre om den kunnat undvikas. Men det är väl fördenskull inte nödvändigt att göra en sådan lagstiftning så snäv, att den knappast lämnar något som helst utrymme för avtalsmässiga uppgörelser. Jag betraktar nämligen inte den respitid på halvtannat år, varunder man har rätt att ingå avtal, om man så önskar, som någon verklig avtalsfrihet.

Det bör understrykas att det förelig-

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

gande lagförslaget visserligen ger de nu verksamma inom fackföreningarna en viss om än mycket begränsad möjlighet till avtalsmässiga uppgörelser om pensionen, men att kommande generationer helt kommer att sakna denna möjlighet. Utträde ur pensionssystemet kan för löntagarorganisationernas del inte ske sedan man en gång kommit med. Den rätten finns endast för företagarna. Jag tycker nog att de representanter för fackföreningsrörelsen som medverkat till lagförslaget har tagit på sig ett mycket stort ansvar inför kommande släkten.

Ansaret blir inte mindre av att den enda motiveringen för en så snäv lagstiftning är, att den skall passa in i det föreslagna finansieringssystemet — fördelningsmetoden. Enligt den har avgifterna till pensionen intet egentligt samband med de utbetalade pensionsbeloppen. Detta har ju en del talare i denna kammare ansett vara en fördel — jag kan emellertid inte se det så. Någon laglig rätt till en viss inbetald pensionssumma finns inte. Man kan också uttrycka det så, att vad vi nu står i begrepp att lagstifta om är i första hand inbetalningen av avgifterna för de närmaste åren. Vad vi kommer att få i pension, det får kommande generationer riksdagsledamöter besluta.

När pensionsbeloppen skall utbetalas, får man ta dem av de under året inflytande avgifterna, men finns det några garantier för att den ekonomiska situationen här i landet alltid kommer att vara sådan, att det kan vara försvarligt att utbetala pensioner enligt de generösa förhandslöften, som regeringen nu vill att riksdagen skall ge? Jag är långt ifrån övertygad om det. Nog kommer det även i framtiden att finnas risker för att vi kan råka in i ekonomiska besvärigheter. Är det då realistiskt att tänka sig, att de verksamma åldrarna utan knot skall finna sig i att få sin egen standard sänkt genom höga avgifter som skall hålla pensionärernas standard

orubbad. Det är naturligtvis en hög och vacker tanke att tilltro kommande släkten en sådan uppoffrande solidaritet, men man lever inte på sköna tankar — tyvärr. Jag är ganska övertygad om att en tjänstepension enligt fördelningsmetoden även i framtiden kommer att ge upphov till hårda politiska strider, där pensionärerna själva ofta kommer att få sitta emellan. En sådan framtid vill jag som ansvarig folkrepresentant inte vara med om att skapa förutsättningar för.

Det finns naturligtvis också andra orsaker till att de ansvariga representanterna för fackföreningsrörelsen anslutit sig till en lagfäst tjänstepension enligt fördelningsmetoden, men jag tror att den förnämsta anledningen dock har varit den snabba uppbyggnaden av pensionerna som den metoden medger. Och visst är det sant. Regeringsförslaget medger att man mycket snabbt kommer upp till en pensionsnivå som är av verklig betydelse. Men fränsett den avsaknad av garantier för framtiden som jag nyss berört medför regeringsförslaget även andra konsekvenser till nackdel främst för kroppsarbetarna. Dessa, som i regel har en tjänstgöringstid på 40 å 50 år, får ju samma pension som en löntagare med samma inkomst men med endast 30-årig tjänstgöringstid. Under 15 å 20 år får de förstnämnda betala avgifter som inte är på minsta sätt till gagn för deras egen pension. Inom fackföreningsrörelsen har man tidigare energiskt bekämpat oberättigade förmåner, men i den här frågan är man plötsligt beredd att kasta sina principer över bord. Jag tror att det längre fram kommer att bli en belastning för solidaritetskänslan. Inom all vår verksamhet är det nog ofta så, att om vi vinner tid, sker det på bekostnad av kvalitet, och det gäller även vid producerandet av ett pensionssystem.

Herr talman! Därmed är jag tillbaka vid utgångspunkten, den politiska bedömningen. Av vad jag nu har anfört

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

framgår det, att jag inte för min del kan medverka till att en tjänstepension enligt regeringens förslag genomförs, hur gärna jag än ser att pensionsfrågan löses nu och hur nödvändigt jag än anser det vara att de pensionslösa arbetarna erhåller den ålderstrygghet, som andra grupper i samhället sedan länge haft. Men jag tror därför inte att frågan om en allmän tjänstepension kan förbli olöst under någon längre tid. Det har från en del håll sagts, att här finns det i verkligheten bara en väg att gå om man vill lösa denna fråga, nämligen regeringens. Folkpartiets förslag har ju vid valen endast fått så och så många röster. Har det egentligen någon som helst betydelse att en massa delvis osunda valtaktiska spekulationer kring pensionsfrågan lett till önskat resultat och att folkpartiet har gått tillbaka? Har förslaget som sådant blivit sämre för det? Nej, det har snarare blivit bättre. Folkpartiet har bemödat sig om att skapa fram ett förslag till lösning av pensionsfrågan, där det har tagits hänsyn såväl till den framtida säkerheten som till personlig frihet och facklig integritet. Det har också varit väsentligt för oss, att var och en har personlig rätt till sina hopsparade pensionsmedel samt att pensionsreformen genomförs på ett sätt som inte skadar sparandet och därmed landets ekonomi. Det är visserligen ett ganska väl utarbetat förslag som folkpartiet lagt fram i sin motion men i alla fall endast ett principförslag, som mycket väl tål vid en justering på åtskilliga punkter, om man bara kan enas om de huvudsynpunkter jag nyss nämnde.

Det finns fortfarande förhandlingsmöjligheter och om regeringsförslaget i dag skulle falla, är det trots allt kanske bara till nytta med ett eller annat års uppskov. Kanske de politiskt upphettade sinnena då hinner svalna och vi kan se mera sakligt på tingen. Någon, jag tror det var herr Zetterberg, har tidigare i dag sagt, att han ville ge folkpartiets ledamöter ännu en chans att

tänka om, att det fanns ytterligare en tid till omprövning, innan votering skulle ske. Men den möjligheten, herr talman, finns även för den andra sidan. Man har här en längre tid spekulerat i eventuella röstförskjutningar.

Man har talat om nyckelmän på det ena hållet, men vi får inte glömma bort, att nyckelmännen lika gärna kan finnas på den andra sidan. Vi kanske då kan komma fram till en lösning av pensionsfrågan på en bredare basis än vi kan få i dag.

Herr talman! Jag ställer dessa möjligheter öppet till kammarledamöternas förfogande, och med den motiveringen tvekar jag inte att nu i likhet med utskottet yrka avslag på Kungl. Maj:ts pensionsförslag.

Herr talmannen tog nu ledningen av förhandlingarna.

Fru WALLERIUS-GUNNE (h):

Herr talman! Det jag har på hjärtat tar inte många minuter att säga. Jag begärde ordet i eftermiddags med anledning av herr Zetterbergs i Stockholm anförande. Han gav bl. a. en nödvändig och välkommen förklaring i den kristna ekumenikens anda. Den var nödvändig med hänsyn till de antydningar som tidigare gjorts, även av herr Zetterberg, och jag är tacksam för detta uttalande och ber att få instämma i det.

Hela den tankevärld, som har sitt ursprung i kristendomen, är så rik och skiftande, att den enskilda människan inte kan uppleva eller fatta mer än en ringa del. För Broderskapsrörelsen har likställighetskravet framstått som en av de viktigaste slutsatserna av det kristna budskapet. Tiden bleve mig för knapp, om jag skulle återge alla de delar av helheten, som inspirerat människor till livsinsatser, till att troget arbeta i sin jordiska kallelse, att vara trogna också i den lilla uppgiften, att förvalta och föröka anförtrödda pund och mycket annat med olika aspekter och med olika

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

inriktningar. Alla är vi besjälade av föresatsen att hjälpa och bistå vår nästa i alla faror och levnadsbehov, även om vi ledes till olika ställningstaganden. Det erkännandet skall vi ge varandra. Vi vill inte med vett och vilja bära falskt vittnesbörd mot vår nästa.

Till slut vill jag, då jag ändå vågat ta upp frågan om kristendom och politik, personligen deklarerat att jag i allmänhet inte i rent politiska sammanhang drar fram de kristna motiveringar som jag bär inom mig, dels därför att den kristna ståndpunkten kan för olika människor leda till olika ställningstaganden, dels av följande anledning. Vid min sida i samhället arbetar människor som inte delar min tro. Vet jag då så bestämt att deras motiv inte emanerar ur kristna ideal? Faller jag inte genom etiketterande en dom som det inte tillkommer mig att fälla?

Det står också klart för mig att våra motiv, även då vi själva menar dem vara alldeles rena, kan vara bemängda med mänskliga beräkningar.

Herr talman! Jag vet att mina reflexioner intet omedelbart har att skaffa med särskilda utskottets utlåtande nr 1, men problemet kristendom och reformer ventilerades så pass flitigt på eftermiddagen att jag har ansett mig ha en viss rätt att göra detta inlägg.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten A. Förslaget till lag om försäkring för allmän tilläggspension

1—11 §§

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan om avslag å dessa paragrafer, dels och på bifall till den vid punkten fogade reservationen 1) av herr Strand m. fl., innebärande godkännande av det genom propositionen framlagda förslaget till paragrafernas lydelse; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafsson i Stockholm begärde emellertid votering, i anledning varav

efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren i enlighet med särskilda utskottets hemställan i punkten A) i utskottets utlåtande nr 1 avslår §§ 1—11 i det genom propositionen framlagda förslaget till lag om försäkring för allmän tilläggspension, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med bifall till den vid punkten fogade reservationen 1) av herr Strand m. fl. godkänt ifrågavarande paragrafer.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 114 ja och 115 nej, varjämte en av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså med bifall till den vid punkten fogade reservationen godkänt ifrågavarande paragrafer.

12 §

Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan om avslag å paragrafen; 2:o) bifall till den av herr Strand m. fl. avgivna reservationen 1); samt 3:o) antagande av det förslag till paragrafens lydelse, som innefattades i motionerna I: 434 och II: 526; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafsson i Stockholm begärde likväl votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen äskade dock herr Gansmoe votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarerna till kontraposition i huvudvoteringen angående 12 § i förevarande lagförslag antager det förslag, som innefattas i den av herr Strand m. fl. avgivna reservationen 1), röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarerna till kontraposition i nämnda votering antagit det förslag till paragrafens lydelse, som innefattas i motionerna I: 434 av herr Ringaby och II: 526 av herr Gansmoe m. fl.

Sedan kammarernas ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarernas ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Gansmoe begärde emellertid omröstning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 114 ja och 48 nej, varjämte 68 av kammarernas ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarerna hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den under 2:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammarerna i enlighet med särskilda utskottets hemställan i punkten A) i utskottets utlåtande nr 1 avslår 12 § i det genom propositionen framlagda förslaget till lag om försäkring för allmän tilläggspension, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarerna med bifall till den vid punkten fogade reservationen 1) av herr Strand m. fl. godkänt ifrågasvarande paragraf.

Sedan kammarernas ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 114 ja och 115 nej.

Kammarerna hade alltså med bifall till den vid punkten fogade reservationen godkänt ifrågasvarande paragraf.

Övriga delar av lagförslaget

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan om avslag å dessa delar av förslaget, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen 1) av herr Strand m. fl.; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafsson i Stockholm begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarerna i enlighet med särskilda utskottets hemställan i punkten A) i utskottets utlåtande nr 1 avslår övriga delar av det genom propositionen framlagda förslaget till lag om försäkring för allmän tilläggspension, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarerna med bifall till den vid punkten fogade reser-

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

vationen 1) av herr Strand m. fl. antagit lagförslaget i dessa delar.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 114 ja och 115 nej, varjämte en av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså med bifall till den vid punkten fogade reservationen antagit lagförslaget i dessa delar.

Punkten B. Förslaget till lag angående de procentsatsen för avgiftsuttaget under åren 1960—1964

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan om avslag å lagförslaget, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen 2) av herr Strand m. fl., innebärande antagande av nämnda förslag; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafsson i Stockholm begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren i enlighet med särskilda utskottets hemställan i punkten B) i utskottets utlåtande nr 1 avslår det genom propositionen framlagda förslaget till lag angående procentsatsen för avgiftsuttaget under åren 1960—1964, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med bifall till den vid punkten fogade reservationen 2) av herr Strand m. fl. antagit ifrågavarande lagförslag.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 114 ja och 116 nej.

Kammaren hade alltså med bifall till den vid punkten fogade reservationen 2) av herr Strand m. fl. antagit förevärande lagförslag.

Punkten C. Förslaget till reglemente angående allmänna pensionsfondens förvaltning

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan om avslag å detta förslag, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen 3) av herr Strand m. fl., innebärande antagande av nämnda förslag med vissa ändringar; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafsson i Stockholm begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren i enlighet med särskilda utskottets hemställan i punkten C) i utskottets utlåtande nr 1 avslår det genom propositionen framlagda förslaget till reglemente angående allmänna pensionsfondens förvaltning, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med bifall till den vid punkten fogade reservationen 3) av herr Strand m. fl. antagit ifrågavarande förslag med vissa ändringar.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspro-

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

positionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 114 ja och 116 nej.

Kammaren hade alltså med bifall till den vid punkten fogade reservationen antagit förevarande förslag med vissa ändringar.

Punkten D. Skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om förslag till tilläggspensioneringens ordnande i enlighet med i motionerna I: 433 och II: 523 angivna riktlinjer

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i denna punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen 4) av herr Aastrup m. fl.; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Wedén begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller särskilda utskottets hemställan i punkten D) i utskottets utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen 4) av herr Aastrup m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes.

Innan omröstningen förklarats avslutad lämnades på begäran ordet till

Fröken VINGE (fp), som yttrade:

Herr talman! Jag ber att få anmäla, att jag råkade rösta fel.

Vid i anledning härav företagen ny omröstning avgåvos 192 ja och 38 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten E, avseende uttalande rörande folkpensionsförmånerna efter år 1968

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i denna punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen 5) av herr Bengtson m. fl.; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Wahlund begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller särskilda utskottets hemställan i punkten E) i utskottets utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen 5) av herr Bengtson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes.

Innan omröstningen förklarats avslutad erhöll herr PETTERSON i Degerfors (s) på begäran ordet och anförde:

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

Herr talman! Jag ber att få anmäla, att jag råkade rösta fel.

I anledning härav verkställdes förnyad omröstning. Därvid avgåvos 154 ja och 71 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten F, avseende sparfrämjande åtgärder

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i denna punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen 6) av herr Strand m. fl.; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafsson i Stockholm begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller särskilda utskottets hemställan i punkten F) i utskottets utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen 6) av herr Strand m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 115 ja och 115 nej.

Då följaktligen de avgivna rösterna voro lika delade, nedlade herr talman i rösturnan en ja-sedel och en nej-sedel, varefter på herr talmannens anmodan herr *Hallén* ur urnan upptog

den ena av dessa båda sedlar; och befanns den upptagna sedeln innehålla ja.

Kammaren hade alltså fattat beslut i enlighet med ja-propositionens innehåll.

Punkten G, avseende åtgärder för viss värdesäkring

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i denna punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen 7) av herr Strand m. fl.; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafsson i Stockholm begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller särskilda utskottets hemställan i punkten G) i utskottets utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen 7) av herr Strand m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 115 ja och 115 nej.

Då följaktligen de avgivna rösterna voro lika delade, nedlade herr talman i rösturnan en ja-sedel och en nej-sedel, varefter på herr talmannens anmodan herr *Hallén* ur urnan upptog den ena av dessa båda sedlar; och befanns den upptagna sedeln innehålla ja.

Kammaren hade alltså fattat beslut i enlighet med ja-propositionens innehåll.

Lag om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.*Punkten H, avseende skattefrihet för inkomst av visst deltidsarbete*

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i denna punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen 8) av herr Strand m. fl.; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafsson i Stockholm begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller särskilda utskottets hemställan i punkten H) i utskottets utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen 8) av herr Strand m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 114 ja och 116 nej.

Kammaren hade alltså bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Punkten I, angående motionsvis framförda yrkanden om utredning rörande vissa frågor avseende tilläggspensioneringen

1) *Motionerna I: 428 av herr Grym m. fl. och II: 524 av herr Fredriksson m. fl.*

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen 9) av herr Strand

m. fl. i förevarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafsson i Stockholm begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren i fråga om de under punkten I 1) upptagna motionerna I: 428 av herr Grym m. fl. och II: 524 av herr Fredriksson m. fl. bifaller utskottets hemställan, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren i detta avseende bifallit yrkandet i reservationen 9) av herr Strand m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 114 ja och 116 nej.

Kammaren hade alltså i nu förevarande avseende bifallit den vid punkten fogade reservationen,

2) *Motionerna I: 430 av herrar Öhman och Helmer Persson samt II: 525 av herr Senander m. fl.*

Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den av herr Strand m. fl. avgivna reservationen 9) i förevarande del; samt 3:o) bifall till motionerna I: 430 och II: 525 i förevarande del; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafsson i Stockholm begärde likväl votering, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den med 2:o) betecknade propositionen följande vote-

Anslag till seminarier för huslig utbildning

ringsproposition efter given varsel upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren i fråga om de under punkten I 2) upptagna motionerna I: 430 av herrar Öhman och Helmer Persson samt II: 525 av herr Senander m. fl. bifaller utskottets hemställan, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren i detta avseende bifallit yrkandet i reservationen 9) av herr Strand m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härfter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 114 ja och 116 nej.

Kammaren hade alltså i detta avseende bifallit det i reservationen gjorda yrkandet.

3) och 4) *Motionen II: 522 av herr Kellgren m. fl. samt motionen II: 527 av herr Christenson i Malmö*

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen 9) av herr Strand m. fl. i förevarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafsson i Stockholm begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes.

Den, som vill, att kammaren i fråga om den under punkten I 3) upptagna motionen II: 522 av herr Kellgren m. fl. samt den under punkten I 4) upptagna motionen II: 527 av herr Christenson i

Malmö bifaller utskottets hemställan, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren i detta avseende bifallit yrkandet i reservationen 9) av herr Strand m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härfter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 111 ja och 117 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså i förevarande avseende bifallit yrkandet i reservationen.

Punkten J, avseende vissa motionsvis framförda yrkanden

Utskottets hemställan bifölls.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

§ 2

Anslag till seminarier för huslig utbildning

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1959/60 under åttonde huvudtiteln till seminarier för huslig utbildning jämte i ämnet väckta motioner.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Fröken OLSSON (s):

Herr talman! Både Kungl. Maj:ts och utskottet har motiverat sitt ställningstagande att inte lägga fram förslag till lärarutbildning på det husliga områ-

Anslag till seminarier för huslig utbildning

det i anslutning till 1953 års lärarinneutbildningskommittés betänkande enbart med ekonomiska skäl.

I både propositionen och utskottsutlåtandet framhålles vikten av att frågan blir löst fortast möjligt. Vi är några ledamöter som har motionerat i frågan. Vi har inte velat gå längre än till ett förslag om att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall begära proposition till nästa års riksdag. Utskottet har inte ens velat gå med på detta utan har nöjt sig med att begära åtgärder så snart det befinnes möjligt.

Vi motionärer är lika medvetna som utskottet om de ekonomiska svårigheterna, och vi förstår att man måste böja sig för dem. Å andra sidan har man skjutit på denna fråga mycket länge. Vi håller nu på att mycket hastigt bygga ut yrkesutbildningen. Vi kommer snart att ha genomfört enhetsskolan i full utsträckning, i vilken på linje 9 y husligt arbete blir obligatoriskt ämne i samtliga skoldistrikt. Vi kan inte genomföra denna utbyggnad, om vi inte har lärare till alla grenar av yrkesutbildningen. Därför är det nödvändigt att denna fråga äntligen kommer ur det dödläge som den så länge befunnit sig i.

Vi kan nu inte ställa något yrkande utan vill bara uttala förhoppningen, att Kungl. Maj:t nästa år måtte finna det möjligt att lägga fram förslag till en mera definitiv lösning av denna för yrkesutbildningen så viktiga fråga.

I detta anförande instämde fru *Lewén-Eliasson* (s), fröken *Vinge* (fp), fröken *Elmén* (fp), fru *Eriksson* i Ängelholm (s) och fru *Thunvall* (s).

Fru KRISTENSSON (h):

Herr talman! Det är välbekant, att statsbudgeten är ansträngd och att därför synnerlig sparsamhet måste iakttas i många sammanhang. Det är kanske därför inte ägnat att förvåna, att departementschefen när han framlagt propositionen om den husliga utbildningen

har nödgats ta särskild hänsyn till den ekonomiska situationen.

Departementschefens förslag liksom även utskottets utlåtande ger emellertid uttryck för en alltför stor restriktivitet när det gäller realiserandet av angelägna reformkrav. Den husliga utbildningen står i strykklasse och har gjort det under alltför många år. Jag har en bestämd känsla av att man på ansvarigt håll inte tillmäter denna utbildning den vikt som vore önskvärt. Det råder redan nu en kännbar brist på lärare inom detta område, och denna brist kommer att ytterligare accentueras om inte snabba åtgärder vidtas. Jag vill erinra om riksdagens beslut om enhetsskolan och de konsekvenser detta beslut kommer att få just när det gäller efterfrågan på lärare. Det är vår förhoppning, att departementschefen när han lägger fram förslag till anslagsäskanden under åttonde huvudtiteln för budgetåret 1960/61 skall ge denna sektor verklig prioritet, detta bl. a. med hänsyn till behovet av lärare inom skolväsendet liksom också med hänsyn till de yrkesmedvetna ungdomar som står i kö för att vinna inträde vid dessa utbildningsanstalter.

I fråga om en specialgren inom detta område, nämligen ekonomiföreståndarutbildningen, är eftersläpningen speciellt stor. Yrkesutbildningen startade för 40 år sedan och har därefter i stort sett varit oförändrad.

Ekonomiföreståndarna har att svara för att kosten vid våra storkök, vid sjukhus, regementen och dylikt är ur näringsfysiologisk synpunkt fullvärdig och att utgifterna håller sig inom anslagets ram. Anslagen till dessa storkök rör sig många gånger om miljonbelopp. Att som i motion II: 481 föreslagits utöka den teoretiska utbildningen för ekonomiföreståndarna från ett till två år i enlighet med 1953 års lärarinneutbildningskommittés förslag skulle med all sannolikhet innebära besparingar på längre sikt. Ytterligare kunskaper

Ändrad ordning för uppförande i statsbudgeten av anslag till avlöningar

om näringsfysiologien — inom detta område har det hänt mycket under det senaste decenniet, för att inte tala om utvecklingen inom dietläran — parade med ekonomiskt kunnande kan måhända för våra storköks vidkommande innebära, att vi får en mera fullvärdig kost till lägre pris. En efter olika sjukdomar avpassad diet skulle säkerligen också i många fall leda till snabbare rehabilitering med kortare vårdtider vid sjukhusen som följd.

Utskottet har när det behandlat detta ärende menat, att frågan om utbildningen av ekonomiföreståndare borde prövas i samband med ställningstagandet i övrigt till kommitténs förslag. Det saknas enligt min uppfattning skäl för en dylik sammankoppling av utbildningen av ekonomiföreståndare med utbildningen i övrigt inom detta område. Med endast små ändringar i organisationen skulle den här avsedda förlängningen av ekonomiföreståndarutbildningen kunna genomföras. Både Fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala och statens skolköksseminarium har ansett det möjligt att separat genomföra denna ökade utbildning. Remissinstanserna har också i stort sett varit eniga i vad avser kommitténs förslag i denna del, och någon ytterligare utredning synes därför inte påkallad.

Utan att ha något direkt yrkande vill jag endast hemställa, att departementschefen vill med all möjlig skyndsamhet framlägga förslag om en förbättring av utbildningen av ekonomiföreståndare.

I detta anförande instämde fröken *Wetterström* (h), fröken *Karlsson* (h), herr *Nilsson* i Svalöv (h), fru *Sjöqvist* (h) och herr *Nordgren* (h).

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet hemställt.

§ 3

Föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av staten tilldömd ersättning för släckningskostnad vid skogsbrand,

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente m. m., och

nr 91, i anledning av väckta motioner angående ändrade övergångsbestämmelser rörande statsbidragen till driftkostnader för det allmänna skolväsendet.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 4**Ändrad ordning för uppförande i statsbudgeten av anslag till avlöningar**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 93, i anledning av väckta motioner om ändrad ordning för uppförande i statsbudgeten av anslag till avlöningar.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ewerlöf m. fl.* (I: 121) och den andra inom andra kammaren av herr *Hjalmarsson m. fl.* (II: 140), hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att Kungl. Maj:t måtte vid uppgörandet av statsverkpropositionen för budgetåret 1960/61 och för följande budgetår för ifrågakommande fall uppföra å förslagsanslag avlöningar till ordinarie och extra ordinarie tjänstemän — under bifogande av vederbörliga uppgifter rörande personalförteckningen avseende samtliga ordinarie och extra ordinarie befattningar — samt å obetecknat anslag avlöningar till extra tjänstemän, ävensom att härvid måtte lämnas uppgift om behovet av extra befattningar i 20:e lönegraden och däröver.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 121 och II: 140 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Ändrad ordning för uppförande i statsbudgeten av anslag till avlöningar

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson* samt herrar *Staxäng, Nilsson* i Göingegården och *Heckscher*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I:121 och II:140, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att Kungl. Maj:t måtte vid uppgörandet av statsverkspropositionen för budgetåret 1960/61 och för följande budgetår för ifrågakommande fall uppföra å förslagsanslag avlöningar till ordinarie och extra ordinarie tjänstemän — under bifogande av vederbörliga uppgifter rörande personalförteckningen avseende samtliga ordinarie och extra ordinarie befattningar — samt å obetecknat anslag avlöningar till extra tjänstemän, ävensom att härvid måtte lämnas uppgift om behovet av extra befattningar i 20:e lönegraden och däröver.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **HECKSCHER** (h):

Herr talman! Jag förmodar att det skulle vara en fullkomligt fåvitsk förhoppning, att kammarens ledamöter nu skulle ha så särskilt stort intresse för de relativt tekniska frågor som beröres i denna motion och i en rad följande. Jag skall därför fatta mig så kort som möjligt men skulle i alla fall vilja säga ett par ord om de tankar, som ligger bakom de olika förslagen.

Jag vill först erinra om motion nr 139, som behandlades tidigare denna riksdag och som avsåg sammanförande av en mängd småanslag till större enheter. Gentemot förslag av denna typ har det vid en rad tillfällen inletts, att det skulle vara orimligt att sammanföra sakanslagen till större enheter men däremot lämna personanslagen helt orubade. I detta fall, när det gäller de motioner om vilka statsutskottets utlåtande nr 93 handlar, har däremot avlöningsanslagen upptagits till behandling.

Det förhåller sig som bekant för närvarande så, att man har i huvudsak tre

anställningsformer i den offentliga förvaltningen: ordinarie, extra ordinarie och extra. Men beträffande anslagen och uppförandet av befattningarna i statsförslag, som riksdagen skall behandla, drar man huvudsakligen en gräns mellan å ena sidan de ordinarie befattningarna samt å andra sidan de extra ordinarie och de extra, vilka sammanföres. Denna uppdelning är emellertid numera ganska orealistisk.

De extra ordinarie befattningshavarna intar nämligen i praktiken en så gott som lika fast ställning som de ordinarie befattningshavarna. Det finns inte längre någon rimlig anledning att i budgethänseende upprätthålla en avgörande skillnad mellan ordinarie och extra ordinarie befattningar. Däremot är det alldeles klart att de extra befattningarna hos verk och myndigheter är avsedda för sådana personalbehov, som inte äger bestånd under någon särskilt lång tid eller som i varje fall inte kan med visshet förutses för någon särskilt lång tid, varför man måste ha möjlighet att vidta förändringar allteftersom händelserna utvecklar sig.

Det är därför enligt vår uppfattning rimligare att dra den avgörande gränsen icke mellan ordinarie samt extra ordinarie befattningar utan mellan ordinarie och extra ordinarie å ena sidan samt de extra befattningarna å den andra. Om man gör det kan man på ett helt annat sätt inför riksdagen redovisa, vilket personalbehov som har permanent karaktär och vilket som är rent tillfälligt. Det är det senare som skall upptagas under rubriken Extra. Man kan då också närma sig frågan om rationalisering på ett annat sätt än man nu gör. Det är nämligen inte givet att personalbehov under alla omständigheter kan skiljas från de behov, som förekommer under sakanslag. I åtskilliga fall kan man tänka sig att sakanslag och anslag till extra personal skulle kunna avvägas mot varandra, men för närvarande har riksdagen ingen som helst möj-

Ändrad ordning för uppförande i statsbudgeten av anslag till avlöningar

lighet att bedöma, vilken avvägning som i det hänseendet företages, eftersom de extra personalanslagen icke är skilda från de extra ordinarie. Man kan alltså inte av statsverkspropositionen — ofta inte ens av statsliggaren — få fram hur mycket extra personal ett verk eller en myndighet har.

En gränsdragning av annan typ skulle göra möjligt för riksdagen att på ett helt annat sätt än nu bedöma personalbehovens karaktär hos verk och myndigheter och även göra det möjligt att komma längre när det gäller ett sådant sammanförande av olika anslag, som kan leda till nödvändiga rationaliseringar inom förvaltningen.

Ett särproblem som i det sammanhanget kommit upp är frågan om anslagsbeteckningen och den därmed sammanhängande frågan om vilka befattningar som skall upptagas i en riksdagen underställd personalförteckning. För närvarande är anslagen till ordinarie befattningar förslagsbetecknade, medan däremot icke ordinarie befattningar ibland är förslagsbetecknade men oftare är obetecknade. Eftersom anslagen till ordinarie befattningar är förslagsbetecknade, har man tagit upp en personalförteckning som riksdagen godkänner för att därigenom kunna överblicka och ta ställning till de befattningar som inrättas. När det gäller extra ordinarie tjänster har man emellertid, med undantag för de högre tjänsterna, inte någon sådan personalförteckning. Där ger man alltid verk och myndigheter möjlighet att fritt inrätta icke blott extra utan även extra ordinarie befattningar, detta trots att de senare i realiteten oftast har lika permanent karaktär som de ordinarie. Denna gränsdragning är enligt motionärernas och reservanternas uppfattning icke riktig.

Det har nu från utskottets sida invänts, att ett bifall till motionärernas förslag, som går ut på att man skall ta upp också de extra ordinarie tjänsterna i samma utsträckning som de ordinarie,

skulle komma att skärpa riksdagens kontroll över myndigheterna och minska myndigheternas handlingsfrihet. Även i en rad av de avgivna remissyttrandena har detta argument anförts.

Argumentet förefaller mig en smula egendomligt. Varför skall det vara så att verkens och myndigheternas rörelsefrihet nödvändigtvis anknyter just till extra ordinarie befattningar? Kan man inte snarare tänka sig att denna rörelsefrihet bör anknyta till de extra tjänsterna enbart? Och vidare: Om det skulle vara oriktigt att låta riksdagen ta ställning exempelvis till inrättande av extra ordinarie tjänster i de lägsta lönegraderna — vaktmästartjänster o. s. v. — varför är det då inte lika orimligt att låta riksdagen ta ställning till ordinarie tjänster av den typen, vilka ju i grunden inte har mera permanent karaktär än extra ordinarie?

Med den utveckling som ägt rum i fråga om tjänsternas karaktär måste man enligt vår uppfattning också i detta hänseende likställa de extra ordinarie och de ordinarie befattningarna. Skall man ta upp de ordinarie i personalförteckningen i viss utsträckning bör man göra detsamma också med de extra ordinarie; skall man undantaga extra ordinarie befattningar från personalförteckningen, måste man göra det också med motsvarande ordinarie. Och det torde inte vara någon större svårighet att finna en lösning, varigenom man skulle kunna hindra ett nyinrättande av tjänster i orimlig utsträckning inom ramen för de förslagsbetecknade avlöningsanslagen.

På dessa grunder, herr talman, har vi i motionerna och även i reservationen velat hemställa, att man framdeles måste få en annan redovisning i statsverkspropositionen av avlöningsanslag och tjänster än den som för närvarande förekommer. Även om det i remissyttrandena riktats en del rätt befogade invändningar mot detaljer i motionerna, kvarstår huvudargumenteringen ändå

Ändrad ordning för uppförande i statsbudgeten av anslag till avlöningar

orubbad. Därför, herr talman, finner jag mig utan någon som helst svårighet kunna yrka bifall till den vid statsutskottets utlåtande nr 93 fogade reservationen av fröken Andersson m. fl.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Som herr Heckscher sade är denna fråga om avlöningsanslagens uppförande i budgeten mycket tekniskt betonad. Jag tror heller inte det lönar sig att inför en i det närmaste tom kammare ta upp någon mera ingående diskussion om uppställningen av avlöningsanslagen. Jag skall emellertid säga några ord med anledning av vad herr Heckscher anförde.

Högerpartiet väckte, som herr Heckscher framhöll, vid riksdagens början en motion, vari yrkades ett sammanförande av vissa sak- och omkostnadsanslag för diverse utgifter under varje huvudtitel. Ett bifall till förslaget skulle, menade vi, medföra en minskning av riksdagens kontrollmöjlighet över budgeten. Personligen har jag ändå haft vissa sympatier för den tankegången, att det i vissa avseenden ändå kunde vara klokt att ha i varje fall mera sammanfogade poster i budgeten än för närvarande.

I den motion som nu föreligger till behandling vill, som det sägs i något remissyttrande, i stort sett samma motionärer skärpa riksdagens kontroll över en del av anslagen i budgeten. Båda dessa yrkanden anges nu syfta till en effektivisering av budgetarbetet, men ett bifall till yrkandena skulle ändå medföra, att man komme till ganska motsatta resultat då det gäller de olika anslagstyperna. Jag vet inte hur högern för sin del förklarar den motsättningen.

Jag vill också påpeka, att det i den nu föreliggande motionen finns en del rena felaktigheter, som man väl ändå

kunde begära att de inte skulle ha varit med. Vad gäller t. ex. posten »rörligt tillägg» tycks motionärerna ha för sig, att den utnyttjas på ett annat sätt än som verkligen är fallet. Motionärerna tror tydligen att den posten bara anlitas för ordinarie tjänster. Tilläggsförmåner utgår från den posten även till icke-ordinarie befattningshavare.

Ett av motionärernas motiv tycks också enligt motionen vara att få till stånd en bättre kontroll över statens pensionskostnader. Man har där tydligen förbisett den uppgörelse som träffats med personalorganisationerna om att även extra personal skall äga pensionsrätt. I och med det bortfaller ju den delen av argumenteringen. Till yttermera visso kan nämnas att en mycket stor del av de statligt anställda arbetar enligt kollektivavtal och har pensionsrätt. I fråga om dessa har riksdagen inte någon möjlighet att granska förhållandena.

Om man tar del av de remissyttrandena, som finns bifogade dessa utlåtanden, så kommer man väl ändå fram till att denna motion är tämligen effektivt sönderskjuten. Jag skulle kunna citera en hel del av dessa utlåtanden som belägg för detta. Jag skall emellertid inte trötta kammaren med dylika citat. Var och en som är intresserad kan återfinna dem i yttrandena av statskontoret, riksräkenskapsverket, riksförsäkringsanstalten, som avgivit ett omfattande yttrande i detta ärende, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, statens organisationsnämnd, generaltullstyrelsen och ytterligare något ämbetsverk. Vi inom utskottet, som står för dess förslag i detta ärende, tror inte, att en sådan här ändrad ordning för avlöningsanslags uppförande i budgeten medför förbättringar eller besparingar, utan anser, att det till och med kan riskeras, att motsatsen kan bli fallet, om man skulle biträda yrkandet i motionen.

Herr talman! Jag ber att med det anförda få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ändrad ordning för uppförande i statsbudgeten av anslag till avlöningar

Herr NIHLFORS (fp):

Herr talman! Jag ser mig nödsakad att komma med några kompletteringar till vad herr Gustafsson i Stockholm här anförde. Jag har samma uppfattning som han, nämligen att denna motion måste avslås.

Jag vill bara påpeka inte bara för motionärerna, som väl redan har sett det, utan även för kammarens ledamöter, att det problem som tagits upp i motionen har riksdagen 1950 fått för sig redovisat, nämligen i bilaga 2, Gemensamma frågor, i statsverkspropositionen för det året.

I denna redovisning hänvisas till en utredning inom vederbörande departement, vilken varit föremål för remissbehandling, där ett flertal remissinstanser mer eller mindre bestämt avvisat förslaget såsom icke lämpligt. Det är denna, som man trodde, relativt väl begravda idé, vilken nu har återuppväckts av högerpartiet. Det framgår av denna redovisning i 1950 års statsverksproposition, att regeringen då ansåg, att den skulle kunna begära av de olika myndigheterna, att de varje år skulle lämna en förteckning över de tjänster som fanns på icke-ordinarie stat. Detta var alltså ett slags kompromiss.

Sedan den tiden har faktiskt myndigheterna lämnat förteckningar till Kungl. Maj:t inte bara på ordinarie tjänster, vilket alltid varit fallet, utan även på icke-ordinarie tjänster. Detta material har riksdagen givetvis haft möjlighet att ta ställning till. Det finns alltså, kan man säga, redan en redovisning, som borde vara till fyllest även för motionärerna.

Det har sagts i motionen, att det skulle finnas synnerligen många förslagsanslag för icke-ordinarie personal, varför det alltså skulle föreligga risk för ganska väsentliga överskridanden. Av riksräkenskapsverkets yttrande finner man emellertid att verket gått igenom statsliggaren för innevarande budgetår och konstaterat att det är en myc-

ket stark begränsning av sådana förslagsanslag. Endast undantagsvis finns det möjlighet att överskrida anslaget, och då måste i regel medgivande härtill inhämtas av Kungl. Maj:t; det finns alltså en spärr. Självfallet är att behovet av icke-ordinarie personal fluktuerar på vissa områden av förvaltningen. Sålunda behövs i fråga om sjukvården, läroanstalterna och försvarsväsendet smidig anpassning, om verk och institutioner skall kunna sköta sina åligganden på ett rationellt sätt.

Riksförsäkringsanstalten har påpekat, att motionärerna i sitt krav på detaljreglering av extra-ordinarie tjänster i 19 lönegraden och därunder varit inkonsekventa, eftersom de i samma motion påtalar, att personalanslagen i många fall är föremål för onödig specificering, men samtidigt vill de tydligen få till stånd ytterligare specificering utöver den som alltså redan är anbefalld. Motionärerna kanske inte haft riktigt klart för sig, att tillräcklig specificering i detta hänseende förefinns.

Jag tycker att motionen innehåller så många felaktigheter, att det inte är riktigt smakligt, att högerpartiet försvarar den, såsom man här har gjort. Jag måste faktiskt meddela, att det inom tjänstemannavärlden väckt ett visst uppseende, att motionen presenteras i det nu föreliggande skicket. Det är alltså, tror jag, inte uttryck för någon allmän konservatism att inte vilja rubba sina cirklar, som ligger bakom ämbetsverkens avvisande av denna tanke, utan det är helt enkelt ett reellt konstaterande att motionen i alltför stor omfattning grundas på missuppfattningar, bristande kännedom om verkliga förhållanden och överdrifter i fråga om bedömningen av de missförhållanden som man tror sig ha upptäckt och vill ha rättelse på. Motionärerna har alltså i mycket stor utsträckning slagit in öppna dörrar.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Ändrad ordning för uppförande i statsbudgeten av anslag till avlöningar

Herr HECKSCHER (h):

Herr talman! Jag måste tyvärr konstatera, att både herr Gustafsson och herr Nihlfors i sina försvarstal för utskottet har uppehållit sig huvudsakligen vid detaljfrågorna och inte vid den grundläggande frågan. Det grundläggande är alltså, att gränsdragningen mellan å ena sidan ordinarie samt å andra sidan extra ordinarie och extra tjänster inte längre är rimlig, utan att den rätta gränsen bör dras mellan ordinarie och extra ordinarie å ena sidan samt extra tjänster å den andra sidan.

När herr Nihlfors här talar om specificeringen kan jag förstå honom. Det är klart att det här skenbart föreligger en motsättning, men om herr Nihlfors haft tillfälle att uppmärksamma vad jag sade i mitt första anförande, hade han märkt att jag just försökte framhålla att samma argument, som man kan använda mot specificering av extra ordinarie tjänster, kan användas mot specificering även av motsvarande ordinarie tjänster. Så länge vi har specificering av ordinarie tjänster i lägre lönegrader, är det orimligt att i det hänseendet låta — jag höll på att säga — tillfälligheten att en tjänst är extra ordinarie bli avgörande för frågan i vad mån riksdagen skall pröva dess behövlighet.

Att sedan verken till Kungl. Maj:t ingår förteckningar över sina extra befattningar är inte alldeles obekant. Men dessa förteckningar redovisas ju aldrig av Kungl. Maj:t inför riksdagen, och med den oerhört begränsade tid denna har till sitt förfogande när det gäller granskning av budgetförslagen vore det sannolikt omöjligt — jag har aldrig sett att det förekommit — för vederbörande riksdagsutskott att gå in i detalj beträffande dessa till Kungl. Maj:t överlämnade men hos riksdagen icke redovisade förteckningar.

Den enda invändning av någon verklig tyngd, som kommit fram beträffande motionärernas och reservanternas krav

på en gränsdragnings av annan typ än den nuvarande, rör i själva verket denna fråga om pensionsrätten, som herr Gustafsson i Stockholm tog upp. Han talade om att numera också extra tjänstemän har viss pensionsrätt. Det är riktigt, men det är samtidigt ett faktum, som herr Gustafsson nog inte vill förneka, att denna pensionsrätt för extra tjänster inte inträder omedelbart. Här finns fortfarande i det hänseendet en viss skillnad, medan däremot, när det gäller fastheten i anställningen, i realiteten skillnaden är högst betydande.

Vad slutligen beträffar remissyttrandena är det kanske inte särskilt överraskande att man i budgetfrågor är konservativ — det har ju våra myndigheter alltid varit. De är vana vid ett visst budgetförfarande och tycker att det skulle vara besvärligt att gå över till någonting annat. Den sakprövning, som förekommer i remissyttrandena, avser dessutom, såvitt jag förstår, detaljerna snarare än själva det grundläggande i förslaget.

Jag ber därför, herr talman, fortfarande att få yrka bifall till reservationen.

Herr NIHLFORS (fp):

Herr talman! Det är riktigt att riksdagen inte från Kungl. Maj:t får förteckningar över beståndet i skilda verk av icke ordinarie tjänster, men riksdagen får numera inte heller i större utsträckning någon fyllig detaljredovisning i fråga om de ordinarie tjänsterna. Det finns självfallet möjlighet för riksdagens utskott att när det så önskar ta del av dessa förteckningar, om det nu skulle vara till någon glädje.

Sedan vill jag återigen — kanske litet för lokalpatriotiskt — referera vad riksförsäkringsanstalten sagt just i den fråga, som herr Heckscher ansåg att jag inte nämnvärt berörde. Riksförsäkringsanstalten säger en hel del — och

Redovisning i statsverkspropositionen för visst år jämväl av beräknade utgifter under kommande två budgetår

jag hänvisar till dess utlåtande — men framhåller också speciellt, att om man skulle gå över till ett sådant system som motionärerna förordat, skulle nya problem uppstå. Ordagrant säger anstalten på s. 18: »Genom dylika åtgärder skulle emellertid samtidigt den av motionärerna förordade omläggningen mista den verkan, som de åstundat. Därest man skulle välja den sist nämnda anordningen, dvs. överskridande av extraposten», — det finns omedelbar risk för att den med herr Heckschers system ofta skulle överskridas — »komme myndigheterna att betungas med en ytterst detaljerad fortlöpande bokföring och registrering av de belopp och de andra faktorer, som vid framställningar om överskridanden måste tagas i beräkning. Myndigheterna skulle vidare pressas till att i större utsträckning än måhända i och för sig vore rimligt utnyttja extra ordinarie anställningsform i stället för extra.» Man kan här till kommentera, att det kanske inte alltid vore det lyckligaste om man skall ta hänsyn till förvaltningens behov av att använda extra personal för att klara vissa toppar.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Heckscher begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 93, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Heckscher yrkade likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 172 ja och 45 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 5

Redovisning i statsverkspropositionen för visst år jämväl av beräknade utgifter under kommande två budgetår

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 94, i anledning av väckta motioner om redovisning i statsverkspropositionen för visst år jämväl av beräknade utgifter under kommande två budgetår.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ewerlöf m. fl.* (I: 122) och den andra inom andra kammaren av herr *Hjalmarson m. fl.* (II: 141), hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att fr. o. m. statsverkspropositionen för budgetåret 1960/61 måtte för varje anslag upptagas jämväl uppgift om det ungefärliga belopp, som kunde beräknas bli erforderligt för motsvarande ändamål under de två närmast därefter följande budgetåren.

Utskottet hemställde

1. att motionerna I: 122 och II: 141 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

2. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskot-

Redovisning i statsverkspropositionen för visst år jämväl av beräknade utgifter under kommande två budgetår

tet anført angående kostnadsberäkningar i kommittébetänkanden.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson* samt herrar *Staxäng*, *Nilsson* i Göingegården, *Heckscher* och *Helén*, vilka ansett att utskottet under 1. bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 122 och II: 141, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga, att från och med statsverkspropositionen för budgetåret 1960/61 måtte för varje anslag upptagas jämväl uppgift om det ungefärliga belopp, som kunde beräknas bli erforderligt för motsvarande ändamål under de två närmast därefter följande budgetåren.

Herr talmannen meddelade, att överläggningen finge omfatta jämväl statsutskottets utlåtanden nr 95 och 96.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr STAXÄNG (h):

Herr talman! Statsutskottets utlåtanden nr 94 och 95 innehåller förslag i anledning av två motioner från högerhåll. Dessa motioner, som berör olika delar av statens budgetarbete, måste ses i ett större sammanhang. De är en realistisk följd av den allvarliga kris som statens ekonomiska förvaltning nu genomgår, en kris som framkommit genom att den statliga verksamheten inom olika områden, från att ursprungligen ha varit i hög grad begränsad till en hjälp till självhjälp, alltmer har svällt ut, i många fall till en fullkomligt servicebetonad verksamhet. Följden har också blivit att riksdagen, som dock skall besluta de olika anslagen, icke har haft den nödvändiga översikten över de statliga utgifterna. Även om Kungl. Maj:t har företagit prutningar av de äskanden som gjorts från myndigheternas sida, kan man inte fria sig från den känslan, att statsmakterna i hög grad förlorat greppet om kostnadsutvecklingen inom det statliga området.

Så länge inkomsterna i den statliga budgeten höll någorlunda jämna steg med utgifterna, var det som om man ansåg att stegringen av statens utgifter — även när den blev överraskande stor — representerade en viss naturnödvändig utveckling, som man måste resignera inför. Denna, jag skulle nästan vilja säga, apatiska inställning har vid vissa tillfällen haft till resultat, att mycket befogade anslagsbehov fått stå tillbaka för de s. k. automatiska utgiftstegringarna. Dessa har varit så stora att de helt enkelt inte medgivit några nya utgifter.

Men då krubban börjar bli tom, bits hästarna. När de ekonomiska resurserna nu inte längre räcker, blir det allt tydligare vid behandlingen här i riksdagen av olika anslag, att det ofta är fråga om ett allas krig mot alla, där de olika verksamhetsgrenarna, inte minst inom det statliga området, med näbbar och klor försvarar sin del.

Nu är emellertid läget sådant att om vi skall kunna undvika att öka beskattningen, som redan är för hög, måste vi på allvar försöka få till stånd en minskning av statens utgifter. Den grupp, som jag tillhör, har därför också detta år stött folkpartiets förslag om en generell sänkning med cirka 10 procent av omkostnadsanslagen för de flesta institutioner, detta trots att man skulle ha önskat ett fylligare material från institutionernas sida för ett bedömande av den önskvärda anslagsminskningen.

Det är också att märka att när högern föreslog en sammanföring av de mindre anslagen till klumpanslag och en genomsnittlig prutning med cirka 20 procent, så förutsatte vi att denna prövning skulle i främsta hand företas av Kungl. Maj:t, som hade större möjligheter att bygga sitt bedömande på ett vederhäftigt material.

Då det är ofrånkomligt att riksdagen får ett fastare grepp om statens budget, bör riksdagen också ges möjlighet till

Redovisning i statsverkspropositionen för visst år jämväl av beräknade utgifter under kommande två budgetår

en bättre översikt och bedömning av kostnadsutvecklingen i fråga om statens utgifter. Detta är syftet med de högermotioner som ligger till grund för statsutskottets utlåtande nr 94. Enligt dessa motioner bör i kommande statsverkspropositioner för varje anslag upptas jämväl uppgifter om de ungefärliga belopp som kan beräknas bli erforderliga för motsvarande ändamål under de två budgetåren närmast efter det anslagsäskandena avser. Förslaget innebär alltså att för varje anslag i budgeten skulle i statsverkspropositionen för visst år göras tre anslagsberäkningar, en exakt beräkning för det kommande budgetåret och två ungefärliga för de båda budgetåren därefter. Syftet härmed är att riksdagens budgetarbete skall kunna grundas på en mera långsiktig bedömning av anslagsbehovet. Det kan inte bestridas att riksdagen därigenom skulle få en klar bild av de kommande utgifterna, som den hittills har saknat. I utlandet förekommer det att en sådan redovisning infordras i samband med budgetarbetet. Enligt vår mening bör en dylik stå till förfogande även för den svenska riksdagens budgetutskott, ty budgetmakten ligger ju i princip hos riksdagen.

I sitt remissyttrande har statskontoret framhållit, att i de särskilda utredningarnas betänkanden »torde som regel kostnadssidan ha belysts även på längre sikt», men det har samtidigt anförts, att »kostnaderna för framlagda projekt icke alltid utretts med tillbörlig omsorg, varigenom möjligheterna att bedöma de ekonomiska konsekvenserna av förslagen starkt försvårats». Riksräkenskapsverket anför liknande synpunkter. Utskottet föreslår, att riksdagen i anledning härav i skrivelse till Kungl. Maj:t ger till känna »angelägenheten av att i kommittébetänkanden, där förslag framställs angående nya eller utvidgade verksamhetsområden, noggranna kostnadsberäkningar görs med

avseende på den framtida utvecklingen och att sådana prognoser utförligt redovisas för riksdagen i samband med framläggandet av på betänkandena grundade förslag».

Givetvis noterar reservanterna denna kraftansträngning från utskottsmajoritetens sida med tillfredsställelse. Jag vill inte heller underskatta betydelsen av detta utskottets uttalande, som vi också i reservationen har anslutit oss till. När utskottet inte vågar gå längre drar det dock alltför stora växlar på remissvarens påpekande, att den redovisning, som motionärerna önskar, redan ägnats stor uppmärksamhet under senare år genom särskilda utredningar och undersökningar. I remissvaren omnämnes t. ex. den Nothinska utredningen av år 1953 liksom 1958 års besparingsutredning. Trots att här värdefulla utredningsresultat har redovisats, föreligger i alla fall en väsentlig skillnad mellan att en utredning bygger på en vid viss tidpunkt infordrad uppgift och att myndigheterna förpliktas att årligen lämna en sådan budgetredovisning. Värde ligger inte endast däri att redovisningen sker årligen utan även i att riksdagen genom att jämföra de olika årens redovisningar kan få en viss kontroll över om dessa sker på ett vederhäftigt sätt.

Varken statskontoret eller statens organisationsnämnd har velat bestrida värdet av anslagsberäkningar på längre sikt enligt motionärernas förslag. De invändningar som de har gjort bör enligt vår mening inte hindra att motionärernas förslag realiseras.

Utöver denna ökade budgetöversikt — som jag nu redogjort för — har högern i motionerna I: 123 och II: 142 föreslagit, att myndigheterna anmanas framlägga alternativa förslag till sin verksamhets ordnande, varvid det lägre alternativet för varje myndighet skall resultera i sammanlagda anslagsäskanden, som med skälig differentiering

Redovisning i statsverkspropositionen för visst år jämväl av beräknade utgifter under kommande två budgetår

understiger anslagen för budgetåret 1959/60 med i genomsnitt 5 procent. Vi som anslutit oss till denna motion framhåller tillika i vår reservation att den slutliga prövningen givetvis ankommer på Kungl. Maj:t och riksdagen, vilka därvid har att ta hänsyn till alla förekommande omständigheter.

När den föregående motionen ville bereda riksdagen bättre möjligheter att följa kostnadsutvecklingen, syftade den senare till krav på de underställda myndigheterna att redovisa besparingsmöjligheter. Att sådana nu är ofrånkomliga börjar alltmer tränga in i medborgarnas medvetande. Kostnadsökningarna på driftbudgeten är mycket allvarliga, och jag vill här anföra vad motionärerna inledningsvis i sin motion på denna punkt har anfört: »Av textbilagan till regeringens mycket preliminära statsfinansiella kalkyler för budgetåret 1959/60 synes framgå, att myndigheter och förvaltningar planerat sin löpande verksamhet på ett sätt, som sammanlagt skulle ha medfört i kostnadsökningar på driftbudgeten för statsverket någonting mellan 1 500 och 2 000 miljoner kronor, att de därutöver förutsatt utvidgade statliga investeringar, vilka skulle ha höjt statens kapitalutgifter med mer än 500 miljoner kronor. Den statliga verksamhetens omfattning skulle alltså vid bifall till de ansvariga myndigheternas förslag ha föranlett ett behov av nyupplåning i storleksordningen 4 000 miljoner kronor på ett år, varav ej mindre än ca 2 500 miljoner kronor för att täcka mellan två budgetår förutsatta merutgifter. Nyupplåningen under ett år skulle motsvara 20 % av den totala statsskulden. Den skulle belägga ett belopp, som är ungefär dubbelt så stort som det, vilket under 1958 fanns placerat på den svenska obligationsmarknaden.» Man har vidare anfört: »Alldeles oavsett motsatta politiska värderingar föreligger just nu, och med all säkerhet för den framtid som

nu kan överblickas, omständigheter vilka med sådan kraft talar för nödvändigheten av en återhållsamhet med statsutgifter, att några delade meningar icke kan råda om det ofrånkomliga i en koncentration på besparingsarbetet. Det är förenat med så stora samhällsekonomiska risker — för pris- och kostnadshöjningar, för bestående sysselsättningshinder — att bara registrera 10—15 procent årlig stegring i statens löpande utgifter, att bred parlamentarisk samling borde vara möjlig kring olika effektiva metoder att bringa denna utveckling under kontroll.»

När utskottsmajoriteten såväl beträffande den förra motionen som denna sökt komma undan med en hänvisning till 1958 års besparingsutredning, har jag redan förut framhållit att dessa åtgärder inte räcker till.

Utöver detta vill jag hänvisa till vad statskontoret hävidlag har framhållit i sitt yttrande. Statskontoret, som visserligen också i avvaktan på 1958 års besparingsutredning anser sig icke kunna tillstyrka högermotionen, framhåller dock samtidigt följande, vilket i hög grad korresponderar med motionernas syfte: »Såsom ovan anförts ha vid skilda tidpunkter särskilda utredningar tillsatts för att nedbringa statsutgifterna eller förhindra en ansvällning av dessa.

Det torde emellertid vara uppenbart, att vissa olägenheter vidlåda det nuvarande systemet med tillfälliga utredningar. En avsevärd nackdel består däri, att besparingsaktionerna hittills erhållit endast temporär betydelse. Skall besparingsarbetet bedrivas effektivt fordras ingående kontinuerliga undersökningar. Det kan med hänsyn härtill ifrågasättas, om icke önskemålet att åstadkomma erforderliga besparingar å statsbudgeten bör tillgodoses genom insatser av ett härför lämpligt, permanent organ».

Det ganska intressanta i statskontorets yttrande är just att särskilda utred-

Redovisning i statsverkspropositionen för visst år jämväl av beräknade utgifter under kommande två budgetår

ningar härutinnan inte är till fyllest, utan skall besparingsarbetet bedrivas effektivt fordras ingående kontinuerliga, märk väl kontinuerliga, undersökningar.

Det är just detta samtliga högermotioner avser. I en av motionerna görs ett uttalande som också i mycket hög grad syftar på detta. Jag anser detta uttalande vara så pass viktigt att det bör föras till kammarens protokoll: »Ett besparingsarbete, som skall ha utsikt att ge resultat av sådan storleksordning, att de stora avvägningsfrågorna kan påverkas, måste alltså engagera förvaltningsapparaten i alla dess förgreningar, ut till sista instans på arbetsfältet. Det räcker därvidlag icke med ett lojalt accepterande av angivna målsättningar, vilket man utan vidare kan förutsätta. Människorna i förvaltningen måste — oavsett den innehavda befattningens art — vinnas för positiv medverkan i en strävan efter lägre utgifter.»

Vi reservanter beklagar att utskottet icke kunnat följa och tillstyrka dessa motioner. Vi måste övergå till handling. Rent överslagsmässigt kan man räkna med statsutgifter som om ingenting göres under de närmaste åren kommer att stiga med minst 1 000 miljoner kronor om året. Statens inkomster kan icke beräknas gå upp med mer än hälften av detta belopp. Skall detta kunna klaras och skall vi kunna undvika en ökad skattebelastning borde det vara en verklig beredskapsåtgärd för oss här i riksdagen att vid nästa års budgetbehandling ha ett av underställda myndigheter berett budgetalternativ.

Jag vill med detta yrka bifall till den reservation, som är fogad till statsutskottets betänkande nr 94, och återkommer sedan med särskilt yrkande beträffande statsutskottets utlåtande nr 95.

Herr PETTERSON i Degerfors (s):

Herr talman! De tre motioner som

vi här behandlar är ju likartade till sitt syftemål, att vi skall söka begränsa statsutgifterna och planera på längre sikt. Det önskvärda i att fullfölja den uppgiften är vi stort sett överens om, och frågan gäller vilka vägar man skall följa för att nå bästa resultat. I de i utlåtande nr 94 behandlade motionerna i första kammaren nr 122 och i andra kammaren nr 141 föreslås att vid planeringen inte bara skall göras upp en budget för det år som ligger omedelbart framför utan också i den mån det är möjligt budgeter för de två år som följer närmast efter det aktuella budgetåret. Detta kanske är lättare sagt än gjort. Alla känner ju till att ämbetsverken normalt gör upp sin budget ett och ett halvt eller två år före den tid då ifrågavarande utgifter blir aktuella. Det är naturligtvis inte lätt att så lång tid i förväg uppställa en budget som är något så när hållfast.

Nu är frågan först den, om vi över huvud taget har möjligheter till detta, framför allt om vi har arbetskraft, som kan sitta och utarbeta budgetalternativ inte bara för nästkommande budgetår utan även för därpå följande år. I den mån planhushållning är möjlig har väl ingen mycket emot den, i varje fall icke någon inom utskottsmajoriteten. Jag vill hänvisa till vad utskottet har skrivit i det sista stycket på sidan 30 i sitt utlåtande nr 94: »I anslutning till vad i vissa remissyttranden anförts vill utskottet understryka angelägenheten av att i kommittébetänkanden, där förslag framställs angående nya eller utvidgade verksamhetsområden, noggranna kostnadsberäkningar görs med avseende på den framtida utvecklingen och att sådana prognoser utförligt redovisas för riksdagen i samband med framläggandet av på betänkandena grundade förslag. Utskottet föreslår att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ger till känna vad utskottet i sistnämnda hänseenden anfört.» Utskottsmajori-

Redovisning i statsverkspropositionen för visst år jämväl av beräknade utgifter under kommande två budgetår

teten anser att den härmed har gått så långt man vågar gå då det gäller den tekniska uppställningen av budgeten.

Också nästa ärende, herr talman, har anknytning till budgetarbetet. De föreliggande motionerna föreslår att man skall göra upp två alternativ, ett enligt de ekonomiska möjligheter som man räknar med och ett annat som är nedskuret med i genomsnitt ca fem procent. Detta skulle betyda att för varje år skulle behöva utarbetas inte mindre än tre, möjligen fyra, fem olika budgetförslag. Vi har ställt oss mycket tvivlande till möjligheterna att genomföra sådana beräkningar. I de yttranden, som medföljer utskottsutlåtandet, har grundligt penetrerats vilka möjligheter som finns. Man har också klart sagt ifrån att så långt som man kan ställa ekonomiska kalkyler till riksdagens förfogande, gör man det. Jag vill, herr talman, yrka bifall till utskottets utlåtanden nr 94 och 95. Men tillåt mig, herr talman, att även säga ett ord om utlåtande nr 96, eftersom vi nu också talar om det.

Utskottet har där gjort en mycket välvillig skrivning och säger, att det »självfallet i och för sig inte har någonting att erinra mot att en planering för viss tid sker av statens utgifter och inkomster. En dylik planering — som redan nu sker i icke obetydlig omfattning — torde vara nödvändig, inte minst med hänsyn till angelägenheten av att åstadkomma en turordning när det gäller ställningstagandet till olika föreliggande anspråk och tidpunkten för deras förverkligande». Utskottet hänvisar här till möjligheten att få en framtida bedömning av det slag som närmast utförts av 1955 års långtidsutredning.

På den här punkten, herr talman, tror jag att vi i stort sett är överens om att en långtidsplanering är önskvärd. I motionen har hänvisats till att kommunerna har s. k. rullande budgeter,

och det är alldeles riktigt, men de göres upp på ett helt annat sätt. Man försöker göra prognoser över inkomsterna för de närmaste fyra eller fem åren och räknar med kanske tre eller fyra olika alternativ, t. ex. en sänkning med 1,5 procent, med status quo i fråga om inkomsterna, en ökning med 1,5 eller med 3 procent. Därefter har man möjlighet att göra upp en turordning för arbetsuppgifterna. Om sedan på grund av andra omständigheter angelägna uppgifter måste komma emellan, innebär det att man måste skjuta på vissa andra saker.

Det är emellertid en helt annan sak, som föreslås här. Utöver detta föreslås, att det skall göras en planering på längre sikt av både utgifter och inkomster med fem års intervall. Jag vill här hänvisa till att stabiliseringsutredningen i sitt yttrande har anmält, att de i motionen behandlade problemen kommer att beaktas i utredningens arbete.

Det finns, herr talman, många institutioner som redan nu sysslar med de ekonomiska problem som här ställes upp, och jag tror knappast att det är möjligt att för dagen komma längre. Därför tar jag mig friheten, herr talman, att yrka bifall till utskottets hemställan även i utlåtandet nr 96.

Herr GUSTAFSSON i Kårby (cp):

Herr talman! Jag skulle vilja säga några ord med anledning av statsutskottets utlåtande nr 96, som ju behandlar ting som de senaste talarna här berört.

Det framgick ganska klart att herr Petterson i Degerfors hade en viss tillit till reservationen som gäller utskottets utlåtande nr 96. Detta utlåtande behandlar ett motionspar som går ut på att man vid budgetarbetet skall, utöver den årliga budgeten, göra upp en mera långsiktig planering och presentera resultatet av den planeringen samtidigt som den ordinarie årsbudgeten behand-

Redovisning i statsverkspropositionen för visst år jämväl av beräknade utgifter under kommande två budgetår

las, Herr Petterson i Degerfors påminde om att en planering av ungefär samma typ användes i det kommunala budgetarbetet, där det då talas om s. k. rullande budget.

Meningen skulle vara att vi skulle få en bättre överblick över läget på längre sikt. Reserverna talar i detta sammanhang om fem år som en lämplig tidrymd att arbeta med. Gången skulle bli den, att man vid uppläggandet av ett årsbudgeten skulle anpassa inkomst- och utgiftssidan till de förutsättningar som ligger till grund för långtidsplanen. På så sätt skulle också en turordning kunna komma till stånd när det gäller att ta ställning till nya anspråk på statskassan. En sådan långtidsbudget, som hölles aktuell och som ständigt studerades, skulle säkert också medverka till att nya och högljudda formkrav tidigt skulle sättas in i sitt finansiella sammanhang. Det finns säkert många människor både i och utanför riksdagen som har en känsla av att en bättre redovisning av kommande kostnader skulle sortera något bland alla de förslag som vi här i riksdagen funderar över och beslutar om.

Nu är det märkliga, att utskottets utlåtande och reservationen i många avseenden överensstämmer. Då det gäller behovet av en planering på längre sikt föreligger egentligen ingen åsiktskillnad mellan majoriteten och reservanterna, och remissinstanserna har också framhållit önskvärdheten av en sådan planering. Utskottsmajoriteten understryker t. o. m. att en dylik planering torde vara nödvändig inte minst med hänsyn till angelägenheten av — som det står — att åstadkomma en turordning när det gäller ställningstagandet till olika föreliggande anspråk och tidpunkten för deras förverkligande. Utskottsmajoriteten påminner vidare om de långtidsutredningar som verkställes alltemellanåt och rekommenderar att man fortsätter på den vägen.

Men därefter övergår utskottet till att lyssna hängivet till remissinstanserna. Vi finner att remissinstanserna har en otrolig uppfinningsförmåga när det gäller att hopa svårigheter för tillkomsten av en långtidsbudget.

Utskottet har antagligen också funnit, att avslagsmotiveringarna på flera håll har varit något väl agiterade och rundar därför av det hela med omdömet, att det inte torde vara av något större värde att igångsätta en sådan långtidsplanering, i varje fall av den omfattning som åsyftas i motionerna. Herr Petterson i Degerfors sade, att man *för dagen* inte kan gå med på reservanternas yrkande. Jag vet inte om det skall tolkas så att herr Petterson längre fram kommer att biträda ett yrkande av samma innebörd som motionernas. Tiden får väl utvisa vad som kan komma.

Utskottsmajoriteten hänvisar också till remissyttrande från den utredning som har fått namnet stabiliseringsutredningen. Det är klart att stabiliseringsutredningen måste kunna göra framtida bedömningar — det som remissinstanserna inte tror så mycket på — i annat fall kan stabiliseringsutredningen inte komma till något vettigt resultat. Majoriteten har därför också häktat på stabiliseringsutredningens uttalande, att den skall beakta det föreliggande förslaget i sitt utredningsarbete.

Vi kan i de avstyrkande remissvaren finna två linjer som ständigt kommer tillbaka. Det gäller först att en sådan här långtidsbudget blir utan värde — det argumentet återkommer rätt ofta — och för det andra att den statliga budgetplaneringen är avhängig — som det står i konjunkturinstitutets remissyttrande — av politiska beslut och sålunda svår att överblicka på sikt.

Denna sista synpunkt är ju rätt intressant. Man resonerar här bl. a. om att regeringsmakten kan komma att övergå från en gruppering till en annan — det är ju inte otroligt — med de konsekven-

Redovisning i statsverkspropositionen för visst år jämväl av beräknade utgifter under kommande två budgetår

ser det kan ha för den ekonomiska målsättningen. Utöver detta säger institutet att de olika partiernas program och målsättningar är underkastade ständiga revideringar och omvandlingar. Institutet går sedan över till en exemplifiering av hur skiftningar i de politiska målsättningarna har lett till att man har kommit till andra bedömningar i vissa konjunkturfrågor och ställningstaganden.

Det går självfallet inte att förneka, att en långtidsbudget som upprättas av en meningsriktning eller av en grupp politiker som anser att statsverksamheten skall ha en begränsad omfattning, få en annan utformning än om en meningsriktning med långtgående önskemål på den punkten gör upp budgeten. Jag tror dock för min del att alla partier som har en god statshushållning som riktmärke i fortsättningen kommer att nogsamt betänka sig innan de snurrar alltför ivrigt på reformsnurran. Marginalerna är nämligen numera så små, att varje utvidgning av statsverksamheten slår igenom på skattesidan, och trängtan bland folket efter högre skatter och högre obligatoriska avgifter är inte så stor som man måhända skulle kunna tro efter beslutet i dag.

Reservanterna tror sålunda att det skulle vara möjligt att lägga upp en långtidsbudget enligt vad som anföres i reservationen. Vi tror att om den komme i verksamhet, fullföljdes och hölles aktuell skulle det innebära fördelar för budgetarbetet och möjliggöra en bättre översikt över det finansiella läget. Det är klart att det också skulle kunna ha sin effekt när man vill arbeta planmässigt för sparande i statsverksamheten.

Jag kommer senare, herr talman, att yrka bifall till den reservation av fröken Andersson m. fl., som är fogad till statsutskottets utlåtande.

Herr andre vice talmannen tog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Både herr Staxäng och herr Gustafsson i Kårby har här talat om behovet av en bättre planering av statens budget.

Såsom jag sagt förut är det väl ingen som i och för sig har någonting att invända emot att man försöker utnyttja alla de möjligheter som finns att få en bättre planering på det här området. Jag har nog ändå en känsla av att man kanske skjuter litet över målet i det här avseendet. Det pågår ju försök att bedöma och beräkna utvecklingen framöver i olika sammanhang — låt mig hänvisa till att det i finansplanen i statsverkspropositionen numera i allmänhet göres ett försök till en bedömning i varje fall två år framåt utöver det aktuella budgetåret. Det har även sagts här tidigare, och jag vill understryka det, att det med olika mellanrum har igångsatts långtidsutredningar, som sysslar med bedömning av den ekonomiska utvecklingen på längre sikt.

Vi har alltså inga delade meningar om behovet av en planering, men jag tillåter mig ändå vara litet skeptisk beträffande möjligheterna att åstadkomma något strålende resultat på det här området.

Det finns många faktorer som man måste ta hänsyn till när man skall försöka göra en långtidsplanering. Bland annat gäller detta konjunkturutvecklingen som är tämligen svår att beräkna fem år framåt i tiden.

Jag vill också erinra om att det inte bara är den s. k. stabiliseringsutredningen — som utrett den fråga som behandlas i denna motion — som säger att man redan har detta spörsmål under behandling. Även besparingsutredningen har enligt sina direktiv att följa den problematik som vi här är inne på.

Herr Staxäng säger att man behöver ha en bättre bedömning av statsutgifterna. Ja, det är alldeles uppenbart att

Redovisning i statsverkspropositionen för visst år jämväl av beräknade utgifter under kommande två budgetår

detta vore önskvärt, men vi bör ändå inte glömma bort att de utgifter som staten har och får till alldeles övervägande delen är beroende av politiska beslut som vi fattar här i riksdagen. Att med en eller annan teknisk anordning åstadkomma några större besparingar i det avseendet tror jag inte ens motionärerna själva är så särdeles övertygade om att det är möjligt. Vidare tror jag inte att man skall ålägga myndigheterna att komma med alternativa budgetförslag, som det talas om i högermotionerna och som skall ligga fem procent under det budgetförslag som skall ligga till grund för en mera — man får väl uttrycka det så — realistiskt bedömd budget.

Jag tror inte man skall lägga i myndigheternas hand att göra nedskärningar. Skall man kunna komma fram på den vägen bör det åligga statsmakterna att bestämma omfattningen av myndigheternas verksamhet och på så sätt åstadkomma besparingar. Att ålägga myndigheterna ett visst arbetspensum och sedan säga att »nu skall ni göra detta jobbet, men ni skall göra det fem procent billigare än ni kunnat göra tidigare», det är ändå tämligen orimligt.

Herr Staxäng talade om budgetunderskott och behovet av förstärkning av statens inkomster. Jag skall inte låta mig provoceras till någon större ekonomisk debatt i detta sammanhang. Vi kommer att få tillfälle till sådan debatt om inte alltför många dagar här i kammaren, och jag tror det är lika bra att vi sparar oss till dess.

Med den verksamhet som bedrivs på detta område och genom de påpekanden från finansdepartementet, vilka såväl nu som förra året och även tidigare sänts ut till myndigheterna om att de skall iaktta den allra största restriktivitet, och med de försök till bedömningar på längre sikt som göres, samt med de utredningar som redan sysslar

med problemet, tror jag att den största sparsamhet som riksdagen nu kan visa är att avslå detta förslag om ytterligare en utredning, som framföres i reservationen till statsutskottets utlåtande nr 96.

Herr talman! Jag ber med detta få yrka bifall till utskottets utlåtande nr 94 och återkommer med yrkanden beträffande utlåtandena nr 95 och 96.

Herr HECKSCHER (h):

Herr talman! Från många håll har jag blivit uppmanad att hålla ett kort anförande, och jag skall göra så gott jag kan. Men herr Gustafssons i Stockholm senaste inlägg måste nog ändå på ett par punkter besvaras.

Det är alldeles självklart att det är rätt som herr Gustafsson säger att statens utgifter till stor del beror på de politiska besluten och inte på administrativa åtgärder. Men vem skall bedöma de administrativa och statsfinansiella konsekvenserna av våra politiska beslut? Det är väl där man i hög grad har anledning att utnyttja den administrativa sakkunskapen.

Vidare säger herr Gustafsson i Stockholm när det gäller förslaget i reservationen till utlåtande nr 96 att det är mycket svårt att säga hur det kommer att se ut fem år framåt i tiden. Det är mycket intressant att höra detta nu. I den förra debatten, den som avsåg pensionsfrågan, hade herr Gustafsson i Stockholm inte särskilt svårt att företa bedömningar ganska långt fram i tiden. När det gäller statens utgifter kan man inte ens få räkna fem år framåt, ännu mindre tydligen — som i fråga om pensionerna — in på nästa årtusende.

Behovet av en ekonomisk långtidsplanering är utomordentligt stort. Vi har i detta land på punkt efter punkt — vilket framgått inte minst av våra statsverkspropositioner — räknat fel i

Redovisning i statsverkspropositionen för visst år jämväl av beräknade utgifter under kommande två budgetår

fråga om utgifter. Vi har kommit att röra oss med en automatik som plötsligt ökat belastningen på statens finanser långt utöver vad man kunnat förutse. Allt som kan göras för att i det händelseend skyddas oss mot den sortens överraskningar måste också göras.

Jag har svårt att förstå att man inte också när det gäller de särskilda anslagsposterna skall kunna göra anspråk på liknande överväganden. Herr Pettersson i Degerfors talade om att han visserligen i och för sig var anhängare av planhushållning men inte på denna punkt. Han sade att myndigheterna inte hade tillräckligt med arbetskraft för att göra upp budgetalternativ för flera år framåt. Jag tror att det är alldeles tvärtom. Om myndigheterna får anledning att räkna litet längre framåt i tiden och inte bara med vad de händelsevis kan hoppas på att få igenom ett visst budgetår, kommer deras eget arbete att underlättas, samtidigt som de också får anledning att tänka över sitt arbete i ett större ekonomiskt sammanhang.

Vad slutligen beträffar dessa alternativa förslag, som berörs i reservation till utlåtande nr 95, är det naturligtvis alldeles fel att säga som herr Gustafsson i Stockholm att det skulle betyda att man sade åt myndigheterna, att de skulle göra precis samma arbete men göra det fem procent billigare. Det är inte alls detta det är fråga om, utan det är fråga om att myndigheterna skall klargöra för sig vilken begränsning i deras verksamhet som skulle bli följden, om anslagen till myndigheternas verksamhet minskade.

Det är detta man skall försöka att få fram, och det kan myndigheterna själva bedöma mycket mera i detalj och på ett betydligt mera upplysande sätt än vad som kan ske i en allmän politisk diskussion.

Det har gång på gång i diskussionerna under de senaste åren klagats över att man gör generella nedprutningar i

riksdagen, och man har sagt, att om man skall få veta vad det finns för möjligheter att begränsa statsutgifterna, så måste myndigheterna själva framlägga alternativ och visa vad som inträffar, om man gör den ena eller andra förändringen i deras anslagsäskanden. Då kommer myndigheterna också att göra det, som de inte nu vågar göra i många fall, nämligen meddela vilka av deras anslagsframställningar som enligt myndigheternas egen uppfattning är den viktigaste. Nu är de många gånger benägna att anse alla äskanden som lika viktiga, ty på det sättet hoppas man få igenom åtminstone någonting i budgetlotteriet. Om myndigheterna tvingas framlägga alternativa förslag, så kommer både regeringen och riksdagen att erhålla större möjligheter att bedöma vad som ur myndigheternas egen synpunkt är viktigast och vad som möjligen kan ställas på framtiden.

Herr talman! De förslag som här är framlagda, och som i grund och botten har mycket litet med partipolitik att göra, kommer säkerligen tillbaka till riksdagen, om de inte blir bifallna nu. Då får vi säkert anledning att diskutera dem många gånger framdeles. Utan att vidtaga åtgärder av här ifrågasatt slag på det budgettekniska området tror jag inte det blir möjligt för oss att driva den besparingspolitik, som de flesta av oss åtminstone med läpparna bekänner sig till, men som kräver en hel del åtgärder innan den kan förverkligas.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Herr Heckscher frågade vem som skall bedöma konsekvenserna av våra politiska beslut. Ja, enligt min mening skall i varje fall inte myndigheterna göra det. Det är regering och riksdag som skall bedöma dessa konsekvenser.

Sedan sade herr Heckscher att det var lätt för mig att bedöma utvecklingen

Redovisning i statsverkspropositionen för visst år jämväl av beräknade utgifter under kommande två budgetår

när det gällde pensionerna. Jag vet inte varför herr Heckscher gör en sådan sammanställning, och jag har svårt att tro att han egentligen menade att de båda sakerna kunde jämföras. Utan att dra ut alltför långt på tiden här vill jag säga, att statens inkomster i framtiden ju är i hög grad beroende av konjunkturutvecklingen — och det är väl ändå en helt annan sak än frågan om pensionerna. I en långsiktig prognos kan vi väl räkna med att vi på längre sikt kommer att få en fortskridande uppgång och förbättring av våra ekonomiska möjligheter, och det är utifrån den bedömningen som vi har tagit ställning i pensionsfrågan. Jag tycker det är litet billigt av herr Heckscher att här slå mig i huvudet med det argumentet i samband med denna diskussion.

Sedan sade herr Heckscher, att om motionerna avslås nu, så kommer de helt säkert tillbaka ett annat år. Ja, det är jag alldeles övertygad om, ty vi är vana vid högerns följetonger i alla möjliga avseenden.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Först några ord i anledning av de motioner som behandlas i statsutskottets utlåtande nr 95.

Man kan säkerligen inte räkna med någon fördel av att myndigheterna lägga fram alternativa äskanden. På goda grunder kan vi anta, att några resultat inte står att vinna den vägen. Verken har nämligen inte någon provision på de besparingar de kan göra — om jag så får säga — utan man har där en ambition att utöka verksamheten. Om det bara blir tillräckligt med folk i ett verk, så får man snart en ny byråchef också. Jag vill därför anmäla min skepsis på den punkten. Om vi går den vägen, så tror jag att verken bara kommer att förklara, att det inte finns några anslag, som man kan pruta på, annat än

på sådana känsliga punkter där man vet att man ändå kommer att erhålla anslag, kanske till och med höjda sådana. Detta är en beskyllning, som visserligen inte är vacker, men om man läser petitamaterialet från verk och myndigheter, så skall man se att det finns en viss grund för påståendet att besparingssträvandena inte alla gånger är vad de borde vara.

Nej, jag tror inte man kommer någon vart på andra vägar än genom besparingar i departementen och vid riksdagsbehandlingen och — kanske det väsentligaste — genom att tillsätta besparingsutredningar och göra rationaliseringsundersökningar. För närvarande pågår också en översyn av den statliga rationaliseringsverksamheten, och en besparingsutredning håller på med sitt arbete. Jag tror att det är de vägarna vi närmast har att lita till.

I utlåtandet nr 96 säger utskottet: »Utskottet har självfallet i och för sig inte något att erinra mot att en dylik planering för viss tid sker av statens utgifter och inkomster. En dylik planering — som redan nu sker i icke obetydlig omfattning — torde vara nödvändig, inte minst med hänsyn till angelägenheten av att åstadkomma en turordning när det gäller ställningstagandet till olika föreliggande anspråk och tidpunkten för deras förverkligande.»

Jag tycker att detta borde ha lett till att utskottet tillstyrkt motionernas yrkande på denna punkt.

Den statliga verksamheten har nu en helt annan omfattning än för, låt oss säga, 30 eller 40 år tillbaka. Den statliga verksamheten har med sin nuvarande omfattning ett utomordentligt stort inflytande på hela vår samhällsekonomi och på dispositionen av de resurser, som totalt finns tillgängliga i samhället. Därtill kommer att vi har ett mycket ansträngt statsfinansiellt läge. Jag menar alltså att vi vid sidan av de siffror, som kommer från riksräkenskapsverket

Redovisning i statsverkspropositionen för visst år jämväl av beräknade utgifter under kommande två budgetår

och som finansministern redovisar, förutom vissa beräkningar närmast av automatiska utgifter, måste få mera detaljerade uppgifter, inte för varje anslag i budgeten men för varje huvudtitel. Där bör man också kunna dra ut de större posterna och undersöka vad man har att räkna med, vilka utgiftsökningar som kan bli följden av vissa reformbeslut som fattas av riksdagen och vilka automatiska utgiftsstegringar det kan bli fråga om. På det sättet skulle det bli möjligt att på litet längre sikt bedöma vilket utrymme vi har för att genomföra nya reformer och, vilket utskottet framhåller, att bättre än för närvarande kunna fastställa en turordning.

Det skulle alltså vid sidan av den vanliga riksstaten föreligga en flerårsplan, där man redovisade detta material utförligare än vad som nu sker — det är för närvarande mycket ofullständigt.

Jag vill sedan, herr talman, bara understryka vad som här redan sagts, nämligen att besparingsutredningen, vilken jag själv tillhör, har anledning att studera detta problem, eftersom vår huvuduppgift är att överväga besparingsmöjligheterna på längre sikt. Det hindrar emellertid inte att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t understryker angelägenheten av att man snarast gör upp sådana här planer, vilka naturligtvis på grund av den osäkerhet som föreligger beträffande utgiftsutvecklingen och naturligtvis även inkomstutvecklingen måste bygga på olika alternativ. Att vi får en sådan plan är emellertid nödvändigt. Det är också viktigt — och det understryks i detta uttalande — att de utredningar som framlägger sina förslag inte t. ex. bara rekommenderar en försöksverksamhet för de närmaste åren utan att samtidigt redovisa vad det skulle kosta, om den ifrågavarande reformen bleve allmänt genomförd. Den nuvarande ordningen för riksdagens beslut i viktiga ekonomiska frågor är inte tillfredsställande.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid statsutskottets utlåtande nr 96 fogade reservationen.

Herr HECKSCHER (h):

Herr talman! Jag tror att herr Eliassons i Sundborn framställning om myndigheternas sätt att göra upp sina petita inte är alldeles riktig. Visst vill myndigheterna utvidga sin verksamhet om det är möjligt. Men myndigheterna vill inte kasta bort pengar, och genom en förnuftig uppställning och genom alternativa yrkanden bör vi kunna intressera myndigheterna i högre grad än nu för att verkligen anlägga sparsamhets-synpunkter på sin verksamhet.

I många hänseenden tror jag att man kan säga, att den nuvarande budgetproceduren i detta land är ägnad att avskräcka myndigheterna från att visa någon sparsamhetsvilja. Det är det som dessa olika förslag och vissa andra förslag som vi lagt fram skall försöka att avhjälpa.

Det måste för myndigheterna vara utomordentligt frestande att skjuta utgifterna framför sig, att inte ta upp utgifterna för det närmaste budgetåret men försöka få statsmakterna att binda sig för någonting som skall göras nästa år. Ur den synpunkten är det angeläget att redovisningen av det framtida anslagsbehovet sker inte bara i stort utan också vid de olika posterna.

Jag vill också säga ett par ord till herr Gustafsson i Stockholm.

Herr Gustafsson säger, att det inte är myndigheterna utan regering och riksdag som skall bedöma reformernas verkan. Ja, när det gäller de politiska och sociala verkningarna är det säkert i mycket stor utsträckning på det sättet, men när det gäller verkningarna på förvaltningsapparaten och därmed också verkningarna på medelsbehovet har myndigheterna i många fall större förut-sättningar än riksdag och regering att

Redovisning i statsverkspropositionen för visst år jämväl av beräknade utgifter under kommande två budgetår

göra en sådan bedömning. I varje fall vore det mycket oklokt att i detta sammanhang inte utnyttja deras sakkunskap.

När herr Gustafsson säger att vi inte kan göra jämförelser med pensionsbeslutet, därför att man där tillgodoräknar sig en fortskridande förbättring av det ekonomiska läget, medan man i andra fall rör sig med statens inkomstutveckling, undrar jag om han inte bortser från att dessa båda saker har ett mycket nära samband. Endast om man kan bedöma den ekonomiska utvecklingen i stort och därmed även statens inkomstutveckling, kan man över huvud taget våga dra några växlar på framtiden.

Att herr Gustafsson slängde ett litet glåpord om högerens följetonger, skall jag inte ta illa upp. Jag föreställer mig ändå att det minsta man kan tillåta ett oppositionsparti är att det skall få upprepa sina förslag, när de blir nedröstade av majoriteten på grunder, som enligt vår uppfattning är helt oriktiga.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Jag skall bara tillägga ett par ord. Jag har en viss, om än begränsad erfarenhet från kanslihuset av hur det går till på detta område. Man får faktiskt den känslan inför anslagsäskandena, att ju hårdare budgetläge vi har, desto mera känsloladdade och starka uttryck tillgriper verk och myndigheter för att få igenom sina anspråk. Tycker herr Heckscher att de anslagsäskanden som föreligger för budgetåret 1959/60 visar, att verken tar hänsyn till det oerhört ansträngda statsfinansiella läge vi har? Jag har faktiskt det intrycket, att ju svårare det statsfinansiella läget är och ju större prutningsrisker som finns, desto fler tycks de verkchefer vara som resonerar som så: Nu är det bäst att ta till ordentligt, ty de kommer säkert att pruta med minst 60, 70 procent.

Herr HECKSCHER (h):

Herr talman! Det enda herr Eliassons yttrande visar är, att man med det nuvarande budgetförfarandet inte har lyckats uppmuntra verken till någon större sparsamhet. Uppenbarligen lyckades inte heller herr Eliasson göra det, när han satt i kanslihuset. Det är av den anledningen som vi tycker att en ändring i förfarandet skulle vara på sin plats.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav beträffande *moment 1*) propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Staxäng begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaran bifaller statsutskottets hemställan i mom. 1) i utskottets utlåtande nr 94, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaran bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Staxäng yrkade likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 152 ja och 58 nej, varjämte 13 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaran hade alltså bifallit utskottets hemställan i mom. 1.

Alternativa anslagsäskanden från myndigheterna**Mom. 2**

Utskottets hemställan bifölls.

§ 6**Alternativa anslagsäskanden från myndigheterna**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 95, i anledning av väckta motioner angående alternativa anslagsäskanden från myndigheterna.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ewerlöf m. fl.* (I: 123) och den andra inom andra kammaren av herr *Hjalmarson m. fl.* (II: 142), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att Kungl. Maj:t med beaktande av vad i motionerna anförts ville anmana underställ-da myndigheter att framlägga alternativa förslag till sin verksamhets ordnande, varvid det lägre alternativet för var myndighet skulle resultera i sammanlagda anslagsäskanden som med skälig differentiering understege anslagen för budgetåret 1959/60 med i genomsnitt cirka fem procent.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 123 och II: 142 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson* samt herrar *Staxäng, Nilsson* i Göingegården och *Heckscher*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 123 och II: 142, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att Kungl. Maj:t med beaktande av vad i motionerna anförts ville anmana underställ-da myndigheter att framlägga alternativa förslag till sin verksamhets ordnande, varvid det lägre alternativet för var myndighet skulle resultera i sammanlagda anslagsäskanden som med skälig differentiering understege anslagen för budgetåret 1959/60 med i genomsnitt cirka fem procent.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **GUSTAFSSON** i Stockholm (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **STAXÄNG** (h):

Herr talman! Med hänvisning till vad jag anförde i mitt inlägg angående statsutskottets utlåtande nr 94, ber jag nu att få yrka bifall till den reservation, som är fogad till statsutskottets utlåtande nr 95.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Staxäng begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande vote-ringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 95, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Staxäng yrkade likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavos 172 ja och 45 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Planering på längre sikt av statens utgifter och inkomster

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 7

Planering på längre sikt av statens utgifter och inkomster

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 96, i anledning av väckta motioner angående planering på längre sikt av statens utgifter och inkomster.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 230) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II: 291), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en planering på längre sikt av statens utgifter och inkomster.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 230 och II: 291 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson*, herrar *Pålsson*, *Axel Johannes Andersson*, *Anders Johansson*, *Nestrup*, *Thorsten Larsson*, *Staxäng*, *Svensson* i Stenkyrka och *Nilsson* i Göingegården, fröken *Elmén* samt herrar *Nihlfors*, *Heckscher*, *Gustafsson* i Kårby och *Helén*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 230 och II: 291, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om planering på längre sikt av statens utgifter och inkomster i enlighet med vad reservanterna anförde.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **PETTERSON** i Degerfors (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **GUSTAFSSON** i Kårby (cp):

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafsson i Kårby begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 96, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Gustafsson i Kårby yrkade likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 111 ja och 110 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 8

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 23.21.

In fidem

Sune K. Johansson